

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

นายภูริต โสภณคณาภรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES
TO CREATE A HAPPY COMMUNITY

Mr. Purit Sophonkanphon

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชน
แห่งความสุข

โดย

นายภูริต ไศภณคณาภรณ์

สาขาวิชา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา รัชทรัพย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระฉัตร สุปัญญา)

ภูริต ไศภนคณาภรณ์ : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.
(DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES TO CREATE A HAPPY
COMMUNITY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
ร่วม : อ.ดร.ภัทรพล มหาพันธ์, 464 หน้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied research) ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข” ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์กับคนในชุมชนจากตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 40 คน โดยใช้การวิเคราะห์และเปรียบเทียบผลการวิจัยเพื่อศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจากการวิเคราะห์เนื้อหา และมีผลการวิจัยดังนี้

1) สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเกิดขึ้นจากภาครัฐเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิการและประกันสุขภาพ ทำให้คนในชุมชนเกิดความเกื้อกูลกันและพึ่งพากัน ตลอดจนอยู่อาศัยด้วยความเท่าเทียมเสมอภาคกันและการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล ภาคส่วนท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนและประชาชนมีรายได้สูงขึ้นจนเกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชนเพื่อรักษาคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนภาคประชาชนร่วมกันสร้างการเรียนรู้จากกิจกรรมตามองค์ประกอบความสุขที่เข้ากับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

2) ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย การร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนด้วยกระบวนการที่หลากหลาย อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชน วิทยุชุมชน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้างอาชีพและสืบทอดประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการใช้ศูนย์การเรียนรู้ประจำท้องถิ่นและห้องสมุดชุมชน ศาลาประชาคม รวมถึงการเรียนตามอัครยาศัย

3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่พัฒนาขึ้นเสริมสร้างความรู้เจตคติ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสุขให้กับผู้ร่วมทดลองในระดับมากถึงมากที่สุด และพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย 7 กระบวนการเรียนรู้ คือ การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และการเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

ภาควิชา.....การศึกษาดุสิต..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....การศึกษานอกระบบโรงเรียน..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2555..... ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5284476527: MOJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS : LEARNING COMMUNITY / A HAPPY COMMUNITY / DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES

PURIT SOPHONKANAPHON : DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES TO CREATE A HAPPY COMMUNITY. ADVISOR : ASSOC.PROF KIATIWAN AMATAYAKUL, Ph.D., CO-ADVISOR : PATARAPOL MAHAKHUN, Ph.D., 464 pp.

This research is the development of community learning process. This is an Applied Research under the heading "Development of community's learning processes to create a happy community" The purposes of this study were to 1) to analyze the state and community context as elements of a happy community; 2) to study the community learning process to create a happy community and 3) to develop community's learning processes to create a happy community. The research methodology was divided into 3 steps according to the objectives. The forty samples were selected from people in Wangnamsub Sub District and Wangwha Sub District, Sriprachan District. The data were analyzed by content and comparative analysis. The major findings were as follows:

1) The state and community context of happy community based on the government caring on the social security and health insurance leaded to supportiveness, reliable, equity and good governance for people in community. Local department encouraged to the people has done organismic agriculture leaded to the better environment and income for networking community purpose to maintain the local culture. While citizen part, the collaboration learning developed from activities refer to the happiness's consistency.

2) The study of community's learning processes to create a happy community consist of the collaborated among government, local department and citizen part through to the learning processes on; publication to community's leader and local radio, promoting a consciousness environment campaign and local culture as well as local learning center, local library and community hall including the informal learning.

3) The development of community's learning processes to create a happy community, enhanced participant's knowledge, attitude and behavior at the high level and found on 7 community's learning processes; creating happy community's awareness, creating happy community's learning environment, happy community's problem solving and problem analysis, happy community's planning and problem solving, happy community's demonstrate and cooperative, happy community's transfer and sharing benefit and happy community's comparing and evaluation.

Department : Lifelong Education Student's Signature _____

Field of Study : Non-Formal Education Advisor's Signature _____

Academic Year : 2012 Co- advisor's Signature _____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความเมตตาและกรุณาเป็นอย่างดียิ่งจาก รศ.ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรศ.ดร.อาชัญญา รัตนอุบล ประธานกรรมการ ผู้ให้ความรัก ความเมตตา คำแนะนำช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ตลอดระยะเวลาการศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงขอกราบขอบพระคุณท่านทั้งสองมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.ภัทรพล มหาจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้เป็นประหนึ่งแสงประทีบแห่งปัญญา ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกศาสตร์และศิลป์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ขอกราบขอบพระคุณ อ.ดร.นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม ผศ.ดร.วรวิทย์ ปทุมเจริญวัฒนา อ.ดร.ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตรวจเอกสารงานวิจัยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขและตรวจแบบสอบถาม ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่น

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.วีระชัย สุปัญญา ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และอ.ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งคำแนะนำที่ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้มีประโยชน์อันนำไปสู่การปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ศศิวิมล มีอำพล รศ.ดร.บดินทร์ รัศมีเทศ กรรมการบริหาร และเพื่อนร่วมงานสถาบันแนะแนวศึกษาต่อต่างประเทศอินโฟเเลิร์นนิ่งในความอนุเคราะห์จัดสรรเวลาการปฏิบัติงาน ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยได้พัฒนางานวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระคุณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอศรีประจันต์ ผู้นำชุมชน เครือข่ายชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ เยาวชน อำเภอศรีประจันต์ และผู้เกี่ยวข้องที่อำนวยความสะดวกในการทำวิจัย

ขอขอบคุณดร.จุฑารัตน์ พงษ์ภักทรินทร์ และเพื่อนปริญญาเอกที่แนะนำช่วยเหลือในหลายด้านจนทำให้การทำวิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณและขอขอบคุณ นางสาวอิสริย์ เรืองศิริสุภาและครอบครัวโศภนคณาภรณ์ทุกคนที่เป็นร่างกายและแรงใจที่สนับสนุนจนสามารถจบการศึกษาระดับปริญญาตรีได้ในครั้งนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ที่ได้พิจารณาอนุมัติให้ผู้วิจัยได้รับเงินสนับสนุนทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผลให้การดำเนินการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

ความดีงามใดใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบให้กับบิดา มารดา และครูบาอาจารย์ทุกท่านเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมสืบต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฐ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฑ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา.....	1
	คำถามในการวิจัย.....	12
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
	ขอบเขตของการวิจัย.....	12
	คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย.....	13
	ประโยชน์ที่ได้ในการวิจัย.....	13
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
	แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	16
	แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	26
	แนวคิดการสร้างความสุขในบริบทชุมชนแห่งความสุข.....	62
	แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้.....	103
	การวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	130
	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	134

บทที่	หน้า
3	วิธีการในการดำเนินการวิจัย.....143
	ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของ การเป็นชุมชนแห่งความสุข.....144
	ระยะที่ 2 เพื่อการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข....152
	ระยะที่ 3 เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข...156
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....161
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของ การเป็นชุมชนแห่งความสุข.....163
	ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....193
	ตอนที่ 3 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข....291
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....303
	การดำเนินการวิจัย.....303
	สรุปผลการวิจัย.....307
	อภิปรายผล.....336
	ข้อเสนอแนะ.....356
	รายการอ้างอิง.....360
	ภาคผนวก.....367
	ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....368
	ภาคผนวก ข รายนามผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม.....369
	ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาชุมชนกลุ่มตัวอย่าง.....370
	ภาคผนวก ง รายนามผู้เข้าร่วมการจัดเวทีการเรียนรู้และการทำประชาคม.....371
	ภาคผนวก จ เอกสารประกอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....373
	ภาคผนวก ฉ คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....397

ภาคผนวก ช	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	420
ภาคผนวก ซ	ภาพการดำเนินการวิจัยภาคสนาม.....	459
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	464

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	สรุปรวมองค์ประกอบความสุขในบริบทชุมชนระดับนานาชาติและ ในระดับประเทศไทย.....87
2	แสดงรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของเจมส์ค็อกบี้ ปิ่นทอง (2526) อคิน รพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และ Methew (เขียน แปลโดย จีรูจุมิ เสนาคำ, 2541).....135
3	แสดงรายละเอียดขององค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขของความสุขมวลรวม ประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness).....137
4	ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตำบลวังน้ำซับผู้ให้ข้อมูลด้วย วิธีการสัมภาษณ์.....167
5	ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตำบลวังน้ำซับผู้ให้ข้อมูลด้วย วิธีการสัมภาษณ์.....169
6	ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์.....170
7	ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนของตำบลวังน้ำซับ ในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน.....172
8	ผลสรุปรายละเอียดแสดงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหาร ส่วนตำบล.....195
9	ผลรายละเอียดแสดงนโยบายการพัฒนาตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น.....199
10	ผลการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชน แห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน.....201
11	ผลสรุปการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....205
12	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งความสุข.....209
13	ผลสรุปการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคมในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน.....212

ตารางที่	หน้า
14	ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จากการทำสนทนากลุ่ม.....227
15	สรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการ เรียนรู้ของชุมชน.....256
16	แผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....258
17	คะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้เรื่องการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ ด้านสุขภาพก่อนและหลังการอบรม.....272
18	แสดงผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชนแห่งความสุข.....273
19	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 1.....276
20	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 2.....278
21	แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 3 ด้านที่ 4.....279
22	กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเปรียบเทียบจาก ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว.....295
23	รายละเอียดการจัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน.....329
24	ผลการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน.....378
25	ผลการสังเคราะห์การเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคล แบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน แบ่งตามองค์ประกอบหลักและ องค์ประกอบย่อย.....384
26	ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบ เป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน.....388
27	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุข.....392
28	ผลสรุปการมีส่วนร่วมในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน.....394

ตารางที่	หน้า
29	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....424
30	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชน ตามองค์ประกอบที่เป็นชุมชนแห่งความสุข.....431
31	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายในชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน.....437
32	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบสอบถามการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนก ตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข.....440
33	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการร่วม การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อ สร้างชุมชนแห่งความสุข.....449
34	การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการเข้าร่วม การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข.....453
35	การตรวจสอบความสอดคล้องประเมินผลความพึงพอใจของการเข้าร่วม การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข.....458

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1	แสดงแผนที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี.....195

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	การผสมผสานกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข.....	141
2	แสดงผลกรอบแนวคิดวิสัยทัศน์การพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....	142
3	แสดงผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....	248
4	แสดงภาพแผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....	263
5	แสดงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ.....	290
6	แสดงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว.....	295
7	กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้.....	302
8	ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....	334
9	ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข.....	335

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2506-2509 จนถึงฉบับที่ 6 ปี พ.ศ. 2530-2534 ได้เน้นการพัฒนาประเทศในด้านการเติบโตทางอุตสาหกรรมและการบริการตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันบนพื้นฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ปี พ.ศ. 2535-2539 ฉบับที่ 8 ปี พ.ศ. 2540-2544 และฉบับที่ 9 ปี พ.ศ. 2545-2549 เป็นต้นมาได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาโดยให้ความสำคัญของการพัฒนาที่ตัวคน หรือการเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซึ่งแผนในการพัฒนาคนดังกล่าวนี้ยังคงได้รับการผลักดันและได้รับสนับสนุนเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ปี พ.ศ. 2545-2549 และฉบับที่ 10 ปี พ.ศ. 2550-2554 ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ปี พ.ศ. 2555-2559 ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันจนถึงปี พ.ศ. 2559 เป็นแผนที่ได้กำหนดทิศทางเฉพาะของแผนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องถึงบริบทของชุมชน ภายใต้ชื่อ “แผนฉบับชุมชน สู่อสังคมนั่งสุข” แผนพัฒนาในฉบับชุมชนนี้มีสาระสำคัญที่ให้ชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพึ่งพาวัฒนธรรม และมุ่งคุณภาพชีวิต โดยเริ่มต้นจากในระดับครอบครัวที่ให้การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้ มีรายได้พอใช้ และมีที่อยู่อาศัยมั่นคง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวัน จนถึงระดับชุมชนและสังคมโดยให้ความสำคัญไปที่การมีส่วนร่วมที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาคูณภาพชีวิต และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายสังคมสวัสดิการ ทำให้คนในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และระดับชุมชน รวมไปถึงการสร้างพลังหลักในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างรากฐานของประเทศให้มั่นคง สังคมจะต้องมีความสุข มีความไว้วางใจ เชื่อมั่น ซึ่งเป้าหมายหลักของแผนนี้ กล่าวไว้ว่า 1) สังคมไทยต้องมีความสุข 2) คนไทยทุกคนต้องมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพที่ทั่วถึง 3) มีการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตรวม และในแต่ละภาคการผลิต 4) มีการเพิ่มมูลค่าการผลิตภาคเกษตรและภาคบริการ 5) มีการเพิ่มสัดส่วนและมูลค่าสินค้าที่ผลิตโดยใช้ความคิดริเริ่ม 6) มีการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น และ 7) ส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น นอกจากนี้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 11 ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อคือ 1) เพื่อให้ทรัพยากร

และสิ่งแวดลอมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน 2) คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และ 3) พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือคนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งหมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมหรือชุมชนที่ดำรงและอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีความสงบเพื่อความสอดคล้องต่อบริบทของงานวิจัยที่มุ่งหาความสุขของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่าทุกแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ว่าทุกแผนได้มุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อสร้างความสุขให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ปี พ.ศ. 2555-2559 ได้เน้นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสุขอย่างแท้จริงโดยเน้นให้เกิดความสุขขึ้นทุกภาคส่วนทั้งในระดับหน่วยงาน องค์กร ท้องถิ่น และชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข พร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง จากแผนดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญที่ว่า การพัฒนาต้องเน้นไปที่คน โดยเริ่มจากคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและสังคมเป็นฐานสำคัญที่สุดของการพัฒนา การพัฒนาดังกล่าวควรที่จะมีลักษณะของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเกิดขึ้นจริงผ่านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากออกไม่ได้กับแนวทางในการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แผนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่มองว่าการศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

ในประเทศต่างๆ ทั่วโลก อาทิเช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศอาร์เจนตินา เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ต่างใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากำลังคนในประเทศของตนเอง ประเทศที่มีประชาชนที่มีระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงจะได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อ้างถึงใน องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, 2548) สำหรับในประเทศไทยนั้นได้มีการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยกล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติในรอบแรกด้วยประเด็นในการกำหนดให้การศึกษาของคนทุกคน และประชาชนทุกคนในประเทศชาติว่า การศึกษาของชาติควรเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นการพัฒนาที่ดีที่สุดจึงควรมุ่งไปที่การพัฒนาคนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 มาตราที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ได้ความหมายและความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การพัฒนาควรเริ่มจากการศึกษาของคนที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต นอกจากนี้ภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 ได้เพิ่มประเด็น

ความสำคัญยิ่งขึ้นไปอีกว่า รูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต ควรประกอบด้วย การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และ การศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้การพัฒนาคนไม่ควรหยุดแค่ในการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่ควรให้ความสำคัญไปถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพควบคู่กับการมีความสุข กล่าวคือ รัฐจะต้องสร้างคนในสังคมให้เกิดความสุขขึ้นในสังคม หรือสร้างชุมชนแห่งความสุขให้ตอบสนองต่อคนในชุมชน ด้วยการให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีการเรียนรู้อยู่ตลอดชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาและการเรียนรู้ของคนต้องควบคู่กับการมีคุณธรรม จริยธรรม โดยการเรียนรู้ต้องเริ่มตั้งแต่เด็กแรกเกิด สร้างสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมที่อำนวยความสะดวก การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และตามอัธยาศัย ไม่ควรมีการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องให้เกิดความรู้นอกห้องเรียน เพื่อกระตุ้นและเร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทุกรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต เพื่อรองรับสังคม เศรษฐกิจ ฐานความรู้ พัฒนาทักษะ และเทคโนโลยีใหม่ๆ การสร้างโอกาสให้เยาวชน ได้พัฒนาทักษะ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลีกเลียงการหมกมุ่นและมัวสุมกับสิ่งอบายมุขและยาเสพติด ผ่านการจัดการศึกษาและจัดการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน และสถาบันทางสังคม ต้องร่วมมือกัน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา และทุกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจัดเป็นห้องเรียนนอกระบบ ห้องเรียนเพื่อชีวิต สำหรับผู้เรียน ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ให้ทั้งความรู้ ทักษะ อาชีพและความบันเทิง แก่ผู้เรียน ผู้สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีแนวทางการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มทุกวัย ให้มีความสามารถ ด้วยการพัฒนาให้มีจิตสาธารณะหรือสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม 5 ด้าน ทั้งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสะสมความรู้และนำมาคิดเชื่อมโยง เกิดเป็นความคิดริเริ่ม และสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็นและการปลูกฝังให้จิตใจมีคุณธรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อมของครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคง เอื้อต่อการพัฒนาคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศต่างๆ ได้ถูกจัดแบ่งลำดับในการพัฒนาประเทศด้วยตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติ (Gross Domestic Product) รายได้ต่อหัวเฉลี่ยของประชาชน และ สัดส่วนการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การวัดด้วยตัวชี้วัดดังกล่าวมีการมุ่งเน้นไปที่การเจริญเติบโตทางด้านวัตถุดิบเป็นหลักจนนำไปสู่เศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม การพัฒนาภายใต้แนวคิดที่ขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติยิ่งส่งผลเกิดปัญหาตามมามากขึ้น จนทุก

วันนี้เกิดการยอมรับที่ว่าแนวทางการวัดความเจริญเติบโตโดยใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติได้สร้างปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาระบบนิเวศน์เสื่อมโทรม ปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำของสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งเสพติด ปัญหาแรงงานเด็กและสตรี ตลอดจนเกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเจริญเติบโตแบบไม่สมดุล กล่าวคือ ประเทศเจริญขึ้นในด้านเศรษฐกิจแต่เกิดผลเสียหายต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมถอย ปัญหาการก่ออาชญากรรมและการก่อการร้ายเพิ่มมากขึ้น จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการศึกษาถึงแนวคิดอื่นๆในบางประเทศและมีการนำมาปรับใช้ เช่น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ และแนวคิดการพัฒนาแบบไม่พัฒนา หรือ แนวคิดการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งเกิดกระแสการวัดความเจริญเติบโตแบบใหม่ที่มาของการพัฒนาในลักษณะองค์รวม โดยคำนึงทั้งการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการคงสภาพไว้โดยการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ ด้วยการชี้วัดความสุขในการเป็นกรอบแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาชุมชนและสังคมเพื่อความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ตัวชี้วัดนั้นคือ ตัวชี้วัดความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross Domestic Happiness) โดยเชื่อว่าตัวชี้วัดนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างมีความสมดุล ซึ่งในระดับนานาชาติได้มีนักเศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถานชื่อ Mahbub Ul Haq และคณะวิจัยจาก Yale University และ London School of Economics ได้รับการสนับสนุนของสหประชาชาติ (UN) ได้เพิ่มตัวแปรเข้าไปในการทำดัชนีความสุข คือ การวัดค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ผ่านทางค่าดัชนีด้านอายุคาดการณเฉลี่ยของคนภายในประเทศ เช่น ความรู้เรื่องการอ่านหนังสือได้ในผู้ใหญ่ และจำนวนปีเฉลี่ยที่ศึกษาในโรงเรียน รายได้เฉลี่ยตัวหัวของประชากร เป็นต้น ซึ่งได้นำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการรายงานประจำปี (Human Development Report) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย, 2547) และเป็นที่ทราบกันดีว่าประเทศภูฏานเป็นประเทศแรกที่ริเริ่มการวัดการพัฒนาประเทศโดยใช้ความสุขรวมประชาชาติขึ้น (Gross Domestic Happiness) และขณะนี้ทั่วโลกได้เริ่มหันมาใช้ตัวชี้วัดเดียวกันนี้มากขึ้นเรื่อยๆ สาระสำคัญเริ่มขึ้นจากพระมหากษัตริย์แห่งภูฏาน Jigme Singye Wangchuk ได้ตรัสในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกด้วยปฐมบรมราชโองการเมื่อปี 2515 ว่า “Gross Domestic Happiness” มีสำคัญกว่า “Gross Domestic Product” โดยให้ยึดตามสี่เสาหลักของความสุขรวมประชาชาติ GDH ซึ่งประกอบด้วย 1) การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Sustainable economic development) 2) การรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Nature preservation) 3) การอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural conservation) 4) การมีธรรมาภิบาล (Good governance) การเปลี่ยนตัวชี้วัดมาเป็นความสุขรวมประชาชาติ (Gross Domestic Happiness) ของประเทศภูฏานยังสอดคล้องกับทาง Layard

(2005) ที่กล่าวว่า ความสุขเป็นเป้าหมายของทุกคนในสังคม รัฐบาลในทุกประเทศควรจะมีการกำหนดให้ความสุขเป็นหนึ่งในเป้าหมายของชาติ จากมุมมองนี้ได้มีการกำหนดเป้าหมายสูงสุดของประเทศ การวัดความสุขจากดัชนีความสุขรวมประชาชาติที่ประเทศภูฏาน จึงสมควรจะได้รับการสรรเสริญ อีกทั้งยังมีการนำเสนอให้รัฐบาลของประเทศอื่นๆ ควรที่จะนำข้อเสนอนี้ไปพิจารณาเพื่อนำมาใช้อย่างจริงจัง

จากการศึกษาและทบทวนดัชนีความสุขทั่วโลกพบว่าแนวคิดเรื่องตัวชี้วัดความสุขมีลำดับการพัฒนาจากอดีตจากหลายหน่วยงานและองค์กรในระดับนานาชาติซึ่งได้ทำการร่วมมือและแบ่งปันความรู้เกี่ยวกับความสุขในหลากหลายมิติ โดยเริ่มต้นจากการประชุมนานาชาติความสุขมวลรวมประชาชาติครั้งที่ 1 ณ เมืองธิมพู ประเทศภูฏาน พ.ศ. 2547 สัมมนาความสุขมวลรวมประชาชาติ ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย พ.ศ. 2547 การประชุมนานาชาติครั้งที่ 2 ในหัวข้อคิดใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาจากวิถีที่ท่องถิ่นสู่ความอยู่ดีมีสุขของโลก ณ ประเทศแคนาดา พ.ศ. 2548 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศโดยอาศัยวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในอดีตและการดำรงชีวิตของชาวบ้านแบบดั้งเดิม จนกระทั่ง พ.ศ. 2550 การประชุมนานาชาติครั้งที่ 3 ณ ประเทศไทย ในหัวข้อการปรับเปลี่ยนในระดับรากฐาน โลกทัศน์นำมาซึ่งความแตกต่าง การประชุมนานาชาติได้มีการจัดขึ้นตลอดเรื่อยมา ประเทศไทยเองก็เช่นเดียวกันได้มีการจัดประชุมวิชาการประจำปีจิตปัญญาศึกษา ครั้งที่ 3 ของศูนย์จิตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้หัวข้อความสุขกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 1-3 ธันวาคม 2554 และงานประชุมนานาชาติ International Society for Quality of Life Studies (ISQOLS) ในวันที่ 8-11 ธันวาคม 2554 จนมีการขยายไปสู่หน่วยงานและองค์กรในประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานและองค์กรในประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและสนใจศึกษาเรื่องความสุขเพิ่มขึ้นมาก รวมทั้งนำ "ความสุข" มาบรรจุเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของการพัฒนา โดยให้ความหมายของความสุขว่าความสุขมีหลายแบบ และหลายระดับ คือความสุขระดับวัตถุ (กาย) ระดับจิตใจ และระดับปัญญา หรือแยกดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ แบ่งระดับความสุขเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ความสุขที่ต่องหา (จากภายนอก) 2) ความสุขที่ไม่ต้องแสวงหา (สร้างเองได้จากภายใน) และ 3) ความสุขที่เป็นอิสระซึ่งเป็นความสุขระดับสูงสุด คือระดับปัญญา เป็นความรู้เท่าทันความจริง (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2554)

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ วิทยาลัยการจัดการทางสังคม คณะกรรมการการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิชีวิตไทย สถาบันวิจัยสังคม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม และองค์กรในประเทศลุ่มแม่น้ำโขง รวมไปถึง

โครงการต่างๆ เช่น บริษัทสวนเงินมีมา จำกัด กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และแผนงานพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะด้านการสร้างเสริมสุขภาพของคนไทยในระดับนานาชาติ ตลอดจนไปถึงโครงการให้ความรู้เรื่องแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อสังคมมีสุขโดยความร่วมมือระหว่าง School of Wellbeing Studies and Research และไม่นานมานี้ได้มีการสร้างตัวชี้วัดความสุขในบริบทของชุมชนโดยใช้อาณาเขตภาคกลาง จาก 140 ชุมชนจาก 8 จังหวัด ได้พยายามช่วยกันนิยามความสุขและสร้างความสุขที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนซึ่งพบว่าความสุขมีความหมายที่ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการจัดการการเงินของตนเองได้ 2) สุขภาพทางกายที่ดี 3) มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) ครอบครัวได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 5) คนในชุมชนมีความสามัคคีในทุกๆด้าน 6) เกิดกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ 7) เกิดการฟื้นฟูแนวคิดประเพณีวัฒนธรรมรวมถึงแนวคิดทาง และ 8) มีเครือข่ายทางสังคมต่างหมู่บ้านต่างพื้นที่ (สุวิดาธรรมณีนวงศ์, 2552)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศต่างๆที่ให้ความสำคัญกับทั่วโลกเช่นเดียวกัน จึงได้มีการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยเชื่อว่าความสุขไม่จำเป็นต้องเป็นแค่เพียงวัดความเจริญเติบโตแค่เฉพาะทางด้านวัตถุ ไม่ต้องมีการแข่งขันกันเพื่อสะสมทรัพย์สินเงินทอง หรือมีการใช้ชีวิตในกระแสของทุนนิยม ซึ่งตัวชี้วัดความสุขนี้กำหนดขึ้นผ่านกระบวนการพัฒนาในระดับชุมชน คือตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่นำประเด็นความสุขมาพัฒนาเป็นเกณฑ์ของตัวชี้วัดความสุข คือ ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมไทย (Green and Happiness Index) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักพื้นฐานในการสร้างความสุข ได้แก่ 1) การมีสุขภาพที่ดี 2) ความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ 3) ครอบครัวอบอุ่น 4) สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และ 5) มีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) โดยแบ่งดัชนีชี้วัดความสุขออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับสังคมไทย 2) ระดับชุมชน และ 3) ระดับครอบครัวและบุคคล ทั้งนี้ความอยู่เย็นเป็นสุข หมายถึง ความพอใจในการดำเนินวิถีชีวิตของคนทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้องและดีงาม มีคุณภาพนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ระบบบริการการจัดการที่เป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมของประชาชนในประเทศไทย (Gross Domestic Happiness Index) ของศูนย์วิจัยเครือข่ายเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชนของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ซึ่งประกอบด้วย 14 องค์ประกอบหลัก และกรมพัฒนาชุมชนได้สรุปเพิ่มในส่วนขององค์ประกอบย่อยทั้ง

16 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) สุขภาพกายดี 2) สุขภาพจิตดี 3) คิดเป็นทำเป็น 4) การมีสัมมาชีพ 5) เศรษฐกิจเข้มแข็ง 6) บทบาทครอบครัวที่เหมาะสม 7) สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว 8) ชุมชนพึ่งตนเองได้ 9) ชุมชนเกื้อกูลกัน 10) การมีส่วนร่วมของชุมชน 11) มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต 12) มีความปลอดภัยในชีวิต 13) มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี 14) มีระบบนิเวศสมดุล 15) การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย และ 16) ความสมานฉันท์ทางสังคม ซึ่งได้รับการประเมินจากทั้ง 3 เกณฑ์ คือ ตัวชี้วัดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของกระทรวงมหาดไทย ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน โดยได้การจัดการประกวดหมู่บ้านอยู่ดีมีสุขของประเทศไทย ภายใต้โครงการหมู่บ้านอยู่ดีมีสุขของประเทศไทยในระดับจังหวัด โดยคัดเลือกหมู่บ้านหนึ่งหมู่บ้านเท่านั้นเป็นตัวแทนหมู่บ้านอยู่ดีมีสุขขึ้นอย่างละ 1 แห่งในทุกๆ 76 จังหวัดของประเทศไทย โครงการดังกล่าวมีความประสงค์เพื่อดำเนินการให้เกิดชุมชนแห่งความสุขขึ้นในทุกๆ แห่งของชุมชนในประเทศไทย เพราะมองว่าความสุขของชุมชนน่าจะเป็นความสุขที่ยั่งยืนและเป็นฐานตั้งของความสุขในการพัฒนาอย่างแท้จริง อีกทั้งการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขดังกล่าวมีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับบริบทสังคมหรือชุมชนของประเทศไทยมากที่สุด (สำนักงานพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2553)

กรมพัฒนาชุมชนยังได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ซึ่งถือว่ามีบทบาทสำคัญที่กล่าวถึงความอยู่ดีมีสุข ทั้งนี้เพราะแนวคิดนี้มุ่งไปที่ความพอเพียง ความพอดี และการมีความสุข ซึ่งจากเดิมจะมุ่งไปที่การแก้ปัญหาปากท้อง ปัญหาความยากจน และการเพิ่มรายได้ รวมไปถึงการเติบโตและความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลไทยได้น้อมรับและประกาศให้ประชาชนคนไทยทำความเข้าใจใหม่ โดยให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการดูตัววัดความสุขของพี่น้องประชาชนมากกว่าเรื่องของตัวเลขของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (สำนักงานพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาชุมชน, 2554) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมากกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมและชุมชนของประเทศไทย ซึ่งจากที่ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนผลงานวิจัยที่ผ่านมา มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ทำการวิจัยโดยมุ่งให้เกิดความสุขขึ้นมาในหลายบริบทแตกต่างกันออกไป แต่ยังไม่เห็นหน่วยงานหรืองานวิจัยที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยใช้การวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ซึ่งมีระเบียบวิธีการดำเนินวิจัยที่หลากหลายซึ่งเป็นหัวใจหลักของการวิจัยนี้ ซึ่งยังมีส่วนสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระบบ นอกกระบวนโรงเรียน และอภยาศัยของคนชุมชน (สุวิดา ธรรมมณีวงศ์, 2552)

นอกจากนี้ ถ้ากล่าวถึงกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เน้นการพัฒนาด้วยการสั่งการโดยเน้นไปที่ด้านเศรษฐกิจเป็นหลักโดยไม่ได้คำนึง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เราพบว่าเศรษฐกิจมีการเติบโตขึ้นสูงมากแต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ป่าไม้ ได้ลดลงอย่างรวดเร็วมาก ซึ่งบทเรียนของการพัฒนาในอดีตยังพบว่า เศรษฐกิจขยายตัวแต่ไม่เกิด เสถียรภาพ คุณภาพในชีวิตต่ำลง สังคมมีความขัดแย้งมากขึ้น ทำให้ไม่เกิดความสุขขึ้นอย่าง แท้จริง ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรวดเร็ว ปัญหาดังกล่าวนี้ยังส่งผลให้เกิดการล่มสลาย ของสังคมดั้งเดิมเพราะเรายึดตามกระแสของทุนนิยม ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจากภาค การเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและการบริการ เกิดการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในตัวเมือง มากขึ้น คนต่างถิ่นละทิ้งภูมิฐานที่ตั้งดั้งเดิมของตนเอง ทางด้านอาชีพการงานปรากฏว่า มีคนเข้ามา ทำงานรับจ้างขายแรงงานนอกภาคเกษตรมากขึ้นจากเดิมที่เคยมีอยู่ประมาณร้อยละ 80 เป็น ระยะเวลายาวนาน เหลือเพียงประมาณร้อยละ 60 และลดลงต่ำกว่าร้อยละ 50 เป็นครั้งแรกในปี 2534 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น โดยปัญหาสังคมเกิดขึ้น ในระดับ ครอบครัวพบว่ามีความเครียดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ครอบครัวอบอุ่นถึง 116,838 ครอบครัว (ศูนย์ข้อมูล เพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน, 2549) และการใช้เวลาร่วมกันในครอบครัวเป็น ข้อเสนอแนะอันดับแรกที่ได้แก่และเยาวชนปรารถนาให้เกิดขึ้นในสังคมไทยสูงเป็นอันดับแรกถึงร้อยละ 49.14 จากการสำรวจจากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว, 2549) อีกทั้งความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวลดลงจากเดิมร้อยละ 68.48 เป็น 62.21 (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545) รวมไปถึง ถึงระดับการศึกษาของคนไทยเกิดความไม่เท่าเทียมกันมาก ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางรายได้ สูง จนกระทั่งได้มีการปรับเปลี่ยนแผนในการพัฒนาด้วยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ที่เน้นการพัฒนาแบบบูรณาการทั้งการพัฒนา ด้าน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนานี้สะท้อนถึงการ เปลี่ยนแปลงแนวคิดการพัฒนาไปสู่เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาให้มีความสมดุลของทุกมิติ ด้วยการ วางแผนและการกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อความอยู่ดีมีสุขของ ประชาชน โดยให้ทุกหน่วยงานทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ร่วมระดมความคิด เห็น และการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน ป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้เราเริ่มหันกลับไปสู่ภาคการเกษตรดั้งเดิม เพราะเชื่อ ว่าการพัฒนาเช่นนี้จะนำความสุขและความยั่งยืนได้

ปัญหาส่วนใหญ่ของชุมชนในปัจจุบันของคนไทยก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะมีปัญหาหลากหลายด้านมาจากผลพวงของการพัฒนาที่ได้เพิ่มผลกระทบทางลบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา การแตกสลายของครอบครัวในชนบท ปัญหาโสเภณีเด็ก โรคเอดส์ ทางสังคมด้านต่างๆ อัตราอาชญากรรม และความรุนแรงในสังคม ปัญหาความผิดปกติทางจิต รวมถึงทรัพยากรที่ถูกทำลายลงอย่างมหาศาล สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบจากกรอบแนวคิดการพัฒนาในอดีตที่คับแคบจากการมุ่งสร้างควมมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรม การสร้างความทันสมัย ความร่วมมือทางการตลาด ซึ่งเป็นการเพิ่มความฟุ่มเฟือย จนก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ จากสภาพปัญหาต่างๆส่งผลกระทบต่อคนไทยและสังคมไทยต้องปรับตัว เปลี่ยนแปลงเพื่อรองรับสภาวะการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม การใช้ชีวิตประจำวัน ผลกระทบนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการถูกกลืนกินของวัฒนธรรมตะวันตกที่ยึดความเจริญทางด้านวัตถุนิยม ยกย่องเชิดชูคนมีฐานะร่ำรวยและมีอำนาจในการปกครอง พฤติกรรมนี้ได้ตกทอดมาสู่คนรุ่นปัจจุบันทำให้คนในสังคมของคนไทยละเลยความสวยงาม ค่านิยมที่ดี คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม เอกลักษณ์และคุณลักษณะท้องถิ่นที่ดีงาม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามแท้จริง โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านวัตถุ เศรษฐกิจ จึงทำให้คนไทยทั้งประเทศเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยทางคุณธรรม จริยธรรม ความดีงาม ซึ่งเรามักพบเห็นได้จากสภาพปัญหาของสังคมที่เสื่อมทราม คนในสังคมมีปัญหาทางด้านจิตใจโดยการละเลยการแก้ไขด้วยปัญญาเพราะใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ปัญหาที่พบเห็นเริ่มตั้งแต่ ความมีน้ำใจคนในสังคมลดน้อยลง เห็นผลประโยชน์ส่วนตนก่อนส่วนรวม ปัญหาในครอบครัวแตกแยก ปัญหาสังคมเสื่อมถอย มีการบุกรุกฉ้อโกงพื้นที่ช่วงชิงทรัพยากรในชุมชน ตลอดจนปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

จากปัญหาทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นบ่งชี้ได้ว่า แม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในเกือบทุกด้านของการพัฒนา โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรม ภาคชนบท ชุมชนได้รับผลกระทบตกอยู่ในสภาวะที่ย่ำแย่และถูกละเลย ปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลที่เกิดจากการให้ความสำคัญในการเน้นไปที่การพัฒนาเศรษฐกิจที่นำไปสู่ความเป็นภาคอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี แต่สำหรับด้านภาคเกษตรกรรม ภาคชนบท และชุมชนยังขาดความตระหนักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะสังคมไทยเป็นสังคมขอเกษตรกรรมที่มีเกษตรกรเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่เกษตรกรเหล่านั้นไม่เคยได้รับความรู้อย่างเพียงพอและถูกต้อง ซึ่งหมายถึงถึง

กระบวนการเรียนรู้ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ของคนในชุมชน เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องมีการศึกษา และทำความเข้าใจอย่างจริงจังจากการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนโดยการเน้นหาคำตอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เพื่อหาคำตอบอย่างครอบคลุมโดยใช้การวิจัยเชิงประยุกต์ที่มีความหลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเพื่อเป็นการแสวงหาแนวทางหนึ่งในการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะนำไปสู่ความสุขอย่างแท้จริง นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการเรียนรู้ฐานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยพบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข มีแนวคิด ทฤษฎีและหลักการที่มีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ผู้วิจัยได้รวบรวมและสังเคราะห์กรอบแนวคิดจากหลากหลายแนวคิดทฤษฎี โดยผ่านการตรวจสอบจากทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งองค์ความรู้ต่างๆประกอบด้วย แผนพัฒนาฯฉบับที่ 11 พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ 2545 องค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ตลอดจนแนวคิดความสุขในบริบทชุมชน แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจากหลายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วยแนวคิดของเจมส์ค็อกซ์ ปิ่นทอง (2526) อคิน รพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และฐิรุฒธิ เสนาคำ (2541) แนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการสร้างกระบวนการในการวิจัยซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผลและมีความสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยครั้งนี้ ที่ประกอบด้วย การเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ทุกคนออกมาพูดคุยแสดงออกด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย การเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีความหลากหลาย และการเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้ 1) กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา 2) กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา 3) กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา 4) กระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล โดยนำมาผสมผสานกับองค์ประกอบหลักของความสุขทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทย มาสรุปและสังเคราะห์เพื่อดำเนินการหากรอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการสร้างกรอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาจาก

3 องค์ประกอบของความสุภาพเพราะในแต่ละองค์ประกอบของความสุภาพนั้นมีความหลากหลายครอบคลุมองค์ประกอบของความสุภาพโดยรวมและยังสอดคล้องกับสภาพและบริบทชุมชนในประเทศไทย ซึ่งทำให้ได้กรอบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบด้านสุขภาพ 2) องค์ประกอบด้านการศึกษา 3) องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม 4) องค์ประกอบด้านครอบครัว 5) องค์ประกอบด้านรายได้และความพึงพอใจในหน้าที่การงาน 6) องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม 7) องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน และ 8) องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล กรอบดังกล่าวจะทำให้เกิดข้อค้นพบของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขและกรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับรายงานการวิจัยเรื่องสภาพภาพและบทบาทการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ทางสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงสาธารณสุข ณ ปี 2554 ที่ได้ข้อค้นพบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินการจะต้องมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นประจำ โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่กระบวนการจัดทำกลุ่ม และการฝึกอบรม ซึ่งองค์ความรู้ที่ทำการถ่ายทอดมักจะต้องสอดคล้องกับอาชีพ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผู้ได้รับผลประโยชน์ในกระบวนการเรียนรู้จะเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป โดยกระบวนการเรียนรู้ควรเน้นไปที่การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองเพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและเป็นสุข โดยได้มีการเสนอแนะให้กับทุกหน่วยงานว่า หน่วยงานควรหาวิธีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนทั่วไปให้เกิดการมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เล็งเห็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควรมุ่งไปในทางเดียวกัน และกระบวนการเรียนรู้ควรเกิดขึ้นจากการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภาคส่วนปกครองให้มีการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน จากผลสรุปและข้อเสนอแนะดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญเพื่อทำการวิจัยในเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2554)

จากสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงกลายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสมดุล การวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและมุ่งทำความเข้าใจถึงกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่จะนำพาให้ชุมชนเกิดความสุข โดยมีกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างให้ชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข และในการวิจัยที่ผ่านมาผู้วิจัยยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

ไม่ได้มีผู้ใดได้ทำการดำเนินการหาความชัดเจนในกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุขเท่าที่ควร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

คำถามในการวิจัย

1. สภาพและบริบทของชุมชนมีองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขอะไรบ้าง
2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเป็นชุมชนแห่งความสุขมีวิธีการอย่างไร
3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเป็นชุมชนแห่งความสุขควรมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied research) ที่มุ่งวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ตลอดจนเพื่อมุ่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้านเกิดจากการสังเคราะห์ขึ้นจากองค์ประกอบความสุขในบริบทชุมชนทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทยอันประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness)

2. อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ในการลงทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ในการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกและพิจารณาแล้วว่าพื้นที่การศึกษานี้มีความสอดคล้องและลักษณะที่เป็นไปตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข 8 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้าน

ธรรมาภิบาล ตลอดจนเป็นพื้นที่มีบริบทเหมาะสมต่อการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเกิดจากบุคคลเกี่ยวข้องกันกับ บุคคล กลุ่มคน สถาบัน หน่วยงาน องค์กร และชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ได้รับการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม และมีความสามารถในการดำเนินงานในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาทักษะ ปรับปรุงความรู้ และความสามารถของคนในชุมชนอย่างมีความสุขและมีความต่อเนื่องอันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรวม

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามกรอบแนวแนวคิด ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการเรียนรู้ คือ การสำรวจปัญหา วิธีการแก้ปัญหา เครื่องมือในการแก้ปัญหา และ การประเมินผล

ความสุข หมายถึง ความสุขตามเกณฑ์ความสุขที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นภายใต้องค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล

ชุมชนแห่งความสุข หมายถึง ชุมชนที่มีความอยู่เย็นเป็นสุขตามเกณฑ์การวัดความสุขที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้องค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล

ประโยชน์ที่ได้รับในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ด้านวิชาการ

เพื่อทราบถึงสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และเพื่อทราบถึงผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตลอดจนทราบถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

2. ด้านการนำไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินการปฏิบัติให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ชุมชนที่มีความประสงค์และเล็งเห็นความสำคัญขององค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และต้องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตลอดจนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันซึ่งงานวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยชี้แนะและเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าสู่การปฏิบัติอันนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเชิงรูปธรรมที่ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขให้แก่กลุ่มประชาชนในชุมชนต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ทบทวนความรู้จาก หนังสือ ตำรา เอกสารแหล่ง วิทยากรต่าง ๆ ทั้งใน ลักษณะของตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานและคู่มือต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ดังนี้

1. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 1.1 ความเป็นมาของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 1.2 ความหมายของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 1.3 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 1.4 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
  - 2.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
  - 2.2 แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. แนวคิดการสร้างความสุขในบริบทชุมชน
  - 3.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความสุข
  - 3.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน
  - 3.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชน
  - 3.4 แนวคิดในการศึกษาชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในบริบทชุมชน
  - 4.1 แนวคิด ปรัชญา ของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้
  - 4.2 ความหมายของการเรียนรู้ และ กระบวนการเรียนรู้
  - 4.3 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้
  - 4.4 แนวคิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วม
  - 4.5 กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความเป็นมาของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นเมื่อประมาณกว่า 30 ปีมาแล้ว ภายใต้ความพยายามขององค์การความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) และ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ หรือเป็นที่รู้จักในนามว่า ยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization or UNESCO) และสภายุโรป (Council of Europe) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับข้อผิดพลาดในอดีตของการศึกษาที่มีข้อจำกัดแค่ในการให้โอกาสทางการศึกษาในรูปแบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ (Formal Education) ทำให้ช่วงวัยเด็กและวัยทำงานไม่ได้รับโอกาสในการเรียนรู้อย่างแท้จริง การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้จำกัดแค่ความหมายของการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบในตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์

ในบทสรุปในระดับนโยบายของ องค์การความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Cooperation and Development) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญที่ว่า Coombs พบว่ารูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียนของประเทศด้อยพัฒนา และประเทศกำลังพัฒนา ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชน ได้อย่างทั่วถึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการศึกษา (Educational Crisis) เพราะประชาชนที่มีฐานะดีเท่านั้นที่มีโอกาสได้รับการศึกษา ส่วน คนยากจนขาดโอกาสในการศึกษา แม้รัฐบาลต่างๆ ได้ทุ่มเทงบประมาณการศึกษาสูงมากก็ตาม แต่การศึกษาไม่สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาของประชาชน โดยเฉพาะผู้อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล รัฐบาลยังพัฒนาคนรวยกลับรวยยิ่งขึ้น คนจนกลับจนลง จึงทำให้มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา นักปฏิรูปการศึกษา อาทิ เปาโล แฟร์ (Paulo Freire) ชาวบราซิล เขียนเรื่อง "การศึกษาของผู้ที่ถูกกดขี่" (Pedagogy of the Oppressed) อีวาน อิลิช (Ivan Illich) เขียนเรื่อง "โรงเรียนตายแล้ว" (Deschooling Society) และ Faure เขียนเรื่อง "Learning to be" ให้กับองค์การ Unesco เสนอว่าควรจะปฏิรูประบบการศึกษาในโรงเรียน มาเป็นการศึกษานอก โรงเรียน และส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบ การดำรงชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสังคมอุตสาหกรรม ที่ได้มีการนำเทคโนโลยี เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ทุน แรงงาน ทำให้เป็น

สาเหตุหนึ่งของวิกฤตการณ์ตลาดแรงงาน มนุษย์เราจึงต้องแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพื่อที่จะได้ก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ของคนเราจึงไม่หยุดเพียงที่โรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย แต่เราสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา มนุษย์เรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต นั่นคือการรวมเอาการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) นอกโรงเรียน (Informal Education) เข้าด้วยกัน คนเราสามารถเลือกศึกษาได้ในช่วงเวลาต่างๆ ของชีวิตตามความเหมาะสม การศึกษาและการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่งไม่ว่าจะ ในครอบครัว วัด ชุมชน สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และแหล่งวิชาต่างๆ การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตกลายเป็นความจำเป็นของมนุษย์ปัจจุบัน (OECD, 2004)

ส่วนในประเทศไทยเรานั้น มีการให้ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพราะภายใต้อำนาจของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างและระบบทางการศึกษา ส่งผลให้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ได้พยายามจัดการศึกษาใหม่และเปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะมองว่าการพัฒนาที่ดีที่สุดควรเริ่มต้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้ความประสงค์ของสังคมบนหลักการร่วมกันที่อยากจะให้คนไทย “เก่ง ดี และมีความสุข” ควบคู่กับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม การปฏิรูปครั้งนี้ยังได้เน้นไปที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพราะปัจจุบันโลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและไม่มีวันสิ้นสุด เราต้องยอมรับว่าการเรียนรู้คือชีวิต และชีวิตคือการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเกิดได้ทุกที่ทุกเวลา มีความต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งแต่การเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต ผ่านการเรียนรู้จากวงแคบไปสู่วงกว้าง ตั้งแต่วงครอบครัว สังคม ชุมชน แหล่งการเรียนรู้ โรงเรียน สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

จากความเป็นมาของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยสามารถสรุปความเป็นมาของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตข้างต้นได้ว่า แนวคิดนี้มีเกิดขึ้นมาจากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือในนามว่า ยูเนสโก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่จำกัดรูปแบบการเรียนรู้เพียงแคในห้องเรียน ซึ่งในประเทศไทยได้มีการผลักดันการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มีบทบาทสำคัญในด้านโครงสร้างและระบบการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการปฏิรูปการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

ความหมายของแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ในเอกสารการสอน ชุดการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ไว้ดังนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การรับความรู้ ทักษะ และเจตคติตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งได้จากโรงเรียน และนอกโรงเรียน โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ มีการจัดและไม่จัดตั้ง ทั้งมีการวางแผนและไม่มีการวางแผน แต่ถ้าต้องการจะเรียนรู้อย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะและเกิดผลอย่างจริงจัง และมีความต่อเนื่องกันโดยตลอดก็จำเป็นต้องมีการวางแผนการเรียนและดำเนินกิจกรรมไปตามแผนที่ตั้งไว้ ซึ่งการเรียนรู้จากการวางแผนจะทำให้เกิดความต่อเนื่องในประสบการณ์การเรียนและบังเกิดเป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การจัดกระบวนการที่มีผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสรุปลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิตดังนี้

1. มีลักษณะเป็นการดำเนินการตลอดชีวิตของบุคคล
2. มีลักษณะเป็นการจัดที่มีการวางแผน ทำให้ได้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดทำให้บุคคลได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
3. มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. มีลักษณะการใช้แหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งแบบในระบบ นอกกระบบ และไม่เป็นทางการหรืออัยาศัย

จากลักษณะดังกล่าว การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งเรียนรู้ทุกชนิดทั้งในการศึกษาที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัยาศัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ระบุความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า คือการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ ภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ในฉบับที่ 2 ปี พ.ศ.2545 กล่าวถึงความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เพื่อพัฒนาคนและสังคมให้มี

คุณภาพ มีความสุข กล่าวคือ รัฐจะต้องสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยพัฒนาการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่เด็กแรกเกิด สร้างสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เร่งปฏิรูปการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้มีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อรองรับสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ พัฒนาทักษะ และการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ รวมทั้ง สร้างโอกาสให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการหมกมุ่นและมัวสุมกับสิ่งอบายมุขและยาเสพติด การจัดการศึกษา และจัดการเรียนรู้ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน และสถาบันทางสังคม ต้องร่วมมือกันเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลา และทุกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจัดเป็นห้องเรียนนอกระบบ ห้องเรียนเพื่อชีวิต สำหรับผู้เรียน ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ให้ทั้งความรู้ ทักษะ อาชีพและความบันเทิง แก่ผู้เรียน ผู้สนใจ ซึ่งในสวนมาตราที่ 4 ได้ระบุความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า คือ การรับรู้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ตั้งแต่เกิดจนตายจากบุคคลหรือสถาบันใดๆ โดยสามารถ จะเรียนรู้ด้วยวิธีเรียนต่างๆ อย่างมีระบบหรือไม่มีระบบ โดยตั้งใจหรือโดยบังเอิญก็ได้ ทั้งนี้สามารถทำให้บุคคลนั้นเกิดการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ได้พูดถึงมาตราอื่นๆ ที่สนับสนุนและเกี่ยวข้องกับ การศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้ มาตราที่ 8 ในเรื่องของการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก การศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชน โดยมีสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้ดำเนินโครงการวิจัย การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามมาตรา 25 รวม 8 ประเภท ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ เพื่อศึกษาและนำองค์ความรู้มาสังเคราะห์จัดทำ เป็นข้อเสนอเชิงนโยบายส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและในมาตราที่ 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูป แบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ มาตราที่ 66 ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวง หาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ระบุความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ว่า หมายถึง การเข้าใจ ความหมายของสิ่งใดสิ่ง หนึ่งโดยประสบการณ์ กล่าวได้ว่าการเรียนรู้

ตลอดชีวิต คือ การที่บุคคล ได้รับความรู้และประสบการณ์ แล้วเข้าใจความหมายสิ่งที่ได้รับจาก แหล่งหรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ตั้งแต่เกิดจนตาย

UNESCO (1976 อ้างในสุนทร สุนันท์ชัย 2543) การศึกษาตลอดชีวิตและการเรียนรู้ ตลอดชีวิตว่า หมายถึง แผนรวมที่มุ่งเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการศึกษาในปัจจุบัน และพัฒนา ศักยภาพทางการศึกษานอกระบบ การศึกษาในแขนง ที่ว่านี้บุคคลพึงเป็นผู้จัดการศึกษาของ ตนเองจากการประสานสัมพันธ์ความคิดและการกระทำการศึกษาและการเรียนจะไม่จำกัดตนเอง อยู่เพียงในโรงเรียน แต่จะขยายออกตลอดชีวิต รวมทั้งทักษะและความรู้ทุกสาขาวิชา ใช้วิธีการทุก อย่าง ให้โอกาสแก่คนทุกคนให้ได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ การศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก คนหนุ่มสาวและผู้ใหญ่ทุกอายุ และทุกรูปแบบควรรวมกันถือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน

สุมาลี สังข์ศรี (2544) อธิบายว่านักการศึกษาบางท่านที่ใช้คำว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น เป็นการมองในแง่ของตัวผู้เรียน จากความเชื่อหรือสมมติฐานว่าตัวบุคคลคือผู้ที่ทำให้เกิด การเรียนรู้ การเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมของผู้เรียน ซึ่งการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิต ตลอดชีวิตของผู้เรียนอยู่แล้ว แต่การศึกษาเป็นกลไกสำคัญการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้นั้นเป็นไป ในทิศทางที่เหมาะสม มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนได้ ดังนั้นพบว่า นักการศึกษาจำนวนมากใช้คำสองคำนี้แทนกันหรือใช้ในความหมายเดียวกันในภาพรวม สำหรับ คำว่าการศึกษาตลอดชีวิตนักการศึกษาบางท่านอาจมองในแง่ของการให้แนวทาง หรือการเป็น ผู้จัดที่จะต้องเตรียมกระบวนการหรือประสบการณ์อย่างไร จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่าง เหมาะสมตลอดชีวิตของผู้เรียน ขณะที่คำว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ว่าหลังจากที่มีผู้จัดการศึกษาให้แล้ว ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร เกิดการเรียนรู้ชีวิตได้ อย่างไรก็ก็ตามหากพิจารณาถึงผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทางของคำว่า การเรียนรู้ ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิตนั้นพบว่า เป็นสิ่งเดียวกันคือความต้องการให้บุคคลได้มี การเรียนรู้ตลอดชีวิตของตน โดยเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและ สังคม ซึ่งสรุปความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษา ที่จัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย มีรูปแบบหลากหลาย มีความสัมพันธ์กับวิถีการ ดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา บุคคลอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต

สามารถประกอบอาชีพและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) และ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538) กล่าวว่า การศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีวิตมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน อาทิ ที่บ้านพัก ที่โรงงานหรือที่ทำงาน ที่ร้านค้า ที่ตลาด ที่วัด ที่ห้องสมุดชุมชน ที่ศาลาประชาคม ที่สนามกีฬา ที่สถานเอนามัย ที่โรงพัก เป็นต้น แหล่งความรู้เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชน จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนมีความเกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ในท้องถิ่น ดังนั้นการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีคุณค่าต่อประชาชนและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคน ทุกช่วงอายุมิได้จำกัดสำหรับเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยเรียนเท่านั้น ฉะนั้นต้องทำให้ทุกคนเข้าใจและตระหนักในความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีต่อการพัฒนาชีวิต

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ตลอดช่วงชีวิตของผู้นั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา โดยครอบคลุมการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม

Peterson (1979 อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2549) ให้ความหมายการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของผู้นั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา “การเรียนรู้” มีความหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคล เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอัน เนื่องจากการได้รับความรู้ หรือ ประสบการณ์ ทั้งแง่บวกหรือลบ ซึ่ง Diana K.Kell (2003) ได้ระบุความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า ในศตวรรษที่ 21 อาจจะใช้เรียกใหม่ว่า “Learning Age” นั้นหมายถึงว่า การเรียนรู้ มีความจำเป็นต่อชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายอาจอยู่จัดอยู่ในระบบหรือนอกระบบและบูรณาการเข้าไปอยู่ในส่วนหนึ่งของชีวิต ตามปกติ

Cropley และ Dave (1987) กล่าวถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกัน 2 มิติ คือ มิติแนวตั้ง ซึ่งมองว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงเวลาตลอดชีวิตของเขา การศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิต จึงไม่เพียงพอที่จะ

ครอบคลุมความต้องการของชีวิตทั้งหมดได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคล คือ หลังจากจบจากโรงเรียนไปแล้ว ดังนั้นการศึกษาหรือการเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญแก่บุคคลมาก และควรจะใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนมิติในแวนอนจะมองว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งเชื่อมโยงกัน การศึกษา การเรียนรู้ควรจะประสานกันหลายๆส่วน ทั้งในโรงเรียนและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ โดยมีทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยแหล่งการเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะของเครือข่ายที่ผสมผสานรูปแบบและแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนและควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงบุคคลอย่างเต็มศักยภาพ

จากความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ตลอดจนเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตที่เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบและวิธีการ เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จัดให้กับประชาชนในทุกช่วงอายุ มีการจัดการศึกษาในหลากหลายรูปแบบ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระดับสากลและในระดับชาติไว้หลากหลาย ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

การประชุมระหว่างชาติว่าด้วยการศึกษาผู้ใหญ่ (World Conference on Adult Education) ที่จัดโดยองค์การยูเนสโก ณ กรุงมอนตรียัล ประเทศแคนาดา ค.ศ.1960 ที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1972 และที่กรุงไนโรบี ค.ศ.1986 ได้พัฒนาแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต อันมีสาระสำคัญดังนี้

1. มนุษย์แสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์เราเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสังคมทุกขณะ เช่น จากการทำมาหากิน การเล่น การพักผ่อน การเข้าร่วมพิธีกรรม และการสมาคม เป็นต้น

2. การศึกษาที่แท้จริงไม่ได้จำกัดแต่เพียงในโรงเรียนแต่ครอบคลุมถึง การศึกษานอกกระบบโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาเกิดได้ตามโอกาสจึงไม่มีวันสิ้นสุด

3. การศึกษาตลอดชีวิตเปิดโอกาสให้คนทั่วไปได้รับการศึกษา เพราะสามารถเลือกเรียนตามรูปแบบที่ตนต้องการ ยืดหยุ่นได้ตามโอกาส ทุกคน สามารถ เรียนรู้ได้จากทุกแห่งตามโอกาสจะอำนวย ฉะนั้นมนุษย์จึงมีโอกาที่จะพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการศึกษาอย่างไม่มีจุดจบไปตลอดชีวิต

นอกจากนี้ในระดับสากลได้มีการกำหนดความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านทางคณะกรรมการการศึกษานานาชาติ ว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (International Commission on Education for the Twenty-first Century) ได้กำหนดวาระด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่าประกอบด้วยสี่เสาหลักที่เป็นรากฐาน

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) เป็นการเรียนที่เน้นการรวมความรู้สำคัญเข้าด้วยกัน มีการศึกษาลงลึกในบางวิชา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับให้คนที่ชอบแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to do) เป็นการเรียนที่เน้นการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียน ช่วยสร้างความสามารถในการดำรงชีพอยู่ในสถานการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ทดลองและพัฒนาความสามารถของตน โดยมีส่วนร่วมในโครงการประสบการณ์ในงานอาชีพหรืองานทางสังคม

3. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) เป็นการเรียนที่เน้นให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้านและสามารถปรับตัวให้ อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

4. การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) เป็นการเรียนที่เน้นให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีความรักและเคารพซึ่งกันและกัน สร้างความรู้ความเข้าใจในผู้อื่นทั้งแง่ประวัติศาสตร์ ธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมทางจิตใจ

นอกจากนี้ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดสาระสำคัญในเรื่องที่ว่าด้วยการปฏิรูปการศึกษาตลอดชีวิตเอาไว้ 6 ประการ คือ

1. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกันในทุกรูปแบบ

2. การส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิต

3. การเทียบโอนผลการเรียนของการเรียนในรูปแบบต่าง ๆ หรือการแบ่งระดับ

4. การสนับสนุนและเสริมสร้างแรงจูงใจให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต
5. การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้
6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อัญชลี ธรรมาวีรกุล (2552) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้เราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือสามารถปรับรับกับสิ่งแวดล้อมเพื่อตัวเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราจึงต้องเรียนรู้อยู่เสมอและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และยิ่งเราเชื่อว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เรายิ่งต้องส่งเสริมให้คนในสังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง และใช้การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นปัจจัยของการเรียนรู้ สร้างสรรค์ปัญญา และรู้จักการแก้ไขปัญหาเพื่อการดำรงอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนตลอดจนสังคมประเทศชาติอยู่อย่างมีความสุข

จากความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญกับชีวิตของคนในการพัฒนาในทุกๆด้าน เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้เราสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนนั้นจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาในทุกสถานที่เพื่อรองรับการดำเนินชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย

หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปฐม นิคมานนท์ (2533) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณางานของบุคลากรทางการศึกษาว่าควรจะทำอะไรบ้างในการปฏิบัติตามแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต สามารถแยกออกเป็น 4 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้บุคคลใส่ใจแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา นั่นคือในกระบวนการศึกษานั้นต้องเสริมสร้างแรงจูงใจในการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนให้เกิดขึ้นกับประชาชนให้เขาสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มและพยายามที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. ค้นหาเอกภาพและความต่อเนื่องในการจัดการศึกษา นั่นคือ ความพยายามในการประสานกิจกรรมการศึกษา 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการหรือการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีความสอดคล้องและ

เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ทำให้การศึกษาประสานสอดคล้องกับสภาพการดำรงชีวิตและอาชีพการงานของบุคคล

3. ขยายขอบเขตของการศึกษาเพื่อสามารถให้บริการแก่มวลชนได้อย่างแท้จริง นั่นคือขยายบริการทางการศึกษาออกไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกท้องถิ่น ให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. มุ่งพัฒนาคุณภาพของชีวิตและพัฒนาสังคมโดยส่วนรวม นั่นคือการมุ่งพัฒนาทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมโดยส่วนรวมด้วย

สุมาลี สังข์ศรี (2544) ประมวลแนวคิด หลักการ และข้อเขียนของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สรุปหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 15 ประการ ดังนี้

1. การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์
2. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
3. การศึกษามีได้สิ้นสุดลงเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา
4. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด
5. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานทั้งในแนวตั้งและแนวนอน
6. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา
7. การศึกษาตลอดชีวิตต้องมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย
8. การศึกษาตลอดชีวิตต้องมีความเป็นประชาธิปไตยหรือให้อิสระแก่ผู้เรียน
9. การศึกษาตลอดชีวิตต้องมีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
10. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้
11. การศึกษาตลอดชีวิตต้องเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของชีวิตและสภาพปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตจริง
12. บ้านเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
13. ชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
14. ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
15. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นการจัดการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาพึงตนเองได้

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมุ่งบุคคลพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งจากการเรียนรู้ผ่านการเรียนในระบบโรงเรียน การเรียนนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดย

หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะต้องสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริงเพื่อให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้และตลอดจนการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยกำหนดไว้ในมาตรา 4 ว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในมาตรา 15 ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นทั้งในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลและกลุ่ม

คูندا นพคุณ (2523) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามคำนิยามของ Coombs ซึ่งเป็นที่นิยมในการอ้างถึงในหมู่ของนักการศึกษาไทยว่า การศึกษา คือ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดไม่ ว่า ที่ไหน เมื่อไร หรือด้วยวิธีการใด ดังนั้นด้วยแนวคิดนี้ การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สืบเนื่องติดต่อกันตลอดชีวิตตั้งแต่วัยแรกสุดของการเป็นทารกจนถึงวัยชรา ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการและแหล่งการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การเรียนรู้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง จึงอาจจะจำแนกการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งอาจจะมีส่วนซ้อนกันและส่วนเกื้อกูลกันอยู่มาก อันประกอบด้วย

1. การศึกษาแบบธรรมดาศิลปะ (Informal education) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์แบบที่เป็นธรรมชาติที่สุด หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบสัญชาตญาณ ซึ่งหากอ้างตามคำนิยาม ของ Coombs ก็จะมีหมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิตที่บุคคลได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ ทศนคติ และความเข้าใจจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อม อัน

ได้แก่ ครอบครัว การทำงานและการเล่นจากตัวอย่างและทัศนคติของครอบครัว เพื่อน จากการเดินทาง การอ่าน หนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ หรือชมโทรทัศน์ ภาพยนตร์ โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย นี้จะไม่มีการจัดระบบ และไม่มีแบบแผน แต่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนรู้ทั้งหมดของบุคคลแต่ละคน แม้ว่าบุคคลที่ถือว่าเป็นผู้ที่เข้าโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

2. การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal education) ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีสถาบัน การศึกษารับผิดชอบอยู่โดยตรง เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย การศึกษาแบบนี้จะมีการเรียนรู้โดยจัดระบบการแบ่งตามอายุของนักเรียน การกำหนดพื้นฐานความรู้ การจัดขั้นตอนของการศึกษาเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา อาชีวศึกษา มีการให้วุฒิปัตริ์ หรือประกาศนียบัตริ์ ปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จชั้นตอนต่าง ๆ โดยการวัดและการประเมินผล ผู้ที่ถูกคัดเลือกให้ผ่านจะกระทำเป็นระบบ

3. การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non formal education) ซึ่งเป็นกิจกรรมทางการศึกษา หรือการเรียนรู้ที่อาจจะดำเนินการจัดขึ้นมาโดยสถาบันและหน่วยงานต่างๆในสังคม นอกเหนือไปจากสถาบันทางการศึกษา ซึ่งหากอ้างอิงตามคำนิยามของ Coombs ก็จะถูกถือว่าเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้ในนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยแยกหรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ของสถาบัน หรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้นๆ ขึ้น แต่ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนององความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนอาจมีลักษณะที่เป็นการศึกษาตามอัธยาศัยผสมผสานด้วย

นอกจากนั้น อุ่นตา นพคุณ (2520) ยังได้จำแนกประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือแบบทั่วไป (General education) หมายความว่า การศึกษา ขั้นพื้นฐาน หรือที่ชั้นประถมศึกษาได้กำหนดเป้าหมายไว้ ได้แก่ ความรู้ และความชัดเจนในการอ่าน และเขียนหนังสือ การคิดเลขคณิต การเข้าใจวิธีการทางวิทยาศาสตร์และสภาพแวดล้อม

2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family education) จะเป็นการศึกษาที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา ความเป็นอยู่ของบุคคลในครอบครัว ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาในด้านสุขภาพ อนามัย โภชนาการ การเลี้ยงเด็ก และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. การศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน (Community development education) จะเป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมสถาบันในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการเรียนรู้หลักการปฏิบัติงาน

ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์ หรือการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นหรือปัญหาในระดับชาติ

4. การศึกษาด้านอาชีวศึกษา (Vocational education) จะเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้และทักษะโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการประกอบการด้านเศรษฐกิจ และในเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน

อุ้นตา นพคุณ (2523) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น อาจให้แก่ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพื่อให้ชุมชนนั้นได้รับความรู้ที่จะรู้จักชุมชนของตนเอง รู้จักการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหา ดังกล่าวโดยใช้วิธีช่วยเหลือตนเอง (Self-help) มากที่สุดเท่าที่จะได้และโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตน

บรรจง ชูสกุลชาติ (2527) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็น การศึกษาที่เป็นธรรมชาติ ธรรมชาติ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุก โอกาส เกิดขึ้นได้ทุกหน ทุกแห่ง และเกิดขึ้นได้กับทุกผู้ทุกคนที่มีความสนใจหรือมีความจำเป็นที่ปรารถนาจะแก้ปัญหาที่ประสงค์จะต่อสู้ดิ้นรน และที่มุ่งหมายจะให้เพิ่มคุณภาพของชีวิต เพิ่มผล ผลิต เพิ่มรายได้ ตลอดจนเพิ่มอาชีพเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกเมื่อเชิ่วัน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา หรือการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะดำเนินการจัดขึ้นมาโดยสถาบัน และหน่วยงานต่างๆ ในสังคมนอกเหนือไปจากสถาบันทางการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดไว้ในนอกระบบโรงเรียน ซึ่งอาจจะดำเนินการโดยแยกหรือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของกิจกรรมใหญ่ของสถาบัน หรือหน่วยงานที่จัดกิจกรรมนั้นๆ ขึ้น ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและความสนใจทางการศึกษาของผู้เรียน

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) อธิบายว่า กิจกรรมทางการศึกษาและมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่ม เป้าหมายต่าง ๆ ในสังคม โดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะสนองต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ด้วย ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาที่เปิด

โอกาสให้กับประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกภูมิภาค หลังทุกระดับ การศึกษา และทุกชุมชนโดยมีลักษณะที่ยืดหยุ่นใน การจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้สอน ผู้เรียน เวลา สถานที่ หลักสูตรและการสอน การจัดบริหาร และการประเมินผล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นนอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติ

McCall (1979) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง การศึกษา ซึ่งเป็นชั้นเรียนในโรงเรียน ภาคปกติส่วนการศึกษานอกโรงเรียนนั้น หมายถึง ประสบการณ์ การเรียนรู้ทั้งหลายซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกตินั้นๆ การศึกษานอกโรงเรียนเป็น คำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึง การศึกษาทุกอย่างการเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อนๆ การเรียนรู้จากสื่อสารมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่ และหน่วยพัฒนาต่างๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว

Paulston (1971) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยให้ความหมาย ของการศึกษาโดยทั่วไปว่าหมายถึง การจัดระบบการเรียนการสอนที่จัดเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การศึกษาในโรงเรียน หมายถึง การจัดการศึกษาที่จัดกันเป็นชั้นเรียนเป็นที่ ยอมรับกันมาแต่เดิมว่า จะต้องเริ่มจากชั้นประถม-มัธยมและไปจบลงที่อุดมศึกษา ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนนั้นมักเป็นการศึกษาที่ให้คำจำกัดความไว้อย่างหลวมๆ เพื่อให้รวมถึง กิจกรรมใน สังคม และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะอื่นๆ นอกระบบชั้นเรียนใน โรงเรียนภาคปกติ

Sheffield และ Diejoma (1972) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า การศึกษานอกโรงเรียนเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุม การฝึกอบรม และการสอน นอกระบบชั้นเรียนเกือบทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ของบุคคลแต่ละบุคคลจากพ่อแม่ จากโรงงาน ไปจนถึงการรณรงค์เพื่อให้ประชาชนทั้งชาติให้รู้หนังสือ การศึกษานอกโรงเรียนควรจะเป็นบริการที่ สนองความต้องการหลายอย่างเช่น 1) เพื่อให้ผู้ที่จบ การศึกษาจากระบบโรงเรียนได้มีโอกาส ศึกษาเล่าเรียน 2) เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาจากระบบใน โรงเรียนแล้วได้มีโอกาสหาความรู้และ ได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม โดยเฉพาะสำหรับการที่จะไป ประกอบอาชีพ 3) สำหรับช่วยให้ผู้ที่กำลัง ปฏิบัติงานอยู่ได้มีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิ ภาพในการปฏิบัติงาน

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมาย การศึกษานอกระบบโรงเรียนได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นโดยไม่จำกัด ในรูปแบบการเรียนการสอน ไม่จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ หรือมี ลักษณะที่มีการจัดการศึกษาแบบในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษา การ ส่งเสริมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเกิดขึ้นได้จากหลายๆหน่วยงานในสังคม นอกเหนือไปจากสถาบันทางการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการและ ความสนใจที่แท้จริงของผู้เรียน อีกทั้งยังมีความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาในการจัดการเรียนการ สอน สถานที่การสอน และวิธีการส่งถ่ายข้อมูลความรู้ให้กับตัวผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย มากกว่าในระบบโรงเรียน

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนแห่งความสุข เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจริงของกระบวนการเรียนรู้ ของคนในชุมชน อีกทั้งแนวคิดนี้มีความยืดหยุ่นที่สอดคล้องสภาพและบริบทของคนในชุมชน ด้วย เหตุนี้ผู้วิจัยจึงทำการเลือกแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นแนวคิดหลักในการทำวิจัย ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาและค้นคว้างานวิจัยของชุมชนส่วนใหญ่ จะพบว่าการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มวัยอื่นๆ นอกจากนี้กลุ่มคนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นผู้ใหญ่มากกว่ากลุ่มวัยอื่น อีกทั้งกลุ่มผู้ใหญ่ยังมีบทบาทในการกำหนด กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ของคนในชุมชน กระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการ เรียนรู้ดังกล่าวย่อมมีการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกันเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนมักเกิดขึ้นจากการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่ ในกลุ่มครอบครัว ญาติมิตร ตลอดจนสู่กลุ่มคนในหมู่บ้าน ซึ่งความรู้ที่ถ่ายทอดมักมาจากการรุ่นสู่ รุ่นที่เกิดจากการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่การเรียนรู้ในวัยเด็กจนสู่วัยหนุ่ม วัยกลางคน และวัย สูงอายุ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและความสอดคล้องของแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และ แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดแนวคิดดังนี้

แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Androgogical Learning)

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ดังนั้นการเรียนการสอนต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ นั่นคือต้องรู้หลักการศึกษผู้ใหญ่ ซึ่ง Knowles (1980) เรียกว่าการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่าแอนดราโกจี (Andragogy) ซึ่งสอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self – concept) ผู้ใหญ่จะมีลักษณะที่เติบโต ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีวุฒิภาวะสูง มโนทัศน์ต่อตนเอง จะพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นไปเป็นการนำตนเอง เป็นตัวของตัวเอง

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะมากขึ้น มีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่จะเป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่าของการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็จะมีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อรู้สึกว่าการเรียนนั้น “จำเป็น” ต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning) ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ ว่าหมายถึง แนวทางในการจัดสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนผู้ใหญ่ ด้วยการวางแผนกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่สามารถชี้นำตนเองได้หากจัดสภาพการเรียนรู้ที่เอื้อให้ เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และคงที่ ตลอดจนวิธีการช่วยให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ พร้อมที่จะเรียนรู้ตามบทบาทของ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และรวมถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ กระบวนการแก้ปัญหาในการตัดสินใจ การค้นคว้าการฝึกอบรมและการพัฒนา (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

จากแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีการเรียนรู้เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริงและผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพและบทบาทของตน โดยส่วนใหญ่จะนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ในชีวิตจริงอย่างทันทีซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก

แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

Knowles (1978 อ้างถึงในสุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2547) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern adult learning theory) ซึ่งมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ที่ตนเองต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life situation) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-centered) ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ควรจะยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ยึดที่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้น วิธีการหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self-directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือ ความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคน (Pace of learning)

ขั้นการเรียนรู้ของบุคคล เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กันของ 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ ความต้องการข้อมูล ข้อเสนอแนะ การทดสอบผลสะท้อน และการประยุกต์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความต้องการในการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดที่จะต้องทราบว่าบุคคลนั้นต้องการจะเรียนอะไร ต้องการประสบความสำเร็จในสิ่งใด ต้องการค้นหาคำตอบหรือแก้ปัญหาในเรื่องใด เช่น ต้องการเรียนรู้ศิลปะการเป็นวิทยากร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ สิ่งเหล่านี้บุคคลจะเก็บรวบรวมตั้งแต่โรงเรียน จากวิชาต่าง ๆ เป็นการเรียนในระบบโรงเรียน และบางส่วนได้รับจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ โดยจะได้รับจากที่บ้าน หรือสถานที่ทำงาน เช่น จากการทำหนังสือพิมพ์ การเล่นเกมกีฬาหรือดนตรี การชมโทรทัศน์ รับฟังรายการวิทยุ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การทดสอบและผลสะท้อน จากการทดลองในการพยายามเรียนเรื่องใดในการเรียนของบุคคล เช่น การทดสอบฝีมือทางด้านอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การประยุกต์และปฏิกิริยาตอบสนอง เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ข้อเสนอแนะที่ผู้เรียนได้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเขาอาจจะได้ประเมินดูถึงผลลัพธ์จากการทดสอบ หรือผลลัพธ์จากการพยายามค้นหาคำตอบ การประยุกต์ใช้ความรู้จากสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ ๆ ถ้าหากทักษะการเรียนรู้ได้นำไปเกี่ยวพันกับการปฏิบัติในทักษะใหม่ ๆ และสามารถถ่ายโอนทักษะนั้น ๆ ไปสู่การเรียนรู้ใหม่ ๆ เช่น การขับรถได้ด้วยตนเอง การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการทำงานได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

Lorge (1947) ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า การที่เราจะจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่ได้ดีนั้น เราต้องเข้าใจเสียก่อนว่าเขาต้องการอะไร โดยทำการระบุความต้องการของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ไว้ 4 ด้าน คือ 1) เพื่อที่จะได้เพิ่มพูนบางอย่าง (To gain something) 2) เพื่อที่จะได้เป็นบางสิ่ง (To be something) 3) เพื่อที่จะได้ทำบางสิ่ง (To do something) และ 4) เพื่อที่จะประหยัดบางอย่าง (To save something)

Knowles (1978) กล่าวสรุปเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อตระหนักว่าการเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการ (Need) และความสนใจของตนเอง

2. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้เมื่อการเรียนรู้ที่นั้นเกิดประโยชน์ต่อชีวิตจริง
3. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของผู้ใหญ่คือประสบการณ์
ของผู้ใหญ่เอง
4. ผู้ใหญ่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะชี้นำตนเอง (Self-directing)
5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) ของ
ผู้ใหญ่เพิ่มมากขึ้นตามอายุ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความเชื่อเบื้องต้นของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า เป็น
ทั้งศาสตร์และเป็นทั้งศิลป์ในการช่วยเหลือให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. บุคคลมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (Unique) นั่นคือ บุคคลมี
ความแตกต่าง (Individual differences)
2. คนต้องการพัฒนาไปในทางที่ดีตามศักยภาพ (Potential)
ของตน
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายในของผู้เรียน (Internal
process) บุคคลภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ตัวผู้เรียนรับผิดชอบ
กระบวนการเรียนรู้โดยสิ้นเชิง
4. บุคคลต้องการชี้นำตนเอง (Self-directing)

Knowles (1978) แนะนำว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีความเชื่อเบื้องต้น
เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต่างจากเด็ก ดังนี้

1. การรับรู้เปลี่ยนแปลงไป (Changes in self-concepts) จาก
การพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การชี้นำตนเอง (Self-directedness) เพิ่มขึ้น การเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเป็น
แนวชี้นำตนเองในการเรียนรู้ (Self-direction in learning)
2. บทบาทของประสบการณ์ (Role of experience) ผู้ใหญ่
สะสมประสบการณ์เพิ่มขึ้น เป็นการขยายฐานที่จะเชื่อมโยงกับประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ การ
เรียนรู้ที่เหมาะสมจึงควรเป็นแนวที่ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เดิม
3. ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to learn) ความพร้อมใน
การเรียนรู้จะเป็นผลจากภารกิจพัฒนาการ (Developmental tasks) ถ้าสอดคล้องกับความ
ต้องการตรงกับปัญหาและสถานการณ์จริงของผู้เรียน ผู้เรียนย่อมมีความพร้อมในการเรียนรู้สูง

เกิดเป็น ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะสอน (Teachable moment) ผู้เรียนย่อมเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความมุ่งหมายของการเรียนรู้ (Orientation to learning) เด็กมองการใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้ในโรงเรียนในระยะยาวในอนาคต คือ เรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานของการเรียนในชั้นที่สูงขึ้นในอนาคต แต่ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ก็เพื่อใช้ประโยชน์ได้จริงในทันที ใช้ชีวิตจริง (Problem-centered, Life-centered and immediacy of application)

Knowles (1980) หลักวิธีสอนผู้ใหญ่ตามหลักการศึกษผู้ใหญ่ (Andragogy) ได้กำหนดขึ้นจากสมมติฐานเบื้องต้นของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self – concept) ประกอบด้วย 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 2) การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ 3) การวางแผนร่วมกัน 4) การนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) ประกอบด้วย 1) ความสำคัญของการนำประสบการณ์มาเป็นเทคนิคในการเรียนการสอน 2) ความสำคัญของการนำประสบการณ์ไปปฏิบัติ และ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์

3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) ประกอบด้วย 1) เวลาในการเรียนรู้ และ 2) การจัดกลุ่มผู้เรียน

4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning) ประกอบด้วย 1) แนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 2) แนวทางการเรียนรู้ของหลักสูตร และ 3) การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้

Knowles (1980) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ วิธีการหนึ่งที่ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้ใหญ่ ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเสนอให้เป็นแม่แบบของการออกแบบในรูปแบบอื่นๆ ที่เรียกว่า Organic Model มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตนของแต่ละบุคคล พัฒนาเป็นความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไป คือกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. จัดโครงสร้างทางกายภาพ ห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ ขนาดของโต๊ะและเก้าอี้เหมาะกับผู้ใหญ่ นั่งสบาย การจัดโต๊ะและเก้าอี้หลีกเลี่ยงการจัดแบบห้องบรรยาย ต้องจัดให้อยู่ในลักษณะล้อมวงคุยกัน เพื่อเอื้อต่อการสื่อสารแบบสองทางของสมาชิกทุกคน ขณะพูด ทุกคนได้มองเห็นผู้พูด ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผู้เรียนผู้ใหญ่สะสมติดตัวมา

3. ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ตามความเชื่อเบื้องต้นของ Andragogy ที่ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะนำตนเอง นั่นคือผู้เรียนผู้ใหญ่บอกว่าต้องการสิ่งใดได้และถ้าหากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การที่ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความต้องการของตนเอง

4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ในการศึกษา ในการเขียนความต้องการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนผู้ใหญ่บางคนสามารถเขียนได้เองหากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำและให้ความสะดวก

5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบและมั่นใจที่จะกระทำ หากติดขัดผู้สอนต้องแนะนำทางเลือก ช่วยบอกข้อดีข้อจำกัดของแต่ละวิธีการเรียนรู้ มอบการตัดสินใจให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้เรียน สอดคล้องกับการรับรู้ของตนเอง ที่จะชี้แนะตนเองของผู้ใหญ่และเปิดโอกาสให้ได้ใช้ ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

6. ผู้เรียนจะดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นพี่เลี้ยง เพื่อให้เกิดความมั่นใจเมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ผู้เรียนกับผู้สอนมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน

7. ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ถ้าจำเป็นต้องดัดแปลงหรือยืดหยุ่น สำหรับการประเมินในขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดมุ่งหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยัง ยังขาดอีกเท่าไร การประเมินตนเองขั้นนี้ มีข้อดีที่กลายเป็นการวิเคราะห์ความต้องการหรือสิ่งที่ขาดของผู้เรียนด้วยตนเองอีกครั้งถ้ายังไม่ถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้เรียนทราบว่าขาดอีกเท่าไร ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความขาดหรือความต้องการเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ทำให้วงจรกระบวนการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 ย้อนไปบรรจบเป็นขั้นตอนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนผู้ใหญ่จึงเกิดอย่างต่อเนื่องด้วยการชี้แนะตนเอง

Lovell (1980) ได้กล่าวถึงการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า สามารถตอบสนองความเชื่อเบื้องต้นของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นแม่แบบที่จะดัดแปลงที่จะเลือกบรรจุเนื้อหา และวิธีการ เทคนิคที่หลากหลาย ได้ตามความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ตามสภาพบริบทแวดล้อมและคุณสมบัติของกลุ่มผู้เรียนผู้ใหญ่ที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งกระชั้นตอนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ยังสอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามขั้นตอนของชีวิต ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวเอง ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์เรานั้นเป็นผลผลิตของชีวิตที่ผ่านมา นอกจากนั้นแล้ว สภาวะผู้ใหญ่ก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากอดีตและย่อมต่อเนื่องไปสู่ในอนาคต ผลจากการเปลี่ยนแปลงด้านชีววิทยาและองค์ประกอบเกี่ยวกับจิตวิทยาและสังคมวิทยาในแต่ช่วงวัยของผู้ใหญ่ จะมีผลต่อเป้าหมายของการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 16-20 ปี ระยะเวลานี้เป็นช่วงต่อเนื่องระหว่างวัยรุ่นกำลังพัฒนาเข้าสู่ขั้นตอนการเป็นผู้ใหญ่ ยังอยู่ในช่วงการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมก็จะมีเปลี่ยนแปลงบทบาทในการพึ่งพา พ่อ แม่ หรือ ผู้ปกครองไปสู่ลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบเข้าสังคม และมักยึดถืออุดมคติ ดังนั้นการ เรียนรู้ควรเป็นความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจาก วัยเด็กสู่วัยรุ่น ตลอดจนแบบอย่างพฤติกรรมที่เหมาะสมไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน

2. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 20-25 ปี เป็นระยะที่ผ่านช่วงที่เป็นวัยรุ่นมาแล้ว บุคคลจะมีการพัฒนาการด้านร่างกาย แต่มีอัตราพัฒนาการด้านการเจริญเติบโต ร่างกายลดลงเมื่อเทียบกับระยะวัยแรกรุ่น พัฒนาการทางสังคม ด้านจิตใจและอารมณ์ผสมผสานกันมากขึ้น ซึ่งวัยนี้นับว่าอยู่ในช่วงของผู้ใหญ่ตอนต้น (Early adulthood) จะได้การยอมรับว่ามีความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการงานอาชีพแน่นอนมั่นคงขึ้น ตลอดจนเริ่มชีวิตคู่การแต่งงาน และมีภาระทางด้านครอบครัวติดตามมาให้ต้องรับผิดชอบ ดูแลวัยนี้สามารถให้ความช่วยเหลือสังคมได้บ้างแล้วดังนั้นการเรียนรู้ ควรเป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับครอบครัวศึกษาการสร้างงานสร้างอาชีพ เป็นต้น

3. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 25-40 ปี คนในช่วงวัยนี้ เป็นช่วงของผู้ใหญ่วัยกลางคน (Middle adulthood) มีการพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือความมั่นคง ทางเศรษฐกิจและบทบาททางสังคม ส่วนมากสามารถแสวงหาความมั่นคงและก้าวหน้าทางอาชีพได้แล้ว มีชื่อเสียงและเกียรติทางสังคมมากขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นวัยที่กำลังมีศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาตนเองได้อย่าง เต็มที่ สุขภาพทางด้านร่างกายและสติปัญญาของคนวัยนี้นับได้ว่าพัฒนาจนถึงขั้น

สูงสุดแล้ว ดังนั้นการเรียนรู้ควรเป็นทางด้านการบริหาร การจัดงาน และการเข้าสู่สังคมเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงฐานะทางสังคม เป็นต้น

4. การเรียนรู้ในช่วงอายุ 40-60 ปี คนในช่วงวัยนี้ เป็นช่วงของผู้ใหญ่ตอนปลาย (Late adulthood) ซึ่งต่อเนื่องจากผู้ใหญ่วัยกลางคนจึงค่อนข้างเป็นระยะที่บุคคลมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสมบูรณ์ที่สุดขีด สภาพทางด้าน ร่างกายมีการเสื่อมสภาพทางด้านร่างกายทำให้เกิดข้อจำกัดต่อการเรียนรู้ ส่วนด้านการประกอบอาชีพการงาน มักจะคิดถึงโอกาสและความก้าวหน้าในกรงานอาชีพ ซึ่งนับได้ว่ามีโอกาสน้อยลงไปด้วยหรือแทบไม่มีอีกต่อไป หลาย ๆ คนมักจะทบทวนถึงอดีตและเปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบันในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติค่านิยมและ ความเชื่อต่าง ๆ เพื่อปรับสภาพเกี่ยวกับมโนภาพแห่งตนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของร่างกาย ดังนั้นการเรียนรู้ควรเป็นด้านการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่วัยสูงอายุและการดูแลสุขภาพสภาพเป็นต้น

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

จกกลนี ชุตติมาเทวินทร์ (2542) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ได้ถูกรวบรวมไว้ มีดังนี้

1. ผู้ใหญ่ไม่ต้องการถูกปฏิบัติเหมือนกับตนเองเป็นเด็ก เพราะผู้ใหญ่สามารถที่จะรับผิดชอบได้ เคารพตนเองและกำหนดวิถีของตนเอง
2. ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากมายหลายอย่างที่สามารถจะนำเอามาใช้ได้ในกรอบ
3. ผู้ใหญ่มักจะไม่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่มีเนื้อหามาก ๆ หรือการที่จะต้องจดจำข้อเท็จจริง หรือตัวเลขที่มากมาย หรือการพูดถึงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่ผู้ใหญ่จะต้องแสวงหาสิ่งที่แท้จริง และคุณค่าในด้านอื่นๆ ด้วย
4. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสภาพการณ์ที่น่ายินรมย์
5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วกว่า หากได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมในการอบรม โดยเฉพาะหากมีการทำจริงปฏิบัติจริง แทนที่จะเป็นการนั่งฟังการบรรยายเพียงอย่างเดียว
6. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดี เมื่ออยู่ในสภาพที่พร้อมและพอใจที่จะเรียน
7. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้เร็วที่สุดโดยหลัก “ความเกี่ยวพันกัน” ซึ่งหมายถึงทุกข้อเท็จจริง ทุกแนวคิด และความคิดรวบยอดทั้งหลายนั้นจะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด เมื่อสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เคยรู้หรือมีประสบการณ์มาแล้ว

8. การเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ค้นพบตัวเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นกิจกรรมที่แต่ละคนสามารถรับผิดชอบด้วยตัวเอง ในสัดส่วนเวลาของตนเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้คอยแนะนำ ซึ่งการเรียนโดยวิธีนี้ผู้ใหญ่จะเรียนได้ดี

9. ผู้ใหญ่แต่ละคนเรียนรู้ได้เร็วหรือช้าในอัตราก้าวกระโดดที่แตกต่างกัน และในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและทางด้านร่างกาย เป็นตัวกำหนดขีดความสามารถทางการเรียนรู้

10. สำหรับผู้ใหญ่แล้ว การเรียนรู้คือกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ใหญ่จึงมีความรู้มาก ซึ่งจะมีความหมายว่าบางคนอาจจะมีประสบการณ์มากกว่าวิทยากรหรือผู้สอน หรืออาจจะมีความรู้ในบางเรื่องมากกว่าผู้สอนก็ได้ รวมทั้งอาจจะมีความรู้มากกว่าผู้เข้าร่วมอบรมในกลุ่มเดียวกัน

11. ผู้ใหญ่ชอบเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ขณะที่การใช้ภาษาท่าทาง และสื่อทัศนูปกรณ์ที่หลากหลายจะมีผลต่อการเรียนรู้มากกว่าสื่อที่เป็นภาษาเขียน

12. ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่จะมีความรู้ลึกทางด้านเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีค่อนข้างมาก แต่ผู้ใหญ่ก็ยังมีคามพอใจและความอบอุ่นใจที่ได้รับการยกย่องเช่นเดียวกับเด็ก ๆ

13. กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีมากที่สุด เมื่อการเรียนรู้นั้น ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานปัจจุบัน

14. กระบวนการอบรมให้ผู้ใหญ่ ควรเริ่มต้นจากภาพรวมก่อน ต่อจากนั้นจึงระบุที่ละส่วนที่ละขั้นตอน จากนั้นจึงตามด้วยการแสดงให้เห็นภาพรวมอีกครั้ง

15. นอกจากความสามารถของผู้ใหญ่แต่ละคนจะแตกต่างกันแล้ว ความต้องการที่แท้จริงของแต่ละคนก็จะแตกต่างกันด้วย ทั้งในเรื่องของทักษะเฉพาะ ความรู้ เทคนิคทัศนคติ และประสบการณ์

16. อัตราการหลงลืมของผู้ใหญ่ อาจเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและในทันทีหลังการอบรมได้

17. ทุกสิ่งทุกอย่างอาจง่ายต่อการเรียนรู้และการยอมรับของผู้ใหญ่ ถ้าหากการกระทำนั้นหรือสิ่งนั้นไม่ขัดกับสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้ หรือเคยมีประสบการณ์มาก่อน

สมหวัง วิทยานิพนธ์ (2549) ได้เสนอลักษณะของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้มี 3 ลักษณะดังนี้

1. เรียนรู้เรื่องอะไร (Learn) เรียนรู้สิ่งใหม่

2. ต้องเรียนซ้ำอะไร (Re-learn) เคยเรียนมาแล้วมาเรียนรู้ทบทวน (Recall)

3. สิ่งที่ไม่ควรเรียน (Un-learn) มาดูความถี่เดิมความเชื่อเดิมมันล้าสมัยแล้ว จากนั้นไปใช้ไม่ได้แล้วลองคิดดูทำทนายมากคิดได้ยาก

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียนเนื่องจากผู้ใหญ่รู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่มักต้องการจะรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เขาจะได้รับประโยชน์อะไร และจะเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียน

2. ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้แนะตนเอง มากกว่าที่จะให้ผู้สอนมาชี้แนะการสอนควรเป็นแบบแนะแนวมากกว่า ดังนั้นบทบาทของผู้สอนควรจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมมากกว่า

3. บทบาทประสบการณ์ของผู้เรียนนั้น ประสบการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นการจัดกิจกรรมควรคำนึงถึงด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยควรใช้เทคนิคฝึกอบรมต่างๆที่เน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential techniques) เช่น การอภิปรายกลุ่มกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือการใช้กรณีศึกษา เป็นต้น

4. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่ชีวิตประจำวัน หรือเน้นที่งาน หรือการแก้ปัญหาเสียมากกว่า นั่นคือ ผู้ใหญ่จะสนใจมากขึ้นหากช่วยให้การทำงานของเขาดีขึ้น หรือช่วยการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันการจัดหลักสูตรควรอาศัยสถานการณ์ต่างๆรอบตัวเขาบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง อุณหภูมิที่พอเหมาะ การจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิด และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสระภาพในการแสดงออกเป็นกันเอง

Sullivan และคณะ (1990) ได้ให้ความคิดเห็นถึงการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ว่า เราต้องมีความเข้าใจถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นมีหลัก อยู่ 5 ประการคือ

หลักการที่ 1 มีภาวะผู้นำ หมายถึง ผู้ใหญ่ที่จะเข้ารับการเรียนรู้ฝึกอบรมนั้นจะต้องมีภาวะผู้นำในการที่จะกำหนดทิศทางการเรียนรู้ที่ตนเองจะได้รับ

หลักการที่ 2 ประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์จะถูกนำไปใช้ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ เช่น การอภิปราย กรณีศึกษา หรือ การแก้ปัญหา การจดจำนั้นจะเกิดขึ้นได้ดีหากผู้เรียนได้พัฒนาการความจำ โดยนำสิ่งที่เรียนและฝึกเหล่านั้นมาใช้ปฏิบัติในทันที และตามด้วยกิจกรรมที่ได้มีการทบทวนหรือการให้เขียนสรุปความรู้

หลักการที่ 3 การเรียกร้องความสนใจ หมายถึง การเรียกร้องความสนใจมีพลังในการที่จะกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ผู้ใหญ่จะเกิดการสนใจให้เรียนรู้เมื่อเขามีความต้องการที่จะรู้อะไรบางอย่าง ดังนั้นผู้สอนควรที่จะทำการกระตุ้น อารมณ์ของความอยากเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

หลักการที่ 4 ให้ความนับถือ หมายถึง การสอนผู้ใหญ่ที่ผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนเห็นความแตกต่างและขีดความสามารถที่จะทำให้พวกผู้เรียนรู้มากขึ้น ผู้เรียนนั้นมักจะเปิดใจในการเรียนรู้ถ้ามีความรู้สึกยอมรับนับถือ

หลักการที่ 5 การเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็น Novel หมายถึง ลักษณะการเรียนรู้แบบ Novel styles คือมีความแตกต่างของรูปแบบการเรียนรู้ เพราะผู้ใหญ่แต่ละคนมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไปถึงแม้คุณลักษณะดังกล่าวจะแฝงอยู่ความอยากเรียนรู้เหมือนกัน

จากลักษณะและธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้น ผู้ใหญ่จำเป็นที่จะต้องรู้เหตุผลในการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้แนะตนเองมากกว่า ถูกชี้นำให้เรียนรู้ ประสบการณ์เป็นสิ่งที่คุณค่าที่สุดที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างกันจึงทำให้ต้องมีการคำนึงทุกครั้งที่ในการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และแนวโน้มหรือการคาดหวังในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรที่จะต้องมีการการเรียนรู้ที่มุ่งไปที่การชีวิตประจำวัน การปฏิบัติหน้าที่การงาน และการแก้ปัญหาที่แท้จริงของชีวิต

หลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และวิธีการสอนสำหรับผู้ใหญ่

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2547) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ 10 ประการไว้ว่าการเรียนรู้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ อาจเกิดขึ้นได้มากกว่าหรือดีกว่าในอีกสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งในเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับหลักการและทฤษฎีการเรียนรู้ อันเป็นแนวทางที่นักการศึกษาและวิทยาการการฝึกอบรมควรจะได้คำนึงถึง ซึ่งองค์ประกอบหรือหลักการ 10 ประการ ที่จะมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และจะเป็นการช่วยให้การฝึกอบรมประสบความสำเร็จด้วยดี ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เหล่านี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างมากในการเรียนรู้และการฝึกอบรมผู้ใหญ่ โดยจะคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับ แรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn)
2. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning environment) ต้องมีความสะดวก สบายเหมาะสม ตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม
3. ต้องนึกถึงความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และ รูปแบบของการเรียนรู้ (Learning styles)
4. ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและประสบการณ์เดิม (Experience) อันมีคุณค่า
5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแล และให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning content and activities)
6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problem) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
8. ควรให้มีเวลาอย่างเพียงพอในการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ การฝึกทักษะใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดี หรือ การนำความรู้ไปประยุกต์ได้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพหรือสมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้

จำลอง ยิ้มสรวล (2551) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ไว้ดังต่อไปนี้

1. ผู้ใหญ่เรียนรู้ในสิ่งที่เขาารู้สึกว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น เป็นปัญหาของเขาและเมื่อเรียนรู้แล้วจะสามารถแก้ปัญหาได้
2. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ในปัญหาที่เกิดขึ้นจริง
3. ประสบการณ์ที่ผ่านมามีผลต่อผู้ใหญ่ในการเรียนรู้
4. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เป็นทางการ
5. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีด้วยการลงมือปฏิบัติ
6. ผู้ใหญ่ต้องการคำแนะนำมากกว่าการวัดผล
7. วิธีการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้องมีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อสร้างความสนใจ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ว่า ผู้ใหญ่เมื่อมีอายุมากขึ้นจะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ทั้ง ด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ดังนั้นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่จึงควรต้องคำนึง ลักษณะของผู้ใหญ่ เพื่อที่จะได้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสม และบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีหลักการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่อ้างอิงต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้นๆ
2. สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบายเหมาะสมตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and respect)
3. ควรคำนึงถึง ความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning style) ที่มีความหลากหลาย
4. ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า
5. ควรได้พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและกิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning content and activities)
6. ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic problems) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

7. ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายในการจัดกิจกรรมเรียนรู้
8. ควรให้มีเวลาพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
9. ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้
10. ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ หรือ สมรรถภาพในการเรียนรู้จนกระทั่งเขาได้แลเห็นถึงความก้าวหน้าที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้
11. บุคคลจะเชื่อมั่นในความรู้ที่เกิดจากตนเองมากกว่าคนอื่นบอก
12. บุคคลจะยอมรับความคิดและพฤติกรรมใหม่ เมื่อบุคคลนั้น ยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคมและได้สื่อสารตกลงถึงความคาดหวัง และบทบาทใหม่ร่วมกัน

หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงสามารถสรุปได้ว่า ผู้ใหญ่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้หลายหลาย เช่น แรงจูงใจทางด้านความก้าวหน้าในอาชีพ ความสนใจในเนื้อหาตอบสนองความต้องการจากภายนอก ความสนุกสนานที่ได้ใช้ความสามารถทางสติปัญญา และการได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมกิจกรรม หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จะเน้นการชี้แนะตนเองมากกว่า เนื่องจากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงต้อง คำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล ครูผู้สอนจึงมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้เรียน

วิธีการสอนสำหรับผู้ใหญ่

Jarvis (1983) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ วิธีการสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลาง วิธีการสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และวิธีการสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคล

1. วิธีการสอนโดยใช้ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered methods) เป็นวิธีการที่มีครูผู้สอนหรือวิทยากรทำหน้าที่เป็นผู้นำและผู้ดำเนินการ จัดเป็นวิธีการสอนที่จะพยายามให้ความรู้ข้อมูลและข้อเท็จจริงแก่ผู้เรียนหรือผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ โดยอาจมีการใช้ศิลปะในการตั้งคำถามของครูหรือวิทยากร เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการสนองตอบในการเรียน อย่างไรก็ตามผู้สอนบางคนหรือในการสอนบางครั้งก็ไม่สามารถใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่าไม่มีเวลา หรือเป็นเพราะว่าผู้เรียนมีจำนวนมากจนไม่สามารถที่จะถามได้อย่างทั่วถึงทุกคน

2. วิธีการสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered methods) เป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะที่ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างพวกเขาตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ก็จะเป็นการนำเอาความรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนมาสู่สถานการณ์การเรียนการสอนด้วยเพื่อน (Peer teaching) แต่ก็มีบางคนกล่าวแย้งว่าวิธีการสอนแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับคนตาบอดจูงนำทางคนตาบอดด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ความจริงแล้วก็มีความรู้หลายสิ่งหลายอย่างที่ผู้เรียนเองสามารถจะเป็นแหล่งความรู้ได้อย่างดี ซึ่งกรณีนี้ครูผู้สอนก็จะทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

3. วิธีการสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคล (Individual student-centered methods) เป็นวิธีการที่มีทั้งส่วนคล้ายและแตกต่างจากแบบที่ 2 ทั้งนี้เป็นวิธีการสอนซึ่งเน้นเฉพาะผู้เรียนแต่ละบุคคลเท่านั้น เพื่อผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง โดยมีลักษณะที่หลากหลายในวิธีการเรียน จากการเลือกเรียนด้วยตนเอง (Self-selected learning) หรือการให้ผู้สอนกำหนดกิจกรรมได้

Pike (1989) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของผู้ใหญ่ โดยสร้างเป็นกฎสำคัญไว้ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นกฎสำคัญ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

กฎข้อที่ 1 ผู้ใหญ่เป็นเด็กเล็กๆ ในร่างกายที่ใหญ่

กฎข้อที่ 2 คนเรามักจะไม่ขัดแย้งกับข้อมูลที่เรามีอยู่

กฎข้อที่ 3 ถ้าคุณรู้สึกสนุกมากเท่าไร การเรียนรู้อันนั้นก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

กฎข้อที่ 4 การเรียนรู้จะยังไม่เกิดขึ้น หากพฤติกรรมไม่ได้เปลี่ยนแปลงได้

จำแนกวิธีการสอนของผู้ใหญ่

จากวิธีการสอนผู้ใหญ่ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วิธีการสอนมีหลายวิธีขึ้นอยู่กับความแตกต่างของความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่ ซึ่งโดยทั่วไปวิธีการสอนผู้ใหญ่ให้เกิดการเรียนรู้มักจะมีการใช้ในรูปแบบ ดังนี้ การใช้ครูเป็นศูนย์กลางในการสอน การสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง และวิธีการสอนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลางรายบุคคลในการสอนผู้เรียนอื่น และวิธีการดังกล่าวจะต้องไม่ขัดแย้งกับข้อมูลเดิมในอดีต และกระตุ้นให้การสอนมีความสนุกสนานต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

นอกจากนี้ Knowles (1975) ยังได้กล่าวถึงการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นส่วนใหญ่นั้นแล้วจะเกิดจากการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-directed learning: SDL) ซึ่งมีคุณลักษณะโดดเด่นที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของหนึ่งของผู้ใหญ่ที่ต่างจากเด็กที่ว่าผู้ใหญ่มองตนเองว่าเป็นผู้ที่สามารถชี้นำตนเอง ดังนั้นผู้ใหญ่จึงมีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง และได้ให้ความหมายของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลคิดริเริ่มเองในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกวิธีการเรียนจนถึงการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ทั้งนี้โดยได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง เป็นแนวคิดของการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใหญ่ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนและสนับสนุนสภาพชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองให้ความสำคัญ แก่การรับผิดชอบในเบื้องต้นของผู้เรียนในการเรียนรู้ และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์ โดยผู้เรียนมีแรงจูงใจจากภายใน การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการนำจากภายในตัวของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการและควบคุมเอง นอกจากนี้การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของตนเอง โดยการค้นพบความสามารถและสิ่งที่มีคุณค่าในตนเองที่เคยมองข้ามไป การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างมากในสองทศวรรษที่ผ่านมาจากนักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงหลายท่าน อาทิเช่น Knowles, Rogers, Caffarella เป็นต้น นักการศึกษาผู้ใหญ่เหล่านี้ เชื่อในแนวคิดการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองว่ามีใช่เป็นเพียงกระแสความนิยมชั่วคราวที่ได้รับความนิยมเพียงชั่วคราวช่วยยามแล้วจางหายไป แต่จะเป็นแนวคิดของการเรียนรู้ที่อยู่คู่กับผู้ใหญ่ จนกลายเป็นวิถีชีวิตของผู้ใหญ่ส่วนมากทีเดียว (Brockett & Hiemstra, 1991) ซึ่ง Knowles (1975) ยังได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง โดยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ที่ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้ที่เรียนรู้โดยการชี้นำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมาย และอย่างมีแรงจูงใจสูง นอกจากนั้นยังยังใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่า และยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้
2. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวคือเด็กตามธรรมชาติต้องพึ่งพาผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนาขึ้นให้มีความอิสระ พึ่งพิงจากภายนอกลดลง และเป็นตัวเองจนมีคุณลักษณะการชี้นำตนเอง

3. นวัตกรรมใหม่ รูปแบบของกิจกรรมการศึกษาใหม่ เช่น ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้นเป็นรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาที่เพิ่มบทบาทของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น ในลักษณะเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเพิ่มมากขึ้น

4. การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดตลอดเวลาและทวีความรวดเร็วมากขึ้นตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลก

Knowles (1980) กล่าวถึงกระบวนการของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยกล่าวถึงขั้นตอนที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน มีดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความคิดริเริ่ม
2. การวางแผนการเรียนรู้จะดำเนินการร่วมกับสถาบัน
3. การวินิจฉัยความต้องการในสิ่งที่สนใจจะเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง
4. การออกแบบแผนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยใช้สัญญาการเรียนรู้ (Learning contracts)
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้
6. การประเมินผลด้วยตัวผู้เรียนเอง

จากข้อคิดของนักการศึกษาผู้ใหญ่ข้างต้นพบว่า การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง มีลักษณะเด่นที่เพิ่มพูนประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้เป็นอันมาก ทั้งในแง่ปัจเจกบุคคลและในแง่การเรียนโดยกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนผู้ใหญ่เป็นอิสระในการเรียนรู้และการรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง มีโอกาสได้ชื่นชมความก้าวหน้าและความสำเร็จในการเรียนรู้ของตนเองอันเป็นแรงจูงใจอันสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เกิดอย่างต่อเนื่องและมั่นใจในตนเอง เป็นจุดเด่นคือเป็นวิธีการเรียนรู้ประเภทที่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบได้น้อยกว่า

จากแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข

แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีนักการศึกษาได้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

หวน พิณรุพันธ์ (2552) ได้ให้ความหมายของ การเรียนจากประสบการณ์ ว่าหมายถึงการเรียนรู้จากประสบการณ์ หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์ แล้วได้รับการกระตุ้นให้สะท้อนสิ่งต่างๆ ที่ได้จากประสบการณ์ออกมาเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ๆ เจตคติใหม่ๆหรือวิธีการคิดใหม่ๆ

Dewey (1938) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึงการเป็นวงจรของการลงมือกระทำ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่หรือผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองในการ ปฏิบัติตามบทบาทใหม่

Rogers (1969) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึงความสมดุลระหว่าง การเปลี่ยนแปลงและการเจริญก้าวหน้าของบุคคล โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติของการอยากเรียนรู้ บทบาทของครูต้องอำนวยความสะดวกโดยการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ตอบสนอง วัตถุประสงค์ของผู้เรียน ดำเนินการจัดหาทรัพยากรที่เหมาะสม ให้ความสำคัญระหว่างปัญญาและอารมณ์ จัดให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และการคิดอย่างมีอิสระปราศจากอคติ

Juch (1983) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึงวงจรการเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแทนของการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ในระยะของวงจรแห่งการเรียนรู้จะมีการจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอน แต่ผู้เรียนเองก็สามารถจัดการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นเรื่องปกติของกระบวนการในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมไปยังประสบการณ์อื่นๆ บางครั้งเหมือนกับวงจรการอบรม บางครั้งจะมีผิดพลาดได้ถ้าไม่เข้าใจเกี่ยวกับตัวของผู้เรียนและวิธีการของการเรียนรู้

Kolb (1984) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึง การเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะแบบองค์รวมและมีความหลากหลาย ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาของผู้ใหญ่จะประกอบด้วยประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนรู้ของประชาชน การเจริญอก

งาม และการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จะ เน้นบทบาทสำคัญของการปฏิบัติจริงใน กระบวนการเรียนรู้

Pfeiffer และ Ballew (1988) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึง เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์ในการกระตุ้นผู้เรียนให้มีความรู้สึกที่ดีในการเรียนรู้ เหมือนกับสิ่งที่เขาคิด พยายามทำ ให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกใหม่เกิดความรู้ ใหม่การเรียนรู้จากประสบการณ์ จะเกิดเมื่อบุคคลมีความเกี่ยวข้องและผูกพันในกิจกรรม การ วิเคราะห์ที่บทวนอย่างมีวิจารณญาณเชิงนามธรรมที่เป็นประโยชน์ ให้เหตุผลในการทำงานโดยมี การอ้างอิงถึงการสมมุติฐาน

Evans (1994) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับ ประสบการณ์จากการทำงาน จากปฏิบัติ และหมายถึงการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ โดยจะผ่านจากการศึกษาทุกประเภท หรือจากด้านสายอาชีพ การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ เป็นวิธีการเรียนรู้จากหนังสือ จากการบรรยาย การทดลอง ทฤษฎีการเรียนรู้จาก ประสบการณ์จึงเป็นชุดวิธีการเรียนรู้วิธีหนึ่งจากหลายๆ ชุด

Luckman (1996) ได้ให้ความหมายของ การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึง การเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าจากประสบการณ์ตรง

Craig (1997) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าหมายถึง ความรู้ ทักษะหรือความสามารถที่ได้รับจากการสังเกต การได้รับกระตุ้นหรือการมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติและการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเข้าไปร่วมด้วยความสมัครใจ ร่วมปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ จึง หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้านความรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเกิดได้ทั้งใน ชั้นเรียน นอกชั้นเรียนสถานที่ทำงาน การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อ ทดสอบทฤษฎี เพื่อตอบสนองของผู้เรียนให้สามารถตอบคำถามและแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้จาก ประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ โดยเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการ ปฏิบัติจริงของผู้เรียนด้วยความเต็มใจ มีความสมัครใจในการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เดิมของ

ผู้เรียนแต่ละบุคคลเป็นฐานของความรู้ในการพิจารณา คัดเลือก ทบทวน ไตร่ตรอง ใคร่ครวญอย่างมีเหตุมีผลในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การลงมือทำในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะพยายามวิเคราะห์ ตีความ และสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับตนเองจนเกิดขึ้นเป็นความรู้ ทักษะ เจกคติขึ้นเป็นประสบการณ์ใหม่ของตนเอง นอกจากนี้การเรียนรู้จากประสบการณ์ยังคงเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้หนึ่งที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้แตกต่างกันออกไป ดังนี้

Dewey (1983) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่หรือผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นวงจรของการลงกระทำโดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหาแล้วเริ่มหาทางแก้ปัญหานั้นลงกระทำ จนเกิดประสบการณ์จากผลของการกระทำ และในที่สุดผู้เรียนจะสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการยืนยันในความรู้เดิมหรือเกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมเป็นความรู้ใหม่กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นวงจรนี้จะทำให้การสร้างความรู้ในรูปของการปรับเปลี่ยนความรู้ กลายเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีคุณค่า และนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้สำหรับผู้ใหญ่ในชีวิตประจำวันที่เป็นจริง ประโยชน์สูงสุดของวงจรการลงกระทำ คือการทำให้ผู้ใหญ่มี ประสบการณ์การคิดและกระทำ และคิดไตร่ตรองจนเกิดความหมาย ครั่งแล้วครั่งเล่าจนเกิดการเรียนรู้และป็นวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์

Pfeiffer and Jones (1983) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะของวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โดยเรียกว่า วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย

1. การค้นหาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยการค้นหาและแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเพื่อน และครูผู้สอนเป็นขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม

2. การนำเสนอประสบการณ์ (Publicing) ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการนำเสนอประสบการณ์ในอดีตการสังเกตการร่วมปฏิสัมพันธ์ต่อกันในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม

3. การเข้าร่วมอภิปราย (Processing) ผู้เรียนมีโอกาสตรวจสอบและเข้าร่วม อภิปรายรูปแบบ และการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม

4. การสรุปสร้างความรู้ใหม่ (Generalizing) ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ที่ได้รับมา ผสมผสานและกำหนดสร้างเป็นความรู้ใหม่

5. การประยุกต์ใช้ (Applying) การนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสร้างเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับตนเอง

Juch (1983) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยเสนอเป็นวงจรการ เรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งจะมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ โดยเสนอว่าวงจรการเรียนรู้ จากประสบการณ์จะมี 4 ระยะ คือ

1. การปฏิบัติ (Doing) เป็นการปฏิบัติกิจกรรม
2. การรับรู้ หรือการสังเกต (Sensing or observing)
3. การคิดทบทวน (Thinking)
4. การเตรียมการ หรือการวางแผน (Addressing or planning)

Saljo (1979) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่ามีระบบและ ขั้นตอนสำคัญในการเรียนรู้อาจประสบการณ์ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้
2. เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นการจดจำ
3. เป็นการเรียนรู้ที่เพิ่มทักษะและวิธีการได้รับข้อเท็จจริงและสามารถใช้ได้ตาม ความจำเป็น
4. การเรียนรู้เป็นการสื่อสารการให้ความหมายและเกี่ยวข้องกับการสื่อสารตลอด ทุกวันของชีวิต
5. การเรียนรู้เป็นการเข้าใจในโลกและแปลเป็นความรู้

Kolb (1984) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ว่า เป็น กระบวนการที่เกิดในตัวผู้เรียนเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้อาจจะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้

จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ที่ Kolb เสนอ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมีรายละเอียดของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning experience) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นส่วนประกอบของชีวิต ประสบการณ์จะนำไปสู่การรวบรวมความสามารถในการจัดการที่ยิ่งใหญ่เป็นความสัมพันธ์ที่มีค่าซึ่งประสบการณ์อาจจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ได้ทั้งการยอมรับและการปฏิเสธ

2. การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observe and reflect) การเรียนรู้ที่ดีที่สุดโดยการให้ผู้เรียนได้มีการสะท้อนกลับ มีการไตร่ตรอง ประสบการณ์ที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์

3. การพิจารณาลงความเห็นและการสร้างแนวคิด (Generalize and conceptualize) เป็นการรวบรวมความรู้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอื่น ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ในอดีตและความรู้ที่ได้จากการกระทำ หรือได้รับมา หรือการได้รับความรู้จากข้อมูลจากครูผู้สอน การสนทนาพูดคุย แล้ว นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของตนเอง

4. การตรวจสอบและการบูรณาการ (Experiment and integrate) เป็นสิ่งท้าทายที่ดีที่สุดคือการฝึกปฏิบัติจริง เป็นการทดลอง ฝึกปฏิบัติและตรวจสอบ เพื่อการลองผิดลองถูกเป็นการตรวจสอบแนวคิดหาความจริงในสถานที่แตกต่างกันและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

Kolb (1984) ยังได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า เป็นทฤษฎีที่มีลักษณะของการบูรณาการเป็นแบบองค์รวมที่มีแนวคิดในเรื่องประสบการณ์ การรับรู้ ความรู้ และพฤติกรรม ดังนั้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จึงรวมทั้งความรู้และทักษะที่ได้รับนอกจากเอกสาร หรือ จากการฟังบรรยาย โดยได้จากการทำงานและจากประสบการณ์จริงในชีวิตและการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จะประกอบด้วย สาระและประเด็นที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

1. นโยบายทางสังคมและการปฏิบัติกิจกรรม
2. พื้นฐานความสามารถทางการศึกษา
3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอาชีพ
4. การศึกษาประสบการณ์
5. การพัฒนาหลักสูตร

นอกจากนี้ Kolb (1986) ยังได้เสนอว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเรียนรู้โดยทั่วไป ซึ่งคุณลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น จะประกอบไปด้วย

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผลลัพธ์
2. การเรียนรู้เป็นความต่อเนื่องภายใต้ประสบการณ์ของบุคคล
3. การเรียนรู้เป็นการแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหา
4. การเรียนรู้เป็นองค์รวมเพื่อการพัฒนาปรับปรุง
5. การเรียนรู้เป็นความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม
6. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้

Jagues (1993) ได้เสนอแนวคิดและหลักการของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาทบทวนไตร่ตรองบนพื้นฐานจากประสบการณ์แล้วนำไปสู่เป้าหมายในการปฏิบัติเพื่อดำเนินการทดสอบสมมุติฐานของตนเอง การปฏิบัติจะนำไปสู่การเพิ่มประสบการณ์ใหม่และในโอกาสข้างหน้าการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นวงจรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเหมือนเกลียวสว่าน การเรียนรู้จึงสามารถได้รับการสนับสนุนจากประสบการณ์เดิมในอดีตหรือการพิจารณาทบทวนไตร่ตรอง จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น สถานที่ที่ทำงาน การแสดงกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมุติ โดยมีจุดเริ่มต้น จากการพบกับเหตุการณ์จริง หรือ ประสบกับประสบการณ์ใหม่หลังจากนั้นดำเนินการค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างสนใจ บันทึกสิ่งที่เกิดขึ้น และนำมาวิเคราะห์วิพากษ์ ทบทวนอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อสรุปเป็น ความรู้ใหม่เป็นประสบการณ์ใหม่ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์สามารถจัด ได้หลายรูปแบบ เช่น สัญญาการเรียนรู้ แฟ้มสะสมผลงาน การเรียนรู้จากวารสาร โครงการต่างๆ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ

Evans (1994) ได้เสนอแนวคิดของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นเทคนิคการสอนผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติและเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ประสบผลสำเร็จดีกว่าการเรียนรู้จากการอ่านหนังสือหรือจากระบบที่เป็นทางการ ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จึง หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ทุกชนิดงาน ทุกประเภท การจัดอบรม การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการงานกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นการปฏิบัติภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ กลยุทธ์ของการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ผ่านการวิเคราะห์ วิพากษ์อย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ โดยใช้ประสบการณ์เดิมของบุคคล ซึ่งการวิเคราะห์วิพากษ์

อย่างมีวิจักษณ์โดยใช้ประสบการณ์เดิมอย่างเป็นระบบเป็นหัวใจของรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์

Mark Tittly (1994) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าจะมีกระบวนการเรียนรู้เป็นวงจรแห่ง การเรียนรู้จำนวน 6 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) ในขั้นตอนนี้จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ ทบทวนและประสบการณ์เดิมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประสบการณ์ โดยผู้สอนต้องกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ โดยอาจใช้รูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ การชมวิดีโอ ภาพยนตร์ หรือเกม
2. การนำเสนอเนื้อหาสาระ (Content input) ผู้สอนต้องนำเสนอเนื้อหาสาระให้ ผู้เรียนรับรู้ อาจใช้การบรรยาย การอ่านจากเอกสารคู่มือ การชมภาพยนตร์ หรือการอภิปรายร่วมกัน
3. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวิเคราะห์ทบทวนประสบการณ์ โดยการใช้ ข้อมูลที่ผู้สอนได้นำเสนอ การวิเคราะห์นี้อาจใช้เทคนิคการระดมกลุ่มย่อยอภิปรายผลเพื่อหา ข้อยุติ
4. การสรุปภาพรวม (Generalizations) เป็นการสรุปแนวคิดในภาพรวมหลังจาก ได้ข้อมูลและผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว จะได้เป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับตนเอง
5. การปฏิบัติหรือทดลอง (Practice or tryout) เป็นการทดลองปฏิบัติจริงเมื่อ ได้ผลสรุปของแนวคิดหรือประสบการณ์ใหม่เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันในประสบการณ์ที่ ได้รับ
6. การส่งต่อ (Transfer) เป็นขั้นตอนของการนำประสบการณ์ใหม่ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันเป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้นำไปใช้จริงในสถานการณ์ต่างๆ และจะนำไปสู่การเกิด ประสบการณ์ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้

Conner (1997) ได้เสนอว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ จำเป็นต้องให้ความรู้ เรื่องข้อมูลข่าวสาร เป็นการเน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ เริ่มต้นด้วยการดู การฟัง แล้วพยายาม ปฏิบัติด้วยตนเอง สร้างความ สนใจและการปฏิบัติด้วยแรงจูงใจของตนเอง ตัวอย่างเช่น การขี่ จักรยาน การใช้คอมพิวเตอร์ การเต้นรำ หรือการร้องเพลง เราจะต้องเน้นการปฏิบัติ ดูจากความถี่ ของการปฏิบัติ และเลือกที่จะกระทำอย่างต่อเนื่อง หรือ จะกระทำในลักษณะที่แตกต่างจากเดิม

เราจะได้รับทักษะใหม่โดยการสนับสนุนจากครู และจากการปฏิบัติของตัว เราเอง จากประสบการณ์ จากการได้ตอบมากกว่าจะได้จากการอ่านเอกสารหรือการฟังบรรยาย

Sutherland (1997) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยเรียกว่า Kolb's andragogy ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ใหญ่ไว้ 6 ประการ เป็นลักษณะที่สำคัญและมีผลต่อการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย

1. การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการซึ่งตรงกันข้ามกับผลลัพธ์
2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องบนพื้นฐานของประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนรู้ต้องการให้เกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมที่ขัดแย้งกับประสบการณ์ใหม่
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการโดยรวมของการปรับเปลี่ยนให้เข้าโลกปัจจุบัน
5. การเรียนรู้เป็นผลของการกระทำซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม
6. การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้

Goh (1998) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีวงจรการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน โดยได้เสนอแนวคิดว่า ในทุกรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีกระบวนการพื้นฐาน จำนวน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การปฏิบัติ (Do) การไตร่ตรอง (Reflect) และการประยุกต์ใช้ (Apply) รายละเอียดวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Esther goh มีจำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. ประสบการณ์ (Experience) เป็นการรับรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติจากการเข้าร่วมกิจกรรม หรืออาจเป็นการกำหนดประสบการณ์ใหม่
2. การแลกเปลี่ยน (Share) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลการสังเกต การไตร่ตรอง และนำเสนอข้อมูล
3. กระบวนการ (Process) เป็นการถกเถียงอภิปรายผลข้อมูลการค้นหาประสบการณ์ การวิเคราะห์และสะท้อนกลับข้อมูล
4. การสรุปภาพรวม (Generalize) เป็นการสรุปภาพรวมและกำหนดเป็นประสบการณ์ใหม่และทดสอบ ทดลองปฏิบัติจริง
5. การประยุกต์ใช้ (Apply) เป็นการนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆเป็นการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

รูปแบบวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Esther Goh มีความครอบคลุมแนวคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์หลายแนวคิด สามารถนำไปปฏิบัติได้ว่าเป็นรูปธรรม และเป็น รูปแบบการเรียนรู้ที่ได้ใช้ทดลองกับผู้เรียนในมหาวิทยาลัย พบว่าได้ผลดีเป็น อย่างมาก

จากแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ ลักษณะหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใหญ่ เมื่อใดที่ผู้ใหญ่มีความปรารถนาและต้องการ เรียนรู้ ผู้ใหญ่จะตอบสนองการเรียนรู้และจะเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่โดยให้ความสำคัญ กับการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องตรงกับประสบการณ์ที่มีอยู่เป็นหลัก ดังนั้นหน้าที่ของนักการศึกษา หรือครู หรือผู้สอน จะต้องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และจะต้องสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ต้อง แสวงหาวิธีการสร้างบทเรียนที่สอดคล้องกับประสบการณ์ในอดีตของผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดสำหรับการเรียนรู้ นอกจากนี้ นักการศึกษาที่ดีควรใช้รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นวิธีการหลักให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้และตอบสนองความสนใจ เพื่อให้ผู้ใหญ่มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพึงคำนึงถึงประสบการณ์เรียนรู้ของแต่ละคน ที่มีความแตกต่างกันไปของแต่ละคน ซึ่งนักการศึกษาจะต้องทำหน้าที่ในการร้อยเรียงและ สร้างสรรค์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อเนื่องจากความแตกต่างของประสบการณ์ของผู้ใหญ่ในแต่ละคน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของการเรียนรู้โดยรวม การเรียนรู้จากประสบการณ์นี้จึงเหมาะสมให้ บุคคลประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพและเป็นการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้นร่วมกันมีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ตลอดเวลา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์

Loacke (1986) การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์สามารถจัดได้หลากหลาย รูปแบบตามวัตถุประสงค์ ตามความต้องการของผู้จัด โดยขึ้นอยู่กับโปรแกรม และกลุ่มเป้าหมาย ของผู้จัดการเรียนรู้และตลอดจนกลุ่มผู้เรียน สถานการณ์จะมีความเกี่ยวข้องและมีผลต่อผลลัพธ์ ทางด้านการศึกษา การพัฒนาบุคคล หรือเพื่อการเรียนรู้ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในการ จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีองค์ประกอบสำคัญ ที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการเรียนรู้ ซึ่ง องค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลความสำเร็จต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย

1. มีเป้าหมายที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องพิจารณาความเป็นจริงของผู้เรียน
3. ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการจัด
4. ความเหมาะสมของโอกาส ระดับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น

5. การจัดรูปแบบเป็นลักษณะแบบบูรณาการ
6. ความสมดุลระหว่างการปฏิบัติและการทบทวนไตร่ตรอง และการนำไปประยุกต์ใช้
7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเป็นลักษณะที่ตอบสนองของบุคคลที่มีความต่อเนื่องและการพัฒนา
8. การจัดเตรียมโอกาสสำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์ใหม่
9. ผู้เรียนมีบทบาทในการวางแผนการกำหนดและเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรม
10. บทบาทของผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จะเป็นทั้งผู้นำ ที่มงาน และเป็นผู้แนะนำ
11. ความรับผิดชอบของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม
12. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
13. การประเมินผลและการสะท้อนความก้าวหน้าในการเรียนรู้
14. ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่เป็นจริงและมีความสำคัญ

Loacke (1986) ในการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ สำหรับผู้ใหญ่จะทำให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนหลายประการ สามารถสรุปผลดีที่เกิดจากรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาความก้าวหน้าของบุคคล
2. พัฒนาทักษะของผู้เรียนเพิ่มขึ้น
3. พัฒนาทักษะระหว่างบุคคลในการดำเนินกิจกรรม
4. เป็นการสร้างโอกาสของผลลัพธ์ใหม่ให้มีประสิทธิ ธิภาพ
5. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้
6. พัฒนาทักษะอาชีพให้ก้าวหน้า
7. เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ เป็นการนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ
8. พัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา
9. พัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพตนเองให้ชัดเจน
10. เป็นการปฏิบัติจริงภายหลังจากการเรียนรู้ทางทฤษฎี
11. เป้าหมายที่ชัดเจนจะเป็นแรงจูงใจในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี
12. เข้าใจความคาดหวังความต้องการของแรงงาน
13. เกิดมุมมองที่เป็นจริงในการจ้างงาน
14. สร้างมิตรภาพและความจงรักภักดีในที่ทำงานและองค์กร

15. เข้าใจวิถีชีวิตที่เป็นจริง
16. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
17. เพิ่มทักษะการตัดสินใจ

Kolb (1993) ได้เสนอว่า สิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ได้ดี ประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องของหลายประการ ดังนี้ในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จำเป็น ต้องพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการเรียนรู้
2. มีความสำเร็จในการเรียนรู้
3. ผู้สอนมีความรับผิดชอบและกระตุ้นผู้เรียนอยู่เสมอ
4. ผู้สอนใช้วิธีการสนับสนุนการเรียนรู้ในเชิงบวก
5. ผู้สอนให้ความสนใจและมีความตระหนัก
6. ผู้สอนสนับสนุนการเรียนรู้และกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง
7. ผู้สอนสร้างความท้าทายที่เหมาะสม
8. มีความปลอดภัยมั่นคงในการเรียนรู้
9. ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะพบปะพูดคุยสร้างสัมพันธ์กัน

ในสังคม

10. ผู้ใหญ่รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร
11. มีแรงจูงใจที่จะทำให้ตนเองบรรลุตามเป้าหมาย
12. ผู้ใหญ่ได้ฝึกปฏิบัติและเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้
13. ผู้ใหญ่รู้ว่าจะใช้วิธีใดที่จะทำให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ

ได้ดี

14. มีการใช้ประสบการณ์ตนเองและการยอมรับประสบการณ์
15. ผู้ใหญ่มีความเชื่อมั่นในประสบการณ์ที่มีอยู่

นอกจากนี้ Kolb (1993) ได้เสนอว่า ปัจจัยที่จะคุกคามการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ ผู้ใหญ่ที่จะทำให้เกิดความล้มเหลวหรือเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ได้ ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ต้องคำนึง ได้แก่

1. ความคิด และกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอุปสรรค อาทิเช่น
  - 1.1 ความเป็นทางการและเป็นฝ่ายรับ

- 1.2 การควบคุมโดยผู้เชี่ยวชาญ
- 1.3 บทบาทการเป็นครู
- 1.4 ความเครียด
- 1.5 ทุกอย่างเป็นเรื่องนามธรรม
- 1.6 ความขัดแย้ง
- 1.7 ความเป็นส่วนตัว
2. ความกลัวในการเรียนรู้ อาทิเช่น
  - 2.1 ถูกละเลย และความล้มเหลวในอดีต
  - 2.2 ถูกทำให้อับอาย
  - 2.3 ไม่เกิดการเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลง
  - 2.4 ถูกรบกวน ถูกคุกคามความรู้เดิม
  - 2.5 ถูกบังคับให้เป็นอาสาสมัคร
  - 2.6 ความแตกต่างในส่วนบุคคล
3. สถานการณ์การเรียนรู้ อาทิเช่น
  - 3.1 ความล้มเหลว
  - 3.2 ขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน
  - 3.3 เป้าหมายไม่ชัดเจน
  - 3.4 บรรยากาศไม่เป็นมิตร
  - 3.5 กลุ่มไม่ดี
  - 3.6 สิ่งแวดล้อมไม่สะดวกสบาย
  - 3.7 ขาดผู้สนับสนุนที่ดี
  - 3.8 ความลำเอียง
  - 3.9 ได้รับความสนใจน้อย

Rogers (1996) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการเรียนรู้โดยการบอกของครู หรือการท่องจำของผู้เรียน แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมุ่งตอบสนองความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน และเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ ก็จะเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน การกำหนดรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ จะกำหนดรูปแบบที่ตายตัวได้ยาก แต่สามารถกำหนดปัจจัยหลักๆ ได้ 2 ปัจจัย ได้แก่ บทบาทผู้สอน และบทบาทผู้เรียน รายละเอียดดังนี้

บทบาทผู้สอนในการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น ผู้สอนจะต้องแสดงบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนโดยวิธีการต่างๆ เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ครูไม่ควรบงการหรือบงการความคิด ผู้เรียน แต่ต้องเปิดโอกาสให้คิด มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีเวลาให้กับผู้เรียน ให้เวลาอย่างเพียงพอในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ หรือทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นที่มีความสนใจคล้ายกัน ผู้สอนต้องค้นหาสิ่งที่คุณเรียน สนใจการจัดการเรียนการสอนให้เปิด กว้างยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่สนใจหรือทำกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้สอนต้องจัดหาทรัพยากรในการเรียนรู้ให้พร้อมวัสดุอุปกรณ์ สื่อต่างๆ อย่างเพียงพอและเหมาะสม โดยผู้สอนต้องอำนวยความสะดวกดังนี้

1. จัดบรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
2. ตอบสนองวัตถุประสงค์ผู้เรียน
3. จัดหาทรัพยากรให้เหมาะสม
4. ให้ความสมดุลระหว่างปัญญาและอารมณ์
5. แลกเปลี่ยนความรู้และความความคิดโดยปราศจากอคติ

บทบาทผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริงสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จะต้องเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์สำหรับผู้เรียนคือสัญญาการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ เป็นการตกลงกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในการเรียนรู้ โดยสรุปแล้ว เห็นว่าผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการและร่วมกำหนดทิศทางในการเรียนรู้
2. เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเชื่อมโยงกับสังคม บุคคล และปัญหา
3. ประเมินผลด้วยตนเอง ทราบความก้าวหน้า และผลสำเร็จของการเรียนรู้

นอกจากนี้ Rogers (1996) กล่าวว่าจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ให้เกิดคุณภาพจะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ประการ คือ

1. ความเกี่ยวข้องของบุคคล
2. ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม
3. ประเมินโดยผู้เรียน
4. ผลลัพธ์การเรียนรู้เกิดที่ผู้เรียน

Weil and McGill (1989) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าจะมีลักษณะของวิธีการเรียนรู้ที่สำคัญ 4 ประการ ที่จะมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ รายละเอียดประกอบด้วย

1. เน้นหนักเรื่องการมีส่วนร่วม มีการประเมินและการยอมรับรูปแบบการเรียนรู้จาก ประสบการณ์ชีวิต และประสบการณ์ในการทำงาน ในการนำมาใช้เป็นทรัพยากรในการเรียนรู้
2. เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นพื้นฐานหลักเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของการศึกษาภายหลังจากออกสถานศึกษาแล้ว
3. เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยใช้จิตสำนึกของกลุ่ม และกระบวนการกลุ่ม
4. มีความตระหนักในการนำตนเองและความก้าวหน้าของบุคคล

Conner (1997) ได้เสนอแนวทางในการจัดการการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จและประโยชน์สูงสุดผู้จัดจะต้องดำเนินการดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องและเพียงพอ ตรงไปตรงมา
2. การทบทวนไต่ร่องแง่มุมต่างๆ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับชีวิต
3. เปรียบเทียบวิธีการที่ดีกับประสบการณ์ที่ได้รับ
4. ค้นหาข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ และเน้นรูปแบบการบูรณาการเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนที่ให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ของผู้เรียนในแต่ละคน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จาก

ประสบการณ์สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ และตามความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือส่วนร่วมกันในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสูงสุด โดยพยายามอิงสถานการณ์ต่างๆที่จะมีผลเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มการเรียนรู้และสามารถพัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลโดยผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลจากตัวผู้เรียนเอง เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้เกิดขึ้น โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้ของตัวผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันออกไป บรรยากาศในการเรียนรู้ต้องสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างไว้นื้อเชื่อใจและสร้างบรรยากาศในการผ่อนคลาย ตลอดจนการให้ความเคารพและการยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียนอย่างจริงจัง จากแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ตั้งแต่การถ่ายทอดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกันเองในครอบครัว ประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มเครือข่าย รวมถึงการเรียนรู้จากเพื่อนบ้านสู่เพื่อนบ้านจนเป็นการเรียนรู้ขึ้นในกลุ่มหมู่บ้าน จนสู่การเรียนรู้ในชุมชนจากการเรียนรู้ที่หลายหลายของประสบการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์มาเป็นกรอบในการพัฒนาเพื่อการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข

แนวคิดการสร้างความสุขในบริบทชุมชนแห่งความสุข

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับความสุข

ศักดิ์ชัย นิรัญทวีและไพเราะ พุ่มมัน (2542) กล่าวว่า ความสุข ประกอบด้วย สุขกายและสุขใจ ดังนี้

1. สุขกาย หมายถึง ภาวะที่ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งพฤติกรรมที่บ่งชี้ ประกอบด้วย

- 1.1 เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย
- 1.2 ออกกำลังกายสม่ำเสมอเหมาะสมกับวัย
- 1.3 พักผ่อนอย่างเพียงพอ ประกอบด้วย

1) การรู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด

- 2) การรู้จักรักษาสุขภาพ ทั้งร่างกาย และจิตใจ
- 3) การดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอรู้จัก
รักษาความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย
- 4) การรู้จักปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคมัยไข้เจ็บ
- 5) การรู้จักการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ และ
- 6 การละเว้นสิ่งเสพติด

2. สุขใจ (สุขภาพจิตดี) หมายถึง การที่บุคคลรู้จักตนเองเป็นอย่างดี ยอมรับ
ข้อบกพร่องที่ตนมี ภาคภูมิใจในข้อดีของตน มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจที่มั่นคง ไม่มีความวิตกกังวล
และความตึงเครียด มองโลกในแง่ดี สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้ง
สามารถที่จะหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมของตนเองได้ดี พฤติกรรมที่บ่งชี้ ประกอบด้วย

- 2.1 มีความคิดดี มีเหตุผล
- 2.2 ไม่มีความขัดแย้งในจิตใจ
- 2.3 มีความเชื่อมั่นและเข้าใจตนเองอย่างดี
- 2.4 สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบได้ด้วยจิตใจที่มั่นคง
- 2.5 ปราศจากการเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ
- 2.6 ฟังพอใจในการกระทำที่พิจารณาว่าดีถูกต้อง
- 2.7 รู้จักตน และเข้าใจตนเองดี
- 2.8 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- 2.9 มีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ และ
- 2.10 ทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ

สุมน อมรวิวัฒน์และคณะ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสุข หมายถึง คุณสมบัติ
ต่อไปนี้

1. มีความรักและการแบ่งปัน
2. เข้าใจความสัมพันธ์
3. ระหว่างความจริง ความงามและความเป็นธรรม
4. ประพฤติชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน
5. บริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของกระแส

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2545) ระบุว่า สุข หมายถึง

1. ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข
2. มีความภูมิใจในตนเอง ประกอบด้วย เห็นคุณค่าในตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง
3. ความพึงพอใจในชีวิต ประกอบด้วย รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่
4. มีความสุขสงบทางใจ ประกอบด้วย มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสงบทางจิตใจ

ประเวศ วะสี (2548) ให้นิยามว่า ความสุขอาจเกิดจากสิ่งที่ดี 4 ด้าน ซึ่งต้องบูรณาการกันประกอบด้วย

1. ทางกาย รวมถึงสุขภาพอนามัย ความพอเพียงทางเศรษฐกิจ และระบบนิเวศน์ที่ดี
2. ทางจิตใจ รวมถึงการมีความเครียดน้อย ความมีสติ และสุขภาพจิตดี
3. ทางสังคม รวมถึงการอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งในครอบครัว ชุมชนและในสังคม รวมถึงการพัฒนาด้านวัฒนธรรมและสันติภาพ
4. ทางธรรมที่รวมถึงความเมตตา สัมมาทิฐิ และเอาตนเป็นศูนย์กลางให้น้อยลง

ปัญญา นาแพงหมื่น สุริวัตร จันทโรสภา และนคร วิชัยผิน (2549) นิยามว่า คนมีความสุข คือ ผลสะท้อนจากการเป็นคนดีและมีความสามารถ คือการสามารถสร้างและรักษาสมดุลในชีวิต รู้จักรับและปฏิเสธได้อย่างมีเหตุผล กล้าตัดสินใจอย่างถูกต้องและเป็นธรรม มีสุขภาพจิตร่าเริงแจ่มใส ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและสามารถวางแผนในการแก้ปัญหาชีวิต

วิไลลักษณ์ สายเสน่ห์และรอบทิศ ไวยสุศรี (2550) นิยามว่า ความสุข หมายถึงอารมณ์ความรู้สึกในทางบวกซึ่งจะเกิดขึ้นจากการเลิกคิดหรือความรู้สึกต่าง ๆ ที่มากระทบจิตใจของตน ความดี หมายถึงความการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไม่ทำให้ตนเองและคนอื่นเดือดร้อนเพราะการกระทำของตน

กองกิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (2550) ระบุนิยามเกี่ยวกับความสุข ความดี และความเก่งว่า คนมีความสุข หมายถึง การเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิตและสามารถเลือกวิถีการดำรงสอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ

จากความหมายความสุขทั่วไปดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความสุข ประกอบด้วยความสุขกายที่มีสุขภาพแข็งแรง และจิตใจที่มีความสงบเข้าใจจิตใจตนเองดี มีความมั่นใจและจิตใจร่าเริงแจ่มใส

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขในบริบททางการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้ให้แนวคิดความสุขในทางการศึกษาที่ควบคู่กันไปของ ความสุข ความดี และความเก่ง ดังสาระที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ระบุในหมวด 1 มาตรา 6 กำหนด ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ภูมิปัญญา และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ซึ่งแต่เดิมเรามีความเชื่อกันมานานแล้วว่า ความสามารถทางสติปัญญาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทุกด้านในชีวิต แต่ปัจจุบันนักจิตวิทยาพบว่าคนที่มีความสามารถสูงไม่ใช่คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอไป สติปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องเพียง 20% เท่านั้น ที่เหลืออีก 80% เป็นปัจจัยด้านอื่น ๆ ซึ่งรวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้วย การทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีสุข จำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ของการศึกษา คือ ด้าน จิตใจ ร่างกาย สังคม ธรรมชาติ จิตวิญญาณ เมื่อมองในแง่นี้ ความฉลาดทางอารมณ์ก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้นคนที่มีบุคลิกภาพเข้มแข็งและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ย่อมจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เข้ามากระทบได้ดีกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก รัฐบาลได้กำหนดคุณสมบัติของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในปัจจุบันไว้ 3 ประการ คือ เป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข

การเป็นคนเก่งในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ความรอบรู้ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างลุ่มลึกและกว้างขวาง ในความหมายอย่างแคบ หมายถึง ความรู้ความสามารถทางวิชาการ ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาเล่าเรียน โดยมีความคาดหวังว่าคนเก่งต้องรู้จริงและมีทักษะความ

เชี่ยวชาญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือนำไปสร้างสรรค์ผลประโยชน์ได้ต่อไป

การเป็นคนดี หมายถึง การมีความประพฤติงดงามตามหลักจริยธรรมและกฎหมาย คนดีจะห่างไกลจากอบายมุขสิ่งเสพติด การพนัน การทะเลาะวิวาท สถานที่อโคจร ฯลฯ คนดีจะถือคุณประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นด้วยความเมตตา ความอดทน ความกตัญญู รู้คุณค่าคน ความมีวินัย และยอมรับผิดชอบของตนเอง

การเป็นคนที่มีความสุข หมายถึง การเข้าถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของชีวิตและสามารถปรับวิถีการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ คนที่มีความสุขในชีวิตไม่จำเป็นต้องเป็นเศรษฐี มีชื่อเสียงหรือมีอำนาจวาสนาบารมีสูงส่งในวงสังคม ตรงกันข้ามกลับพบบ่อย ๆ ว่า เศรษฐีมั่งคั่ง ศิลปินผู้มีชื่อเสียงหรือนักการเมืองผู้เรืองอำนาจเป็นบุคคลที่ระทมอยู่กับความทุกข์เพราะไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้ จึงพบเห็นข่าวการฆ่าตัวตาย การถูกลงโทษฐานคดีโกง ความล้มเหลวในชีวิตครอบครัวของบุคคลเหล่านี้อยู่เป็นประจำ

จากแนวคิดความสุขในบริบททางการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความสุขจะนำมาซึ่งการเป็นคนดีและคนที่เก่งเพราะการเป็นคนมีความสุขจะเข้าถึงความหมายที่แท้จริงของคุณค่าความเป็นมนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับทุกสถานการณ์จึงทำให้กลายเป็นคนเก่งและสามารถรับรู้และกลายเป็นคนดีได้

แนวคิดเกี่ยวกับ ความสุข ความดี ความเก่งทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับความสุข ความดี และความเก่ง ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า แนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่กล่าวถึง สุข ดี เก่ง ได้แก่ แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) ดังนี้

Sarkar (1994) นักปราชญ์ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ชาวตะวันออกผู้ก่อตั้งแนวคิดมนุษยนิยมแนวใหม่หรือนีโอฮิวแมนนิส (Neo-Humanist) ขึ้น Sarkar มองมนุษย์ด้วยสายตาคู่คล้ายกับ Maslow และ Rogers โดยเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้กลายเป็นคนที่ฉลาด เก่ง ดี และมีความสุข

ดี: พื้นฐานจิตใจของมนุษย์นั้นมีความดีงาม มีคุณค่า ใฝ่รู้ มีความต้องการจากภายในที่จะพัฒนาตัวเองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เก่ง: มนุษย์มีศักยภาพแฝงเร้นที่ยิ่งใหญ่ซ่อนอยู่ในตัวด้วยกันทุกคน มนุษย์จึงมีความสำคัญมีคุณค่าเหนือสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น

สุข: มนุษย์มีจิตเหนือสำนึก ซึ่งเป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ การหยั่งรู้เอง ความรัก ความเมตตา และความสุขที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์

นอกจากนี้ยังมีนักคิดและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวและให้ความหมาย หรือนิยามเกี่ยวกับความสุขในหลากหลายมิติหลากหลายบริบท ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2541) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขว่า “คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ในโลกอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข”

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2542) กล่าวว่า ความสุขแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. สุขที่เป็นรากฐาน คือ ความไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น
2. สุขในชั้นกลางคือ การมีชีวิตอยู่ด้วยความไม่กำหนดรัก ไม่ว่าจะ เป็น รูป เสียง รส สัมผัส หรือ ลาภ ยศ
3. สุขที่เป็นสุดยอด สุขประเภทนี้เกิดจากการที่ละออกเสียได้จากความสำคัญว่าตนมี ตนเป็น ซึ่งเป็นการตัดรากเหง้าของความทุกข์

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542) กล่าวว่า คนที่มีความสุข มีความฉลาดทางอารมณ์เป็นผู้ที่สามารถแสดงออกอย่างเหมาะสม มีสติ สามารถรับรู้และตระหนักรู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ มีแรงจูงใจในการบรรลุเป้าหมายของชีวิต มีความอดทน อดกลั้น เห็นใจ มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2542) เสนอแนวคิดที่ว่า คนมีความสุขมีความสุขไว้วางใจผู้อื่น มีสัมพันธภาพ ควบคุมอารมณ์ได้ ปรับตัวและเผชิญปัญหาอย่างถูกต้อง มีความละเอียดอ่อนไวต่อความรู้สึก สามารถเผชิญปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีปรับตัวได้

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549) ให้ความเห็นว่า การวัดความสุขได้จาก 1) การอยู่ดีกินดี 2) ความมั่นคงในรายได้ ในชีวิต และทรัพย์สิน 3) การมีสุขภาพที่ดีและความรู้ที่พอเพียง 4) การมีสถานะทางสังคมไม่น้อยกว่าคนอื่น และ 5) การมีความหวังในอนาคตที่ดีขึ้น

มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (2550) กล่าวว่าความสุขคือการลดทุกข์ คนที่ทำให้มีความสุขในจิตใจได้ง่าย ๆ ไม่ว่าจะสถานการณ์จะเป็นอย่างไร

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (อ้างถึงในวารสารการศึกษาศาสตร์ไทย, ม.ป.ป) กล่าวว่าความสุขต้องตัดตัวฉันออกไป (ไม่เปรียบเทียบกับคนอื่น เปรียบเทียบกับตัวเรา) และตัวต้องการ (ความพึงพอใจ)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ได้นิยามไว้ว่า ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย คือการมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำ อย่างทั่วถึง มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่น อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้การบริหารจัดการที่ดีของรัฐ

สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (2550) ได้นิยามไว้ว่า ความอยู่เย็นเป็นสุข หมายถึง การดำเนินวิถีชีวิตของคน ทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างสัมพันธ์กันได้อย่างถูกต้องและดีงาม

จากแนวคิดเกี่ยวกับ ความสุข ความดี ความเก่งทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความสุขทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายความว่า ความสุขที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานด้านความดีจากจิตใจของมนุษย์ ด้านความเก่งของมนุษย์ในการพัฒนาศักยภาพ และด้านความสุขของมนุษย์ และมีความเชื่อมโยงกับสังคม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ส่วนนักคิดและนักวิชาการชาวต่างประเทศมีแนวคิดและมุมมองเกี่ยวกับความสุข ดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) ได้รวบรวมแนวคิดของนักคิดและนักวิชาการชาวต่างประเทศที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสุขไว้ ดังนี้ ความสุขในความหมายของความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross national happiness) นั้นเป็นแนวคิดที่ริเริ่มโดย King Jigmy Singye Wangchuck กษัตริย์ภูฏาน โดยมองว่าความสุขมวลรวมประชาชาติเป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้นความสุขที่แท้จริงของคนในสังคม ความสุขมวลรวมประชาชาติจะมองว่าความสุขไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลแข่งขันกันทำความดี แต่จะมองในบริบทของสังคมที่ดีและเป็นสังคมที่สร้างเสริมให้ปัจเจกชนเกิดความสุขที่ยั่งยืนได้ มองความสุขทางวัตถุไว้ต่ำสุด แล้วค่อย ๆ ขยับขึ้นไปเรื่อย ๆ ตามลำดับดังนี้ ธรรมชาติ การมีส่วนร่วมทางสังคม การอนุรักษ์ธรรมชาติ สวัสดิการสังคม การอนุรักษ์วัฒนธรรม และจิตว่าง ส่วน Aristotle กล่าวว่า ความสุขเป็นสภาพทางอารมณ์หรือความรู้สึกที่สนุกสนาน และพึงใจ ความสุขเป็นสิ่งเดียวที่มนุษย์พึงปรารถนา มนุษย์แสวงหาความร่ำรวยมิใช่เพื่อจะรวย แต่เพื่อให้มีความสุข ผู้แสวงหาชื่อเสียงมิใช่เพื่อความมีชื่อเสียง แต่เพราะเชื่อว่าชื่อเสียงจะนำความสุขมาให้ ดังนั้นเป้าหมายสูงสุดของคนเราก็คือการแสวงหาความสุข ซึ่งความสุขสุดยอดของมนุษย์อยู่ที่การมีชีวิตที่ดีงาม สิ่งที่ดีงามมีอยู่ 3 อย่างได้แก่ สิ่งที่ดีงามภายนอก สิ่งที่ดีงามของร่างกาย และสิ่งที่ดีงามของจิตใจ และ Mill กล่าวว่าความสุขเป็นจุดหมายสูงสุดหรือเป้าหมายสุดท้ายของมนุษย์ แต่ไม่ได้เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล Mill มองว่าเป็นเรื่องความสุขที่มากที่สุดของกลุ่มปัจเจกบุคคลจำนวนมากที่สุด การกระทำใด ๆ ที่ชอบธรรม จึงถือเป็นการกระทำเพื่อสร้างความสุข ส่วนการกระทำที่ผิดก็จะสร้างสิ่งที่ตรงข้ามกับความสุข และ Lane พูดถึงความสุขว่าเป็นความเกี่ยวโยงอย่างแน่นแฟ้นระหว่างความรู้สึกอยู่ดีมีสุขของปัจเจกบุคคล และความมี companionship เราจะหาความสุขได้จากการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ๆ เป็นความรู้สึกนิยมชมชอบหรือไม่ชอบ ความนึกคิดที่ดีหรือไม่ดี การยอมรับหรือปฏิเสธที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของเรา ทำยสุด Alfarabi ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์และนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ของเปอร์เซียและในโลกของอิสลาม กล่าวว่า บุคคลไม่ว่าชาติใด ภาษาใด จะบรรลุถึงความสุขของโลกมนุษย์ได้ในชาตินี้ และบรรลุถึงความสุขสูงสุดในชาติหน้า เมื่อมนุษย์มีพร้อมด้วย 4 องค์ประกอบของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ theoretical virtues, deliberative virtues, moral virtues และ practical arts ความสุขของโลกมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องมีเพื่อนำไปสู่ความสุขสูงสุดในโลกหลังความตาย

Bentham (1789) ผู้ศึกษาด้านกฎหมาย เป็นนักปรัชญาด้านสังคม และ “Utilitarianism” ของอังกฤษ กล่าวว่า ความสุขคือความรู้สึกที่ดี มีความพอใจกับชีวิต และรู้สึกว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ยอดเยี่ยมมาก

Rohn (1986) ในนิยามว่า ความสุขคือทักษะการตอบสนองต่อสิ่งที่ชีวิตหยิบยื่นให้ด้วยความเข้าใจ การมีคุณค่าที่สมดุล ความพึงพอใจในชีวิต ชีวิตที่ดำเนินไปอย่างเหมาะสม

Eysenck (1990) เสนอแนวคิดที่ว่าในรูปสมการคณิตศาสตร์ว่า ความสุข = ความพึงพอใจ + ระดับความสุขสบาย เช่นเดียวกับ Diener และคณะ (1999) ที่เสนอแนวคิดที่ว่า Happiness = ความพึงพอใจในชีวิต + ความพึงพอใจในขอบเขตหลัก + ระดับความสุขสบาย

Veenhoven (1990) ผู้ศึกษาด้านสังคมวิทยา และได้รับความเชื่อถือในด้านจิตวิทยา สังคม และ social-sexology นิยามความสุขว่า เป็นระดับของคุณภาพชีวิตในองค์รวมตามการประเมินของแต่ละบุคคล

Gardner (1995) และ Goleman (1998) กล่าวว่า คนมีความสุข มีองค์ประกอบคือ การตระหนักรู้ในตนเอง การบริหารจัดการอารมณ์ของตน การจูงใจตนเอง การสังเกตความรู้สึกคนอื่น การดำเนินการด้านความสัมพันธ์

Layard (2005) นักเศรษฐศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญในด้านแรงงาน การว่างงาน นโยบายการศึกษาและความสุข ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความสุข โดยสรุปเป็น Layard's big seven ว่ามีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบของความสุขคือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานการณ์ทางการเงิน งาน ชุมชนและเพื่อน สุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล คุณค่าของตน นอกจากนี้อีก 5 องค์ประกอบที่ไม่ได้มีผลมากนักคือ อายุ (ความสุขคงที่) เพศ (ชายและหญิงเท่ากัน) ภาพลักษณ์ (ไม่ต่างกัน) สถิติปัญญา (IQ ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับความสุข) และ การศึกษา

Journal of Personality and Social Psychology, Journal of Happiness Studies (2008) ได้ให้ความหมายของความสุข หมายถึง การมีทัศนคติเชิงบวกบางอย่างต่อชีวิตของคุณ ทัศนคตินี้เกี่ยวข้องกับทั้งการตัดสินว่าชีวิตของมาตรการถึงมาตรฐานของคุณ และความรู้สึกของความพึงพอใจกับชีวิตของคุณ

Seiwert (2008) ให้ความเห็นว่า ชีวิตที่มีความสุขจะต้องมีความสมดุลทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย/สุขภาพ การงาน ผลงาน ครอบครัว ความสัมพันธ์ และจิตใจ วิธีชีวิต

จากแนวคิดและความหมาย นิยามความสุขในบริบทที่หลากหลายหลาย สามารถสรุปได้ว่า ความสุขจะต้องเกิดขึ้นในความสมดุลของหลายองค์ประกอบทั้งในด้านมิติของตนเอง และมิติที่สัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งหมายรวมถึงความสุขที่เกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบเพื่อที่จะครอบคลุมความสุขที่หลากหลายด้าน โดยมีความสัมพันธ์และความสมดุลกับตนเอง ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของความสุข

กรมสุขภาพจิต (2543) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความสุขไว้ 3 ด้านดังต่อไปนี้

1. ภูมิใจในตนเอง
  - 1.1 เห็นคุณค่าในตนเอง
  - 1.2 เชื่อมั่นในตนเอง
2. พึงพอใจในชีวิต
  - 2.1 มองโลกในแง่ดี
  - 2.2 มีอารมณ์ขัน
  - 2.3 พึงพอใจในสิ่งที่มีตนมีอยู่
3. มีความสงบทางใจ
  - 3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข
  - 3.2 รู้จักผ่อนคลาย
  - 3.3 มีความสงบทางจิตใจ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543) อธิบายองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ของความสุข

ในส่วนของความสุขกาย มีรายละเอียดดังนี้
พฤติกรรมบ่งชี้ ประกอบด้วย

เหมาะสมกับวัย

1. เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอ
2. พักผ่อนอย่างเพียงพอ
3. รู้สึกเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ และสะอาด
4. รู้จักรักษาสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
5. ดูแล รักษาสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์อยู่เสมอ
6. รู้จักรักษาความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่

อาศัย

7. รู้จักปฏิบัติตน เพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ
8. รู้จักการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่างๆ
9. ละเว้นสิ่งเสพติด

ส่วนความสุขใจ (สุขภาพจิตดี) มีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมบ่งชี้ ประกอบด้วย

1. มีความดี มีเหตุผล
2. ไม่มีความขัดแย้งในจิตใจ
3. มีความเชื่อมั่นและเข้าใจตนเองอย่างดี
4. สามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่มากระทบได้ด้วยจิตใจ
5. ปราศจากการเจ็บป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
6. พึงพอใจในการกระทำที่พิจารณาว่าดี ถูกต้อง
7. รู้จักตนเอง และเข้าใจตนเองดี
8. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
9. มีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ
10. ทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ

ที่มั่นคง

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวถึง องค์ประกอบของความสุข ประกอบไปด้วยความเป็นอยู่ที่ดีในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ความเป็นอยู่ที่ดีทางกาย
2. ความเป็นอยู่ที่ดีทางใจ

3. ความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคม

4. ความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตวิญญาณ

จากองค์ประกอบความสุขข้างต้น สามารถสรุปเป็นองค์ประกอบความสุขประกอบด้วย ความสุขทางภายนอกที่เกิดขึ้นจากความสุขกาย ความสุขภายในที่เกิดขึ้นจากความสุขในใจ ที่ครอบคลุมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นที่สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ด้วยการเป็นที่ยอมรับนับถือกัน พระพรหมคุณาภรณ์ (2547) ได้แบ่งประเภทความสุขไว้ เป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ความสุขประเภทที่หนึ่ง คือ ความสุขที่ต้องขึ้นต่อสิ่งบำรุงบำเรอ ภายนอก ต้องอาศัยสิ่งภายนอกมาช่วย เช่น วัตถุสิ่งของที่ท่านเรียกว่า อามิส แม้ตลอดจนบุคคล แวดล้อม ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็เกิดความสุขขาดแคลน แล้วก็จะเกิดความสุขทุกข์ ความสุขความทุกข์ของคนเราแบบนี้ฝากไว้กับสิ่งภายนอก เราไม่สามารถอยู่เป็นสุขได้ โดยขาดสิ่งเหล่านี้ และเป็นความสุขที่ไม่มั่นคงยั่งยืน เหมือนกับเป็นของที่เอามาเคลือบหรือฉาบทาไว้ นี่เป็นประเภทที่หนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ทั่วไป

2. ความสุขประเภทที่สอง คือ ความสุขที่เกิดในใจของตนเองได้ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก แม้จะอยู่ลำพังจิตใจของตนเองก็เป็นสุขได้ เป็นความสดใสชื่นฉ่ำอยู่ข้างในที่ตนเองสามารถครอบครองอย่างเป็นไทโดยแท้จริง อันนี้เป็นความสุขอีกระดับหนึ่ง ซึ่งคนทั่วไปจะไม่ค่อยมี

รศรินทร์ เกรย์ (2553) ได้ทำการแบ่งประเภทของความสุขไว้ โดยแบ่งประเภทของความสุขได้ 2 ลักษณะ คือ ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายนอก และความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายใน

1. ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่

1.1 ความสุขจากการสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 เช่น ความสุขจากการได้เห็น ได้ยิน รับรู้ ได้สัมผัส รส กลิ่น เสียง

1.2 ความสุขทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นความสุขที่ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิต และความอยู่ดีมีสุข ได้แก่ ความสุขทางด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิต และรวมทั้งการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ

2. ความสุขที่เกิดจากปัจจัยภายใน หรือความสุขทางจิตวิทยา ได้แก่

2.1 ความสุขทางด้านจิตใจ เป็นความสุขจากความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึกนึกคิด เป็นความรู้สึกถึงอารมณ์ ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ กับประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต หลักการและวิถีคิดและทัศนคติที่มีต่อชีวิต

2.2 ความสุขทางจิตวิญญาณ เป็นความสุขที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา มีการฝึกฝน ปฏิบัติทางจิต ทางศาสนา ในด้านการให้ทาน ศีล ภาวนา และการเจริญ ภาวนาทางด้านสติ สมาธิ และปัญญา

จากประเภทความสุข ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ความสุขแบ่งออกได้เป็นความสุข เกิดขึ้นจากการพึ่งพาสิ่งอื่นมาทำให้เกิดความสุข และความสุขที่เกิดขึ้นเองโดยไม่มี การพึ่งพาจากที่อื่นหรือเรียกว่าการเป็นสุขจากตนเอง

การวัดความสุข

ความเป็นมาของการวัดความสุข

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดความสุข ผู้วิจัยพบว่า มีลำดับการ พัฒนาการของการวัดผลและดัชนีชี้วัดความสุขตามลำดับดังนี้ จุดเริ่มต้นตั้งแต่ในปี 1930-1940 มีการเริ่มใช้ GDP ในการวัดความอยู่ดีกินดีของประชาชน ต่อมาในปี 1970 พระราชาธิบดี จิมี ชิง เย วังซุก ได้ประกาศว่าพระองค์เน้นที่ความสุขมวลรวมประชาชาติหรือ Gross National Happiness (GNH) มากกว่า GDP ในการวัดความอยู่ดีกินดีและสงบสุขในหมู่พลสกนิกรของ พระองค์ ต่อมาในปี 1990 ได้มีนักเศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถาน Mahbub Ul Haq และคณะวิจัย จาก Yale University และ London School of Economics ได้รับการสนับสนุนของสหประชาชาติ (UN) ได้เพิ่มตัวแปรเข้าไปในการทำดัชนีความสุขได้แก่ การวัดค่า HDI ผ่านทางดัชนีด้านอายุ คาดการณ์เฉลี่ยของคนภายในประเทศ เช่น ความรู้ อัตราการอ่านหนังสือได้ในผู้ใหญ่ และจำนวนปี เฉลี่ยที่ศึกษาในโรงเรียน รายได้เฉลี่ยตัวหัวของประชากร เป็นต้น ได้นำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการ รายงานประจำปี Human Development Report นับแต่นั้นเป็นต้นมา ส่วนในปีคศ. 1994-1999 ได้มีการสร้าง Well-Being Index ที่ประกอบไปด้วยสองกลุ่มปัจจัยได้แก่ Human Well-Being Index (HWI) และ Ecosystem Well-Being Index (EWI) ในกลุ่มปัจจัยแรกประกอบด้วย สุขภาพ ของประชากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และ ความเสมอภาคของคนในสังคม ขณะที่กลุ่มปัจจัยที่สองประกอบด้วย การบริหารจัดการและ จัดสรรที่ดิน น้ำ อากาศ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า และการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ และตั้งแต่ในปี 2006 พบว่า New Economics Foundation (NEF) เผยแพร่ผลการวัดความสุขของประชาชนใน 178 ประเทศทั่วโลก โดยมีกลุ่มปัจจัยต่างๆ จากหลากหลายองค์ระหว่างประเทศนำมาประกอบกันใน สมการทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต อายุคาดการณเฉลี่ยของคนในประเทศ ความ คาดหวังในชีวิต การรักษาตามแบบฉบับเดิม และการบริหารจัดการระบบนิเวศและทรัพยากร ณ

ปัจจุบันได้มีรายงานผลสำรวจของนักจิตวิทยาสังคมวิเคราะห์ของ University of Leicester โดยมีกลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต (satisfaction with life, SWL) อายุขัย รายได้มวลรวมภายในประเทศต่อหัว และการเข้าถึงระบบการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ประธานศูนย์คุณธรรม ได้กล่าวว่า การศึกษาวิจัยค้นหาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมหรือ GNH ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับคนไทยเพราะมีการนำหลักการวัดความสุขมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศมานานนับสิบปี โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ก็มีการกล่าวถึงสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549)

จากความเป็นมาของการวัดความสุขที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยพบว่า การวัดความสุขไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำการวัดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจาก “ความสุข” นั้นมีความหมายหลายมิติ และยังไม่มีความนิยามใดที่สมบูรณ์เป็นที่ยอมรับอย่างสากลแท้จริง จึงขึ้นอยู่กับนิยามของผู้ศึกษาและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยว่าให้นิยามว่าความสุขหมายถึงอะไร วัดได้หรือไม่ สามารถศึกษาวิจัยด้วยวิธีใดบ้าง แต่ขณะเดียวกันดัชนีชี้วัดความสุขในระดับนานาชาติได้มีการจัดทำดัชนีความสุขโลก (Happiness Planet Index - HPI) ของมูลนิธิเศรษฐกิจใหม่ (New Economics Foundation) ซึ่งจะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นว่า คนเรามีความสุขได้โดยไม่จำเป็นต้องทำลายสิ่งแวดล้อม หรือบริโภคทรัพยากรจนเกินพอดี ดัชนีความสุขโลกเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงปีเฉลี่ยที่ประชากรอยู่อย่างมีความสุขในสังคมหนึ่งๆ หรือประเทศหนึ่งๆ ต่อหน่วยของการบริโภคทรัพยากรอันประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ตัว คือ 1. ความพึงพอใจในชีวิต 2. ความยืนยาวของชีวิต 3. ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม (นพดล กรรณิกา เนตรนภิศ ละเอียด และ พรภาพ แสงทอง, 2551)

เกณฑ์ในการวัดความสุข มี 2 ประเภท คือ

เกณฑ์ในการวัดความสุขได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การวัดแบบจากบนสู่ล่าง (Top down) คือ การวัดความสุขหรือความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวมด้วยคำถามเดียว แล้วจึงศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ
2. การวัดแบบล่างสู่บน (Bottom up) คือ การวัดความสุขหรือความพึงพอใจในชีวิตของแต่ละองค์ประกอบของชีวิต เช่น งานของ Cummins et al. (2003) ประกอบด้วย การวัดระดับความพอใจของตนเองอย่างน้อย 7 ด้าน ที่ประกอบด้วย ด้าน

มาตรฐานความเป็นอยู่ สุขภาพ ความสำเร็จในชีวิต ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความปลอดภัย ชุมชน และความมั่นคงในอนาคต (รศรินทร์ เกรย์, 2553)

เครื่องมือวัดความสุขโดยทั่วไป

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2547) ได้พัฒนาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย เป็นแบบประเมินสุขภาพจิตด้วยตนเอง ซึ่งสร้างขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดคำจำกัดความของสุขภาพจิต หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุข อันเป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แบบประเมินที่สร้างขึ้นมี 2 รูปแบบ ได้แก่

1. แบบประเมินฉบับสั้น ประกอบด้วยข้อคำถาม 15 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรวัด 4 ระดับ (ไม่เลย เล็กน้อย มาก และมากที่สุด) เป็นแบบวัดที่เหมาะสมสำหรับการประเมินที่ต้องการใช้เวลาไม่มากนัก มีข้อคำถามดังต่อไปนี้

1. ท่านรู้สึกพึงพอใจในชีวิต
2. ท่านรู้สึกสบายใจ
3. ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายต่อทั้งกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. ท่านรู้สึกผิดหวังในตัวเอง
5. ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีแต่ความทุกข์
6. ท่านสามารถทำใจยอมรับได้สำหรับปัญหาที่ยากจะแก้ไข

(เมื่อมีปัญหา)

7. ท่านมั่นใจว่าสามารถควบคุมอารมณ์ได้เมื่อมีเหตุการณ์ระดับ
ขั้นหรือร้ายแรงเกิดขึ้น

8. ท่านมั่นใจที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต
9. ท่านรู้สึกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์
10. ท่านรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา
11. ท่านให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
12. ท่านรู้สึกภูมิใจในตนเอง
13. ท่านรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว

14. หากท่านป่วยหนัก ท่านเชื่อว่าครอบครัวจะดูแลท่านเป็น
อย่างดี

15. สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน

2. แบบประเมินฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม 66 ข้อ มีลักษณะ
เป็นมาตรวัด 4 ระดับ (ไม่เลย เล็กน้อย มาก และมากที่สุด) เหมาะสำหรับการประเมินที่มีเวลามาก
พอ และต้องการคำตอบที่สมบูรณ์ แบบประเมินประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักและ 20
องค์ประกอบย่อยดังนี้

สภาพจิตใจ 16 ข้อ

- 1) ความรู้สึกในทางที่ดี 3 ข้อ
- 2) ความรู้สึกในทางที่ไม่ดี 6 ข้อ
- 3) การรับรู้ภาวะสุขภาพและการเจ็บป่วยทางจิต 5 ข้อ
- 4) ภาพลักษณ์และรูปร่าง 2 ข้อ

สมรรถภาพของจิตใจ 19 ข้อ

- 1) สัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2 ข้อ
- 2) ความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จตามความคาดหวัง 4 ข้อ
- 3) ความมั่นใจในการเผชิญปัญหา 5 ข้อ
- 4) การควบคุมจิตใจตนเองให้มีประสิทธิภาพ 6 ข้อ
- 5) การดำเนินชีวิตประจำวัน 2 ข้อ

คุณภาพของจิตใจ 13 ข้อ

- 1) เมตตา กรุณา 3 ข้อ
- 2) การนับถือตนเอง 2 ข้อ
- 3) ประสบการณ์ชีวิตที่มีค่าต่อจิตใจ 3 ข้อ
- 4) ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต
2 ข้อ
- 5) ความเสียสละ 3 ข้อ

ปัจจัยสนับสนุน 18 ข้อ

- 1) การสนับสนุนทางสังคม 3 ข้อ
- 2) การสนับสนุนจากครอบครัว 7 ข้อ

- 3) ความปลอดภัยทางร่างกายและความมั่นคงในชีวิต 2 ข้อ
- 4) การดูแลสุขภาพและบริการสังคม: การให้บริการและคุณภาพของบริการ 2 ข้อ
- 5) การมีส่วนร่วมและมีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจและมีเวลาว่าง 2 ข้อ
- 6) สภาพแวดล้อม 2 ข้อ

นภาพรณีย์ พิพัฒน์ (2550) ได้กล่าวถึงจากมูลนิธิเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ (New Economics Foundation: NEF) ที่ได้พัฒนาดัชนีความสุขโลก (Happy Planet Index: HPI) เป็นดัชนีชุดแรกในโลกที่นำดัชนีวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมารวมกับดัชนีวัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร HPI วัด “ประสิทธิภาพเชิงนิเวศ” (ecological efficiency) ของแต่ละประเทศในการ “แปลงสภาพ” ทรัพยากรธรรมชาติให้ประชากรมีชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุข มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. ความพึงพอใจในการมีชีวิต (Life satisfaction) คือ การที่ประชาชนมีความพึงพอใจกับเทคโนโลยี การศึกษา การบริหารงานของรัฐบาลที่โปร่งใส สภาพความเป็นอยู่ เป็นต้น

2. ความคาดหวังในชีวิต (Life expectancy) คือ การแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการใช้ชีวิตที่ยืนนานและมีความสุขภายใต้สภาวะแวดล้อมที่มีอยู่

3. การรักษาระบบนิเวศตามแบบฉบับเดิม (Ecology footprint) คือ การดูแล ควบคุมอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์และสัตว์ โดยเรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมาแล้วนำมาปรับปรุงใช้ต่อ

องค์ประกอบทั้ง 3 สามารถนำมาเขียนในสมการทางเศรษฐศาสตร์ได้ดังนี้

$$\text{ดัชนีความสุขโลก} = \text{ความพึงพอใจในชีวิต} + \text{ความคาดหวังในชีวิต} + \text{การรักษาระบบนิเวศตามแบบฉบับเดิม}$$

สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ (2549) ได้รวบรวมและศึกษาความสุขมวลรวมของประชาชนในประเทศเป็นประจำทุกเดือน ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อมที่ปกอาศัยและโครงสร้างพื้นฐานของระบบสาธารณูปโภค

2. บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัย
3. สภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
4. ความสุขทางกายภาพ สุขภาพกาย
5. ความสุขทางใจ สุขภาพใจ
6. ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน
7. สภาวะเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีและทุนนิยม
8. หลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง
9. หลังธรรมมาภิบาล
10. การศึกษา
11. ธรรมชาติและการจัดสรรทรัพยากร
12. วัฒนธรรมประเพณีไทย
13. การระบวนการยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคม
14. สถานการณ์ปัจจุบันและภาพลักษณ์ของประเทศไทย

Frijters และ Mujcic (2008) ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้ความสุขเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านนโยบายของสังคม และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในทางปฏิบัติภายใต้บริบทของคุณค่าของชีวิต (Value-of-Life) มีการนำเสนอตัวแปรใหม่ที่มีความหมายว่า “การมีชีวิตในปีต่อไป” และค่าของตัวแปรที่เป็นผลผลิตคิดเป็นค่าเงินของชีวิตในปีถัดไป รวมถึงมีการประมาณอัตราความพอใจของชีวิตที่ลดลง (discounted life satisfaction; DLS) จัดอยู่ในรูปสมการได้ดังต่อไปนี้

คุณค่าในหนึ่งปี = (ความพอใจสุทธิของชีวิต/ DLS ของการปรับปรุงหลักด้านเศรษฐกิจ) *ค่าทางการเงินของการปรับปรุงด้านเศรษฐกิจ

Cummins (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง การวัดความอยู่เย็นเป็นสุขในเชิงอัตวิสัย (ความรู้สึกเป็นสุข) หรือ Subjective Wellbeing โดยเครื่องมือที่ใช้วัดคือ Australian Centre on Quality of life หรือ ACQOL 2007 มีลักษณะเป็นมาตรวัดคุณภาพชีวิต ประกอบไปด้วย 3 ส่วนที่ลักษณะแตกต่างกันออกไป ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนคำถามที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการวัด มีข้อความเพียง 1 ข้อ ที่ถามว่า “ความพึงพอใจในชีวิตทั้งหมดของคุณเป็นอย่างไร” (Andrews และ Withey , 1976) ส่วนที่ 2 เป็นมาตรวัดความพึงพอใจที่เกี่ยวกับชีวิต (The satisfaction with life scale: SWLS) มี 5 ข้อ เกี่ยวข้องกับการพิจารณาชีวิตโดยทั่วไป และ ส่วนที่ 3 เป็นดัชนีบ่งชี้ความอยู่ดีมี

สุขของบุคคล (The personal wellbeing index : PWI) เป็นข้อคำถาม 8 ข้อที่มุ่งวัดความพึงพอใจโดยรวมของชีวิตที่ค่อนข้างมีลักษณะเป็นนามธรรม

ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness; GNH ปี 2515) เป็นพระราชดำริและพระราชปณิธานของอดีตพระราชอาธิบดี จิกมี ซิงเย วังชุก ในปี พ.ศ.2515 แนวคิดเรื่อง "ความสุขมวลรวมประชาชาติ" ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ความสุข คือเป้าหมายหรือความต้องการสูงสุดในชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ถ้าการพัฒนาประเทศจะเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางแล้ว การพัฒนานี้ควรจะนำไปสู่การบรรลุความพึงพอใจของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีเป้าหมายแห่งชาติ 6 ประการ ได้แก่

1. ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness)
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's participation)
3. การพึ่งพาตนเอง (National self-reliance)
4. การพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainability)
5. การรักษาและส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม และประเพณี (Preservation and promotion of cultural and traditional values)
6. ความเป็นปึกแผ่นของชาติ (National integration) โดยมีแนวปฏิบัติตามปรากฏการณ์ในร่างรัฐธรรมนูญ เรียกว่า สี่เสาหลัก (Four pillars) ประกอบด้วย
  - 6.1 การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างยั่งยืน เท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้
  - 6.2 การอนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
  - 6.3 การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม
  - 6.4 การบริหารธรรมาภิบาล

เครื่องมือวัดความสุขในบริบทชุมชน

การสร้างตัวชี้วัดความสุขในบริบทชุมชนของประเทศไทย ภายใต้กรอบแนวคิดการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแนวคิดและและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสุข ข้อมูลตัวชี้วัดความสุขเกี่ยวกับชุมชนในมิติที่หลากหลายจากหน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการจัดเก็บอยู่ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อจัดตั้งเป็นแนวทางการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อให้ได้เข้าใจถึง การตั้ง

ประเด็นการศึกษา แผนวิธีการศึกษา การวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ความสุขในบริบทชุมชนของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น เครื่องมือวัดความสุขในบริบทชุมชนระดับนานาชาติ และ เครื่องมือวัดความสุขในบริบทชุมชนระดับประเทศไทย ดังต่อไปนี้

แนวคิดตัวชี้วัด และความหมายของตัวชี้วัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของตัวชี้วัด หรือ ดัชนีทางสังคมไว้ ดังนี้ คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

1. ตัวดัชนีของสังคมเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะคอยนำทางให้เราเดินไปในทางที่ถูกต้องและที่เราต้องการ
2. ตัวชี้วัด หรือ ดัชนีสังคมเป็นเครื่องบอกสัญญาณการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ศรีทัตติมา พานิชพันธ์ (2548) ได้ให้คำนิยามว่า ตัวชี้วัดหรือดัชนีทางสังคม เป็น เครื่องวัดลักษณะที่เป็นมาตรฐานของสังคมที่กำหนดไว้ (Normative characters) คือ ใช้วัดความต้องการทางสังคม (Social needs) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) ทำให้เราทราบว่า เป้าหมายของสังคม (Social goals) คืออะไร สิ่งที่ทำไปแล้วได้รับผลดีเพียงไรควรจะทำอะไรต่อไปโดยที่เป็นการวัดเชิงคุณภาพของสิ่งที่ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมที่ได้กระทำไป

เพ็ญศรี สุโรจน์ (2542) ได้ให้ความหมายถึงตัวชี้วัดหรือดัชนี (Indicators) หมายความว่า ถึงสิ่งที่แสดงให้เห็น สภาพการณ์ของตัวแปร ณ ช่วงเวลาหนึ่ง และสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

ชัตติยา กรรณสูต (2547) ได้สรุปความหมายของตัวบ่งชี้หรือเครื่องชี้ทางสังคมไว้ว่า หมายถึง

1. เป็นเครื่องมือที่แสดงหรืออธิบายให้เห็นอาการของปัญหาด้านต่างๆ ซึ่งสามารถทำให้วิเคราะห์ ต่อไปถึงสาเหตุของอาการนั้นเพื่อหาแนวทางแก้ไข
2. เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นสภาพปัจจุบัน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ผลของการเปลี่ยนแปลงอันจะสามารถวัดได้ถึงการบรรลุเป้าหมาย

3. เครื่องชี้วัดอาจจะเป็นได้ทั้งในลักษณะปรนัย (Objective) หรืออัตนัย (Subjective) หรือเชิงคุณภาพ (Qualitative) แม้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นปรนัยและเชิงปริมาณ เพราะสามารถนำมาทดสอบทางสถิติได้ง่ายกว่า
4. ในยุคแรกเครื่องชี้วัดจะเน้นในด้านเศรษฐกิจ ต่อมาขยายมาเป็นด้านสังคม
5. เครื่องชี้วัดที่จะให้ผลดีควรเป็น Set of indicators มากกว่าเครื่องชี้วัดเดียว เพราะเครื่องชี้วัดแต่ละตัวแสดงให้เห็นอาการเพียงบางส่วนไม่ใช่ทั้งหมด
6. เครื่องชี้วัดบางตัวสำหรับบางเรื่องอาจแสดงระดับความแม่นยำต่างกัน เมื่อนำไปใช้กับสภาพแวดล้อม หรือกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน จึงต้องพิจารณาคัดเลือกให้ดี เครื่องชี้วัดส่วนใหญ่จะวัดผล (Output) แต่อาจสร้างเครื่องชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input)

จากแนวคิดตัวชี้วัด และความหมายของตัวชี้วัด ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายได้ว่า ตัวชี้วัด คือ สิ่งบ่งชี้ที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือคุณภาพที่แสดงให้เห็นถึงสภาพปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคตเพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในสังคม

นอกจากการศึกษาและทบทวนเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดความสุขข้างต้น ผู้วิจัยยังพบว่า มีดัชนีชี้วัดความสุขที่นิยมใช้วัดความสุขทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศ ซึ่งดัชนีชี้วัดความสุขในระดับนานาชาติที่ประกอบด้วย ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ดัชนีความสุขมวล (Gross National Happiness) ดัชนีความสุขโลก (Happy Planet Index) ดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยจำแนกตามเพศ (Gender-Related Development) ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย (Gender Empowerment Measure) และ ดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index) และดัชนีชี้วัดความสุขในระดับประเทศไทย ประกอบด้วย ดัชนีความอยู่ดีมีสุข และดัชนีความอยู่ดีมีสุขมวลรวมของคนไทย ผู้วิจัยจึงความสำคัญและความหลายหลายของดัชนีชี้วัดความสุขดังกล่าว จึงได้ทำการรวบรวมและศึกษา ตลอดจนทำการสังเคราะห์ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดัชนีชี้วัดความสุขตามบริบทของชุมชน เพื่อสร้างเป็นกรอบในการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ดังนี้

ดัชนีชี้วัดความสุขในบริบทชุมชนระดับนานาชาติ ประกอบด้วย ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) ดัชนีความสุขมวล (Gross National Happiness) ดัชนีความสุขโลก (Happy Planet Index) ดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยจำแนกตามเพศ (Gender-

Related Development Index) ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย (Gender Empowerment Measure) และ ดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) พัฒนาขึ้นมาในปี พ.ศ.2533 โดยนัก เศรษฐศาสตร์ชาวปากีสถานชื่อมาฮุมบุดฮาค และองค์การสหประชาชาติ ได้ในดัชนีดังกล่าวมาใช้ตั้ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา เพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาคนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ภายใต้ 3 มิติ คือ ประกอบด้วย การมีอายุที่ยืนยาวของชีวิตและสุขภาพที่ดี โดยดูจากอายุขัยเฉลี่ยแรกเกิด สมรรถนะทางการศึกษา คืออัตราการรู้หนังสือในผู้ใหญ่ และอัตราการเข้าเรียนระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา และการดำรงชีพที่เหมาะสมของประชาชน หรือรายได้ในประเทศ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัว)

2. ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ได้พัฒนาขึ้นมาโดยประเทศภูฏาน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก ในชื่อของ Gross National Happiness (GNH) อันเริ่มต้นจากคำกล่าวของ กษัตริย์ Jigme ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อปี 1972 ที่ถ่ายทอดถึงวิสัยทัศน์ที่ว่า Gross National Happiness is more important than Gross National Product ซึ่งหมายถึง ความสุขของประชาชนสำคัญกว่าผลผลิตมวลรวมหรือรายได้รวมของประเทศ นั่นเอง GNH มี 4 หลักการใหญ่ หรือ The Four Pillars ได้แก่

1. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและมีความเสมอภาค
2. การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม
3. การส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ
4. การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลหรือการปกครองบ้านเมืองอย่างดี โดยมีองค์ประกอบหลักทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบ คือ

- 4.1 การใช้เวลา (Time-use)
- 4.2 ธรรมาภิบาล (Good governance)
- 4.3 สุขภาพ (Health)
- 4.4 วัฒนธรรม (Culture)
- 4.5 ความเข้มแข็งของชุมชน (Community vitality)
- 4.6 มาตรฐานการดำเนินชีวิต (Living standards)
- 4.7 ความรู้สึกมีสวัสดิภาพ (Psychological wellbeing)

4.8 นิเวศวิทยา (Ecology)

4.9 การศึกษา (Education)

3. ดัชนีความสุขโลก (Happy Planet Index) New Economics Foundation ได้พัฒนาดัชนีทางเลือกชุดหนึ่งที่สะท้อนแนวความคิดการพัฒนาแบบ องค์รวมดัชนีชุดนี้ชื่อ Happy Planet Index (HPI) โดยการตีพิมพ์ผลการประเมินครั้งแรกออกมาในปี ค.ศ. 2006 โดย HPI เป็นดัชนีชุดแรกในโลกที่นำดัชนีวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมมาสังเคราะห์เข้ากับดัชนีวัดความอยู่ดีมีสุขของประชากร เพื่อคำนวณ “ประสิทธิภาพเชิงนิเวศ” (ecological efficiency) ของแต่ละประเทศในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อ ส่งมอบชีวิตที่ “น่าพึงพอใจ ” และ “ยืนยาว” ให้กับประชากรในประเทศ ซึ่งประเทศที่มี HPI สูงอาจไม่ใช่ประเทศที่ประชากร “มี ความสุขที่สุด” แต่เป็นประเทศที่สามารถมอบชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุขให้กับประชากรได้โดยไม่ก่อความตึงเครียดต่อระบบนิเวศหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง (New Economics Foundation, 2006) ค่าของ HPI คือ ผลลัพธ์ของสมการดังต่อไปนี้

$$\text{HPI} = \frac{\text{ความพึงพอใจในชีวิต (life satisfaction)} \times \text{ความยืนยาวของอายุ (life expectancy)}}{\text{รอยเท้านิเวศ (ecological footprint)}}$$

องค์ประกอบในดัชนี HPI สามตัว ประกอบด้วย

1. ความพึงพอใจในชีวิตเป็นตัวเลขแทนความเห็นที่เป็นอัตวิสัย (subjective) จากการตอบคำถาม “ตอนนี้คุณรู้สึกพอใจกับชีวิตมากน้อยเพียงใด โดยให้ผู้ตอบประเมินความพอใจของตัวเองออกมาเป็นตัว เลข จาก 0 (ไม่พอใจเลย) ถึง 10 (พอใจมาก) ข้อมูลด้านความพึงพอใจในชีวิตที่ใช้ในการคำนวณ HPI ส่วนหนึ่ง มาจากรายงาน World Values Survey ซึ่งจัดทำโดยเครือข่ายกันสังคมวิทยาทั่วโลก

2. ความยืนยาวของอายุ (life expectancy) เป็นตัวเลขภววิสัย (objective) หมายถึงอายุขัยที่ประชากรโดยเฉลี่ย น่าจะใช้ชีวิตได้ถึง คำนวณจากอัตราการตายของประชากรในช่วงอายุต่างๆเป็นตัว เลขเดียวกันกับใช้ในดัชนี Human Development Index ของ UND

3. รอยเท้านิเวศ (ecological footprint) หมายถึง ระดับผลกระทบต่อธรรมชาติ (ทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ และ ผลกระทบต่อระบบนิเวศที่มนุษย์กระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองเปรียบเสมือน “รอยเท้า” ที่มนุษย์ประทับบนธรรมชาติ ขนาดของรอยเท้านิเวศมีหน่วยเท่ากับ “เฮกตาร์ต่อ คน” หรือขนาดพื้นที่ที่บนบกและในทะเลที่ต้องใช้ในการฟื้นฟู (regenerate) ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมาใหม่เพื่อรองรับปริมาณการบริโภคของมนุษย์ ดูดซับของเสียและทำให้ของเสียเหล่านั้นไม่เป็นพิษภัย (renderharmless)

4. ดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยจำแนกตามเพศ (Gender-Related Development Index) เป็นดัชนีที่ใช้ประเมินสถานภาพการพัฒนาคนเหมือน HDI แต่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างหญิงชายในตัวชี้วัดต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่ง GDI ก็คือ HDI ที่ปรับให้แสดงความแตกต่างระหว่างหญิงและชายยังมีความแตกต่างกันมากค่า GDI ก็จะต้องต่ำกว่า ค่า HDI มากตาม

5. ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย (Gender Empowerment Measure) หมายถึง ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย ในประเด็นหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ การเมืองและการตัดสินใจ โดยวัดจากสัดส่วนของผู้หญิงในรัฐสภา สัดส่วนผู้หญิงในระดับผู้บริหารและผู้จัดการ สัดส่วนผู้หญิงในระดับผู้ประกอบการวิชาชีพและช่างเทคนิค และรายได้ของผู้หญิงเทียบกับผู้ชาย การวัดจากดัชนีนี้สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับการเสริมพลังของผู้หญิง เพื่อโอกาสในการมีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ การเมืองและการประกอบอาชีพ

6. ดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index) ถูกสร้างขึ้นโดยองค์กรสหประชาชาติโดยกลุ่มวิเคราะห์เศรษฐกิจโลก (The World Economic Forum) ก็ได้จัดทำดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index) ขึ้น โดยพิจารณาเปรียบเทียบความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายด้วยตัวชี้วัด 4 มิติ ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมและโอกาสทางเศรษฐกิจ (Economic participation and opportunity) ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ อัตราส่วนหญิงต่อชายในการมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานของหญิงต่อชาย ความเท่าเทียมด้านค่าจ้างระหว่างหญิงชายในงานที่เหมือนกัน (แล้วแปลงเป็นอัตราส่วนหญิงต่อชาย อัตราส่วนหญิงต่อชายของค่าจ้างแรงงานอัตราส่วนหญิงต่อชายของผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้บริหาร ผู้จัดการ และอัตราส่วนหญิงต่อชายของผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ และวิชาชีพเทคนิคสาขาต่างๆ

6.2 การได้รับการศึกษา (Educational attainment) ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ อัตราส่วนหญิงต่อชายในการรู้หนังสือ อัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับประถมศึกษา อัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับมัธยมศึกษาอัตราส่วนหญิงต่อชายในการเข้าศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาขึ้นไป

6.3 พลังทางการเมือง (Political empowerment) ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ อัตราส่วนหญิงต่อชายของที่นั่งในรัฐสภาอัตราส่วนหญิงต่อชายของตำแหน่งระดับบริหาร/จัดการทางการเมือง และอัตราส่วนหญิงต่อชายของจำนวนปีของการอยู่ในตำแหน่งระดับบริหารสำคัญทางการเมือง (50 ปีที่ผ่านมา)

6.4 สุขภาพและการรอดชีพ (Health and survival) ประกอบด้วยตัวชี้วัด คือ อัตราส่วนหญิงต่อชายของอายุคาดเฉลี่ย และ อัตราส่วนเพศเมื่อแรกเกิด (หญิงต่อชาย) ดังนั้นดัชนีช่องว่างหญิงชายโลกนี้จึงเหมือนกับนำเอาตัวชี้วัดของดัชนีพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย และดัชนีวัดพลังหญิงชายมารวมกัน

ส่วนเครื่องมือชี้วัดความสุขในระดับประเทศไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. ดัชนีความอยู่ดีมีสุข หรือ ดัชนีความอยู่ดีมีสุข เป็นดัชนีที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพัฒนาขึ้นเพื่อวัดระดับการพัฒนาที่ครอบคลุมมิติของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เชื่อมโยง กันอย่างเป็นองค์รวมโดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้านได้แก่ (1) การที่คนไทยมีสุขภาวะที่ดี (2) ความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ ซึ่งหมายถึงการมีรายได้และหลักประกันความมั่นคงในชีวิต (3) ครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความอบอุ่นและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (4) อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ (5) มีสิทธิเสรีภาพ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

2. ความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) พัฒนาขึ้นมาจากศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชนมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ประกอบไปด้วย 1) สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยโครงสร้างพื้นฐานของระบบสาธาณูปโภค 2) บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัย 3) สภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัว 4) สุขภาพกาย สุขภาพใจ 5) ความสุขทางใจ สุขภาพใจ 6) ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน 7) สภาวะเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีและทุนนิยม 8) หลักการใช้ชีวิตแบบพอเพียง 9) หลักธรรมภิบาล 10) การศึกษา 11) ธรรมชาติและการจัดทรัพยากรธรรมชาติ 12) วัฒนธรรมประเพณีไทย 13) กระบวนการยุติธรรมและความเป็นธรรมในสังคม และ 14) สถานการณ์ในปัจจุบันและภาพลักษณ์ของประเทศไทย

จากดัชนีชี้วัดความสุขทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศข้างต้นที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมไว้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดัชนีชี้วัดความสุขตามบริบทของชุมชน เพื่อสร้างเป็นกรอบในการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ดังตารางที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปรวมองค์ประกอบความสุขในบริบทชุมชนระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทย

องค์ประกอบ ความสุข	องค์ประกอบความสุขในระดับนานาชาติ						องค์ประกอบความสุขใน ระดับประเทศไทย	
	HDI	GHD	HPI	GDI	GEM	Global Gender Gap	ดัชนีความอยู่ ดีมีสุข	ดัชนีความอยู่ดีมีสุข มวลรวมของคนไทย
	ความยืน ยาวของ ชีวิต (อายุ ขั้วเฉลี่ย แรกเกิด)	สุขภาพ	ความ พึง พอใจ ในชีวิต	การมีส่วน ร่วมและ โอกาส ทาง เศรษฐกิจ	สัดส่วน ของ ผู้หญิง ใน รัฐสภา	สุขภาพ และ การ รอดชีพ	สุขภาพ อนามัย	สภาพแวดล้อมที่พก อาศัยโครงสร้างพื้นฐาน ของระบบสาธัญูปโภค
	สัมฤทธิ์ผล ทาง การศึกษา	การศึกษา	ความ ยืนยาว ของ อายุ	การได้รับ การศึกษา	สัดส่วน ผู้หญิง ในระดับ ผู้บริหาร และ ผู้จัดการ	การได้รับ การศึกษา	ความรู้	บรรยากาศของคนใน ชุมชนที่พกอาศัย
	รายได้ใน ประเทศ	นิเวศวิทยา	รอยเท้า นิเวศ	พลังทาง การเมือง	สัดส่วน ผู้หญิง ในระดับ ผู้ ประกอบ วิชาชีพ และช่าง เทคนิค	พลังทาง การเมือง	สภาพแวดล้อม ☐ อม	สภาพความสัมพันธ์ ภายในครอบครัว
		การใช้ เวลา		สุขภาพ และ การ รอดชีพ	รายได้ ของ ผู้หญิง เทียบกับ ผู้ชาย	การมีส่วน ร่วมและ โอกาส ทาง เศรษฐกิจ	ด้านชีวิต ครอบครัว	ความสุขทาง กาย สุขภาพกาย ความสุขทางใจ สุขภาพ ใจ
		ความ เข้มแข็ง ของชุมชน					รายได้และ การกระจาย รายได้ และ ชีวิตการ ทำงาน	ความพึงพอใจต่อหน้าที่ และการทำงาน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

องค์ประกอบ ความสุข	องค์ประกอบความสุขในระดับนานาชาติ						องค์ประกอบความสุขใน ระดับประเทศไทย	
	HDI	GHD	HPI	GDI	GEM	Global Gender Gap	ดัชนีความอยู่ ดีมีสุข	ดัชนีความอยู่ดีมีสุข มวลรวมของคนไทย
		ความรู้สึก มีสวัสดิ ภาพ					การบริหาร จัดการที่ดี	สภาวะเศรษฐกิจแบบ การค้าเสรีและทุนนิยม
		มาตรฐาน การดำเนิน ชีวิต						หลักการใช้ชีวิตแบบ พอเพียง
		วัฒนธรรม						หลักธรรมาภิบาล
		ธรรมาภิ บาล						การศึกษา
								ธรรมชาติและการจัด ทรัพยากรธรรมชาติ
								วัฒนธรรมประเพณีไทย
								กระบวนการยุติธรรม และความเป็นธรรมใน สังคม
								สถานการณ์ในปัจจุบัน และภาพลักษณ์ของ ประเทศไทย

หมายเหตุ HDI หมายถึง ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index) GHD หมายถึง ดัชนีความสุขมวลรวม (Gross National Happiness) HPI หมายถึง ดัชนีความสุขโลก (Happy Planet Index) GDI หมายถึง ดัชนีการพัฒนามนุษย์โดยจำแนกตามเพศ (Gender-Related Development Index) GEM หมายถึง ดัชนีวัดความไม่เสมอภาคระหว่างหญิงชาย (Gender Empowerment Measure) และ GGGI หมายถึง ดัชนีช่องว่างหญิงชายโลก (Global Gender Gap Index)

แนวคิด ปรัชญาของชุมชน

เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวกับความหมาย แนวคิดการพัฒนาชุมชนสำหรับใช้ประโยชน์ในการศึกษาชุมชนที่มีผลเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนและผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน

นั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาทบทวนในเรื่องต่างๆ ประกอบด้วย 1) ความหมายของชุมชน 2) แนวคิดการพัฒนาชุมชน 3) แนวคิดในการศึกษาชุมชน 4) เทคนิคในการศึกษาชุมชน 5) ประเภทของชุมชน 6) แนวคิดของการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย

คำว่า ชุมชน มีความหมายจากคำว่า "Community" ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงคำอื่นอีกหลายคำ เช่น Communal ซึ่งแปลว่า ของชุมชน เพื่อชุมชน Common ซึ่งแปลว่า ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย และ Commune ซึ่งแปลว่า ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด เพราะฉะนั้นในความหมายของชุมชน จึงไม่ควรมีการจำกัดความหมายที่ตายตัว เพราะในหลายบริบท หรือมุมมองย่อมมีความแตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ทางกายภาพ ทางปรัชญา ทางสังคมวิทยา จิตวิทยา และก็ไม่ได้ถูกจำกัดแค่ตามภูมิศาสตร์หรืออาณาบริเวณ ที่ทำให้เรานึกถึงเพียงแค่มุมบ้าน พื้นที่ขอบเขตบริเวณเท่านั้น บางครั้งคำว่า ชุมชน ยังหมายถึงทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมศึกษาดังต่อไปนี้

ความหมายของชุมชน

คำว่า ชุมชน ได้มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางและใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จึงไม่เป็นการสมควรที่จะกล่าวในความหมายที่แน่นอนและตายตัว ซึ่งผู้ศึกษาพยายามจะรวบรวมความหมายจากหลากหลายมุมมองตั้งแต่ในส่วนของนักวิชาการ นักบริหาร นักพัฒนาทั้งของคนไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน ไว้อย่างหลากหลายเช่นเดียวกัน โดยมีความหมายดังนี้

พระธรรมปิฎก (2539) ให้ความหมายของไว้ว่า เหมือนคำเดียวกับคำว่า สังฆะ คือ เป็นการรวมกันของบุคคลเพื่อประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้ชีวิตและหมู่คณะที่ดั่งงามเป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร เพื่อการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงาม

ประเวศ วะสี (2540) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง องค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนตนเองได้

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปสู่ระดับเครือญาติ จนถึงระดับหมู่บ้านและระดับเกินหมู่บ้าน และผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นคนชุมชนเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการดำรงรักษาคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ่ายทอดไปยังลูกหลาน

ชยันต์ วรรณะภูติ (2535) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง การอยู่ร่วมกันของคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น มีองค์กร หรือสถาบันของชุมชนและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งนี้ชุมชนหมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ และมีการตีความหมายของคำว่าชุมชน ในระดับเดียวกับคำว่า สังคมหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของชุมชน ในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษามุมมอง ทั้งนี้เพราะคำว่า หมู่บ้าน สื่อความหมายได้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลายๆบ้าน หรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง และเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุด ที่สมาชิกของสังคมพัฒนาตามธรรมชาติ และต่อมาภายหลังทางราชการหรือหน่วยงานของรัฐอาจจะมีการกำหนดให้เป็น หมู่บ้าน

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง การประกอบไปด้วยระบบความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีด้านต่างๆ ซึ่งระบบเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันและระหว่างกัน หรือเรียกอีกอย่างว่ามีความเชื่อมโยงชนิดที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

Baker Brownell (1950) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง การกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วย ความร่วมมือ ร่วมใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม

Peck (1987) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง ปัจเจกชน ซึ่งเรียนรู้ถึงสื่อสัมพันธ์ด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นผู้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น และมีความสัมพันธ์ร่วมกัน อย่างมีนัยสำคัญ ที่จะร่วมสุข ร่วมทุกข์ และเกื้อกูลกัน โดยมองว่า ชุมชนที่ดีนั้นไม่ใช่จะเกิดขึ้น ง่ายตาย หรือไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ง่ายๆ เพราะชุมชนนั้นจะต้องมีเป้าหมาย และการที่จะไปสู่ เป้าหมายนั้นจะต้องหาหนทางด้วยการใช้ชีวิตร่วมกัน ด้วยความรัก และสันติสุข เพื่อชุมชนนั้น จะ สร้างความเป็นชุมชนได้สำเร็จ ความรู้สึกของสมาชิกในชุมชนนั้นรู้สึกกว่าอบอุ่นและปลอดภัย

Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (1994) ให้ความหมายของ ไว้ว่า หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความ เชื่อ เชื่อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ ร่วมกัน

Mark S. Homan (1994) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่แห่งหนึ่ง มีความเชื่อ ผลประโยชน์ กิจกรรม และมีคุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน คุณลักษณะ เหล่านี้มีลักษณะเด่นเพียงพอที่จะทำให้สมาชิกนั้นตระหนักและเกื้อกูลกัน

Homan (1994) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง จิตวิญญาณ หรือความรู้สึก เกิดขึ้นเมื่อ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยกันอยู่ใน อาณาเขตที่มีรูปแบบของความสัมพันธ์ของคน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ระบบ เศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีด้านต่างๆที่มีความสัมพันธ์กันเป็นเวลานานโดยมีความรู้สึกว่าเป็นส่วน หนึ่งของกันและกันชุมชนเดียวกัน ตลอดจนมีการรักษาคุณค่า และมรดกทางวัฒนธรรมและ ศาสนาที่มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง

แนวคิดการพัฒนาชุมชน

ได้มีการกล่าวถึงแนวคิดของการพัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในบริบทของด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านบริหารพัฒนาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการคิดวางแผนและปฏิบัติลงมือทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมไว้ดังต่อไปนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2525) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาในบริบทชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนสังคมให้ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับอีกความหมายของการพัฒนาของ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534) ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาในบริบทชุมชนไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาเป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Mean) ที่ทำให้เกิดผล (Ends) ที่ต้องการ คือ คุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมดีขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นนักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายของการพัฒนา ไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยาในความหมายที่ว่า การพัฒนา เป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่นักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

สนธยา พลศรี (2547) ได้กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาในบริบทชุมชนไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม โดยผ่านการวางแผนและผ่านการลงมือสร้างโครงการและดำเนินงานของมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวของมนุษย์ ชุมชน และสังคม

จากความหมายในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นผู้วิจัยมองว่าการพัฒนานั้นมีความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างการออกไปขึ้นอยู่กับบริบทที่ถูกนำไปใช้ ซึ่งถ้าหากพิจารณาจากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า การพัฒนาในบริบทชุมชน หมายถึง กระบวนการหรือการกิจกรรมที่ได้เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และความสามารถของตนเองและกับของคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีการการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ โดยผ่านการวางแผน การลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการประเมินผลการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นโดยมุ่งให้เกิดผลประโยชน์แก่คนทุกคนในชุมชน

แนวคิดในการศึกษาชุมชน

คำว่า การศึกษาชุมชน มีนักวิชาการ นักบริหาร นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย โดยที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเข้าถึงการศึกษ เพื่อที่จะทำความเข้าใจ เข้าถึงสภาพต่างๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในด้านการสภาพภายนอก เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความมีปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ก็เพราะต้องการศึกษาความมีเอกลักษณ์ และความเฉพาะของแต่ละชุมชนที่มีความแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมและศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

บารุง บุญปัญญา (2525) ได้ให้ความหมายของการศึกษาชุมชนว่า มาจากกรอบแนวคิดในการประเมินผลและการตั้งคำถามขึ้นว่า จะทำอย่างไรจึงจะเข้าใจในเรื่องของการตีความ และกิจกรรมให้ลงไปสู่การสร้างทำความเข้าใจต่อวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการประเมินผลและตีความข้อมูลที่ได้จากชาวบ้าน คือการที่นักพัฒนาได้ส่งกระจกดูตัวเอง และชาวบ้านได้ส่งกระจกดูตัวเองเช่นกัน โดยมีการเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องความแตกต่างของระบบคิด

ชยันต์ วรรณะภูทิ (2536) ได้ให้ความหมายของการศึกษาชุมชนว่า เป็นการศึกษและอธิบายอย่างเป็นระบบว่าชุมชนนั้นมีสภาพโดยรวมเป็นอย่างไร มีเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมรูปแบบการผลิต หรือการทำมาหากิน มีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนอย่างไร มีการจัดระเบียบสังคมอย่างไร โครงสร้างอำนาจในชุมชนเป็นอย่างไร องค์กรชาวบ้านมีอย่างไร มีปัจจัยหรือมีอิทธิพลจากทางชุมชนภายนอกมาเกี่ยวข้องอย่างไร ชุมชนมีองค์ความรู้ที่ได้สะสมมาอย่างไร มีวิธีการ มีศักยภาพอย่างไรในการแก้ไขปัญหา และมีปัจจัยอะไรที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและรูปแบบความสัมพันธ์ ข้อมูลเหล่านี้ หากสามารถรวบรวมได้ก็จะนำมาซึ่งการเข้าใจ เข้าถึงการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้น

อรพินท์ สพโชคชัย (2537) ได้ให้ความหมายของการศึกษาชุมชน ในคู่มือการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาโดยพลังประชาชนว่า การศึกษาชุมชนคือ การที่นักพัฒนา ต้องทำความเข้าใจข้อมูล สภาพหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศ ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ผู้นำ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม การเมืองระดับหมู่บ้าน ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเข้าใจชุมชนหรือหมู่บ้านที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานต่อไป

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (2540) ให้ความหมายของการศึกษาชุมชน ในเอกสาร การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาว่า เป็นการพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนหรือผู้มีอาชีพอื่น เข้าไปเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่า ชุมชนมีองค์ประกอบใดบ้าง มีโครงสร้าง มีคุณลักษณะทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การเรียนรู้อย่างไร มีสถานการณ์ใดเกิดขึ้นในชุมชนบ้าง มีประวัติความเป็นมาอย่างไร คนในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างไร มีความคิดเห็นต่อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเขาอย่างไร มีปัญหา ความเดือดร้อนอย่างไร มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาปรับปรุงหรือไม่ มีศักยภาพในชุมชนอะไรบ้าง เช่น ผู้นำกลุ่มหรือการรวมตัวที่เข้มแข็ง เป็นต้น และได้สรุปถึง การศึกษาชุมชนที่มีประสิทธิภาพว่าต้องนำมาซึ่งความรู้ เรื่องพื้นที่ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนกับความเข้าใจเรื่องของคนในชุมชนว่าเขามีแบบแผนในการดำเนินดำรงชีวิตและการตัดสินใจเรื่องต่างๆ อย่างไร เพื่อให้สามารถระบุปัญหา และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งประเมินศักยภาพต่างๆของชุมชนได้ อันจะนำซึ่งการกำหนดโครงการ กิจกรรมเพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา โดยทั้งที่ชุมชนเสนอเองและจากการวิเคราะห์ของผู้ศึกษา

ธนพรธณ ธาณี (2540) ได้ให้ความหมายของการศึกษาชุมชนว่า เป็นกระบวนการที่จะทำให้นักพัฒนาสามารถวิเคราะห์ชุมชนในงานพัฒนาได้ ซึ่งการศึกษาชุมชนจะมีความหมายตรงกันนั้น นักพัฒนาจะต้องยอมรับในแง่ที่ชุมชนแต่ละชุมชนมีความแตกต่างในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อให้เข้าใจลักษณะของแต่ละชุมชนอย่างแท้จริง

มงคล พนมมิตร และชาติชาย รัตนศิริ (2540) ได้ให้ความหมายของการศึกษาชุมชนว่าเป็นการที่นักพัฒนาซึ่งเป็นคนภายนอกชุมชนเข้าไปทำความเข้าใจชุมชนก่อนที่จะลงมือทำงานร่วมกับชุมชนนั้นๆ ซึ่งถือเป็นหัวใจในการเริ่มต้นของงานพัฒนาทุกๆด้าน เพราะถ้าไม่รู้จักไม่เข้าใจชุมชนอย่างดีพอ เป้าหมายและทิศทางของการทำงานของเราก็จะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า การศึกษาชุมชน เป็นการที่เข้าไปศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและเข้าถึงชุมชนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพ ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต วิธีคิด วิธีชีวิต ระบบความคิด ระบบการทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนไปถึงปัญหาและปรากฏการณ์ด้านต่างๆของคน

เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ทั้งการผ่านการเรียนรู้ กิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างนักพัฒนาและคนในชุมชน เพื่อที่จะได้ร่างแผน และกำหนดขั้นตอนต่างๆเพื่อการพัฒนาของชุมชนร่วมกัน

เทคนิคในการศึกษาชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2547) เทคนิคในการศึกษาชุมชนมีหลากหลายชนิด และหลากหลายวิธี ซึ่งเทคนิคส่วนใหญ่เกิดการจากลองผิดลองถูก และการสั่งสมการเรียนรู้จนเกิดเป็นประสบการณ์ เทคนิคในการศึกษาชุมชนถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในงานพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นงานทางการเกษตร งานพัฒนาชุมชนชนบท บางเทคนิคก็จะมีโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมเต็มที่ บางเทคนิคก็แทบจะไม่ให้โอกาสคนในชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งนี้เทคนิคย่อมอยู่ภายใต้เป้าหมายที่ผู้ศึกษาต้องการศึกษาให้บรรลุ ในหัวข้อเทคนิคต่างๆด้านล่าง เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ผู้ศึกษาพยายามรวบรวม ซึ่งมีเทคนิคดังต่อไปนี้

1. การประเมินสถานะชนบทอย่างเร่งด่วน (Rapid rural appraisal-RRA) เป็นการผสมผสานระหว่างงานวิจัยแบบเดิมที่มากขึ้นตอนใช้เวลาอันยาวนานกับการศึกษาอย่างรวดเร็วแต่วางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างนักวิจัยจากสาขาต่างๆกับประสบการณ์ของชาวบ้าน อีกทั้งยังใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือหลายๆอย่างประกอบกันเพื่อให้เข้าใจสภาพชนบทดียิ่งขึ้น โดยใช้ข้อมูลมือหนึ่งเป็นสำคัญ ลักษณะสำคัญของเทคนิคนี้ประกอบด้วย

1. ใช้ผู้วิจัยมาจากสาขาวิชาต่างๆ ในลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) สมาชิกในทีมจะประชุมทำความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทหน้าที่ วัตถุประสงค์ ประเด็นที่ต้องการรู้ แหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ เพื่อศึกษาชุมชนร่วมกัน รวมทั้งหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันและรายงานผลการศึกษาร่วมกัน

2. การรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง หรือแนวคำถามที่เตรียมไว้ (Semi structured interviewing) กล่าวคือ เป็นการใช้อย่างสอบถามกับการศึกษาที่มีอิสระแบบวิธีการของผู้สื่อข่าวในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ลักษณะการสัมภาษณ์จะเป็นการพูดคุยตามปกติแต่ไม่หลุดจากแนวคำถามที่เตรียมไว้ ไม่สนใจว่าจะเริ่มประเด็นใดก่อนหลังขึ้นอยู่กับบรรยากาศการสนทนาแต่ละครั้ง เมื่อต้องการข้อมูลใดเป็นพิเศษผู้สัมภาษณ์จะถามเจาะลึกไปเรื่อยๆ จนเพียงพอ

3. เน้นการเรียนรู้ของนักวิจัยที่รวดเร็วและต่อเนื่อง (Rapid and progressive learning) เป็นการสรุปผลการศึกษาเป็นระยะ เช่น ทุกคืน ทุก 2 คืน เพื่อประเมินข้อสรุปหรือเรียนรู้

ตรงตาม วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ และหากได้ข้อมูลไม่ครบ หรือเกิดแนวคิดใหม่และเกิดความ สงสัยในข้อมูล หรือการตีความ สามารถตามไปเก็บวันถัดไปเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ผู้ศึกษา เกิดการเรียนรู้เข้าใจเรื่องของชุมชนมากขึ้น

4. ใช้เทคนิคต่างๆ เป็น เครื่องมือช่วยเสริม SSI เช่น การสังเกต การทำผังกิจกรรม ผังครอบครัว ผังเครือญาติ ปฏิทินชุมชน เป็นต้น

5. ใช้แนวคิดเรื่องสามมิติ (Triangulation) ได้แก่ที่มวิจัยมาจากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย กำหนดวิธีการ เครื่องมือ เทคนิคเพื่อเพิ่มคุณภาพ ข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละประเด็น เช่น เลือกรับการศึกษาการปลูกข้าวในแปลงขนาด เล็ก กลาง ใหญ่ เลือกผู้ให้ข้อมูลจากผู้มีฐานะดี ปานกลาง ยากจน เป็นต้น

6. สำรวจหาความรู้เบื้องต้น และศึกษาซ้ำอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ ต้องการใน ระดับที่พอใจ (Exploratory and highly interactive research) การศึกษาแต่ละรอบ จะไม่ใช้เวลานานนัก นักวิจัยสามารถปรับสมมติฐานหรือแผนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ได้ตลอดเวลา

2. การประเมินสถานะชนบทอย่างมีส่วนร่วม (Participatory rural appraisal-PRA) เป็น วิธีการที่พัฒน์ มาต่อจาก RRA โดยมีหลักคิดที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่องต่างๆ ในชุมชนดีกว่า เครื่องมืออื่นๆ แต่เป็นคนภายนอกที่ได้ความรู้ คนในชุมชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นผลการศึกษา การวิเคราะห์ จึงเป็นสายตาของคนภายนอก อาจจะประเมินผิดหรือถูกได้ PRA จึงกำเนิดจาก แนวคิดที่ว่า การศึกษาชุมชนเป็นสิ่งที่ชุมชนควรกระทำ โดยเฉพาะสิ่งที่ชุมชนไม่รู้ มองข้าม หรือเข้าใจไม่ถูกต้อง เช่น ไม่ได้ตระหนักถึงปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ รู้ปัญหาแต่ไม่รู้สาเหตุ ของปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีสาเหตุมาจากอะไร ทำให้ไม่สามารถหาทางป้องกันหรือแก้ปัญหานั้นได้ อย่างทัน่วงที โดยมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. คนในชุมชนเป็นคนศึกษาวิเคราะห์ เริ่มจากสิ่งที่ชาวบ้านคิด ชาวบ้านรู้ ชาวบ้านรู้สึก ชาวบ้านเชื่อแล้วค่อยจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษาเน้นที่ผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคนที่ร่วม กระบวนการให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และสามารถวางแผนทาง แก้ปัญหาของ ชุมชนได้มากขึ้น ซึ่งขั้นตอนและเทคนิคนี้ ประกอบด้วย

1) นักพัฒนากระตุ้นให้คนในชุมชนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมมาร่วมประชุม เพื่อหาปัญหา

- 2) ช่วยกันกำหนดเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา วิธีการวิจัย เช่น การเก็บข้อมูล การใช้สื่อพื้นบ้านในการแสดงการอบรมพร้อมทั้งมอบหมายหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ
- 3) ดำเนินการรวบรวมข้อมูล
- 4) ทีมผู้ร่วมศึกษาวิเคราะห์ผลและนำเสนอข้อมูลต่อคนในชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็น โดยใช้การนำเสนอที่ง่ายต่อการเข้าใจแต่มีประสิทธิภาพ เช่น ใช้แผนภูมิ แผนที่ทางความคิด ใช้เสียงตามสาย เป็นต้น
- 5) เมื่อได้รับข้อมูลเพิ่มเติมแล้ว ทีมจะร่วมสรุปและให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา

3. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research-PAR) เป็นกระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์กรหรือในชุมชนร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกับนักวิจัยผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสนอผลและอภิปรายผลการวิจัย เริ่มต้น จากคนที่อยู่กับปัญหา (Problems people) ค้นหาปัญหาร่วมกับนักวิชาการ (กระบวนการที่คนในชุมชนไม่ใช่ผู้ถูกกระทำแต่เป็นผู้กระทำมีส่วนร่วมและมีอำนาจร่วมกันในการวิจัย) ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่จะช่วยให้ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันในรูปองค์กรชุมชน ละสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้มแข็งทั้งโครงสร้างและการดำเนินงานโดยอาศัยเงื่อนไขการเพิ่มศักยภาพด้วยระบบข้อมูล ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของข้อมูล เพราะจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ ปัญหาของชุมชนและทำการพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนให้ชาวบ้านทำวิจัยเป็นโดยการสร้างทีมวิจัยท้องถิ่นขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับ(ธนพรธณ ธาณี, 2540) ที่กล่าวไว้ว่าปรัชญาพื้นฐานของ PAR ก็คือ ชาวบ้านเป็นผู้อยู่กับปัญหา อยู่กับข้อมูล อยู่กับความจริงเป็นผู้รู้ดีเท่ากับหรือมากกว่านักวิจัย ดังนั้นการปฏิบัติการใดๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตปัญหาการวิจัย จึงต้องเริ่มจากชาวบ้าน ไม่ใช่จากสมมติฐานของนักวิจัยหรือ นักพัฒนาฝ่ายเดียว และเป็นการวิจัยที่มีการเรียนรู้ผสมผสานระหว่างทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความต้องการและความรอบรู้ของชาวบ้าน และรวมถึงการเป็นการวิจัยที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ปฏิบัติการ (Action) และการมีส่วนร่วม (Participation) ผสมผสานและดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาให้ได้มากที่สุด ในรูปการรวมตัวเป็นองค์กร โดยสรุปแล้ววิธีการวิจัยแบบ PAR เป็นกระบวนการที่น่าจะสะท้อนความเป็นจริงที่มีความแตกต่างหลากหลาย ซับซ้อนโดยไม่มีรูปแบบตายตัว ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องมีวิถีวิทยาที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น ตามสถานการณ์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม นักพัฒนาควรมีบทบาทในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และพัฒนาบทบาทของทั้งสามฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนนักวิจัยภายนอกชุมชนทำหน้าที่เป็นการจัด

องค์กรช่วยอบรมความรู้ และทักษะในการทำวิจัยให้แก่ชุมชนรวมทั้งช่วยประสานงาน เทคนิคต่างๆส่งเสริมให้ชาวบ้านมีบทบาทในทุกขั้นตอนและควรระวังการครอบงำความคิดและการตัดสินใจของชุมชน

4. การศึกษาวิเคราะห์ระบบชนบท (Rural system analysis-RSA) เป็นเทคนิคที่เน้นการศึกษาในระบบย่อยของชุมชน เพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบย่อยต่างๆ ของชุมชน และเพื่อให้นักพัฒนาเข้าถึงสภาพปัญหาการพัฒนาของชุมชน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคนกับทรัพยากรต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการพัฒนามาจาก RRA แต่มีการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลบางประการเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่ง RSA เป็นทั้งการศึกษาและการวิจัย โดยเน้น ระดับหมู่บ้านและครัวเรือนเท่านั้น RSA จึงถูกกำหนดเป็นขั้นตอนแรกในการทำงานพัฒนาเกษตรกรรายย่อยในชุมชนและตามด้วยกิจกรรมการพัฒนาอย่างอื่น เช่น การกระตุ้นให้เกิดกลุ่มการให้การศึกษาแก่กลุ่มการเสริมศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายจากกลุ่มที่มีอยู่ โดยการเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรหรือสถาบันพัฒนาจากภายนอก อีกทั้ง RSA ใช้วิธีการเก็บข้อมูล แบบ RRA เป็นหลัก และเสริมด้วยวิธีการเก็บ ข้อมูลแบบอื่นเพื่อให้ได้ภาพของชุมชนเพื่อให้ได้ภาพทั้งด้านเกษตร เศรษฐกิจและสังคมที่สมบูรณ์พอที่จะนำไปใช้สร้างกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน วัตถุประสงค์ของ RSA เพื่อให้ นักพัฒนาที่ศึกษาและทำงานในชุมชน เข้าใจสภาพ ชุมชนโดยทั่วไป และรู้จักเกษตรกรรายย่อย (Small Farmers) ว่าเป็นใครบ้างมีวิถีชีวิตเป็นอย่างไร ประสบปัญหาใด สนใจปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเองหรือไม่มีช่องทางในการพัฒนาเกษตรกรรายย่อยอย่างไรบ้าง ซึ่งมีการพัฒนารอบในการวิเคราะห์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ข้อมูลระดับชุมชนโดยเน้นความสัมพันธ์ของคนแต่ละกลุ่มฐานะกับทรัพยากรทั้งธรรมชาติ และที่สร้างขึ้น เช่น ระบบชลประทาน โรงเรียน วัด ศูนย์การเรียนรู้ ผู้นำภูมิปัญญาต่างๆ เป็นต้น ทั้งการได้มาการเข้าถึงโอกาสในการควบคุม ทรัพยากรต่างๆ เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทใด เช่น ความร่วมมือการแข่งขัน การแย่งชิง ความขัดแย้ง การหลอกลวง เป็นต้น

5. การวิเคราะห์ชุมชนด้วยความละเอียดอ่อน (Soft system analysis- SSA) เกิดจากแนวคิดที่นักพัฒนา (เป็นบุคคลภายนอก) นำกิจกรรม หรือโครงการจากส่วนกลาง เข้าไปทำงานร่วมกับคนในชุมชน แต่ถ้ากระบวนการนั้นปราศจากความคิดเห็นและข้อโต้แย้งจากคนในชุมชนผลของกิจกรรมหรือโครงการอาจจะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงระยะสั้นหรือไม่มีประโยชน์ต่อชาวบ้านยังอาจจะเป็นผลเสียต่อระบบการแก้ปัญหาในระยะยาวดังนั้นถ้าเริ่มต้นการพัฒนาหรือแก้ไขจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่จากสิ่งที่ต้องการได้เพราะนั่นคือความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งคนนอกต้องเชื่อมั่นและเคารพความคิดชาวบ้านโดยพื้นฐานความคิดนั้นประกอบด้วย บุคคลแต่ละคนย่อมมี

ศักดิ์ศรี และเอกลักษณ์ของตนเองจึงมีสิทธิ์ในการกำหนดวิถีชีวิตในทิศทางที่ตนต้องการ และการได้รับโอกาสบุคคลแต่ละคนย่อมสามารถเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรม รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถในการรับผิดชอบต่อสังคมได้ ตลอดจนบุคคลแต่ละคนมีพลังความคิดริเริ่มความเป็นผู้นำซ่อนเร้นอยู่ หากได้รับการกระตุ้น และพัฒนาจะสามารถนำพลังเหล่านี้ออกมาใช้ได้ ดังนั้น SSA จึงเป็นเทคนิคเสริมสร้างและตั้งศักยภาพ และขีดความสามารถในการพัฒนาของชุมชนให้สูงขึ้นเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนในการแก้ปัญหาจากการร่วมคิด ร่วมสร้าง เพื่อพัฒนาในทิศทางที่ชุมชนต้องการ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ชุมชนด้วย SSA ประกอบด้วย

1. การหาปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริง การเข้าถึงชุมชนพูดคุยซักถามและเรียนรู้สถานการณ์ชุมชน ระบบเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้ทราบถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน การนำสถานการณ์ที่เป็นอยู่มาพูดคุย อภิปรายแลกเปลี่ยนในประเด็นต่างๆตามกระบวนการซึ่งต้องเคารพความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย
2. ค้นหาคำตอบว่าชาวบ้านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับปัญหานั้นๆ หรือไม่อย่างไร นำมาอภิปรายในรายละเอียด
3. สร้างภาพที่พึงประสงค์ อภิปรายร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับ นักพัฒนาเพื่อหาคำตอบว่าชาวบ้านต้องการเปลี่ยนสภาพปัญหาที่เป็นอยู่หรือไม่อย่างไร และเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ
4. หาแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงภาพที่พึงประสงค์
5. หาข้อตกลงเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ตามโครงการหรือกิจกรรม
6. วางแผนร่วมกันทั้งชาวบ้านและนักพัฒนาตามหลักการทำอะไร ทำไม่ เมื่อไร ที่ไหน ใครอย่างไร
7. ปฏิบัติตามแผน
8. ประเมินผลโดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่อย่างไร มีผลกระทบอย่างไร ชาวบ้านมีความพอใจหรือไม่

ประเภทของชุมชน

ธนพรธณ ธาณี (2540) ได้แบ่งประเภทของชุมชน โดยส่วนใหญ่มักมีการแบ่งออกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้ในบริบทนั้นๆ โดยทั่วไปเราจะเห็นการจำแนกประเภทชุมชนได้ในลักษณะกว้างๆตามการวิจัย เช่น การศึกษาชุมชนแบบเชิงปริมาณ และการศึกษาชุมชนแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาได้พยายามรวบรวมและจำแนกไว้ ดังนี้

1.1 แบ่งจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาชุมชนแบบหาความรู้พื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นการศึกษาชุมชนเพื่อหาข้อเท็จจริงทั่วไปภายในชุมชน
2. การศึกษาชุมชนแบบทดสอบความรู้เดิม เป็นการศึกษาชุมชนในลักษณะที่ต้องการทดสอบความรู้ต่างๆ ให้เกิดความรู้ใหม่เชื่อถือมากขึ้น
3. การศึกษาแบบนำไปใช้ในงานพัฒนา เพื่อหาข้อเท็จจริงภายในชุมชนในเรื่องต่างๆ ไปใช้ในงานพัฒนาและการวางแผน

1.2 แบ่งจำแนกตามตามเนื้อหาของข้อมูลที่จะนำไปใช้ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การศึกษาชุมชนแบบข้อมูลโดยละเอียด โดยเป็นการศึกษาเพื่อต้องการหาข้อมูลรายละเอียดทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง การศึกษาประเภทนี้จะนำข้อมูลไปวางแผนในอนาคต เป็นแนวทางในการพัฒนา และมีระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลนาน
2. การศึกษาชุมชนแบบข้อมูลเฉพาะหรือข้อมูลคร่าวๆ เป็นการศึกษาชุมชนที่ต้องการข้อมูลบางเรื่องที่จะนำไปใช้ในการวางแผนเกี่ยวกับชุมชน เพื่อนำไปลงมือปฏิบัติงานพัฒนาในพื้นที่

1.3 แบ่งจำแนกตามวิธีการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาแบบชุมชนแบบสำรวจ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ เช่น การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม
2. การศึกษาชุมชนแบบการมีส่วนร่วมใกล้ชิด โดยวิธีการเก็บรวบรวมในเชิงคุณภาพ เช่น การใช้แนวทางในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบลึกซึ้ง โดยที่ได้เข้าไปศึกษาชุมชนอย่างมีการสังเกตการณ์อย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด
3. การศึกษาชุมชนแบบเอกสาร คือ การศึกษาชุมชนจากข้อมูลที่มีการบันทึกไว้
4. การศึกษาชุมชนแบบอื่นๆ โดยการใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลอื่นๆ เช่น การใช้แบบประเมินสภาวะชุมชนอย่างเร่งด่วน การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

- 1.4 แบ่งจำแนกตามการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
1. การศึกษาชุมชนเชิงปริมาณ ที่ต้องการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เป็นการเสนอข้อมูลตั้งแต่พื้นฐานทั่วไป ในลักษณะของตัวเลขสถิติต่างๆ จนถึงการวิเคราะห์สถิติขั้นสูง
  2. การศึกษาชุมชนเชิงคุณภาพ ที่มีการเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณานเนื้อหาโดยละเอียด จากข้อมูลที่ได้จากการมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในชุมชนเป็นระยะเวลานาน
- 1.5 แบ่งจำแนกตามตามผู้กระทำการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
1. การศึกษาชุมชนแบบกระทำคนเดียว
  2. การศึกษาชุมชนแบบกระทำเป็นกลุ่ม
- 1.6 แบ่งจำแนกตามทัศนคติของผู้ศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ
1. การศึกษาชุมชนโดยบุคคลภายนอกชุมชน
  2. การศึกษาชุมชนโดยบุคคลภายในชุมชน

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การศึกษาชุมชนสามารถแบ่งเป็นหลายประเภท แต่ประเภทก็มีความหมายหลายแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ การนำไปใช้ หรือการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องของตัวผู้วิจัยกับชุมชนนั้น แต่ในความคิดของผู้ศึกษาคิดว่าการใช้วิธีที่หลากหลายของแต่ละประเภทน่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดและเป็นวิธีการที่ยืดหยุ่นส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการศึกษาชุมชนได้เป็นอย่างดี ได้ละเอียดต้องแต่เปรียบเสมือนคนในชุมชนนั่นเอง

แนวคิดของการพัฒนาชุมชนของประเทศไทย

ความเป็นมาของการจัดตั้งชุมชนของประเทศไทย

คู่มือกรรมการชุมชน กรมการปกครอง (2527) ได้กล่าวถึงไว้เมื่อประมาณ พ.ศ. 2527 กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้ร่วมกับองค์การยูนิเซฟ ได้เร่งวางแผนแก้ปัญหาชุมชนในเขตเมือง โดยกำหนดให้เทศบาลต่างๆ จัดดำเนินการในรูปของชุมชนเมือง และนำร่อง โดยการจัดโครงการพัฒนาเมืองหลัก ในเขตเทศบาลสำคัญๆทุกภูมิภาคของประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้กองสวัสดิการสังคม เป็นส่วนราชการหน่วยงานหนึ่ง ในการบริหารของเทศบาล ตามหนังสือที่ มท 0413 / ว 525 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2534 เรื่อง ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการกำหนดส่วนราชการของเทศบาล พ.ศ. 2534 และตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องกำหนดส่วนราชการของเมืองพัทยา และอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าส่วนราชการเมืองพัทยา ลง

วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2534 จากการดำเนินงาน ดังกล่าวข้างต้น เทศบาลต่างๆ ก็ได้ดำเนินการจัดตั้งชุมชน และมีการบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ ในตำแหน่งนักพัฒนาชุมชน นักสังคมสงเคราะห์ และมีกองสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในชุมชน ตามนโยบายกรมการปกครอง และตามความเหมาะสมของแต่ละเทศบาล ซึ่งก็ได้เป็นที่มาของการพัฒนาและเป็นการสร้างการดำเนินการพัฒนาชุมชนด้วยการตั้งเป็นกรมพัฒนาชุมชน แต่ยังคงอยู่ภายใต้กรมการปกครองเป็นต้นมา

แนวคิดในการจัดตั้งชุมชน

กรมการปกครอง (2528) สืบเนื่องจากการดำเนินงานจัดตั้งชุมชนในปัจจุบัน หลายๆ เทศบาล ได้มุ่งเน้นการจัดตั้งชุมชนเฉพาะในเขตพื้นที่แออัดหรือย่านบุงกุกที่มีปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ โดยไม่ได้คิดว่าสาเหตุจากปัญหาเหล่านี้ก็มาจากชุมชนที่เจริญแล้ว หรือย่านตลาด เนื่องจากความจำเป็นหรือแรงงาน การดำรงชีพที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ภายใต้นโยบายการพัฒนาชุมชน ตามแนวทางปฏิบัติเดิมของ กรมการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2528 ที่เสนอให้มีการจัดตั้งชุมชนเป็นประเภท ชุมชนย่อย ซึ่งอยู่ในย่านชุมชนที่มีความเจริญแล้ว กับชุมชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งอยู่ในย่านบุงกุก หรือแออัด นั้นนับเป็นแนวทางการดำเนินงานที่ดี เพราะจะทำให้ประชาชนทุกย่านชุมชน ได้รู้จักกับผิดชอบ และวางแผนแก้ไขปัญหาลี้ภัยที่อยู่อาศัย อันเป็นผลต่อการดำรงชีวิตของตนเอง หากมีการดำเนินการควบคู่กันทั้ง 2 ลักษณะชุมชน จะทำให้ผู้บริหารเทศบาลเห็นความสำคัญของชุมชนมากขึ้น เพราะจะมีตัวแทนจากชุมชนย่อยซึ่งวางแผนแก้ปัญหาในย่านเจริญรวมอยู่ด้วย แทนที่จะมีแต่ตัวแทนชุมชน ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งมีแต่ปัญหามากมาย การวางแผนแก้ไขปัญหามุมชนย่อย ก็ควรเป็นไปเกี่ยวกับเรื่อง การรักษาความสะอาด การจราจร การควบคุมมลพิษ เช่น ควันพิช เสียง กลิ่น ฯลฯ หรือเป็นไปเกี่ยวกับความเป็น ระเบียบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน หรือเน้น ไปในลักษณะของการตั้งกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์สังคม หรือชุมชนผู้ด้อยโอกาส แต่ก็ไม่ควรตั้งเป้าหมายไว้สูงเกินไป เพราะจะมีคนมาร่วมกลุ่มกิจกรรมไม่มาก ในระยะแรกเนื่องจากคนส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาว่างในการวางแผนแก้ไขปัญหามุมชน ผู้มีรายได้น้อย หรือแออัด ควรเน้นไปเกี่ยวกับเรื่อง การสงเคราะห์ช่วยเหลือ การส่งเสริมอาชีพ การป้องกันชีวิต และทรัพย์สินการรักษาความสะอาด การส่งเสริมเด็ก สตรี ผู้พิการ ผู้ประสบปัญหาความเดือดร้อน และผู้สูงอายุ แต่ทั้งนี้ ควรส่งเสริมหรือจัดตั้งทั้ง 2 รูปแบบ เพื่อเสริมสร้างภาพพจน์ความสำคัญให้เกิดบทบาทแก่ชุมชน และชุมชนสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การบริการของเทศบาลที่จะได้เข้าถึงทุกระดับ ทุกชุมชน มิใช่เน้นแต่ชุมชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งจะทำ

ให้เกิดภาพที่ไม่สดใสในสายตาความรู้สึกของคนทั่วไป โดยใช้จากแนวคิดเกี่ยวกับขนาดและจำนวนของชุมชน ซึ่งกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2531) บุคคลหลายฝ่าย มักจะเข้าใจผิดคิดว่า บางเทศบาลที่มีชุมชนมากย่อมมีปัญหา และบางเทศบาลมุ่งจัดตั้งชุมชนมาก บางเทศบาลพยายามจัดตั้งชุมชนให้น้อย ด้วยเหตุผลต่างกัน ในความเป็นจริง น่าจะเข้าใจตรงกันว่า ชุมชนแต่ละเทศบาล จะมีขนาดและปัญหาสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ควรมุ่งทำความเข้าใจแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะผู้บริหารเทศบาล และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าใจตรงกันว่า การจัดตั้งชุมชนมากแห่งนั้น หมายถึง การที่เทศบาลพยายาม จัดตั้งตัวแทนประชาชนในแต่ละชุมชน เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารชุมชนเพื่อร่วมประสานงานกับเทศบาลได้มากขึ้นและทั่วถึงขึ้น ไม่ใช่ว่าการตั้งชุมชนมาก หมายถึง คนในเขตเทศบาลมีปัญหา มาก ส่วนการจัดตั้งชุมชนย่อย ชุมชนย่อย หมายถึงชุมชนในเขตเทศบาลที่ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีสภาพพื้นที่ หรือภูมิศาสตร์ร่วมกัน เช่น เขตถนน ตรอก ซอย อาคารบ้านเรือนแนวเดียวกัน หรือมีลักษณะเป็นบล็อก หรือการจัดแบ่งเขตพื้นที่เดียวกัน เช่น กลุ่มต่างๆ ชุมชนแออัด หรือหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น

จากแนวคิดการพัฒนาชุมชนข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ตั้งแต่มีแนวคิดการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย กรมการปกครอง ภายใต้การกำกับของกระทรวงมหาดไทย ได้มีการมีแนวคิดการพัฒนาชุมชนด้วยการจัดตั้งชุมชนเพื่อการบริหารและจัดสรรเขตพื้นที่แออัดหรือย่านที่มีการบุกรุก และเป็นย่านมีปัญหาที่อยู่อาศัยเป็นสำคัญ โดยแบ่งตามการจัดตั้งชุมชนเป็นลักษณะประเภทชุมชนย่อยที่อยู่ในย่านชุมชนที่มีความเจริญแล้ว กับชุมชนย่อยของผู้มีรายได้น้อยซึ่งอยู่ในย่านบุกรุกหรือแออัด

แนวคิดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

แนวคิด ปรัชญา ของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันและในอนาคต ยิงจะมีความหลากหลายมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อทั้งตอบสนองและรองรับความต้องการที่หลากหลาย และความแตกต่างเฉพาะของแต่ละบุคคล รูปแบบวิธีการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และขึ้นกับหลักพื้นฐานปรัชญาของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ ซึ่งจุดมุ่งหมายที่สำคัญมีไว้เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ ทักษะที่จะพัฒนาไปข้างหน้า และเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ภายใต้เป้าหมาย

และความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พยายามรวบรวมประมวลแนวคิด และปรัชญาของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในหลากหลายบริบทต่างๆ ไว้ดังนี้

วลัยลักษณ์ พิริยะสุรวงศ์ (2542) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาว่า ศาสนาพุทธที่แท้จริงแล้ว คือ ศาสนาแห่งปัญญาที่ไม่มีการแบ่งแยกชีวิตและการศึกษาออกจากกัน ในทางตรงกันข้ามพระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้ไว้อย่างเป็นระบบ พุทธศาสนาที่ให้คุณค่ากับการเรียนรู้อย่างสูงสุด เนื้อแท้ของศาสนาพุทธมิใช่เพียงแค่ส่งเสริมและพัฒนาปัญญา สารสำคัญที่เป็นแกนกลางในคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ การดำรงชีวิตด้วยปัญญา หรือมีชีวิตอยู่อย่างผู้รู้จักชีวิต รู้เท่าทันกระแสโลก

พระไพศาล วิสาโล (2546) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธนั้นต้องประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การรับรู้ การคิด และการปฏิบัติ ซึ่งการรับรู้ต้องผ่านอายตนะทั้ง 6 ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า หรือสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งต่างๆ ขณะที่กระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันใช้เพียงตาหูฟังเท่านั้น และสำหรับการคิดจะเกี่ยวข้องกับโยนิโสมนสิการ คือ การทำในใจโดยแยกกาย หมายถึง การคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด หรือคิดเป็นแนวคิดการศึกษาทางเลือก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2546) ได้สรุปการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในหลากหลายแนวคิด ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดซิมเมอร์ฮิลด์ มีมุมมองที่ให้อิสรภาพการเรียนรู้แก่ผู้เรียน มีกิจกรรมทางการศึกษาที่จะส่งเสริมเสรีภาพแก่เด็กหรือผู้เรียนเต็มที่
2. แนวคิดอัตถิภาวนิยม มีมุมมองที่ให้อิสรภาพเสริมมนุษย์ในการเลือกสรรสิ่งต่างๆ โดยมนุษย์จะเป็นผู้รับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกเอง กิจกรรมทางการศึกษาจะมีความหลากหลายเพื่อที่จะส่งเสริมเสรีภาพในการเลือกของมนุษย์โดยอิงตามธรรมชาตินั้น และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการตลอดเวลา
3. แนวคิดมนุษยนิยมใหม่ มีมุมมองที่เน้นไปที่ความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ ความรักความเมตตาที่แผ่ไปสู่ทุกสรรพสิ่งอย่างไร้ข้อจำกัด ไปสู่จักรวาล และมีความปรารถนาที่จะนำความสันติสุข ความสุขมาสู่คนในสังคม การเรียนรู้ตามแนวคิดนี้มีพื้นฐานการพัฒนามาจากแนวคิดมนุษยนิยม แต่มีการเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีความพร้อมความสมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ และจิตวิญญาณ

4. แนวคิดสังคมนิยมจากโรงเรียน มีมุมมองที่เน้นไปที่การเรียนรู้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต และเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ โดยไม่มีการจำกัดเพียงแคในโรงเรียน ในห้องเรียน การเรียนรู้ของแนวคิดนี้จะเน้นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาด้วยตนเอง

5. แนวคิดโรงเรียนได้ร่วมมือ หรือแนวคิดศานติเกตัน มีมุมมองที่เน้นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตชีวา มีอิสรภาพ และเสริมคุณค่าของศาสนาควบคู่กันไป เพื่อพัฒนาจิตวิญญาณ ให้มนุษย์ได้เข้าถึงแก่นแท้ของธรรมชาติ และมีความสมดุลในการดำรงชีพ

6. แนวคิดระบบโรงเรียน ระบบสัญญา หรือการศึกษาชุมชน มีมุมมองที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีการจัดการด้านการศึกษา การเรียนรู้ของคนในชุมชนเอง เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน และให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

7. แนวคิดการศึกษาสำหรับการถูกกดขี่ของ Friere มีมุมมองที่ว่าด้วยการศึกษาสำหรับการถูกกดขี่ เอวาร์ดเอาเปริยาบ การเรียนรู้ถูกใช้เป็นเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญในการปลุกจิตสำนึกโดยตรงให้กับผู้ที่ถูกกดขี่ เอวาร์ดเอาเปริยาบ ให้ได้เข้าใจเข้าถึงสภาพการณ์ที่แท้จริงของการถูกกดขี่ และมีการให้ผู้เรียนได้มีการคิดไตร่ตรอง มีการตรวจสอบความคิด เพื่อให้มนุษย์ต่อสู้เพื่ออิสรภาพอย่างแท้จริง

8. แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมแบบดูรา (Bandura) มีมุมมองที่ว่าด้วยการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งต่างๆ ที่มีความเป็นเหตุเป็นผล โดยมนุษย์จะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง และส่งผลต่อความเชื่อ รวมทั้งมีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

9. แนวคิดการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะการสร้างเงื่อนไข ของ Piaget มีมุมมองการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะเป็นการสร้างเงื่อนไข การวางเงื่อนไข การแก้ปัญหาจากสิ่งที่เรียนรู้มาก่อนแล้ว และมีการพัฒนาตัดแปลงใช้กับสถานการณ์ต่างๆ และแนวคิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน นั่นคือเมื่อมีความรู้ที่มีอยู่เดิมที่ได้ทำการแก้ปัญหาแล้วก็จะทำให้แก้ไขปัญหานั้นใหม่ได้ง่ายขึ้น แต่ถ้าความรู้ที่มีอยู่เดิมไม่สามารถแก้ปัญหาใหม่ได้ ก็จะมีการเสริมความคิดที่จะแสวงหาทางแก้ไขใหม่ขึ้น

10. แนวคิดการเรียนรู้เป็นวัฏจักรของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 3 ตัวของ Clayton กล่าวว่าการเรียนรู้เป็นวัฏจักรของความสัมพัทธ์ระหว่างตัวแปร 3 ตัว ประกอบด้วย สิ่งเร้า อินทรีย์ และการตอบสนอง

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องมีความหลากหลาย มีหลายรูปแบบหลายทางเลือกแต่ต้องมีไม่มีข้อบกพร่องในการเรียนรู้ และขั้นตอนที่ถ่วงาย ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของความเฉพาะของแต่ละ

บุคคล การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในอนาคตจึงเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบทางเลือก เพื่อที่จะสามารถมีการจัดรูปแบบกิจกรรมทางการเรียนรู้ มีการจัดการบริการการเรียนรู้ มีการสร้างวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และขึ้นกับหลักพื้นฐานปรัชญาของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้นั้นๆ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและเจตคติ ในการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาอย่างมีความสุขทุกขณะในการเรียนรู้ของบุคคลนั้น

ความหมายของการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้

คำสองคำนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนางานด้านทางสังคม และมักจะพบเห็นได้ในส่วนของงานการศึกษาและงานวิจัยด้านต่างๆ ซึ่งจากเดิมจะอยู่แค่ในส่วนของจิตวิทยา มนุษยวิทยา และสังคมวิทยา ส่วนในบริบททางด้านการศึกษานั้นก็มักที่จะมีความหมายแตกต่างกันออกไป แต่ในการศึกษาคำนี้ผู้วิจัยต้องการอธิบายและสื่อความหมายเพื่อให้เข้าใจในบริบทของการศึกษาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับภาคของชุมชน จึงทำให้ต้องมีการรวบรวมจากภาพแคบไปสู่ภาพกว้างในบริบทชุมชน ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “การเรียนรู้ (Learning)” พบว่า มีผู้ให้ความหมายไว้หลายมิติ ไม่ว่าจะเป็น ในมิติของนักการศึกษา นักจิตวิทยา ซึ่งผู้ศึกษาของอธิบายเฉพาะในส่วน of นักการศึกษาและนักจิตวิทยาเบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ทิสนา แคมมณี และคณะ(2545) ได้ให้ความหมายในมุมมองของนักการศึกษาว่า การรับรู้ (perception) ว่าหมายถึง สภาวะของการรับรู้จากการสัมผัสและสัมพันธ์ต่างๆ รวมถึงรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ส่วนคำว่า การเรียนรู้ (learning) หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

ปาริชาติ วัลย์เสถียร (2548) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ ที่ครอบคลุมถึงความหมายในลักษณะ 2 ประการ ประการแรก คือ การเรียนรู้ในความหมาย กระบวนการเรียนรู้ (learning process) ซึ่งหมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และประการที่สอง คือ ผลการเรียนรู้ (learning outcome) ซึ่งหมายถึง ความรู้ความ

เข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้ลึก หรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้

สุรวงศ์ ไคว่ตระกูล (2544) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ส่วนในมุมมองของนักจิตวิทยาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคล การเปลี่ยนแปลงในที่นี้ต้องมีลักษณะสำคัญ ตามที่ Bower and Edward กล่าวไว้คือ พฤติกรรมในที่นี้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องการจากประสบการณ์และการฝึกฝน ซึ่งนักจิตวิทยามองว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จิตใจมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าภายนอก เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเฉพาะของแต่ละบุคคล และเฉพาะเรื่อง

นอกจากความหมายของ การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการให้ความหมายจากบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องไว้มากมายในบริบทและมิติต่างๆ กันออกไปดังนี้

ประสาธ อิศรปริดา (2519) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัด นอกจากนี้การเรียนรู้นั้นเราไม่อาจมองเห็นหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง แต่จะทราบว่าการเรียนรู้ขึ้นแล้ว ก็ต่อเมื่อเรามองเห็นหรือสังเกตได้จากการปฏิบัติหรือผลจากการกระทำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเข้าใจ ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์

เพ็ญทิพย์ ชัยพัฒน์ (2521) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการแสดงออกซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการได้ฝึกหัด

ลีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม เพื่อให้สามารถหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุที่เกิดขึ้นรวมทั้งการตัดสินใจแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล และประสบการณ์อันนำไปสู่การรู้แจ้งเห็นจริง และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ เน้นกระบวนการพัฒนาของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความเข้าใจ และการปรับเปลี่ยนทางความคิด พฤติกรรม

เชิยรศรี วิวิธศิริ (2543) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกหัด และการปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการกระทำจริงจะด้วยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม โดยจำแนกได้ 3 ด้านคือ พฤติกรรมทางความรู้ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่ไม่รู้ให้เป็นผู้ที่รู้ พฤติกรรมทางทักษะ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่ไม่เป็นให้เป็นผู้ที่เป็น และพฤติกรรมทางทัศนคติ เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่มีความรู้สึกไม่เห็นด้วยเป็นเห็นด้วย

อาชัญญา รัตนอุบล (2545) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ การลงมือกระทำจริง จะด้วยวิธีการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมทางความรู้เปลี่ยนแปลงจากไม่รู้เป็นรู้ พฤติกรรมทางทักษะเปลี่ยนแปลงจากทำไม่เป็นให้ทำเป็น และพฤติกรรมทางทัศนคติจากความรู้สึกไม่ชอบให้ชอบหรือจากชอบเป็นไม่ชอบ

วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (2547) ได้ให้นิยามความหมาย การเรียนรู้ ว่าหมายถึง การเพิ่มความรู้ความเข้าใจและทักษะต่างๆเพื่อให้สามารถทำและทำได้ดี การเรียนรู้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้และเป็นมิติที่มีความสำคัญในตนเอง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552) ได้ให้ความหมาย การเรียนรู้ ว่าหมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เกี่ยวเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นี้ ยังคงเกิดอยู่แม้หลังจากจบการศึกษาแล้วก็ตามและเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

Barker (อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี, 2540) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เป็นผลของการได้รับประสบการณ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มั่นคง

Smith (1991 อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี, 2540) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า เป็นการกระทำ กระบวนการ หรือ ประสบการณ์ที่ได้รับความรู้ ทักษะ ความจำ ความสามารถในการเก็บบันทึกข้อมูล ข่าวสาร การปฏิบัติเกี่ยวกับความรู้ นอก อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ชูชีพ อ่อนโคกสูง ได้กล่าวอีกว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. แรงจูงใจ (Motive) ในขณะที่มีชีวิตอยู่ร่างกายย่อมมีความต้องการต่างๆ เมื่อใดที่ร่างกายเกิด ความต้องการหรือ เกิดความไม่สมดุลขึ้น จะมีแรงขับ (Drive) หรือแรงจูงใจ (Motive) เกิดขึ้นภายในอินทรีย์ผลักดันให้สิ่งที่หายไปนั้นมา ให้ร่างกายอยู่ในภาวะพอดี แรงจูงใจจึงเป็นตัวจักรสำคัญหรือเป็นต้นตอที่แท้จริงของพฤติกรรม

2. สิ่งจูงใจ (Incentive) สิ่งจูงใจเป็นสิ่งที่ลดความเครียดและนำไปสู่ความพอใจ นักจิตวิทยาเชื่อว่าสิ่งจูงใจจะเป็นศูนย์กลางหรือหัวใจของการเรียนรู้

3. อุปสรรค (Barrier or Block) อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางย่อมทำให้เกิดปัญหา ทำให้ผู้เรียนพยายามทำซ้ำหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อจะฟันฝ่า อุปสรรคนั้นไปสู่เป้าหมาย

4. กิจกรรม (Activity) กิจกรรมหรือการตอบสนองของอินทรีย์ เป็นส่วนที่จะทำให้ทราบว่าเกิดการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ซ้ำหรือเร็วอย่างไร และอาจใช้อ้างอิงไปถึงความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจที่ซ่อนเร้นอยู่ จะสังเกตเห็นว่าคนเรามักจะชอบประกอบกิจกรรมที่นำความสำเร็จ หรือความพอใจมาให้ซ้ำ ๆ อยู่เสมอ แม้ว่าจะไม่เจอปัญหาใหม่ๆ ส่วนกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่เคยนำความสำเร็จนั้นมักจะหลีกเลี่ยง

Hilgard (1975) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่าหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมในการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

Bower and Edward (1987) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ส่วนในมุมมองของนักจิตวิทยา ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือการลงมือปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องการจากประสบการณ์และการฝึกฝน ซึ่งนักจิตวิทยามองว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จิตใจมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าภายนอก เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเฉพาะของแต่ละบุคคล และเฉพาะเรื่อง

จากความหมาย ของนักวิชาการ นักการศึกษา นักจิตวิทยา และบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ให้ความ

หมายไว้ สามารถสรุปความหมายของการเรียนรู้ได้ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมหรือ การแสดงออก ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร ไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ และการเรียนรู้จะมีลักษณะที่สามารถสะสมและสั่งสมในตลอดระยะเวลาของชีวิตหรือกล่าวได้ว่าเป็นระดับของการเปลี่ยนแปลงที่มีระบบขั้นตอนอยู่ต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งจากความหมายของการเรียนรู้จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นว่า "การเรียนรู้" เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เราเพราะทุกอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอยู่ตลอดเวลา

ส่วนความหมายของกระบวนการเรียนรู้ มีผู้ให้ความหมายในหลายความหมายไม่ว่าจะเป็นในสายของนักวิชาการ นักการศึกษา นักสังคมพัฒนา และนักจิตวิทยา ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมไว้ ดังต่อไปนี้

จิตจำนงค์ กิติเกียรติ (2532) ได้กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ปรารถนาขึ้นในพฤติกรรมมนุษย์

กฤษฎา บุญชัย และคณะ (2538) ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นการสืบสายถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันด้วยช่องทางต่างๆ ผ่านพิธีกรรม ประเพณี ค่านิยม ตัวบุคคล

พรพีไล เลิศวิชา (2541) ได้กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การรู้และการปฏิบัติ เนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยกระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและพึ่งตนเองได้

มาลี พุทธิพงษ์สวัสดิ์ (2541) กล่าวว่า เป็นกระบวนการตามธรรมชาติในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของคนและสัตว์

สุมน อมรวิวัฒน์ (อ้างถึงในศักดิ์ชัย นิรญทวิ, 2541) กระบวนการเรียนรู้ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชีวิต และสังคม เพื่อให้คนดี รู้จักคิดดี ทำดี มีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นผู้รู้จักคิด พิจารณา และแสวงหาความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง และอีกความหมายหนึ่ง หมายความว่า เป็นการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึก ขอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากตลอดชีวิต

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2547) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง คนเราสามารถเรียนรู้จากนอกรั้วโรงเรียนหรือสิ่งต่างๆ รอบตัว

ทศนา เขมมณี (2545) ได้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการเรียนรู้ว่าหมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการต่างๆ ที่ผู้จัดจัดขึ้น เพื่อช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

สมพันธ์ เตชะอธิก (2547) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการแสวงหาความรู้อย่างเป็นระบบขั้นตอน นับตั้งแต่การได้รับข้อมูล การจำแนกข้อมูล การสรุปองค์ความรู้ การจัดการเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติจริง ให้กับผู้อื่น องค์กรอื่นๆ และการสรุปบทเรียน จนนำไปสู่การจัดระบบเป็นชุดความรู้ในภาพรวม

โครงการพัฒนาการศึกษาเพื่อชุมชนของคณะกรรมการสตรี (2531) ได้ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ ว่าเป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงของคนในชุมชน ทั้งในการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต หรือเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ หรือสภาพความเป็นอยู่ โดยผ่านการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหาแนวทางแก้ไข และลงมือปฏิบัติ รวมทั้งนำกลับมาทบทวนสรุปเป็นบทเรียน เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยยกระดับสติปัญญา ช่วยแก้ไขปัญหา และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

จากความหมาย ของนักวิชาการ นักการศึกษา นักจิตวิทยา และบุคคลอื่นที่ได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของการกระบวนการเรียนรู้ได้ว่า หมายถึง ลำดับขั้นของการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นับตั้งแต่การเริ่มเปิดรับข้อมูล การจำแนกข้อมูล การจัดการความรู้ ตลอดจนการสรุปเป็นชุดของการเรียนรู้ที่ผ่านการสั่งสมด้วยประสบการณ์ด้วยการผ่านช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดผ่านตัวบุคคล ครอบครั้ว สังคม ประเพณี วัฒนธรรม องค์กรเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวบุคคลเองและสังคม นอกจากนี้ยัง

สามารถที่จะถ่ายทอดให้กันได้และสามารถที่นำไปเป็นฐานของการเรียนรู้ให้กับผู้อื่นได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

นอกจากนี้ความหมายของ การเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ ยังมีการถูกนำไปใช้ในบริบทอื่นๆ เช่น กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน องค์การแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ และนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็น ซึ่งเท่าที่ผู้ศึกษารวมรวบจะเน้นไปที่การเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน คือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ในที่นี้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึง หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดความรู้ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดกระบวนการ ซึ่งการเรียนรู้ในชุมชน จะมีการดำเนินงาน ที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 มีการรวบรวมแหล่งความรู้ และใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชน ซึ่งแหล่งความรู้ในที่นี้หมายถึง บุคคล หรือสถานที่ ที่รวบรวมความรู้ในสาขาต่างๆ ในชุมชน เช่น หมอพื้นบ้าน ช่างราชการที่เกษียณอายุ ผู้รู้ในสาขาต่างๆ ศูนย์ข้อมูล หรือโรงเรียน เป็นต้น

ส่วนที่ 2 มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในหมู่บ้าน ในลักษณะต่างๆ เช่น การจัดทำเป็นเอกสารประชาสัมพันธ์ การออกหอกระจายข่าว การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านแก่ลูกหลาน การจับกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การอบรมสัมมนา หรือ จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ แก่คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้

ทิตินา แชมมณีและชนาธิป พรกุล (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นย่อมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งการเรียนรู้เป็นขั้นตอน และกระบวนการที่มีลักษณะที่หลาย ได้มีการแยกไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา (cognitive process) หรือกระบวนการทางสมอง ซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจ หรือการสร้างความหมายของสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของการจัดกระทำต่อข้อมูลและประสบการณ์มิใช่เป็นเพียงการรับข้อมูลหรือประสบการณ์เท่านั้น

2. การเรียนรู้เป็นงานเฉพาะตนหรือเป็นประสบการณ์ส่วนตัว (individual) ที่ไม่มีผู้ใดเรียนรู้หรือทำแทนกันได้

3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม (a social process) เนื่องจากบุคคลอยู่ในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิด การกระทำ//ปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการศึกษาวิจัยต่าง ๆ

5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ตื่นตัว สนุก (active and enjoyable) และทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันและเกิดความใฝ่รู้ การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนาน หรือท้าทายให้ใฝ่รู้สู่สิ่งยาก

6. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (good environment) เพื่อเอื้ออำนวยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ได้ดี

7. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ทั้งในสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชน

8. การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การเรียนรู้จะส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งทางด้านทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุข และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

10. การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต (lifelong process) บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อการพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่าการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญ ทั้งเป็นกระบวนการทางสติปัญญาเฉพาะในมนุษย์ ที่มีความเฉพาะกันในแต่ละบุคคล และสามารถส่งเสริมการเรียนรู้จนเป็นประสบการณ์ติดตัวของบุคคลนั้นๆ และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยไม่มีการจำกัดอยู่แคในด้านเวลา สภาพแวดล้อม สถานที่ ซึ่งการเรียนรู้จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงในสภาวะชั่วคราว ซึ่งส่วนใหญ่การเรียนรู้มักจะเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อม หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งของที่เข้ามามีผลกระทบ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาและพัฒนาหาทางออกในทางที่ดีขึ้นเสมอ

วิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้

วิถีคิดเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างฐานของการเรียนรู้และนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับ ที่ให้อธิบายถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ควรเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่จะต้องให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับผู้เรียน ตามความสนใจ ความสามารถทางปัญญา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด สามารถคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจ แก้ปัญหา รวมทั้งสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง โดยการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับผู้สอนและผู้เรียนด้วยกัน จากการศึกษาพบว่า มีผู้สนใจศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคิดไว้ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ มีดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552)

Ausubel (1963) อธิบายว่า การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Verbak Learning) จะเกิดขึ้นได้ เมื่อการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีมาก่อน ดังนั้นการให้กรอบความคิดแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาใดๆ จะช่วยเป็นสะพานหรือโครงสร้างที่ผู้เรียนสามารถนำเนื้อหา สิ่งที่ยังไม่เคยไปเชื่อมโยงได้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมาย

Piaget (1964) อธิบายว่า การพัฒนาทางสติปัญญาเป็นผลเนื่องมาจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลพยายามปรับตัวโดยใช้กระบวนการดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับตัวให้เหมาะสม (Accomodation) โดยพยายามปรับความรู้ ความคิดเดิมกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งทำให้บุคคลอยู่ในสภาวะสมดุล กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นกระบวนการพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาของบุคคลนั่นเอง

Guilford (1967) อธิบายว่า ความสามารถของมนุษย์ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านเนื้อหา (Contents) หมายถึง วัตถุ ข้อมูลที่ใช้เป็นสื่อก่อให้เกิดความคิด ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ภาษาและพฤติกรรม ด้านปฏิบัติการ (Operations) หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่บุคคลใช้ในความคิดซึ่งได้แก่ การรับรู้และเข้าใจ (Conition) การจำ การคิดแบบเอนกนัย การคิดแบบเอกนัย และการประเมินค่า และด้านผลผลิต (Product) หมายถึง ผลของการคิด ซึ่งอาจจะมีเป็นลักษณะหน่วย (uinit) เป็นกลุ่มหรือพวกของสิ่งต่างๆ (Classes) เป็นความสัมพันธ์ (Relation) เป็นระบบ (System) เป็นการแปรรูป (Transformation) และการ

ประยุคต์ (Implication) ความสามารถทางการคิดของบุคคลเป็นผลจากการผสมผสานมิติด้านเนื้อหาและด้านการปฏิบัติเข้าด้วยกันนั่นเอง

Sternberg (1985) ได้เสนอทฤษฎี 3 คร (Triachich theory) ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีย่อย 3 ส่วน คือ ทฤษฎีย่อยด้านบริบทสังคม (Contextual subtheory) หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมของบุคคล ทฤษฎีย่อยด้านประสบการณ์ (Experiential subtheory) หมายถึง ผลของประสบการณ์ที่มีต่อความสามารถทางปัญญา และสุดท้ายคือทฤษฎีย่อยด้านกระบวนการคิด (Componential subtheory) หมายถึงความสามารถทางสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (2541) ได้สรุปวิธีการคิดที่เป็นฐานของการเรียนรู้ ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ 4 ประการ คือ

1. การคิดแบบวิเคราะห์ (Analytical thinking)
2. การคิดแบบโครงสร้าง (Structural thinking)
3. การคิดแบบรวบยอด (Conceptual thinking)
4. การคิดเพื่อสังคม (Social thinking)

ประเวศ วะสี (2537) กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ได้มีการแบ่งขั้นตอนไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นที่ 1 ขั้นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Path finder) เป็นขั้นที่ครูมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง (Self study or Individual study) จากสื่อและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Interchange) หลังจากผู้เรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองแล้ว ครูอาจจัดให้ผู้เรียนได้อภิปรายกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ผู้เรียนแต่ละคนจะมีโอกาสได้เติมเต็มความรู้ในส่วนที่ขาดหายไป ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นการนำความรู้ที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์ (Analysis) เพื่อนำไปใช้ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์เรื่องที่กำลังศึกษาอยู่มีข้อดีอะไรบ้าง มีส่วนใดที่ยังบกพร่องและจะนำไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ได้อย่างไร สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นการนำความรู้ที่ได้วิเคราะห์แล้วนำไปสังเคราะห์ (Synthesis) ผู้ปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ

นำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของสังคม

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วิธีคิดเปรียบดังแผนที่ที่จะนำพาให้ไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนา โดยแผนที่นั้นก็จะมีการระบุเส้นทางที่เป็นลำดับขั้น จากจุดเริ่มต้นไปถึงจุดสิ้นสุด ด้วยหลากหลายวิธีการเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับ อัญชลี ธรรมวิทีกุล ที่กล่าวว่าวิธีคิดเปรียบเสมือนการสร้างฐานหรือโครงสร้างในการนำมาซึ่งร่างพิภพหรือรูปแบบการเรียนรู้ และมีลำดับขั้น วิธีการอย่างเป็นระบบจนก่อให้เกิดมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการคิดซึ่งมีหลากหลายวิธี แต่ล้วนมีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน นั่นก็คือ การขั้นตอนวิธีการคิดที่พัฒนาไปในทางที่ดีทางที่เจริญก้าวหน้า เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่ภายใต้วิธีการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ซึ่งวิธีการคิดที่มีเหตุมีผลและมีลำดับขั้นขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล อีกทั้งวิธีการคิดเหล่านี้ยังสามารถแบ่งปันให้แก่บุคคลอื่นกันได้ (อัญชลี ธรรมวิทีกุล, 2553)

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวกับความหมายและลักษณะรูปแบบทางเรียนรู้สำหรับใช้ประโยชน์ในการกำหนดองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในชุมชนที่มีผลเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนและผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาทบทวนในเรื่องต่างๆ ประกอบด้วย 1) แนวคิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วม 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และ 3) ปัจจัยเงื่อนไข และอุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

1) แนวคิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีการให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าจะเป็นการของสายงานพัฒนาสังคมและการศึกษา ซึ่งหัวใจสำคัญของความหมายของการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาของคนที่จะมีส่วนไปเกี่ยวข้องกับชุมชน สังคมและองค์กรต่างๆ ตั้งแต่การเริ่มวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดแผนแนวทางการดำเนินการ การดำเนินการ การบริหารจัดการ การติดตาม และการประเมินผล ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันออกไป

ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมไว้ดังนี้

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม มีลักษณะที่เป็นกระบวนการของงานการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงสิ้นสุดของกระบวนการพัฒนา

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่าเป็นขั้นตอนของกระบวนการตั้งแต่การวางแผน จนไปถึงการประเมินผล

สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2534) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกในการพัฒนา จากการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การคืออำนาจในการกำหนดงานพัฒนาให้แก่ประชาชน โดยอย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ และกำหนดอนาคตของเขา

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่าเป็นประชาชนหรือชุมชนได้มีการพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ ควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืนอำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มสตรี คนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือเสนอข้อเรียกร้องเพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน

ปกรณ ปรียากกร (2530) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่าเป็นประชาชนเป็นผู้กำหนดความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชนและเป็นผู้ระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และบรรลุวัตถุประสงค์บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

อภิชัย พันธเสน (2539) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการพัฒนาจากฐานล่าง แทนวิธีการพัฒนาจากนโยบายเบื้องบน จุดเริ่มต้นควรเริ่มที่การกระจายอำนาจของการวางแผนจากส่วนกลางไปเป็นการวางแผนส่วนภูมิภาค

WHO และ UNICEF (1978) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่า การมีส่วนร่วมของคน หรือประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่คนหรือประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตนอย่างแท้จริง มีการจัดลำดับ การให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วม และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านการให้อำนาจการตัดสินใจแก่คนหรือประชาชน

Wertheim (1981) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม คือ การที่คนหรือประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกการตัดสินใจที่มีระดับต่างๆ ของการบริหารจัดการทางการเมืองเพื่อกำหนดความต้องการของคนในชุมชนนั้นๆ

Cerner (1999) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ว่าเป็นของประชาชนที่จะมีโอกาสและการกำหนดการตัดสินใจความต้องการของตนเอง และมีการใช้พลังอำนาจในการเสริมเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรในเชิงรุกมากกว่าเชิงรับ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น พอที่จะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการพัฒนา โดยให้คน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ การริเริ่มการวางแผน การตัดสินใจ การกำหนดแผนแนวทางการดำเนินการ การดำเนินการ การบริหารจัดการ การติดตาม การประเมินผล และตลอดจนการประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและชุมชน โดยมีลักษณะของการมีส่วนร่วมในระดับฐานล่างฐานบน และขยายจากศูนย์กลางในวงในสูงวงนอก ทั้งนี้เพื่อสนองตอบตั้งแต่ความจำเป็นขั้นพื้นฐานตลอดจนไปถึงการบรรลุตามความสำเร็จที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้โดยมีความสอดคล้อง และเปรียบเทียบเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชนนั้นๆ

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้นอยู่กับความถี่ในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยทุกคนย่อมมีส่วนสำคัญเหมือนจิ๊กซอว์ทุกตัวที่ทำให้ภาพออกมาสมบูรณ์ โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมมักเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนออกแบบการดำเนินงาน การวางแผนลงมือ การปฏิบัติ จนไปถึงการประเมินผล

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง(2526) และ อคิน รพีพัฒน์ (2531) ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาไว้ 5 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ระดับที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

ระดับที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการ ในการแก้ปัญหา

ระดับที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

ระดับที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

บัทธอร์ อ่อนดำ (2537) ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ในบริบท ของงานวัดเชิงคุณภาพไว้ 5 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับริเริ่มการพัฒนา เป็นระดับขั้นที่ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับ ความสำคัญของความต้องการ

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานพัฒนา เป็นระดับขั้นที่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการ และแนวทางการ ดำเนินงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและแหล่งทรัพยากร

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับของการดำเนินการพัฒนา ที่มีลำดับ ขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สร้างประโยชน์โดยได้รับสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์และแรงงาน ซึ่งรวมไปถึงระดับของการเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับของการได้รับผลประโยชน์จากการ พัฒนา เป็นระดับขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่สมควรได้รับจากการพัฒนา หรือ เป็นการได้รับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับของการประเมินผลร่วมกัน เป็นระดับที่ ประชาชนเข้าร่วมกันประเมินว่า การพัฒนาที่ได้ทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด ซึ่ง การประเมินนั้นอาจจะปรากฏในรูปแบบของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการ ประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะ หรือทำในรูปแบบการประเมินรวม (Summative Evaluation) ซึ่ง เป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดก็ได้

Cohen and Uphof (1980) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ 4 ระดับ โดยเน้นที่ไปกระบวนการในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในระดับของการวางแผนแก้ไขปัญหาคือ

ระดับที่ 1 Decision Making คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย การริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

ระดับที่ 2 Implementation คือ ระดับการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

ระดับที่ 3 Benefits คือ ระดับการได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านวัสดุ ด้านสังคมและด้านส่วนบุคคล

ระดับที่ 4 Evaluation คือ ระดับขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

WHO and UNICEF (1987, p41-49) ได้เสนอและแบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ 4 ระดับ

ระดับที่ 1 ระดับแรกเป็นระดับการวางแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตาม ประเมินผล และประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

ระดับที่ 2 ระดับของการดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงิน

ระดับที่ 3 ระดับของการใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

ระดับที่ 4 ระดับของการได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน

เดวิท แมทิวส์ (เขียน แปลโดยสิริวุฒิ เสนาคำ, 2541) ได้พูดถึงการมีส่วนร่วมในประเด็นของการทำหน้าที่เป็นตัวเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งได้เสนอและแบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ 4 ระดับ

ระดับที่ 1 ระดับของการกำหนดประเด็นปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมผลประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากันการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วม และเป็นระดับแรกของการกระตุ้นสำนึกของประชาชน และร่วมแก้ไขปัญหที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตน

ระดับที่ 2 ระดับของการสร้างทางเลือกให้กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ คือ ระดับของการตัดสินใจที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับการปฏิบัติ แม้การสนทนาจะยังไม่ตกลงเห็นพ้องต้องกัน แต่ก็เป็นการสร้างแนวกว้างๆ และเผยให้เห็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของผู้เข้าร่วมนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นไปได้ของดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นตัวช่วยเสริมสร้างพลังรวมหมู่ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ตัดสินใจ

ระดับที่ 3 ระดับของการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกิจกรรมระดมพลังรวมหมู่ของประชาชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก เกิดจากกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมเผยให้เห็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องของผู้คน จึงก่อให้เกิดการรวมพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แกกันและกัน

ระดับที่ 4 ระดับการดำเนินผลกิจกรรมโดยเฉพาะสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชน โดยให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าความพยายาม และกิจกรรมที่ดำเนินการใดมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชุมชนพวกเขาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเมิน และปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

จากการความหมายของ การมีส่วนร่วมที่ทางผู้วิจัยได้รวบรวม ทบทวนนั้น สามารถสรุปเป็นนัยยะสำคัญได้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีบทบาทตั้งแต่การริเริ่มให้ประชาชน หรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ให้ทุกคนได้ร่วมกันคิดร่วมช่วยทำ มีส่วนร่วมในการกระตุ้นและริเริ่มเรียนรู้ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง มีส่วนร่วมกันผ่านการตัดสินใจด้วยตนเองในแต่ละคน จากนั้นก็ให้ประชาชนได้กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการการวางแผนออกแบบการดำเนินงาน การวางแผนลงมือ การปฏิบัติไปพร้อมกัน และได้รับผลประโยชน์ทั้งตัวบุคคลเอง มีการแจกจ่ายการรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม จนไปถึงการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีอยู่แทบทุกขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือการตัดสินใจที่เข้าไปมีบทบาทกำหนด และเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ในทุกขั้นตอน ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาได้พยายามรวบรวมลักษณะต่างๆของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ปธาน สุวรรณมงคล (2527) ได้บอกถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์

ยงยุทธ์ บุราสิทธิ์ (2533) ได้บอกถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้หลายระดับดังนี้

1. เป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน
4. เป็นกรรมการ
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในส่วนผลประโยชน์

กวรรณิการ ชมดี (2524) ได้บอกถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมชักชวน
7. การมีส่วนร่วมบริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน หรือเป็นลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

Lee Cary (1970) ได้บอกถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไปตามบทบาทและหน้าที่ของ
ผู้เข้าร่วม ดังนี้

1. การเป็นสมาชิก (Membership)
2. เป็นผู้เข้าร่วม (Attendance at meeting)
3. เป็นผู้บริจาคเงิน (Financial contribution)
4. เป็นกรรมการ (Membership on committees)
5. เป็นประธาน (Leader)

จากลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมแทบทุกขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่สุดนั้นก็ คือการตัดสินใจที่เข้าไปมีบทบาทกำหนด และเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ในทุกขั้นตอนตั้งแต่ การเป็นผู้เข้าร่วม เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ เป็นสมาชิก การเป็นผู้สนับสนุน การหาวัสดุอุปกรณ์ มีส่วนร่วม ด้านแรงงาน ดำเนินการ วางแผน ตลอดจนการติดตามและประเมินผล

2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้น และกระบวนการเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพสูงย่อมขึ้นอยู่กับความถี่ในการมีส่วนร่วมและความต่อเนื่องในทุกขั้นตอน โดยคนในชุมชนหรือแกนนำชุมชนต้องเป็นส่วนสำคัญเหมือนฟันเฟืองที่ทำให้เครื่องจักรออกมาสมบูรณ์ โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มักเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การกำหนดวัตถุประสงค์ การวางแผนออกแบบการดำเนินงาน การวางแผนลงมือ การปฏิบัติ จนไปถึงการประเมินผล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง(2526) และ อคิน รพีพัฒน์ (2531) ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนาไว้ 5 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

กระบวนการที่ 2 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

กระบวนการที่ 3 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

กระบวนการที่ 4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

กระบวนการที่ 5 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการพัฒนา ในบริบทของงานวัดเชิงคุณภาพไว้ 5 กระบวนการ คือ

กระบวนการที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับริเริ่มการพัฒนา เป็นระดับขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

กระบวนการที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานพัฒนา เป็นระดับขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรและแหล่งทรัพยากร

กระบวนการที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับของการดำเนินการพัฒนา ที่มีลำดับขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สร้างประโยชน์โดยได้รับสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน ซึ่งรวมไปถึงระดับของการเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก

กระบวนการที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับของการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นระดับขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่สมควรได้รับจากการพัฒนา หรือเป็นการได้รับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

กระบวนการที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับของการประเมินผลร่วมกัน เป็นระดับที่ประชาชนเข้าร่วมกันประเมินว่า การพัฒนาที่ได้ทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด ซึ่งการประเมินนั้นอาจจะปรากฏในรูปแบบของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะ หรือทำในรูปแบบการประเมินรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดก็ได้

Cohen and Uphof (1980) ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมไว้ 4 กระบวนการ โดยเน้นไปที่กระบวนการในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในระดับของการวางแผนแก้ไขปัญหาคือ

กระบวนการที่ 1 Decision Making คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย การริเริ่ม ตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ

กระบวนการที่ 2 Implementation คือ ระดับการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

กระบวนการที่ 3 Benefits คือ ระดับการได้รับผลประโยชน์ทั้งทางด้านวัตถุ ด้านสังคมและด้านส่วนบุคคล

กระบวนการที่ 4 Evaluation คือ ระดับขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

WHO and UNICEF (1987) ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมไว้ 4 กระบวนการ

กระบวนการที่ 1 ระดับแรกเป็นระดับการวางแผน ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

กระบวนการที่ 2 ระดับของการดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงิน

กระบวนการที่ 3 ระดับของการใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอา กิจกรรม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

กระบวนการที่ 4 ระดับของการได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่าย ผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ฐานที่เท่าเทียมกัน

จิรัฐณี เสนาคำ (2541) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการทำหน้าที่เป็นตัวเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งได้เสนอและแบ่งระดับการมีส่วนร่วมไว้ 4 กระบวนการ

กระบวนการที่ 1 ระดับของการกำหนดประเด็นปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนขบคิดปัญหา ไม่เพียงแต่จากแง่มุมผลประโยชน์ของตนเท่านั้น แต่รวมถึงผลประโยชน์ของคนอื่นด้วย ซึ่งเท่ากันการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดสำนึกในชะตากรรมร่วม และเป็นระดับแรกของการกระตุ้นสำนึกของประชาชน และร่วมแก้ไขปัญหากำลังเกิดขึ้นกับชุมชนของตน

กระบวนการที่ 2 ระดับของการสร้างทางเลือกให้กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ คือ ระดับของการตัดสินใจที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับการปฏิบัติ แม้การสนทนาจะยังไม่ตกลงเห็นพ้องต้องกัน แต่ก็เป็นการสร้างแนวกว้างๆ และเผยให้เห็นเป้าหมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของผู้เข้าร่วมนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสำนึกความเป็นไปได้ของดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นตัวช่วยเสริมสร้างพลังรวมหมู่ในการดำเนินกิจกรรมตามที่ตัดสินใจ

กระบวนการที่ 3 ระดับของการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกิจกรรมระดมพลังรวมหมู่ของประชาชน มีความหลากหลาย และเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก เกิดจากกระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ นำมาซึ่งการกำหนดแนวทางทั่วไปของการดำเนินกิจกรรมเผยให้เห็นผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องของผู้คน จึงก่อให้เกิดการรวมพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน

กระบวนการที่ 4 ระดับการดำเนินผลกิจกรรมโดยเฉพาะสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการในชุมชน โดยให้ชาวบ้านตัดสินใจว่าความพยายาม และกิจกรรมที่ดำเนินการใดมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชุมชนพวกเขา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนประเมิน และปรับเปลี่ยนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

จากการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้รวบรวมและทบทวนนั้น สามารถสรุปเป็นสาระสำคัญได้ว่า การมีส่วนร่วมจะต้องมีบทบาทตั้งแต่การริเริ่มให้ประชาชนหรือคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ให้ทุกคนได้ร่วมกันคิดร่วมช่วยทำ มีส่วนร่วมในการกระตุ้นและริเริ่มเรียนรู้ในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกัน มีการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง มีส่วนร่วมกันผ่านการตัดสินใจด้วยตนเองในแต่ละคน จากนั้นก็ให้ประชาชนได้กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบการดำเนินงาน การวางแผนลงมือ การปฏิบัติไปพร้อมกัน และได้รับผลประโยชน์ทั้งตัวบุคคลเอง มีการแจกจ่ายการรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม จนไปถึงการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน

3) ปัจจัย เงื่อนไข อุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ปัจจัย เงื่อนไข อุปสรรคในกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมถึงปัจจัย เงื่อนไข อุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วม ได้มีกล่าวไว้พอสังเขปดังต่อไปนี้

ไพบุลย์เจริญทรัพย์ (2534) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญและผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านนักพัฒนา ที่จะต้องเข้าใจในเนื้อหาและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจที่จะเริ่มกิจกรรมของตนเอง
3. ปัจจัยด้านการได้รับสนับสนุนจากภายนอกในด้านต่างๆ เช่น เทคนิควิทยากร ข้อมูลข่าวสาร การประสานงาน และอุปกรณ์ที่จำเป็น

ข้อมูลดังกล่าวได้สอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2531) ที่กล่าวไว้เช่นกันว่าปัจจัยด้าน นักพัฒนาจะต้องมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีให้กับชุมชน นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงโครงสร้างอำนาจของผู้นำท้องถิ่น และผลประโยชน์

ศิริรัตน์ ธานีณานนท์ คลมนรจณ์ บาทา และฉลองภพ สุสังการ์กาญจน์ (2538) ทำการวิจัย เรื่องชาวไทยมุสลิม และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม โดยศึกษาจาก ภาคใต้ตอนกลาง พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม คือ กลไกของรัฐ เช่น ข้าราชการ และระบบโครงสร้างของราชการต้องเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม

บำรุง บุญปัญญา (2528) กล่าวถึงปัจจัยด้านประชาชนจะต้องเป็นแกนหลักในการ แก้ปัญหา ทำกิจกรรมการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยมี หน่วยงานภายนอกเป็นผู้สนับสนุนเท่านั้น

จากปัจจัยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ว่า โดย ส่วนใหญ่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องจะประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของภาครัฐ ทั้งในระดับนโยบาย มาตรการและระดับการปฏิบัติที่ เอื้ออำนวย
2. ปัจจัยด้านประชาชน การมีส่วนร่วมต่อปัญหาและประโยชน์ร่วมกัน รวมไปถึงภูมิ ปัญญาในการจัดการปัญหาซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้จากประสบการณ์
3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา ที่มีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม อำนวย ความสะดวกการพัฒนา สนับสนุนข่าวสารแหล่งทุน

1.2 เงื่อนไขของการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนวรรณกรรม บทความ วิจัยต่างๆเงื่อนไขที่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในชุมชนนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีความ เกี่ยวข้องกับ ระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะในส่วนของ โครงสร้างทางสังคมไทยที่เป็นระบบเก่าแก่ที่มักจะกระจายอำนาจจากส่วนกลางนั่นคือ อำนาจของ รัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบโครงสร้างสังคมของ สังคมไทยมีระดับใหญ่ในสังคม มีการกระจายอำนาจผ่านระบบรัฐและการเมืองที่ออกจาก

ส่วนกลางในระดับบนสู่ล่าง ซึ่งทำให้การกระจายอำนาจมันเป็นระบบผูกขาด ส่วน อนุภาพ ธิรลภา (2528) กล่าวว่าเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วม มี 2 เงื่อนไข คือ สภาพเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และ กายภาพที่มีผลต่อการเปิดโอกาสให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วม และ การกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่ประชาชนในการกำหนดกิจกรรมพัฒนา

นอกจากนั้นเงื่อนไขที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ บทบาทของผู้นำ ซึ่งผู้นำจะเปรียบเสมือน ตัวแทน ที่ได้รับศรัทธา ความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2537) ที่กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้ที่ประชาชนเลือก และไว้วางใจให้เป็นตัวแทนในการทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากผู้นำเป็น เงื่อนไขสำคัญในการผลักดันให้เกิดกิจกรรมพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ โดยผู้นำจะต้องมี องค์ประกอบ ดังนี้ มีประวัติและประสบการณ์ในการทำงานเพื่อส่วนรวม มีความจริงใจ ความตั้งใจ ในการทำงาน ได้รับการยอมรับ นับถือจากชาวบ้าน มีความสามารถในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็น ถึงปัญหา

อีกเงื่อนไขหนึ่งคือ ด้านการบริหารจัดการโครงการหรือกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) ได้สรุปบทเรียนผ่านงานศึกษาการพัฒนาที่สูงไทย เยอรมัน ว่าเงื่อนไขที่ ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วม คือ ความสามารถในการประสานและการดำเนินการกับ องค์กรต่างๆทั้งของภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นของ ความสามารถในการบริหารจัดการ การวางแผน การบริหารทรัพยากร ของอนุภาพ ธิรลภา (2528)

ซึ่งเงื่อนไขสุดท้ายทางด้านจิตวิทยาของบุคคลและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ภายใต้ สถานการณ์ต่างๆที่จะต้องให้มีการร่วมมือกัน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งทาง สากล สถิตวิทยานนท์ (2532) กล่าวว่าความร่วมมือเกิดจาก การให้ความสนใจ และให้ความห่วง กังวลร่วมกัน การพบความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกัน และสุดท้ายต้องมีการตกลงร่วม ใจกันที่จะแลกเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงการมีส่วนร่วมเพื่อให้ส่วนรวมหรือชุมชนมีทิศทางไปตามที่ ประารถนาที่ตั้งไว้ ซึ่งเงื่อนไขทางด้านจิตวิทยานี้สอดคล้องกับ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2537) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญทางด้านจิตวิทยาในส่วนของ การสร้างแรงจูงใจจากการวาดภาพและทำให้เห็น ภาพความสำเร็จในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันของคนใน ชุมชน

จากการรวบรวมเงื่อนงำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมสามารถสรุปว่ามีเงื่อนงำที่มาจากระบบการเมือง การปกครองที่เป็นลักษณะของการกระจายอำนาจที่ไม่เต็มที่ เศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่เอื้ออำนวยให้กับนายทุน สังคมและวัฒนธรรมที่เกรงใจยอมทำตามผู้มีอิทธิพล หรือผู้มีอำนาจ รวมไปถึงบทบาทของผู้นำ ที่ทำหน้าที่เข้าถึงกลุ่มประชาชนยังขาดซึ่งทักษะในการบริหารจัดการ การประสานงานกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนด้านจิตวิทยาในการทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแรงจูงใจหรือการกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่จะนำมาซึ่งประโยชน์อย่างสูงสุดร่วมกันมากกว่าผลประโยชน์

1.3 ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรม บทความปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการมีส่วนร่วมของคนหรือประชาชนที่ทำงานร่วมกันในชุมชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเห็นจะเป็นปัญหาจากด้านนโยบายรัฐ หน่วยงานรัฐ ฝ่ายที่สนับสนุนโครงการ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ และบางปัญหาเป็นเรื่องของโครงสร้าง วัฒนธรรมและสังคมของคนในชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

นเรศ สงเคราะห์สุข (2541) พบว่าปัจจัยและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินนโยบายและองค์กรของรัฐ เป็นอุปสรรคที่พบจากการดำเนินโครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน คือ นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ระบบบริหารของภาครัฐเป็นระบบศูนย์อำนาจการตัดสินใจจากบนสู่ล่าง และหน่วยงานในระดับปฏิบัติของรัฐ ขาดความรู้และทักษะในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

บำรุง บุญปัญญา (2525) พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินนโยบายและองค์กรของรัฐว่า รัฐเป็นฝ่ายผูกขาดและกำหนดเป้าหมาย และกิจกรรมของการพัฒนาไว้ก่อนแล้ว โดยไม่มีการเปิดโอกาส

สุรนุช ธงศิลา (2542) กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินนโยบายและองค์กรของรัฐ ที่ได้ใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมในช่วงทศวรรษ 1980 ว่ารัฐไม่ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและไม่ให้อิสระเพราะเป็นกระบวนการที่รัฐได้กำหนดไว้หมดทั้งสิ้นแล้ว อีกทั้งยังครอบงำโดยผู้นำท้องถิ่นและตัวแทนจากรัฐในส่วนกลางผ่านกลุ่มหรือองค์กรต่างๆในชุมชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528) ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากทางด้านโครงสร้างสังคมไทย และวัฒนธรรมของชุมชน มีหลายท่านกล่าวว่า โครงสร้างของสังคมไทยเป็นปัญหาต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าการมีส่วนร่วมถูกจำกัดภายใต้ลักษณะของโครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมไทย เช่น ความเกรงใจมีผลบังคับให้คนบางกลุ่มในชุมชนเข้าร่วมในโครงการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการไม่แสดงความคิดเห็นซึ่งอาจเกิดจากความเกรงใจหรือความกลัว ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2527) ที่พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมในงานที่ชาวนามีความเกี่ยวข้อง มี 3 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคด้านการเมือง เกิดจากการไม่ได้กระจายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ โครงสร้างทางอำนาจทางการเมืองส่งผลตรงกับ การบริหารการปกครองในอำนาจของทหาร นายทุนและข้าราชการ ซึ่งเป็นอุปสรรคที่พบบ่อยภายใต้โครงสร้างสังคมไทย
2. ปัญหาและอุปสรรคด้านระบบนายทุน เนื่องจากชาวนาไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ อำนาจการเจรจาต่อรองมีน้อยมาก ปัจจัยของการผลิตนั้นก็อยู่ภายใต้ระบบของทุนนิยม
3. ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากด้านวัฒนธรรม เพราะชาวนายากจนตกต่ำและถูกให้รับภาวะจำยอมภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์และแบ่งปันผลประโยชน์ในลำดับท้ายๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรี งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยเน้นการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญของการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสุขของคนในสังคม คือ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของการเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ มีการกำหนดกลุ่มองค์กรหรือกรรมการที่รับผิดชอบ มีการแสวงหาความร่วมมือ และมีการบริหารการจัดกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนมีการประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้เกิดเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ของทุกคน

ประยูทธ พานิชนอก (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนในการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ชุมชนเทศบาลตำบลบ้านกรวด ศึกษารายงาน อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษากลุ่มเป้าหมายจากการลงพื้นที่ จากกลุ่มตัวแทนคือ คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไปและนักเรียน ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ขององค์กรชุมชนมีการเรียนรู้จากการสืบทอดและกระบวนการเรียนรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ด้วยการถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติและการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้รูปแบบการเรียนรู้ในการเสริมสร้างคุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบด้วย การจัดตั้งกลุ่ม ชมรมผู้สูงอายุ การฝึกอบรม จัดเวทีถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนดูงาน และการจัดทำเนียบภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ตลอดจนองค์ความรู้และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำเวทีประชาคมผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับการเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนทั้งด้านสุขภาพะทางการ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

เนตรลดดา ตาอินต๊ะ (2551) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยนี้มุ่งงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยเน้นการศึกษาและพัฒนากระบวนการ โดยอาศัยการเรียนรู้ของคนในชุมชนผ่านการประชุม เสวนา จากหลากหลายกลุ่มคน อาทิเช่น ชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ พบการวิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจาก 3 กลุ่มคือ ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมในด้านคุณธรรม จริยธรรมผ่านศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งพบว่ากระบวนการที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมทำให้เกิดความภูมิใจ ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าและสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งแสดงถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อการมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดี

สาทร สมพงษ์ และคณะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการจัดการศึกษาของครอบครัวบ้านเรียนภาคใต้ โดยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยภายใต้หลักคิดและความเชื่อจากขนบธรรมเนียม จารีตทางศาสนา พบการวิจัยพบว่ารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัวบ้านเรียน หมายถึงการใช้บ้านเป็นศูนย์การเรียนรู้ การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการมีส่วนร่วมจากสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว โดยไม่ใช้การเรียนรู้ตามลำพัง ซึ่งพ่อแม่หรือพี่น้องในครอบครัวจะร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ทั้งจากการเดินทางร่วมพูดคุย นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบ

และการะบวนการเรียนรู้ของครอบครัวบ้านเรียนจะเป็นไปตามวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน การงานอาชีพ บริบทของแต่ละครอบครัว

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ในการออกแบบแผนการวิจัย (Research Design) ที่เป็นแบบการประยุกต์ลักษณะพหุ (Multiple Application) ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประกอบด้วย หลักการและกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน 6 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 4) การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบและกิจกรรมการศึกษตามอัธยาศัย 5) การวัดและประเมินผล และ 6) การถอดบทเรียนการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานต้องคำนึงถึงปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยภายนอก

ราตรี ปักษ์ (2553) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งศูนย์ ยุติธรรมชุมชน ตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยชุมชนโดยเปรียบเทียบกับกระบวนการยุติธรรม ผ่านการเล่าเรื่อง บทวิเคราะห์ ผ่านการนำเสนอในเวทีประชุมระดับหมู่บ้าน เวทีระดับตำบล จากหลากหลายหน่วยงานและองค์กร อาทิเช่น กรรมการศูนย์ (ที่มีวิจัย) คนในชุมชนผู้อาวุโส ผู้นำศาสนา ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ของ อบต อสม อปพร และหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ตำรวจ อำเภอ จังหวัด หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ทนายความ

งานวิจัยต่างประเทศ

Petra Rose (1995) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง "Intergroup Relations : Political Action and Identity in the Deaf Community" ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการสร้างคุณลักษณะของชุมชนคนหูหนวกกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งผลสรุปได้นำไปสู่การสร้างตัวตนของชุมชนคนหูหนวกกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการสร้างตัวตนของชุมชนนี้เกี่ยวข้องกับ 2 ประเด็นการศึกษาก็คือ ความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์ในปัจจุบันบุคคล (Personal Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ซึ่งสร้างขึ้นผ่านการรวมกลุ่มตนเองไม่ได้รับการจัดสรร แบ่งปันทรัพยากรในสังคม อย่างเสมอภาคและได้รับความเท่าเทียมเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม รวมทั้งใช้ประเด็นเงื่อนไขเหล่านี้เป็นจุดในการสร้างจิตสำนึกทางการเมือง กิจกรรม และการก่อตัวของขบวนการภายในชุมชน

Kaufman (2000) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง " Community Grassroots Democracy, and the Transformation of Social Life" ที่ศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของชุมชนในระดับรากหญ้าและการพัฒนาที่มีชุมชนเป็นฐาน บทบาทและศักยภาพของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจและการตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา รวมทั้งใช้กระบวนการในการสร้างเสริมอำนาจชุมชน โดยใช้กรณีศึกษาในประเทศคิวบา คอสตาริกา โดมินิกัน เฮติ จาเมกา และนิคารากัว ซึ่งผลสรุปได้ว่า เกิดการเคลื่อนไหวของชุมชนและก่อเกิดขบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการปฏิบัติเชิงการทางสังคม และการเมืองในระบอบประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจและโครงสร้างอำนาจใหม่ อำนาจนี้ นำไปสู่รูปแบบของอัตลักษณ์ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของอำนาจทางสังคม

จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่เสนอมานี้ครั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข นับว่ามีบทบาทในการส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ร่วมกันในระหว่างคนในชุมชนทุกกลุ่ม ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีความสุขตามองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านอย่างมีประสิทธิภาพและยังสามารถแก้ปัญหาของสังคมในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง ผู้วิจัยจะได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับทุกเครือข่าย แกนนำชุมชน กลุ่ม องค์กร สมาชิก และผู้นำชุมชน ในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้จะ

ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตลอดจนเกิดเป็นสังคมแห่งความสุข สามารถแก้ไขปัญหาสังคมโดยคนในชุมชน ตลอดจนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาประเทศชาติได้ต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ปัจจัยนำเข้า (Input)

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสู่เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย องค์ความรู้ต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย แผนพัฒนาฉบับที่ 11 พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ 2545 แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างความสุข แนวคิดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ และ แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. กระบวนการ (Process)

ประกอบด้วยกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วม ในสาระสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน จากหลายกระบวนการเรียนรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) อคินรพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และ Methew (เขียน แปลโดย จีรวุฒิ เสนาคำ, 2541) ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของเจมส์ค็อกซ์ ปิ่นทอง (2526) อคิน รพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และ Methew (เขียน แปลโดย จีรูจมิ เสนาคำ, 2541)

	เจมส์ค็อกซ์ ปิ่น ทอง(2526)	อคิน รพีพัฒน์ (2531)	ทศพล กฤตย พิสิฐ (2537)	Cohen and Uphof (1980)	WHO and UNICEF (1987)	Methew (เขียน แปล โดย จีรูจมิ เสนาคำ, 2541)
ค้นหาปัญหา	/	/	/	/	/	/
การพิจารณา ปัญหา	/	/		/	/	/
จัดลำดับ ความสำคัญ ของปัญหา	/	/				/
ค้นหาสาเหตุ แห่งปัญหา	/	/	/			
แนวทาง วิธีการในการ แก้ปัญหา	/	/				/
กำหนดวัตถุประสงค์ ประสงค์ใน การดำเนินการ			/			
ดำเนินการอ พัฒนากิจ กรรมเพื่อ แก้ปัญหา	/	/	/	/	/	/
รับผล ประโยชน์ ร่วมกัน			/	/	/	
แจกจ่าย ผลประโยชน์					/	
ประเมินผล การพัฒนา	/	/	/	/		

จากตารางที่ 2 แสดงรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของเจมส์ค็อกซ์ ปิ่นทอง (2526) อคิน รพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และ Methew (เขียน แปลโดย วิรุฒิ เสนาคำ, 2541) ซึ่งผู้วิจัยได้นำสังเคราะห์ เพื่อสร้างกระบวนการในการวิจัย โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมีกระบวนการมีส่วนร่วม ที่เป็นเหตุเป็นผลและมีความสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยครั้งนี้ ที่ประกอบด้วย การเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ทำให้ทุกคนออกมาพูดคุยแสดงออกด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย การเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีความหลากหลาย และการเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการ การมีส่วนร่วม 4 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา
2. กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
3. กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
4. กระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล

เพื่อดำเนินการหากรอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของตัวชี้วัดความสุขทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทยมาสรุปและสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกองค์ประกอบดังกล่าว เนื่องจากความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) มีความเป็นสากลที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติอีกทั้งยังเป็นเกณฑ์ขององค์ประกอบความสุขที่มีความครอบคลุมในเกือบทุกด้านขององค์ประกอบของความสุข ส่วนตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) เป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดที่ประสบความสำเร็จและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ยึดความสุขเป็นหนึ่งในการพัฒนาประเทศ และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) เป็นตัวชี้วัดความสุขที่มีความทันสมัยและเกี่ยวข้องกับบริบทของสังคมและชุมชนของประเทศไทยมากที่สุด ในขณะนี้ที่พัฒนาขึ้นจากหน่วยงานของศูนย์วิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ โดยการประยุกต์การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจโดยมีการพัฒนาเครื่องมือวัดระเบียบวิธีวิจัยแลกเปลี่ยน

ความรู้กันและกันระหว่างเครือข่ายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเพื่อมุ่งสู่แนวทางค้นหาความเป็นจริงในสังคมที่สถานการณ์ความสุขมวลรวมของประชาชนภายในประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงรายละเอียดขององค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขของความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ดัชนีวัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness)

	ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) 9 องค์ประกอบ	ดัชนีวัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) 5 องค์ประกอบ	ความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) 14 องค์ประกอบ
สุขภาพ	/		/
สุขภาวะที่ดี		/	
การศึกษา	/		/
นิเวศวิทยา/สิ่งแวดล้อม	/		/
สภาพแวดล้อมที่พักอาศัยดี		/	/
ธรรมชาติและการจัดสรรทรัพยากร			/
ครอบครัวอบอุ่น		/	
สภาพความสัมพันธ์ครอบครัวที่แน่นแฟ้น			/
การใช้เวลา(จัดสรรเวลาระหว่างการทำงานและครอบครัว)	/		
ความเข้มแข็งของชุมชน	/		
บรรยากาศชุมชนที่ดี			/
รายได้ที่ดี			
ความสามารถในการประกอบอาชีพ		/	
ความพึงพอใจในหน้าที่การงาน			/

ตารางที่ 3 (ต่อ)

	ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) 9 องค์ประกอบ	ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) 5 องค์ประกอบ	ความสุขมวลรวม ภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) 14 องค์ประกอบ
ภาวะเศรษฐกิจและ การค้าเสรีนิยม			/
การใช้ชีวิตพอเพียง			/
วัฒนธรรม	/		/
ความรู้สึกรับรู้สภาพ	/		
ความเป็นธรรมในสังคม			/
สถานการณ์ปัจจุบันและ ภาพลักษณ์ประเทศไทย			/
มีเสรีภาพและความเท่า เทียม		/	
มาตรฐานการดำเนินชีวิต	/		
ธรรมาภิบาล	/		/

จากตารางที่ 3 แสดงรายละเอียดตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขจากการสรุปและสังเคราะห์จากความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) จึงทำให้ผู้วิจัยได้องค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านสุขภาพ
2. องค์ประกอบด้านการศึกษา
3. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม
4. องค์ประกอบด้านครอบครัว
5. องค์ประกอบด้านรายได้และความพึงพอใจในหน้าที่การงาน
6. องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม
7. องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน
8. องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล

จากองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้านเมื่อนำการผสมผสานกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทำให้ผู้วิจัยสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข มีดังนี้

1. องค์ประกอบด้านสุขภาพ
  - 1.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
  - 1.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
  - 1.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
  - 1.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล
2. องค์ประกอบด้านการศึกษา
  - 2.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
  - 2.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
  - 2.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
  - 2.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล
3. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม
  - 3.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
  - 3.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
  - 3.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
  - 3.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล
4. องค์ประกอบด้านครอบครัว
  - 4.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
  - 4.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
  - 4.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
  - 4.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล
5. องค์ประกอบด้านรายได้และความพึงพอใจในหน้าที่การงาน
  - 5.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
  - 5.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
  - 5.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
  - 5.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล

6. องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม

- 6.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
- 6.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
- 6.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
- 6.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล

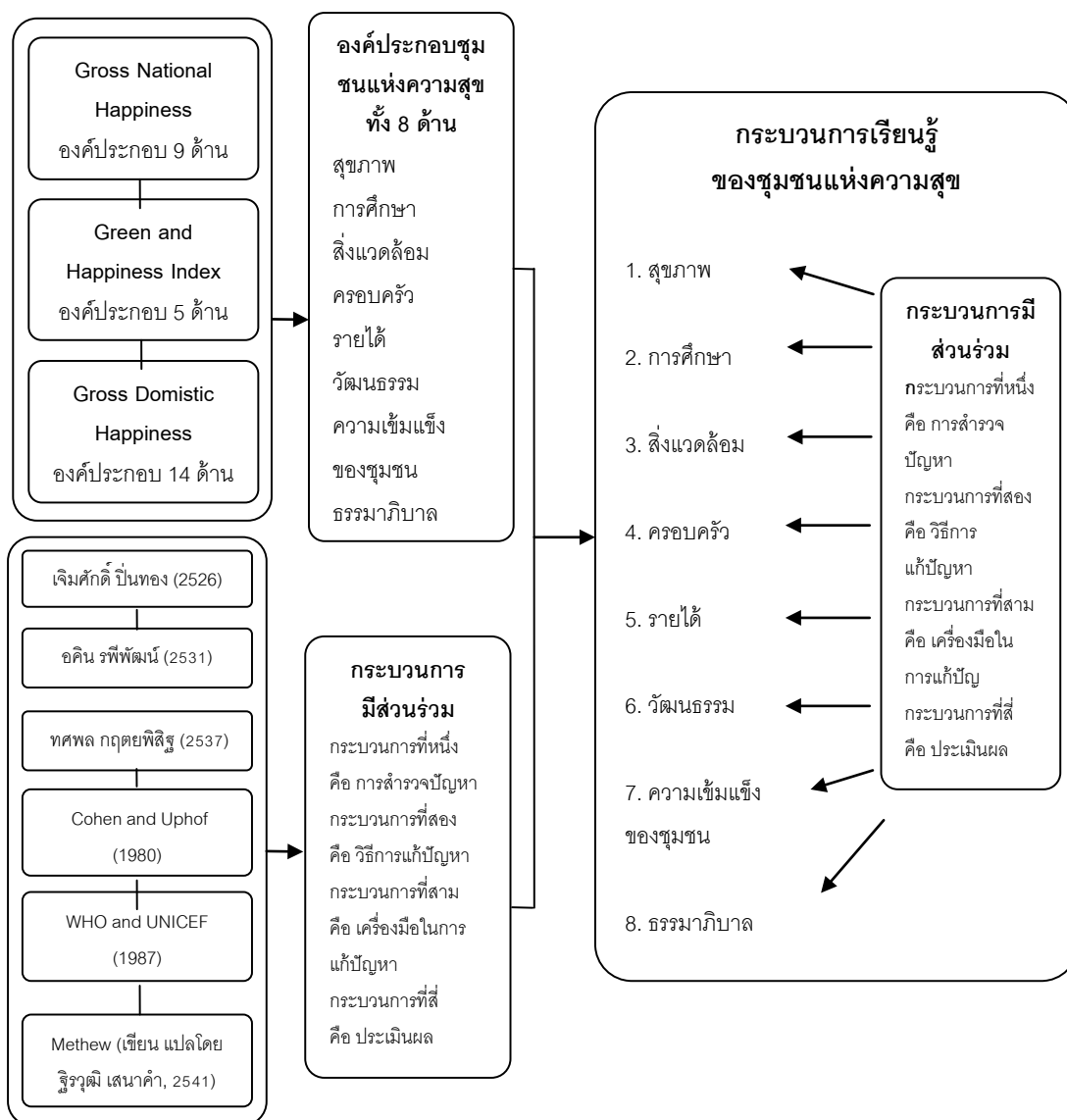
7. องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน

- 6.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
- 6.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
- 6.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
- 6.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล

8. องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล

- 8.1 ขั้นตอนแรก คือ การสำรวจปัญหา
- 8.2 ขั้นตอนที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา
- 8.3 ขั้นตอนที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา
- 8.4 ขั้นตอนที่สี่ คือ ประเมินผล

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ความสุขตามเกณฑ์ความสุขที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ภายใต้การกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีองค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ซึ่งผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปความหมายความสุขในงานวิจัยครั้งนี้ได้ว่า ความสุข หมายถึง ความสุขตามเกณฑ์ความสุขที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นภายใต้ องค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล

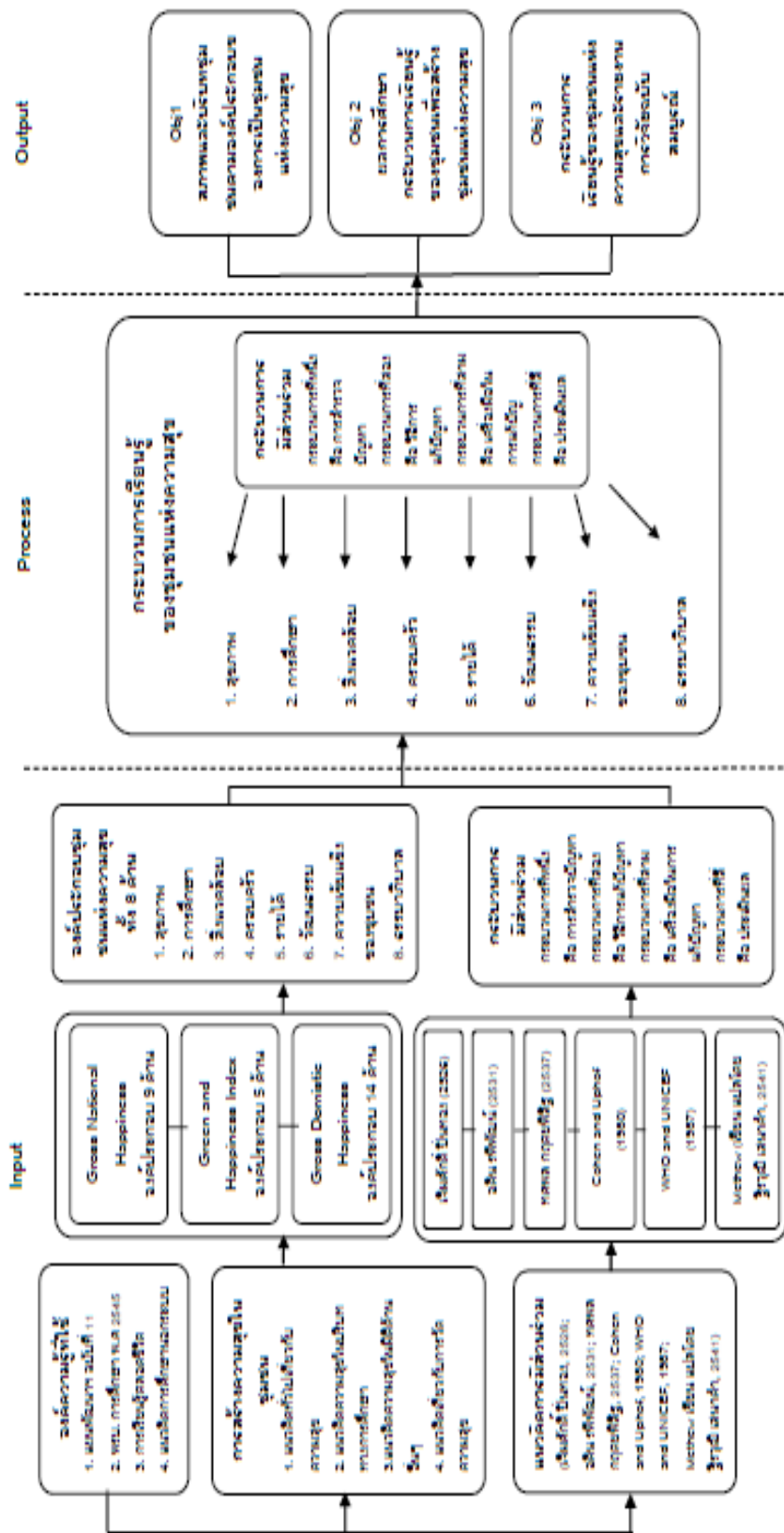

แผนภูมิที่ 1 การผสมผสานกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข

3. ผลลัพธ์ (Output)

จากการประมวลปัจจัยนำเข้า ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ข้อ คือ สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แผนภูมิที่ 2 แสดงผลกระทบแนวคิดวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

บทที่ 3

วิธีการในการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในหัวข้อ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผ่านเทคนิควิธีการวิจัยแบบประยุกต์ (Applied Research) ซึ่งใช้เครื่องมือสำคัญด้วย แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน แบบสอบถามการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข แบบทดสอบความรู้ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และแบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษาอกระบบโรงเรียน แนวคิดความสุขในบริบทชุมชน แนวคิดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในบริบทชุมชน และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหน่วยงานของกรมพัฒนาชุมชนที่ได้กำหนดเกณฑ์ชี้วัดความสุขในบริบทชุมชนของประเทศไทย ตลอดจนการสังเคราะห์ดัชนีความสุขในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทย รวมถึงการสังเคราะห์ดัชนีความสุขในบริบทชุมชนในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทย โดยผู้วิจัยนำเสนอการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ โดย ระยะที่ 1 เป็นการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ระยะที่ 2 เป็นการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และระยะที่ 3 เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 1 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) ประกอบด้วย แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการสร้างความสุขในบริบทชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ และแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แล้วจึงทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบความสุขจากเกณฑ์ดัชนีความสุขที่เกี่ยวข้อง อาทิ เช่น GNH (9) GHI (5) และ GDH (14) เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยผู้วิจัยได้นำตัวชี้วัดความสุขทั้งในระดับนานาชาติและในระดับประเทศไทย มาสรุปและสังเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) พบว่ากรอบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการศึกษา องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบด้านครอบครัว องค์ประกอบด้านรายได้และความพึงพอใจในหน้าที่การงาน องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน และองค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล ส่วนผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาจากกระบวนการเรียนรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) อคิน รพีพัฒน์ (2531) ทศพล กฤตยพิสิฐ (2537) Cohen and Uphof (1980) WHO and UNICEF (1987) และ Methew (เขียน แปลโดย วิรุฒิ เสนาคำ, 2541) พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มีขั้นตอนที่เป็นเหตุเป็นผลและมีความสอดคล้องกับบริบทของการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ทุกคนออกมาพูดคุยแสดงออกด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย การเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีความหลากหลาย และการเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ซับซ้อน โดยประกอบด้วย 4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน คือ กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา และกระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความถูกต้อง โดยอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน พร้อมทั้งนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ

5 ท่าน คือ ดร.นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ผศ.ดร.วรรตน์ ปทุมเจริญวัฒนา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รศ.ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ หัวหน้าแก้ว คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.กัมปนาท บริบูรณ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล วีระ เรื่องศรีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีทำการตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อความน่าเชื่อถือ และจึงนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข พบว่าให้ปรับปรุงแก้ไขในส่วนขององค์ประกอบความสุขจาก 7 ด้านเป็น 8 ด้านโดยเพิ่มองค์ประกอบด้านธรรมมาภิบาลเข้ามาเพื่อให้ครบตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย โดยอาศัยแนวคิดข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำมารวบรวมเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและแนวทางในการวิจัยเพื่อการคัดเลือกพื้นที่ภาคสนาม การกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่การวิจัยจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสำรวจหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนที่มีสภาพชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์จากดัชนีชี้วัดความสุขของประเทศไทยในระดับจังหวัดจากศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ผลการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดที่มีดัชนีความสุขสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา (ศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2554)

2. การลงสำรวจพื้นที่เพื่อคัดเลือกพื้นที่ภาคสนาม โดยผู้วิจัยเข้าไปสำรวจพื้นที่เบื้องต้นเพื่อให้ทราบว่าพื้นที่ใดที่มีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ภาคสนามที่มีบริบทและสภาพที่เกี่ยวข้องตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการลงสำรวจในระดับอำเภอโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้จำนวนร้อยละ 30 ดำเนินการโดยการเขียนชื่ออำเภอลงในกล่อง แล้วทำการสุ่มหยิบขึ้นมาทีละอำเภอแบบไม่แทนที่ (Without Replacement) ผลการสุ่มได้อำเภอที่เป็นตัวแทนในการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น คือ อำเภอเมือง อำเภอสามชุก และอำเภอศรีประจันต์

3. การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยบุคคล

นั้นมีประสบการณ์ในด้านการพัฒนาการเรียนรู้อันเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนและได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญกับงานพัฒนาในท้องถิ่น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้ง ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติและเป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 4 ของสภาการศึกษาแห่งประเทศไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รวมถึงเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ผลการสัมภาษณ์พบว่าอำเภอศรีประจันต์ เป็นอำเภอที่มีความเหมาะสมและมีความเกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

กิจกรรมที่ 2 การตรวจสอบและสรุปผลการคัดเลือกพื้นที่ภาคสนามสำหรับการดำเนินวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการคัดเลือกพื้นที่การวิจัยไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและที่ปรึกษาร่วม ในประเด็นที่เกี่ยวกับความเหมาะสมและการสอดคล้องในการเป็นพื้นที่วิจัยภาคสนามในด้านต่างๆ เช่น การเข้าถึงข้อมูล การได้รับการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมกัน ทั้งนี้เพราะจะส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือและทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่ำ ผู้วิจัยจึงได้ทำการติดต่อบุคคลในท้องถิ่นเพื่อขอความร่วมมือ พบว่าได้รับการยินยอมในการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงเลือกอำเภอศรีประจันต์เป็นตัวแทนในการลงพื้นที่ศึกษา

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นทำให้ได้กรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขและพื้นที่ในการทำวิจัย ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาข้อมูลและเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับชุมชนโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบทชุมชน จากเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานที่ดำเนินงานโดยตรง ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย กรมพัฒนาชุมชนและศูนย์บัญชาการบูรณาการการพัฒนาสังคม กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ตลอดจนแผนชุมชน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ). ฐานข้อมูล Internet ของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลจาก เอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย รายงานผลการดำเนินงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. แผนชุมชน 3 ปี ในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล

2. รายงานผลการสำรวจความสุขในระดับจังหวัดของประเทศไทยจากศูนย์เครือข่ายวิชาการเพื่อสังเกตการณ์และวิจัยความสุขชุมชน มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

3. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ). ระดับอำเภอ ฐานข้อมูล ฐานข้อมูล Internet ของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

4. แผนที่ชุมชนของหมู่บ้าน

5. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นชุมชนแห่งความสุข
วิธีการรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นที่มีความเกี่ยวกับการสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้านสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาลเพื่อทราบถึงเนื้อหาข้อมูลก่อนที่จะทำการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยภาคสนามโดยมีประเด็นในการนำเสนอไว้คือ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบริบททางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

การวิเคราะห์เอกสารและการตรวจสอบข้อมูล

การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) เพื่อเป็นข้อมูลต้นแบบในการสร้างแบบสอบถามประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูล และแบบสำรวจความคิดเห็นของสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดย 1) การจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่กลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น 2) นำมาตีความ 3) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) 4) อภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัยในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เมื่อได้สภาพและบริบทของคนในชุมชนจากสังเคราะห์เอกสารก่อนทำการลงเก็บข้อมูลบนพื้นที่ ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบที่สภาพและบริบทการเรียนรู้ของชุมชนดังกล่าวโดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบและประเด็นในการตรวจสอบรวมทั้งเกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1.1 เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการในด้านการศึกษามุมมองเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข

1.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ในด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดการเป็นชุมชนแห่งความสุขได้

2. ประเด็นการตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโดยตรงเป็นรายบุคคลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

3. เกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นต่างๆ โดยใช้ความเห็นมากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยยืนยันนำเสนอตามรูปแบบที่เสนอ

3.2 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มเติมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะไว้

ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นจะนำไปพัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไปยิ่งขึ้น

1.2 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามความเป็นจริงจากการวิจัยภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็นแล้วนำมาตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) ตลอดจนอภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัยในการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวทางของสูกางค์ จันทวานิช (2552) ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มกระทำพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลและสามารถทำต่อไปหลังจากเก็บข้อมูลสิ้นสุดลง 2) การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีมุมมองของคนใน 3) การวิเคราะห์ข้อมูลต้องอาศัยสมมติฐานชั่วคราวจำนวนมากที่ผู้วิจัยคิดขึ้นเองตลอดเวลา 4) ผู้วิจัยต้องเป็นผู้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย 2 ชิ้น คือ แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน และ แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาทีในแต่ละด้านตาม

องค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้านเพื่อสำรวจความคิดเห็นของสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตรวจสอบความสอดคล้อง พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้อง และให้ปรับแก้ไขดังนี้

แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้ปรับใช้รูปแบบการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทตามองค์ประกอบสภาพและบริบทชุมชนตามลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพของความจำเป็นพื้นฐาน (จปท.) ของสภาพปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ปรับเพิ่มตารางเชคลิสต์เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เปลี่ยนมิติคำถามจากปัญหา (ความทุกข์) ที่เกิดขึ้นเป็นมิติคำถามในเรื่องความสุขที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนแทน

2) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นในด้านครอบครัวควรเพิ่มรายละเอียดในส่วนบทบาทและหน้าที่เหมาะสมของคนในครอบครัวและในด้านธรรมาภิบาล ควรอธิบายหรือยกตัวอย่างเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอบถามคนในชุมชน เช่น ความโปร่งใส ความเท่าเทียม การตรวจสอบได้ และความปลอดภัย เป็นต้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับชาวบ้านในชุมชน จำนวน 25 คน เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2555 ผลปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในข้อคำถามเป็นอย่างดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะตามกิจกรรมทั้ง 3 ครั้ง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied research) ซึ่งผู้วิจัยเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรม โครงการต่างๆของชุมชนที่เกี่ยวกับการสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้การเป็นชุมชนแห่งความสุขมากขึ้น คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยผู้วิจัยวางตัวในฐานะผู้วิจัยที่จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ และในฐานะผู้ให้ข้อมูล ผู้กระตุ้น ผู้ส่งเสริม ผู้สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายให้เกิดขึ้นกับในชุมชน ภาพรวมของวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จึงเน้นไปที่วิธีการ

ในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายบุคคล และกลุ่มคน อาทิเช่น ผู้แทนผู้ร่วมโครงการ แกนนำชุมชน มีการสัมภาษณ์ตามแนวทางที่ได้วางไว้โดยพยายามศึกษาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในแต่ละด้านตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มจำนวน 70 คน จาก ว่าองค์ประกอบความสุขย่อยในแต่ละด้านสภาพบริบทชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข

เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์จากการเข้าถึงข้อมูล การได้รับการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมกัน โดยการเลือกจากการติดต่อเพื่อขอความร่วมมือในการลงพื้นที่ โดยทำการสัมภาษณ์จำนวน 70 คน ในพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางของสุภาวงศ์ จันทวานิช (2552) คือ 1) การตรวจสอบสามเส้า (data triangulation) เป็นการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูลด้านเวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์และการสังเกตในเวลาที่แตกต่างกัน หรือการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์บุคคลที่หลากหลายในประเด็นเดียวกัน 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านการวิจัย (investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม ที่มีผู้วิจัยและผู้ช่วยจดประเด็นการสัมภาษณ์ หลักจากเก็บข้อมูลแล้วนำมาอภิปรายเพื่อทำความเข้าใจตรงกันถึงข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด 3) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีการ (methodological triangulation) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธีในประเด็นเดียวกันโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากการศึกษาข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

1.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1.2.2 สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านจากข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

1.2.3 ผลสรุปการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของความสุขทั้ง 8 ด้าน

1.2.4 ผลสรุปการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

1.3 การตรวจสอบความถูกต้องและสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข มี 3 กิจกรรมดังนี้

1.3.1 การตรวจสอบความถูกต้อง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากรายงานที่ 4 ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ผลการตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ทราบผลของสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข ในประเด็นองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของ 2 ตำบลในพื้นที่ที่ได้ทำการศึกษา โดยทำการตรวจสอบอีกครั้งโดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบ และประเด็นในการตรวจสอบรวมทั้งเกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1.1 เป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการในด้านการศึกษามุมมองเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข

1.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ในด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดการเป็นชุมชนแห่งความสุขได้

2. ประเด็นการตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโดยตรงเป็นรายบุคคลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

3. เกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นต่างๆ โดยใช้ความเห็นมากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยยืนยันนำเสนอตามรูปแบบที่เสนอ

3.2 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มเติมตามผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะไว้

ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นจะนำไปพัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไปยิ่งขึ้น

1.3.2 นำข้อมูลจากกิจกรรมที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไข

1.3.3 นำข้อมูลจากกิจกรรมที่ 2 มาสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ในประเด็นองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของชุมชน

แห่งความสุข และผลสรุปการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ระยะที่ 2 เพื่อการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 2 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย รายงานวิจัย บทความ และเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ศึกษา ผู้วิจัยได้นำผลจากระยะที่ 1 คือ สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล มาพิจารณาในระยะที่ 2 ด้วยการศึกษาผลจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย เอกสารหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานที่ดำเนินงานโดยตรง ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรมพัฒนาชุมชนและศูนย์บัญชาการบูรณาการการพัฒนาสังคมตลอดจนแผนชุมชน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ), ฐานข้อมูล Internet ของหมู่บ้านที่ทำการศึกษามี 2 กิจกรรม ดังนี้

2.2.1 การศึกษาจากข้อมูลเพื่อสรุปเป็นแผนเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในระดับจังหวัด ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ จังหวัดสุพรรณบุรี และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

2.1.2 การศึกษาจากข้อมูลเพื่อสรุปผลเป็นแผนนโยบายการพัฒนาในระดับตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

เมื่อได้กิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยทำการจัดหมวดหมู่จากนโยบายการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

2.2 การศึกษาจากข้อมูลตามสภาพจริงที่ได้จากการออกวิจัยพื้นที่ภาคสนาม เพื่อนำเสนอผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำผลจากขั้นตอนที่ 2.1 มาพิจารณาเพื่อทำการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนาม เพื่อนำเสนอผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยผู้วิจัยได้นำผลสรุปจากตอนที่ 2.1 คือ ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิข้างต้นนำมาขยายกว้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์ดูว่ามียุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นใดบ้างที่มีความเกี่ยวข้องอย่างเป็นศูนย์กลางตรงและร่วมกับการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอก

ระบบโรงเรียน และเกี่ยวข้องกับบริบทกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข มี 6 กิจกรรมดังนี้

2.2.1 การวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านโดยจำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละด้านตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้านที่ได้จากการสำรวจกิจกรรมในพื้นที่

2.2.2 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน เพื่อทำการขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งผลต่อความสุขทั้ง 8 ด้าน ผ่านการทำสัญญาประชาคมในวันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2555 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ศาลาประชาคมประจำอำเภอศรีประจันต์

2.2.3 การการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านเพื่อสรุปผลการจำแนกและจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกำหนดเกณฑ์ใน 3 ลำดับ ได้แก่ ลำดับมาก ลำดับปานกลาง และลำดับน้อย

เกณฑ์ในการจัดจำแนกและลำดับกิจกรรมการเรียนรู้

ลำดับมาก หมายความว่า กิจกรรมมีการจัดขึ้นมากและมีการมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมของคนในชุมชนในระดับมาก

ลำดับปานกลาง หมายความว่า กิจกรรมมีการจัดขึ้นบ้างและมีการมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมของคนในชุมชนบ้าง

ลำดับน้อย หมายความว่า กิจกรรมมีการจัดขึ้นค่อนข้างน้อย หรือแทบจะไม่มีการจัดกิจกรรมและไม่มีการมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมของคนในชุมชน

2.2.4 การทำประชาคมเพื่อเสนอการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอเพื่อสรุปผลการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคม เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น

50 คน (ส่วนที่ 3) เพื่อทำการขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งผลต่อความสุขทั้ง 8 ด้าน ผ่านการทำสัญญาประชาคมในวันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2555 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ศาลาประชาคมประจำอำเภอศรีประจันต์

2.2.5 การตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อสรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขในกิจกรรมถัดไป

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารประกอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขขึ้นจากการผลนำที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยทำการสรุปไว้โดยมีเนื้อหาใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย สภาพทั่วไปของชุมชนองค์ประกอบความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะของโครงการที่สมควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามแนวทางและตรวจสอบแนวทางกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group) ณ วันศุกร์ที่ 10 สิงหาคม 2555 ที่ห้องประชุม ประจำอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

2.2.6 สรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข (ภาคผนวก ข) ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตรวจสอบความสอดคล้อง พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้อง และให้ปรับแก้ไขดังนี้

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถามในประเด็นองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านของคนในชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง และกิจกรรมเป็นอย่างไร

2) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มความชัดเจนในคำถามในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน เพราะคำตอบที่ได้รับอาจจะเป็นคำตอบที่ซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงในองค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน

3) ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นเพิ่มว่าขณะที่ได้เข้าไปสำรวจและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการยกตัวอย่างกิจกรรมเพื่อให้ได้รับคำตอบที่ชัดเจนมากขึ้นจากการสังเกตและสัมภาษณ์

แบบสอบถามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข (ภาคผนวก ข) ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถาม ในประเด็นการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนที่จำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน เพื่อที่จะสามารถเจาะเข้าถึงรายละเอียดเชิงลึกในแต่ละคำถามได้มากขึ้น

2) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถามในประเด็นสรุปผลการทำสนทนากลุ่มอีกครั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มลดในตัวกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับชาวบ้านในชุมชน จำนวน 25 คน เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2555 ผลปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในข้อคำถามเป็นอย่างดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำหรับกิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการจดบันทึกและทำการถอดบันทึกจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 5-7 ท่าน

การเลือกคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยเลือกจากทางผู้แทน เช่น หน่วยงานของภาครัฐ คือ นายก อบต เทศมนตรี เป็นต้น หน่วยงานท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้มีบทบาทหรือผู้นำชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นนักพัฒนาชุมชน คือ นักพัฒนาชุมชน นักการศึกษาออกกระบวนโรงเรียน และนักวิชาการ เป็นต้น และแกนนำชุมชน คือ กลุ่มกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดย 1) การจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่กลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น 2) นำมาตีความ 3) สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) 4) อภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญ เพื่อตอบคำถามการวิจัยในการวิเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และการ

วิเคราะห์เห็นประเด็นสำคัญของการสนทนากลุ่มในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข การจัดลำดับความสำคัญ/เร่งด่วนที่จำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน ควรเป็นอย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนที่มีอยู่ในระดับน้อยควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนควรมีรูปแบบและวิธีการ การจัดกิจกรรม อย่างไรก็ตามกับทางผู้แทน ประกอบด้วย หน่วยงานของภาครัฐ คือ นายกอบต เทศมนตรี เป็นต้น หน่วยงานท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้มีบทบาทหรือผู้นำชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นนักพัฒนาชุมชน คือ นักพัฒนาชุมชน นักการศึกษาในระบบโรงเรียน และนักวิชาการ เป็นต้น และแกนนำชุมชน คือ กลุ่มกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในชุมชน

การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางของสุภางศ์ จันทวานิช (2552) จากการทำสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะสรุปออกตามประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข การจัดลำดับความสำคัญ/เร่งด่วนที่จำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน ควรเป็นอย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนที่มีอยู่ในระดับน้อยควรมีการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนควรมีรูปแบบและวิธีการ การจัดกิจกรรม อย่างไรก็ตาม

2.2.6 ผลสรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข และสรุปผลกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ระยะที่ 3 เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 3 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 การร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข มี 2 กิจกรรมดังนี้

3.1.1 นำผลจากระยะที่ 2 มาพิจารณาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.1.2 ร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

3.2 การตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จากขั้นตอนที่ 3.1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทำการตรวจสอบ โดยมี 2 กิจกรรม ดังนี้

3.2.1 ตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลและสรุปผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

3.2.2 นำข้อมูลมาปรับปรุงเป็นคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.3 การทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.3.1 นำคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขไปทำการทดลองการฝึกอบรม

3.3.2 ผลการทดลองใช้การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัย 3 ชิ้น คือ ชิ้นที่ 1 แบบทดสอบความรู้ของก่อนและหลังการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ชิ้นที่ 2 แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และชิ้นที่ 3 แบบประเมินผลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการประเมินทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจกคติของผู้เข้าร่วมอบรมโดยตัวผู้วิจัยเอง โดยเฉพาะการประเมินด้านทักษะที่ใช้เครื่องมือชิ้นที่ 2 คือ แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมนั้นผู้วิจัยกับผู้จัดอบรมที่เป็นวิทยากรท่านอื่นๆจะทำการประเมินผลการมีส่วนร่วมนี้ร่วมกัน

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตรวจสอบความสอดคล้อง พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นสอดคล้อง และให้ปรับแก้ไขดังนี้

ชิ้นที่ 1 แบบทดสอบความรู้ของก่อนและหลังการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นส่วนใหญ่ให้นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลออกไป เพราะมองว่าไม่มีความจำเป็นสำหรับผลการทดลองในการวัดความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมความรู้

2) ความรู้ที่ใช้อบรมควรเป็นเนื้อหาที่เคยได้รับการจัดอบรมมาแล้วและวิทยากรที่ใช้อบรมควรมีประสบการณ์ทางและความรู้ในแต่ละด้านของกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมถึงภาษาที่ใช้ควรถ่ายทอดความเข้าใจ

ขั้นที่ 2 แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

1) ในแต่ละกิจกรรมควรมีการประเมินกิจกรรมนั้นๆเลยทั้งในระหว่างการจัดกิจกรรมและหลังกิจกรรม ไม่ควรรอให้จัดอบรมครบทุกกิจกรรมแล้วถึงจะทำการประเมิน

2) ผู้ประเมินไม่ควรเป็นแค่ผู้วิจัยแต่ต้องเป็นตั้ผู้จัดอบรม วิทยากร หรือผู้ช่วยวิทยากรที่จัดอบรมในแต่ละกิจกรรมร่วมประเมินผลการมีส่วนร่วมด้วยกัน

ขั้นที่ 3 แบบประเมินผลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

1) ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นส่วนใหญ่ให้นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลออกไป เพราะมองว่าไม่มีความจำเป็นสำหรับผลการทดลองในการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมความรู้

2) การประเมินผลความพึงพอใจในด้านที่ 3 ด้านพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุข ผู้วิจัยควรไปสอบถามผู้เข้าร่วมอบรมเพิ่มเติมว่าหลังจากการจัดอบรมแล้วมีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ขึ้นในชีวิตประจำวันหรือนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป

3) การประเมินผลความพึงพอใจในด้านที่ 4 ด้านเจตคติที่มีผลต่อชุมชน ผู้วิจัยควรเข้าไปสังเกตการณ์และตรวจสอบดูว่าในชุมชนของท่านได้มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนอย่างไรบ้าง หรือมีการแนะนำหรือนำไปใช้ในชุมชนหรือไม่

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับชาวบ้านในชุมชน จำนวน 25 คน เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2555 ผลปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในข้อคำถามเป็นอย่างดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งผลการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนตามเครื่องมือวิจัย โดยผู้วิจัยวางตัวในฐานะผู้วิจัยที่จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ และในฐานะผู้ให้ข้อมูล ผู้กระตุ้น ผู้ส่งเสริม ผู้สนับสนุนให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ภาพรวมของวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จึงเน้นไปที่วิธีการในเชิงคุณภาพ

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข ทั้ง 8 ด้าน สู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ 3 ชิ้น ข้างต้น ทั้งในแง่แบบทดสอบความรู้ แบบประเมินการมีส่วนร่วม และแบบประเมินผลความพึงพอใจ

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการจัดอบรม

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายบุคคล และกลุ่มคน อาทิเช่น กับทางผู้แทนประกอบด้วย หน่วยงานของภาครัฐ คือ นายก องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศมนตรี เป็นต้น หน่วยงานท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้มีบทบาทหรือผู้นำชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นนักพัฒนาชุมชน คือ นักพัฒนาชุมชน นักการศึกษาในระบบโรงเรียน และนักวิชาการ เป็นต้น ตลอดจนแกนนำชุมชน คือ กลุ่มกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในชุมชน โดยทำการเก็บข้อมูลทั้งสิ้นจำนวน 20 คน

เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทดลองจำนวน 20 คน (สุวิมล ว่องวานิชและนางลักษณ์ วิรัชชัย, 2546) ด้วยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในด้านความตั้งใจที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและความพร้อมในเรื่องระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย(Induction Analysis) อภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อสรุปเป็นคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และเพื่อใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยแบบการตรวจสอบข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการตรวจสอบคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จะทำการตรวจสอบประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการและเหตุผลของคู่มือการฝึกอบรมฯ วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม เป็นคำอธิบายหลักการและเหตุผลของการจัดทำคู่มือ เพื่อเป็นการกำหนดกรอบแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรมฯ ส่วนที่ 2 ระยะเวลาการฝึกอบรม โครงสร้างเนื้อหา สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเนื้อหาแต่ละวิชา พร้อมทั้งแนวทางการจัดกิจกรรมและแนวทางในการวัดและ

ประเมินผล ส่วนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบผู้เข้าร่วมฝึกอบรม และส่วนที่ 2 การตรวจสอบผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการตรวจสอบและประเด็นในการตรวจสอบรวมทั้งเกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

1.1 เป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการในด้านการศึกษามุมชนเพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข

1.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี ในด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสร้างให้เกิดการเป็นชุมชนแห่งความสุขได้

2. ประเด็นการตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโดยตรงเป็นรายบุคคลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาฝีมือของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน

3. เกณฑ์การพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อพิจารณาผลการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นต่างๆ โดยใช้ความเห็นมากกว่ากึ่งหนึ่งของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเกณฑ์ ดังนี้

3.1 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยยืนยันนำเสนอตามรูปแบบที่เสนอ

3.2 ประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เห็นด้วย จำนวน 3 ท่านขึ้นไป ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มเติมตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะไว้

ซึ่งการตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นจะนำไปพัฒนาให้สมบูรณ์ต่อไปยิ่งขึ้น

3.4 สรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน นำผลการทดลองการอบรมจากขั้นตอนที่ 3.3 มาสรุปผลในประเด็นของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขในแต่ละองค์ประกอบ

3.4.1 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.4.2 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ครั้งนี้ เป็นวิจัยในรูปแบบการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนโดยทำการคัดเลือกและพิจารณาว่าเป็นชุมชนที่มีความสอดคล้องและมีลักษณะที่เป็นไปตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุข โดยใช้เกณฑ์ในการจำแนกแบ่งหมวดหมู่ องค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้งองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้านจากการสังเคราะห์ขึ้นจากองค์ประกอบความสุขในบริบทชุมชนทั้งในระดับนานาชาติ และในระดับประเทศไทยอันประกอบด้วย ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) ตลอดจนเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ที่มีศักยภาพ ตลอดจนมีความพร้อมในการร่วมมือต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขก่อนและจึงดำเนินการวิจัยภาคสนามในพื้นที่ที่มีความเป็นตัวแทนของการเป็นชุมชนแห่งความสุข คือ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการสำรวจและวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ซึ่งผ่านการตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชน แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข แบบสัมภาษณ์เจาะลึกความคิดเห็นเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การวัดความถี่ของคำหรือข้อความ และการใช้สถิติเชิงบรรยายเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตั้งแต่มีนาคมถึงธันวาคม 2555 รวมทั้งสิ้น 12 เดือน ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเป็น 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย ผลของการสร้างกรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผลของการกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม และผลการตรวจสอบความถูกต้องและสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร

ขั้นตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม

ขั้นตอนที่ 1.3 การตรวจสอบความถูกต้องและผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย รายงานวิจัย บทความ และเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2.2 ผลการศึกษาจากข้อมูลตามสภาพจริงที่ได้จากการออกวิจัยพื้นที่ภาคสนามเพื่อนำเสนอผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และผลสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 3.1 ร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 3.2 ผลการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 3.3 ผลการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 3.4 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขผู้วิจัยได้ทำการแบ่งผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเป็น 3 ขั้นตอน คือ ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม โดยยึดตามกรอบแนวคิดตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข และการตรวจสอบความถูกต้องและสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพและบริบทจากหน่วยงานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น ผู้วิจัยนำเสนอตามประเด็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 ที่ตั้งของชุมชน

อำเภอศรีประจันต์ ทำการแบ่งเขตการปกครองโดยใช้การแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค โดยอำเภอศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 9 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลศรีประจันต์ (Si Prachan) ตำบลบ้านกร่าง (Ban Krang) ตำบลวังห้ว (Wang Wa) ตำบลวังน้ำซับ (Wang Nam Sap) ตำบลมดแดง (Mot Daeng) ตำบลบางงาม (Bang Ngam) ตำบลดอนปู่ (Don Pru) ตำบลปลายนา (Plai Na) และตำบลวังยาง (Wang Yang) ประวัติความเป็นมาของตำบลศรีประจันต์ เดิมชื่อว่าตำบลกระพุง มาในราวปี พ.ศ.2480 ได้มีนายถม มีทองคำ เป็นกำนันคนแรก และได้รับประกอบคุณงามความดีเป็นจำนวนมาก จึงได้รับการแต่งตั้งนามใหม่ว่า "ขุนศรีประจันต์รักษา" ราษฎรเห็นว่าชื่อตำบลเก่าไม่เหมาะสม และได้ทราบว่ากำนันเปลี่ยนนามใหม่ จึงเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนชื่อตำบลให้เป็นไปตามชื่อกำนันใหม่ จึงขนานนามว่า "ตำบลศรีประจันต์" มาจนทุกวันนี้ ตำบลศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน

1.1.2 ภูมิประเทศของชุมชน

เนื้อที่ของอำเภอศรีประจันต์มีเนื้อที่ทั้งหมด ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ไร่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำการเกษตร ทำนา ทำไร่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสามจุ่น

การไฟฟ้า มีไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกอำเภอ มีจำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรทั้งหมดในอำเภอ

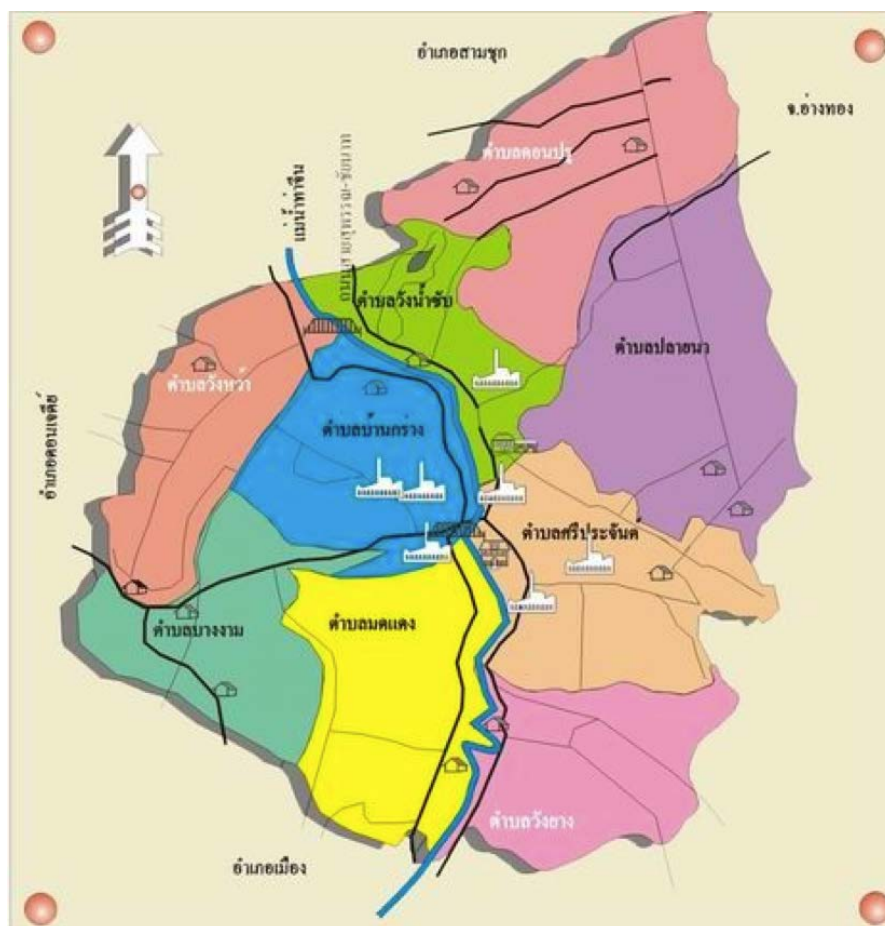
การประปา ครอบคลุมทุกพื้นที่ในคุ้ม วัง และตำบล

การโทรคมนาคม ตู้โทรศัพท์สาธารณะมี 105 ตู้ หรือเฉลี่ย 15 ตู้ต่ออำเภอ

การคมนาคม การคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ทั้งภายในและระหว่างอำเภอ มีความสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากได้มีโครงการปรับปรุงถนนในเขตอำเภอ และตลอดทุกตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยมีเส้นทางจากถนน

1.1.3 อาณาเขตติดต่อและแผนที่อำเภอศรีประจันต์

อำเภอศรีประจันต์ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสามชุก อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอแสวงหา (จังหวัดอ่างทอง) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอสามโก้ (จังหวัดอ่างทอง) ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอดอนเจดีย์

ภาพที่ 1 แสดงแผนที่อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

1.1.4 จำนวนครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน ประกอบด้วยประชากรทั้งสิ้น 62,498 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 29,818 คน และเพศหญิง 32,680 คน (อ้างอิงจากข้อมูลสถิติประชากรตามสำนักบริหารการทะเบียน อำเภอศรีประจันต์ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2555)

1.1.5 สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 90 ของผู้มีงานทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานของรัฐ รับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชาชนภายในชุมชนมากที่สุด คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ชมพู่ เป็นต้น ส่วนพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง พืชผัก เช่น แตงกวา ผักคะน้า กวางตุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว มันเทศ พริก ผักชี ต้นหอม บวบ เป็นต้น ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้บริโภคภายในครอบครัว และนำบางส่วนมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม ด้านอุตสาหกรรมภายในอำเภอมีโรงงาน ได้แก่ โรงงานสุพรรณฟุตแวร์ โรงงานปุ๋ย โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โรงสีข้าว และอื่นๆ ประกอบด้วย

โรงแรม บัมน้ำมัน โรงสีข้าว ร้านขายรถยนต์เก่านำเข้า บริษัทประกันรถยนต์ ร้านรับซ่อมของเก่า ตลาดนัด ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านขายอะไหล่รถยนต์ ร้านกลึงเครื่องจักรกล ร้านฮ็อค เชื่อม กลึง ฟาร์ม ผลิตภัณฑ์การเกษตร ร้านอาหาร ร้านตัดผมชาย ร้านเสริมสวย กิจกรรมวางแผนโบราณ หน่วยธุรกิจ (โรงแรม บัมน้ำมัน ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น

1.1.6 สภาพสังคม

การศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ห้องสมุดประจำอำเภอ ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ศูนย์ข้อมูลประจำตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเพื่อส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน เป็นต้น สถาบันและองค์การศาสนา ประกอบด้วย วัด สาธารณะมีโรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมคุณภาพระดับตำบล และเรื่องอัตราความสะอาดและอัตราการมีและใช้ส้วมรดน้ำเป็นร้อยละ 100 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย ตูยามและรถตรวจการดับเพลิง แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย ลำน้ำ ห้วย บึง หนอง แม่น้ำ และคลองชลประทาน

ขั้นตอนที่ 1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามความเป็นจริงจากการวิจัยภาคสนาม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย(Induction Analysis) อภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัยในการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ด้วยการจัดเวทีการเรียนรู้ กับทางผู้แทน ประกอบด้วย หน่วยงานของภาครัฐ คือ นายก อบต เทศมนตรี เป็นต้น หน่วยงานท้องถิ่น คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ผู้เข้าร่วมโครงการ คือ ผู้มีบทบาทหรือผู้นำชุมชน คือ ประชาชนชาวบ้าน และผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นนักพัฒนาชุมชน คือ นักพัฒนาชุมชน นักการศึกษาในระบบโรงเรียน และนักวิชาการ เป็นต้น และแกนนำชุมชน คือ กลุ่มกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพในชุมชน ผลของการจัดเวทีการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่า สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วย 8 ด้าน จากเครื่องมือวิจัย 2 ชุด คือ แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน และแบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาทีในแต่ละด้านตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มจำนวน 70 คน ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่ภาคสนามสำหรับการดำเนินวิจัยนั้นคือชุมชนตามเกณฑ์ความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยเลือกที่ความโดดเด่นของกิจกรรมโครงการในแต่ละชุมชน จึงได้ทำการ

เลือกตำบลวังน้ำซับ และวังหว่า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ภาคสนามในการศึกษาเพราะเหตุผลข้อสำคัญคือ การเข้าถึงข้อมูลที่แท้จริงเพราะได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในการเข้าถึงข้อมูลและทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่ำ ทั้งนี้มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 70 คน แบ่งออกเป็นตำบลวังน้ำซับ 35 คนและตำบลวังหว่า 35 คนที่ใช้งานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยจำแนกออกเป็นประเด็น 4 ส่วนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลทั่วไปที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจากตำบลวังหว่าและตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์จำนวนทั้งสิ้น 70 คน ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 8-10 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1 การนำเสนอข้อมูลทั่วไปที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจากตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์จำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตำบลวังน้ำซับผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล (N=35)	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	20	57.15
	หญิง	15	42.85
อายุ	น้อยกว่า 20 ปี	0	0.00
	21 – 30 ปี	3	8.57
	31 – 40 ปี	14	40.00
	41 – 50 ปี	8	22.29
	51 – 60 ปี	5	14.29
	มากกว่า 60 ปี	5	14.29
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	20	57.15
	ปริญญาตรี	13	37.15
	ปริญญาโท	2	5.71
	ปริญญาเอก	0	0.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล (N=35)	
		จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ	นักเรียน	0	0.00
	แม่บ้าน	12	34.28
	ชาวสวน ชาวไร่	12	34.28
	ข้าราชการ	2	5.71
	พนักงานบริษัทเอกชน	4	11.42
	เจ้าของกิจการ	3	8.57
	พระสงฆ์	1	2.87
	อื่นๆ	1	2.87
รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน	1	2.87
	5,000-15,000 บาท/เดือน	18	51.42
	15,000-25,000 บาท/เดือน	10	28.57
	25,000-35,000 บาท/เดือน	1	2.85
	มากกว่า 35,000 บาท/เดือน	5	14.29
ระยะเวลาที่อาศัย	1-5 ปี	4	11.42
	6-10 ปี	8	22.84
	11-15 ปี	10	28.57
	มากกว่า 15 ปี	13	37.14

จากตารางที่ 4 พบว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วยเพศชายจำนวน 20 และเพศหญิง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 57.15 และ 42.85 ส่วนอายุ ประกอบด้วยน้อยกว่า 20 ปี 0 คน 21 – 30 ปี 3 คน 31 – 40 ปี 14 คน 41 – 50 ปี 8 คน 51 – 60 ปี 5 คน และ มากกว่า 60 ปี 5 คน คิดเป็นร้อยละ 0.00 8.57 40.00 22.29 14.29 และ 14.29 ส่วนระดับการศึกษาประกอบด้วยต่ำกว่าปริญญาตรี 20 คน ปริญญาตรี 13 คน ปริญญาโท 2 คน และ ปริญญาเอก 0 คน คิดเป็นร้อยละ 57.15 37.15 5.71 และ 0.00 ส่วนอาชีพประกอบด้วย นักเรียน 0 คน แม่บ้าน 12 คน ชาวสวน ชาวไร่ 12 คน ข้าราชการ 2 คน พนักงานบริษัทเอกชน 4 คน เจ้าของกิจการ 3 คน พระสงฆ์ 1 รูป และอาชีพอื่นๆ 1 คิดเป็นร้อยละ 0.00 34.28 34.28 5.71 11.42 8.57 2.87 และ 2.87 ส่วนรายได้ประกอบด้วย ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน 1 คน 5,000-15,000 บาท/เดือน 18 คน 15,000-25,000 บาท/เดือน 10 คน 25,000-35,000 บาท/เดือน 1 คน และ มากกว่า 35,000 บาท/เดือน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 51.42 28.57 2.87 และ 14.29 และส่วนการอยู่อาศัยในพื้นที่ ประกอบด้วย 1-5 ปี 4 คน 6-10 ปี 8 คน 11-15 ปี 10 คน มากกว่า 15 ปี 13 คน คิดเป็นร้อยละ 11.42 22.84 28.57 37.14 ตามลำดับ

2. การนำเสนอข้อมูลทั่วไปที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจากตำบลวังห้ว อำเภอศรีประจันต์จำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของตำบลวังห้วผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล (N=35)	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	25	71.42
	หญิง	10	28.58
อายุ	น้อยกว่า 20 ปี	2	2.85
	21 – 30 ปี	4	11.42
	31 – 40 ปี	14	40.00
	41 – 50 ปี	5	14.29
	51 – 60 ปี	3	8.57
	มากกว่า 60 ปี	7	20.00
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	23	65.71
	ปริญญาตรี	7	20.00
	ปริญญาโท	4	11.42
	ปริญญาเอก	1	2.85
อาชีพ	นักเรียน	2	5.71
	แม่บ้าน	16	45.71
	ชาวสวน ชาวไร่	9	25.71
	ข้าราชการ	2	5.71
	พนักงานบริษัทเอกชน	3	8.57
	เจ้าของกิจการ	3	8.57
	พระสงฆ์	0	0.00
	อื่นๆ	0	0.00
รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน	1	2.85
	5,000-15,000 บาท/เดือน	17	48.57
	15,000-25,000 บาท/เดือน	8	22.85
	25,000-35,000 บาท/เดือน	6	17.14
	มากกว่า 35,000 บาท/เดือน	3	8.57
ระยะเวลาที่อาศัย	1-5 ปี	6	17.14
	6-10 ปี	10	28.57
	11-15 ปี	4	11.42
	มากกว่า 15 ปี	15	42.85

จากตารางที่ 5 พบว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วยเพศชายจำนวน 25 และเพศหญิง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 71.42 และ 28.58 ส่วนอายุ ประกอบด้วยน้อยกว่า 20 ปี 2 คน 21 – 30 ปี 4 คน 31 – 40 ปี 14 คน 41 – 50 ปี 5 คน 51 – 60 ปี 3 คน และ มากกว่า 60 ปี 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.85 11.42 40.00 14.29 8.57 และ 20.00 ส่วนระดับการศึกษาประกอบด้วยต่ำกว่าปริญญาตรี 23 คน ปริญญาตรี 7 คน ปริญญาโท 4 คน และปริญญาเอก 1 คน คิดเป็นร้อยละ 65.71 20.00 11.42 และ 5.71 ส่วนอาชีพประกอบด้วย นักเรียน 2 คน แม่บ้าน 16 คน ชาวสวน ชาวไร่ 9 คน ข้าราชการ 2 คน พนักงานบริษัทเอกชน 3 คน เจ้าของกิจการ 3 คน พระสงฆ์ 0 รูป และอาชีพอื่นๆ 0 คิดเป็นร้อยละ 5.71 45.71 25.71 8.57 8.57 0.00 และ 0.00 ส่วนส่วนรายได้ประกอบด้วย ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน 1 คน 5,000-15,000 บาท/เดือน 17 คน 15,000-25,000 บาท/เดือน 8 คน 25,000-35,000 บาท/เดือน 6 คน และ มากกว่า 35,000 บาท/เดือน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.85 48.57 17.14 และ 8.57 และส่วนการอยู่อาศัยในพื้นที่ประกอบด้วย 1-5 ปี 6 คน 6-10 ปี 10 คน 11-15 ปี 4 คน มากกว่า 15 ปี 15 คน คิดเป็นร้อยละ 17.214 28.57 11.42 42.085 ตามลำดับ

3. การนำเสนอข้อมูลทั่วไปที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล จากตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว อำเภอศรีประจันต์จำนวนทั้งสิ้น 70 คน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์

	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	35	50.00
	หญิง	35	50.00
อายุ	น้อยกว่า 20 ปี	2	2.85
	21 – 30 ปี	7	10.00
	31 – 40 ปี	28	40.00
	41 – 50 ปี	13	18.57
	51 – 60 ปี	8	11.43
	มากกว่า 60 ปี	12	17.15
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	43	61.42
	ปริญญาตรี	20	28.57
	ปริญญาโท	6	8.59
	ปริญญาเอก	1	1.43

ตารางที่ 6 (ต่อ)

	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
		จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ	นักเรียน	2	2.86
	แม่บ้าน	28	40.00
	ชาวสวน ชาวไร่	21	30.00
	ข้าราชการ	4	5.7
	พนักงานบริษัทเอกชน	7	10.00
	เจ้าของกิจการ	6	8.57
	พระสงฆ์	1	1.43
	อื่นๆ	1	1.43
รายได้	ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน	2	2.86
	5,000-15,000 บาท/เดือน	35	50.00
	15,000-25,000 บาท/เดือน	18	25.72
	25,000-35,000 บาท/เดือน	7	10.00
	มากกว่า 35,000 บาท/เดือน	8	11.42
ระยะเวลาที่อาศัย	1-5 ปี	10	14.28
	6-10 ปี	18	25.72
	11-15 ปี	14	20.00
	มากกว่า 15 ปี	28	40.00

จากตารางที่ 6 พบว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 70 คน ประกอบด้วย เพศชายจำนวน 45 และเพศหญิง 25 คน คิดเป็นร้อยละ 64.29 และ 35.71 ส่วนอายุ ประกอบด้วย น้อยกว่า 20 ปี 2 คน 21 – 30 ปี 7 คน 31 – 40 ปี 28 คน 41 – 50 ปี 13 คน 51 – 60 ปี 8 คน และ มากกว่า 60 ปี 12 คน คิดเป็นร้อยละ 2.85 10.00 40.00 18.57 11.43 และ 17.16 ส่วนระดับการศึกษา ประกอบด้วย ต่ำกว่าปริญญาตรี 43 คน ปริญญาตรี 20 คน ปริญญาโท 6 คน และปริญญาเอก 1 คน คิดเป็นร้อยละ 61.42 28.57 8.59 และ 1.43 ส่วนอาชีพประกอบด้วย นักเรียน 2 คน แม่บ้าน 28 คน ชาวสวน ชาวไร่ 21 คน ข้าราชการ 4 คน พนักงานบริษัทเอกชน 7 คน เจ้าของกิจการ 6 คน พระสงฆ์ 1 รูป และอาชีพอื่นๆ 1 คิดเป็นร้อยละ 2.86 40.00 30.00 5.7 10.00 8.57 1.42 และ 1.42 ส่วน ส่วนรายได้ประกอบด้วย ต่ำกว่า 5,000 บาท/เดือน 2 คน 5,000-15,000 บาท/เดือน 35 คน 15,000-25,000 บาท/เดือน 18 คน 25,000-35,000 บาท/เดือน 7 คน และ มากกว่า 35,000 บาท/เดือน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 50.00 25.72 10.00 และ 11.42

และส่วนการอยู่อาศัยในพื้นที่ประกอบด้วย 1-5 ปี 10 คน 6-10 ปี 18 คน 11-15 ปี 14 คน มากกว่า 15 ปี 28 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 25.72 20.00 40.00 ตามลำดับ

1.2.2 สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

การนำเสนอสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านโดยจำแนกตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนของตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว โดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังตารางที่ 7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 7 ผลการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	องค์ประกอบย่อยของ ความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
องค์ประกอบ หลักที่ 1 ด้านสุขภาพ	องค์ประกอบย่อยที่ 1. ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์	<ul style="list-style-type: none"> - การเห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย - ออกกำลังกายสม่ำเสมอเหมาะสมกับวัย - พักผ่อนอย่างเพียงพอ - การมีอายุยืนยาวและแข็งแรง - เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด - การเข้าใจถึงปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ - การเข้าใจถึงการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ - ห่างไกลจากสิ่งเสพติด - มีสุขภาพะที่ดี 	14	20.00
	3. สามารถที่จะปรับตน ให้เข้ากับสถานการณ์ได้	<ul style="list-style-type: none"> - เอาตัวรอดปลอดภัยได้ในสภาวะคับขัน - มีพื้นความรู้ที่พอเพียง - การมีความหวังในอนาคตที่ดีขึ้น - ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและสามารถวางแผนในการ แก้ปัญหาชีวิต - การอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งในครอบครัว ชุมชนและใน สังคม - มีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงจัง และทำ ประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ - ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข 	11	

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความทุกข์	องค์ประกอบย่อยของความทุกข์ในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
	4. มีความสุขสงบทางใจ	<ul style="list-style-type: none"> - ใจไม่มีกิเลสมาเจือปน - มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข - การเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต - สามารถเลือกวิถีการดำรงสอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ - พอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย - รู้จักผ่อนคลาย - ไม่มีความวิตกกังวลและความตึงเครียด - รู้สึกสบายใจ - มีความเมตตา - มีความเสียสละต่อส่วนรวม - ความมีสติ - มีการหยั่งรู้เอง - ประพฤติชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน - เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงามและความเป็นธรรม 	20	
องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษา	องค์ประกอบย่อยที่ 1. การศึกษาในระบบ โรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เรียนจบมัธยมศึกษา - เชื่อว่าระบบการเรียนในโรงเรียนแม้จะต้องแข่งขันแต่ก็ทำให้รู้ว่าชีวิตนี้หนีไม่พ้นการแข่งขันถ้าผ่านจุดนี้ได้ก็จะพบความสุข - ได้รับการเข้าเรียนตามขั้นพื้นฐาน - แม้ว่าจะทำให้เด็กต้องเครียดเกินไปแต่ก็ทำให้เคารู้ว่าชีวิตจริงเป็นเช่นไร - เอนทรานซ์ติดในมหาวิทยาลัยที่พ่อแม่คาดหวัง - ความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนศึกษาเล่าเรียน - ภูมิใจในการศึกษาที่ได้รับ - ได้รับโอกาสตามความสามารถที่มี - ได้รับการยอมรับและเชิดหน้าชูตา 	26	37.15
	2. การเรียนรู้นอกระบบ โรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านออกเขียนได้ - ได้เรียนสายพานิชย์ สายช่างแล้วเลี้ยงครอบครัวได้ - มีความรอบรู้ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างลุ่มลึกและกว้างขวาง - สุขใจที่ได้สอบเทียบเพื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยล่วงหน้า - ได้เรียนวิชาเสริมอาชีพที่นำไปเลี้ยงชีพได้ - ได้รับโอกาสในการเรียนเมื่อสูงวัย - รู้สึกมีคุณค่าเท่าเทียมกับคนอื่น - ได้รับโอกาสที่มากกว่าในระบบโรงเรียน - ไม่หลุดความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา 	33	47.15

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	องค์ประกอบย่อยของ ความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
		<ul style="list-style-type: none"> - ได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตที่เป็นจริง - ไม่รู้สึกว่าการจำกัดด้วยเวลา อายุ และความรู้ - มีเวลาอ่านหนังสือเสริมความรู้ที่สนใจ - รู้สึกว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เพราะตัวเองจึงทำให้มีความสุข 		
	3. การเรียนรู้ตาม อัธยาศัย	<ul style="list-style-type: none"> - มีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้ - ได้ความรู้ที่ตรงกับความต้องการ - ได้ความรู้ที่เพิ่มเติม - การมีความรู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับอนาคตที่ดีขึ้น - ได้ท่องเที่ยวหาความรู้นอกห้องเรียน - ประทับใจตัวเองที่ได้ให้ความรู้ที่ตอบสนองของความเป็นจริงของชีวิต - รู้สึกสุขใจที่ได้เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เข้าใจตัวเองมากขึ้น 	11	15.7
องค์ประกอบ หลักที่ 3 ด้าน สิ่งแวดล้อม	องค์ประกอบย่อยที่ 1. สัดส่วนปริมาณของ ทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดิน ในการทำ เกษตรกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งน้ำหาลาปลาสมบรูณ์ได้อยู่ - สดชื่น ร่มเย็นจากแหล่งธรรมชาติ - ป่าไม้มีการอนุรักษ์พื้นที่คงไว้ 	24	34.28
	2. การมุ่งอนุรักษ์และ รักษาภาพแวดล้อม	<ul style="list-style-type: none"> - มีพิธีการบวชป่า - มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ - มีการใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ (ที่ต้องนำเชื้อจุลินทรีย์มาจากป่าลึกที่มีความอุดมสมบรูณ์สูง) - ใช้ชีวิตการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง - มีชมรมคนรักต้นไม้ - พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 	27	38.57
	3. มีการจัดการเรื่องระบบ ชลประทาน	<ul style="list-style-type: none"> - มีชมรมบริหารการรดน้ำต้นไม้ 	7	10.00
	4. สภาพแวดล้อมที่ดีและ ปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - ความปลอดภัยปราศจากมลพิษ - ไม่มีกรณีเผาป่าเพื่อหาที่ดินทำการเกษตร - โรงงานที่ก่อตั้งได้รับมาตรฐานไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน - เป็นชุมชนน่าอยู่อาศัย - ไม่มีมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ 	10	14.28
	5. มีระบบนิเวศสมดุล	<ul style="list-style-type: none"> - ป่าไม้อุดมสมบรูณ์ - บรรยากาศโล่งโปร่งสบาย 	2	2.85

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความทุกข์	องค์ประกอบย่อยของความทุกข์ในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
หลักที่ 4 ด้านครอบครัว องค์ประกอบ	องค์ประกอบย่อยที่ 1. มีสัมพันธภาพที่ดีใน ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - ครอบครัวอบอุ่น - สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน - มีเวลาให้ครอบครัวสม่ำเสมอ - ครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สุรา - ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า - ครอบครัวอบอุ่น - ลูกได้กลับมาบ้านบ่อย - ลูกรักกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง - ลูกได้แต่งงาน - พ่อแม่มีเวลาให้ - พาพ่อแม่เข้าวัด ทำบุญ - ลูกให้เงินพ่อแม่ 	31	44.28
	2. มีความสามารถใน การประกอบสัมมาชีพ ในครอบครัวที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - ลูกกลับมาทำงานในกิจการครอบครัว - ทำธุรกิจครอบครัวปราศจากความขัดแย้ง - มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว - ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต 	14	20.00
	3. มีความมั่นคงใน ครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> - การมีรายได้ที่ดี - ลูกใช้เงินพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย - มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต - กิจการได้รับการสืบทอด - มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว ด้วยการเข้าวัด สวดมนต์ ถวายทาน - ครอบครัวอยู่ได้โดยไม่พึ่งคนอื่น - มีเงินบำนาญสำรองเลี้ยงชีพตอนแก่ได้ 	14	10.00
	4. บทบาทในครอบครัวที่ เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> - มีประกันชีวิตยามเจ็บป่วย - การมีสถานะทางสังคมของคนในครอบครัวไม่น้อยกว่าคนอื่น - ได้รับการชื่นชมจากคนรอบข้าง - รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำอะไรให้ครอบครัว - ได้รับคำชมว่าเป็นสามีที่ดี - รู้สึกภูมิใจที่ได้คุมสามี (นำพาเค้าไปในทางที่ถูกที่ควร) - เป็นที่กล่าวถึงในละแวกบ้านว่ามีลูกที่ดีนะ - ครอบครัวรู้จักดีชั่ว มีความรับผิดชอบ - ได้เสียสละมากขึ้นในกับคนในครอบครัว - ได้เป็นผู้นำครอบครัวทั้งๆที่ไม่เคยคิดว่าทำได้ 	11	15.71

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความทุกข์	องค์ประกอบย่อยของความทุกข์ในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)					
			จำนวน	ร้อยละ				
องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้	องค์ประกอบย่อยที่ 1. มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้)	- รายได้พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว	38	54.28				
		- มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว						
		- คิดเป็นทำเป็น						
		- เลือกอาชีพในบริษัทใหญ่ที่มั่นคง						
		- การมีสัมมาชีพ						
		- ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน						
		- หาเงินส่งตัวเองเรียนได้						
		- มีรายได้ที่มั่นคง						
		- ลูกเลี้ยงยามแก่เฒ่า						
		- มีรายได้จากการให้เช่าที่นา						
		- ไม่เป็นหนี้สิน						
		- มีหนี้สินไม่มาก						
	2. ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย)	- หนี้สินเพื่อการศึกษาลูก	10	14.28				
		- มีเงินออมไว้ใช้ยามเจ็บป่วย						
		- มีเงินสำรองเลี้ยงชีพ						
	3. เศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)	- ซื่อประกันไว้ยามฉุกเฉิน	22	31.42				
		- มีบ้าน มีรถยนต์						
		- จัดสรรรดกให้ตระกูลเป็นอย่างดี						
		- ไม่ต้องออมเงินมากแต่ นำเงินไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม						
		องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม			องค์ประกอบย่อยที่ 1. คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม	- มีการคงเอกลักษณ์และคุณลักษณะท้องถิ่นที่ดั้งเดิม	23	32.85
						- มีการอนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม		
- มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ								
		- สืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คนรุ่นหลังรับรู้	22	31.42				
		- ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เด็กและเยาวชนรักในถิ่นบ้าน						
		3. การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก				- เกิดของตน	14	20.00
- ฟื้นฟูวัฒนธรรมที่หายไป								
- การรู้จักให้ มีการทำทาน								
		- ร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีอย่างสม่ำเสมอ เช่น งานบวช งานเปิดทองลูกนิมิต งานทอดผ้าป่า งาน						

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความทุกข์	องค์ประกอบย่อยของ ความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
	4. มีการส่งเสริม ภูมิปัญญาในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ทำบุญตักบาตร งานขึ้นบ้านใหม่ บวชต้นไม้ ใช้ จุลินทรีย์จากป่าลึก เคารพพระแม่โพสพ อุทิศบุญสู่ เจ้ากรรมนายเวร ทำบุญให้บรรพบุรุษ เป็นต้น - มีปราชญ์ชาวบ้าน - มีหน่วยงานส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน - มีการนำสินค้าเกษตรในถิ่นฐานสร้างรายได้ - มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพท้องถิ่น - มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ - มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสินค้าท้องถิ่น 	11	15.72
องค์ประกอบ หลักที่ 7 ด้าน ความเข้มแข็ง ของชุมชน	องค์ประกอบย่อยที่ 1. ชุมชนเกื้อกูลกันและ พึ่งพากันเองได้	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีความสามัคคี - มีการสานความสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ - ประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อใช้ชีวิต และหมู่คณะที่ดีงาม - เป็นชุมชนแห่งกาลยาณมิตร - มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน - ร่วมกันพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงชุมชนไป ในทางที่ 	17	24.28
	2. การมีส่วนร่วมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - งดดาม - มีการจัดกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน - มีการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ - มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน - เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม - ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมใน 	27	38.57
	3. มีคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชน - มีระบบนิเวศสมดุล - บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัยดี - อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - มีมาตรฐานในการใช้ชีวิตในชุมชน 	26	37.15
องค์ประกอบ หลักที่ 8 ด้าน ธรรมาภิบาล	องค์ประกอบย่อยที่ 1. การพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน - มีความพึงพอใจกับเทคโนโลยี - มีการบริหารงานของรัฐบาลที่โปร่งใส - มีมาตรฐานการดำเนินชีวิต 	9	12.85
	2. การปกครองบ้านเมือง อย่างดี	<ul style="list-style-type: none"> - ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม - สภาพความเป็นอยู่ที่ดี - อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - สภาพแวดล้อมที่ดีที่มีความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สิน 	14	20.00

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบหลัก ของความสุข	องค์ประกอบย่อยของ ความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย	ผู้ให้ข้อมูล (N=70)	
			จำนวน	ร้อยละ
	3. มีความเท่าเทียมกัน และมีความสุขเสมอภาค	- การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย	17	24.28
		- ความสมานฉันท์ทางสังคม		
	4. มีการส่งเสริม วัฒนธรรมประจำชาติ	- มีความเท่าเทียมทางเพศ	14	20.00
		- มีส่วนร่วมในทางการเมืองและเศรษฐกิจ		
	5. การยึดมั่นในหลัก ธรรมาภิบาล	- มีสิทธิเสรีภาพ	16	22.85
		- การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม		
		- พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หายไป	14	20.00
		- จัดประเพณีตามวิถีโบราณ		
		- มีศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ	16	22.85
		- ความโปร่งใส		
		- รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ	14	20.00
		- สามารถตรวจสอบได้		
		- ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม	14	20.00

จากตารางที่ 7 พบว่าผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านโดยจำแนกตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย โดยมีองค์ประกอบหลักทั้งสิ้น 8 ด้าน และมีองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 31 ด้าน ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 14 25 11 20 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 20.00 35.71 15.72 28.57

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 14 25 11 20 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 20.00 35.71 15.72 28.57

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 24 27 7 10 2 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 34.28 38.57 10.00 14.28 2.85

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี

มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 31 14 14 11 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 44.28 20.00 10.00 15.71

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม) โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 38 10 22 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 54.28 14.28 31.42

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 23 22 14 11 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 32.85 31.42 20.00 15.72

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี โดยมีจำนวนตามลำดับ คือ 17 27 26 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 24.28 38.57 37.15

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมาภิบาลด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล โดยมีจำนวนตามลำดับคือ 9 14 17 14 16 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 12.85 20.00 24.28 20.00 22.85

ขั้นตอนที่ 1.3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ผู้วิจัยทำการสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุข โดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้สรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจากการจัดเวทีการเรียนรู้และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายบุคคลและกลุ่มคน ไม่ว่าจะเป็นผู้แทน ผู้ร่วมโครงการ แกนนำชุมชน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ตามแนวทางที่ได้วางไว้ โดยพยายามศึกษาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) ในแต่ละด้านตามองค์ประกอบความเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงทำได้สรุปผลประเด็นที่สำคัญมาเป็นผลสรุปการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 ผลการสัมภาษณ์ในประเด็นสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่า

ด้านที่ 1 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านสุขภาพ

นางเจริณรัตน์ (สัมภาษณ์ 02 มีนาคม 2555)

“อยากให้อ่างกายไม่เจ็บป่วยเจ็บไข้ แข็งแรงเพราะจะทำให้ดิฉันมีความสุขขึ้นอีกเยอะ พอเจ็บป่วยร่างกายก็ทำให้กระทบต่อความไม่สบายจิตใจ ส่วนเรื่องอื่นนั้นดิฉันว่าความสุขก็คงจะตามมาได้เอง”

สอดคล้องกับ คุณพีเบิ้มและคุณเอื้อย (สัมภาษณ์ 09 และ 22 มีนาคม 2555)

“การให้ความสำคัญกับสุขภาพร่างกายแข็งแรงจะส่งผลต่อความสุขของครุวมร่างกายเองเราควรจัดระเบียบวินัยในการออกกำลังกายและการรับประทานอาหารอย่างมีประโยชน์”

สอดคล้องกับ หลวงพ่อไพโรจน์ (สัมภาษณ์ 09 มีนาคม 2555)

“นอกจากการมีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์แล้ว การรู้จักพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ การมีความรักและความไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ การทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ และการมีความหยิ่งรู้เอง นั่นที่นี้หมายถึงการมีความสุขจากใจเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ใจเป็นใหญ่ถ้าทำความสุขเกิดขึ้นในจิตได้ได้ก็จะส่งผลต่อความสุขกาย นอกจากนี้ควรวางเรื่องอดีตที่ผ่านพ้นไปแล้วและไม่ต้องไปกังวลหรือให้ค่ากับอนาคตที่จะมาถึง เรียกว่าการรู้จักปัจจุบันสุข นั่นคือการเข้าใจโลกตามความเป็นจริง”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทของชุมชนแห่งความสุขด้านสุขภาพจึงต้องประกอบด้วยการมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีความพึงพอใจในชีวิต มีสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ ตลอดจนการมีความรักและความไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ การทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะและการเข้าถึงการมีความหยิ่งรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในจิตใจของชุมชนแห่งความสุขด้านสุขภาพ

ด้านที่ 2 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านการศึกษา

ในประเด็นของความสุขด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน

สมศักดิ์ (สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2555)

“ผมเห็นว่าความสุขที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแม้จะต้องแข่งขันกันอย่างเคร่งเครียดแต่สิ่งนี้ก็ทำให้รู้ว่าชีวิตนี้หนีไม่พ้นการแข่งขัน ผมเชื่อว่าถ้าผ่านจุดนี้ได้ก็จะพบความสุขความภูมิใจในชีวิตด้านการเรียนการศึกษา เพราะตัวเองมีรายได้เลี้ยงชีพทุกวันนี้ก็เพราะการผ่านระบบการแข่งขันของการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย”

คุณน้อย นามสมมุติ (08 มีนาคม 2555)

“การศึกษาในระบบโรงเรียนที่เป็นอยู่นั้นไม่ค่อยส่งผลให้เกิดความสุขเท่าที่ควร เพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นระบบที่ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างดิ้นรนเพื่อตอบสนอง ค่านิยมที่มักให้ค่าว่า การเอนทรานซ์ติดทำให้ได้รับการเชิดนำชูตา ซึ่งเรียนไปก็ไม่ต่างกับการ ท่องจำเป็นนกแก้วนกขุนทองและยังไม่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน แต่ก็ยังมีส่วน เชื่อว่าน่าจะส่งผลต่อความสุขของคนอื่นที่ประสบความสำเร็จจากการจบสถาบันดีเพื่อมีโอกาสใน การเลือกเข้าทำงานในบริษัทหรือองค์กรชั้นนำ”

ในประเด็นของความสุขด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน

คุณนิดน้อย นามสมมุติ (08 มีนาคม 2555)

“เป็นความสุขอย่างหนึ่งในสมัยนั้นเพราะดิฉันเป็นรุ่นท้ายๆที่ได้มีโอกาสสอบเทียบ และเป็นวิชาเลือกที่เกิดประโยชน์ในชีวิตทำงานทุกวันนี้ นั่นก็คือวิชาพิมพ์ดีด ส่วนเรื่องการเข้า อบรมของหน่วยงานกศน ไม่ค่อยได้เข้าร่วมเลยคะ เลยไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร”

สอดคล้องกับ คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้ง (24 มีนาคม 2555)

“ทุกวันนี้ผมเองก็จัดอบรมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ให้กับหน่วยงานทั้ง ภาครัฐและภาคเอกชน จนถึงคนทุกรุ่นที่มีความสนใจจะเข้ามาเรียนรู้ ความสุขส่วนนี้เกิดขึ้นเพราะ เป็นคุณค่าความรู้ที่นำไปใช้ในท้องถิ่น เรียกว่าเป็นการอบรมในระดับรากหญ้า นอกจากนี้ผมว่า ความรู้ต้องไม่อยู่แค่ในโรงเรียนหรือแค่ในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนต้องเป็นตัว ขับเคลื่อนความรู้ให้อย่างที่ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ทำให้ผมได้พบความสุขคือ การได้สอนการได้นำ ความรู้ที่เกิดขึ้นจริงด้วยการลงมือทำมาทั้งชีวิตมาสอนมาถ่ายทอดให้คนที่สนใจได้นำไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ ให้เค้าได้สามารถเลี้ยงชีพเค้าได้ จนบางคนก็ประสบความสำเร็จในชีวิต”

สอดคล้องกับ คุณเบิ้ม นามสมมุติ (09 มีนาคม 2555)

“ทุกวันนี้ก็ได้เข้าอบรมจากหน่วยงานต่างๆทั้งของเอกชนและหน่วยงานรัฐบาลก็ เป็นเนื้อหาที่นำไปใช้ได้ทันทีในชีวิตจริง เป็นความสุขที่เกิดขึ้นตรงที่เรียนไปแล้วได้นำไปใช้ ประโยชน์ สมัยก่อนเรียนในสายวิศวกรรมศาสตร์ก็ไม่ค่อยได้นำไปใช้ยกเว้นแค่การคิดอย่างมีระบบ ระเบียบเป็นขั้นตอนเท่านั้นเอง”

สอดคล้องกับ พระไพโรจน์ (09 มีนาคม 2555)

“การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อความสุขควรที่จะเริ่มต้นจากการที่ตัวเองเป็นผู้มีความสนใจ และอยากที่จะศึกษาเรื่องนั้นๆด้วยตนเอง และการเรียนรู้ควรมีความสัมพันธ์กับความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งในส่วนนี้ก็คน น่าจะเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ค้นพบความสุขนั้นจากการเรียนรู้ได้”

ในประเด็นความสุขด้านการศึกษิตามอรรถยาชัย

พระไพโรจน์ (สัมภาษณ์ 09 มีนาคม 2555)

“ความสุขในด้านการศึกษาของคนในชุมชนนี้เกิดขึ้นจากการได้ปฏิบัติตามคำสอนในพระศาสนาโดยเริ่มตั้งแต่การมีทาน ศีล ภาวนา เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ได้เข้าถึงความจริงตามความเป็นไปของธรรมชาติ เมื่อเราเข้าใจจากคำสอนตามพระธรรมคำสอนผู้คนก็จะนำความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของตัวเองและสังคมได้อย่างมีความสุข”

สอดคล้องกับ คุณหน้อยนิต (สัมภาษณ์ 08 มีนาคม 2555)

“การศึกษาตามอรรถยาชัยแบบนี้ส่งผลต่อความสุขมากที่สุดเพราะเราได้เรียนรู้ในสิ่งที่เราสนใจและต้องการอย่างแท้จริง อย่างตัวดิฉันเองมีความสุขมากในการได้อ่านหนังสือซึ่งถือว่าเป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้ดิฉันได้คิดใคร่ครวญถึงสาระความรู้และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง เพราะดิฉันเองตั้งแต่ผ่านระบบการเรียนในระบบโรงเรียนก็มานั่งคิดกับตัวเองว่า ตัวเองเป็นคนชอบศึกษาเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ ความสุขนี้เกิดขึ้นเบาๆในทุกครั้งที่ได้อ่านหนังสือในแต่ละเล่ม เพราะที่ผ่านมามากับบังคับให้เรียนในด้านที่ใช้สิ่งที่ตัวเองรักและสนใจ เรียนรู้ตามที่พ่อแม่และเพื่อนในสมัยนั้นนิยมเรียนกัน”

สอดคล้องกับ คุณเบิ้ม นามสมมุติ (09 มีนาคม 2555)

“ใช่เลยการศึกษาแบบนี้ทำให้เรามีความสุขเพราะเราได้เลือกที่จะเรียนในสิ่งที่เราอยากที่จะเรียนและได้กำหนดความต้องการของเราเอง”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านการศึกษิต้องประกอบด้วยการผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถยาชัย เพราะการมีความสุขจากการผ่านการแข่งขันกันทางด้านการเรียนของการศึกษาในระบบโรงเรียนทำให้ภูมิใจและเป็นเหมือนบันไดขั้นแรกในการหารายได้เลี้ยงชีพ ส่วนการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนเป็นตัวความรู้ที่นำไปใช้ได้จริงที่ช่วยเติมเต็มในชีวิตของ

คนที่ไม่มีโอกาสเรียนในระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัยส่งเสริมความสุขด้านเฉพาะของตัวบุคคลนั่นเองในเรื่องที่สนใจใน โดยความสุขที่เกิดขึ้นจากการศึกษาต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมตามสถานะ วัย อาชีพการทำงาน วิถีชีวิตของคนนั้นในแต่ละช่วงเหตุการณ์

ด้านที่ 3 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านสิ่งแวดล้อม

นางเจริญรัตน์ (01 มีนาคม 2555)

“อากาศเดี๋ยวนี้แปรปรวนมาก ตั้งแต่ต้นปีมานี้ฝนตกแค่ครั้งเดียว ไม่เหมือนช่วง 3-4 ปีก่อนที่อากาศเย็นสบาย ยิ่งโดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวที่ผ่านมาฉันจำได้ว่ามีแค่สามวันก็หายไปเสียแล้ว สภาพแวดล้อมส่งผลต่อความสุขเช่นกัน เพราะฉันเป็นชาวไร่ชาวนาถ้าต้องไปทำนาในอากาศร้อนๆ น้ำไม่มีฝนฟ้าไม่ตกตามที่ควรจะเป็นก็ส่งผลกระทบต่อหลายๆด้าน”

สอดคล้องกับ คุณครูทองเหมา (สัมภาษณ์ 24 มีนาคม 2555)

“สภาพแวดล้อมทุกวันนี้ถือว่าแย่ขึ้นแต่ก่อนมากเพราะพวกเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ได้ใช้สารเคมีเป็นหลักในการเพาะปลูก ง่าย ๆ นะ ผมสามารถพูดให้คุณหยุดที่จะกินผักและผลไม้ไม่ได้เลยเพราะมีแต่สารเคมีทั้งนั้น (ไม่เชื่อวันไหนมาลองอบรมกันดู) สภาพแวดล้อม อากาศก็เต็มไปด้วยมลพิษความสุขในด้านสิ่งแวดล้อมควรจะทำให้มีความสำคัญเป็นอย่างมากด้วยการหันมาใช้เกษตรอินทรีย์เพื่อช่วยให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศน์ มุ่งอนุรักษ์สภาพแวดล้อมจากบ้านตัวเอง ไปสู่ที่ไร่ที่นาของตนเอง ส่วนนี้เองจะเป็นแรงผลักดันให้หมู่บ้านและชุมชนของเรามีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลต่อความสุข นอกจากนี้ควรมีการจัดการบริหารเรื่องน้ำหรือแหล่งน้ำเพื่อรองรับอาชีพเกษตรกรรมให้ทำแล้วมีรายได้ไม่ใช่ทำแล้วมีแต่จนมีแต่หนี้ยืมสิน”

สอดคล้องกับ นิดหน้อย (สัมภาษณ์ 08 มีนาคม 2555)

“ให้ดิฉันพูดได้จริงๆนะ (ผู้ตอบสัมภาษณ์ย้ำก่อนที่จะตอบในเรื่องนี้) สิ่งแวดล้อมโดยรวมถือว่ามีความปลอดภัยจากมลพิษ แต่ทุกวันนี้เรื่องป่าไม้ความร่มเย็นมันไม่ค่อยเหมือนแต่ก่อน อากาศร้อนขึ้นทุกที่ พายุอะไรก็รุนแรง เพราะฉะนั้นความสุขของคนในชุมชนจะต้องช่วยกันดูแลเรื่องของทรัพยากรในด้านป่าไม้ สัตว์ แหล่งน้ำให้มากขึ้นจึงจะก่อให้เกิดความสุข มีการร่วมกันใส่ใจดูแลฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของคนในชุมชนให้น่าเป็นอยู่เพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมสมบูรณ์”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุข

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การสัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำและที่ดินที่สมดุลในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

ด้านที่ 4 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านครอบครัว

คุณน้อย (สัมภาษณ์ 09 มีนาคม 2555)

“ตอนนี้ครอบครัวของดิฉันแม้ว่าจะมีรายได้ที่มั่นคง กิจการการค้าขายอยู่ตัวแล้ว แต่ก็รู้สึกว่าการที่ครอบครัวมีความรักใคร่มีความอบอุ่น ความสัมพันธ์ที่ดีของลูกมีผลต่อความสุขของดิฉันและครอบครัวอยากให้ลูกๆรักกันไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันจะทำให้มีความสุขมากขึ้นกว่าเดิม แต่ท้ายสุดก็แล้วแต่ลูกๆว่าจะคิดได้หรือไม่ ก็มีความหวังที่ว่านอกจากให้รักกันแล้ว ก็อยากให้ลูกสืบทอดกิจการของครอบครัวต่อไป”

นางจำเนียร (สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2555)

“นอกจากความมั่นคงจากรายได้ของครอบครัว ฉันคิดว่าการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว ด้วยการเข้าวัด สวดมนต์ ถือศีลส่งผลต่อความอบอุ่น ความรักกันของครอบครัวด้วยเช่นกัน (เป็นการตอบสัมภาษณ์จากแม่บ้านท่านหนึ่งที่ตื่นเช้าทุกวันต้องเข้ามาสวดมนต์ ไหว้พระตักบาตร เป็นเวลานาน แล้วเชื่อว่าสิ่งนี้นำมาซึ่งครอบครัวสุขสมบูรณ์ในครอบครัว”

คุณยุ้ย (สัมภาษณ์ 10 มีนาคม 2555)

“ดิฉันเห็นด้วยอยู่แล้วกับครอบครัวอบอุ่นมีความรัก การมีรายได้รวมของครอบครัวรวมกันที่ดีสิ่งนี้ได้สร้างความมั่นคงของฐานะครอบครัวส่งผลต่อความสุขที่แน่นอน นอกจากนี้ดิฉันเพิ่งแต่งงานได้ไม่นานดิฉันพบว่าความสุขอีกอย่างหนึ่งก็คือความรู้สึกภูมิใจที่ได้ใส่ใจ และได้บริหารการเงิน รายได้ของสามี เพราะดิฉันเชื่อว่าจะสามารถนำพาเค้าไปในทางที่ถูกที่ควรในฐานะของผู้นำครอบครัว ซึ่งเป็นความสุขจริงที่ตนรู้สึกภูมิใจที่จะได้พาให้ครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในชีวิตคู่”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านครอบครัว ประกอบด้วยคือ การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

ด้านที่ 5 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านรายได้

นายเกรียง นามสมมุติ (สัมภาษณ์ 13 มีนาคม 2555)

“การขยันหาเงินสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเริ่มต้นจากการคิดเป็นทำเป็นจะนำมาซึ่งรายได้ อย่างมั่นคง แต่รายได้ส่วนนี้ต้องมาการอาชีพสุจริต นายเกรียงกล่าวว่าเงินทองนะมีหล่นอยู่จากฟ้า อยู่ที่เอาเครื่องมืออะไรมาช้อนเก็บเงินเท่านั้นเอง เพราะบางคนก็เลือกใช้มือรับ บางคนเลือกเอาถุงกระดาษมารับ บางคนฉลาดหน่อยก็สร้างอุปกรณ์ต่อตรงรับเข้ากระเป๋า รายได้ส่วนนี้นอกจากจะเก็บออมแล้วยังต้องบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์ หรือรู้จักแบ่งสัดส่วนและให้รู้ว่าเงินส่วนใดเป็นเงินเก็บออมที่ไม่เอามาใช้ เงินส่วนใดนำไปลงทุน”

สอดคล้องกับ คุณจำเนียร (การสัมภาษณ์ 02 มีนาคม 2555)

“ฉันไม่ได้เป็นคนมีรายได้มีเงินทองมาก แต่ฉันใช้การประหยัดการออมอย่างเป็นระเบียบ หลายคนชอบเข้าใจว่าฉันเป็นคนซิงก ซี้เหนียว แต่ฉันก็ไม่สนใจเพราะฉันมีนิสัยอยากจะได้อะไรก็จะคิดให้ถี่ถ้วนแล้วก็จะออมเงินที่เหลือจากการเก็บไว้จริง โดยส่วนตัวฉันเชื่อว่าความสุขในด้านรายได้มันต้องให้ความสำคัญที่การออมมากกว่าการหาได้มากๆแล้วไม่รู้จักเก็บจักออม ที่สำคัญที่ทำให้ฉันไม่พบกับความทุกข์จากการเงินก็คือฉันไม่ชอบที่จะเป็นหนี้เป็นสินจากการการกู้ยืมหรือการหารายได้จากความโลภ”

สอดคล้องกับ คุณสงวน (สัมภาษณ์ 09 มีนาคม 2555)

“การมีรายได้ที่ดีมีผลต่อความสุขอยู่แล้ว แต่การบริหารเงินไม่เป็นก็ส่งผลให้ความทุกข์เกิดขึ้น ส่วนตัวแล้วมีความคิดว่าการออมเงินและการใช้เงินที่ออมอย่างเกิดประโยชน์ เช่น การนำเงินไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมจะส่งผลต่อความสุขที่เกิดขึ้นจากการมีรายได้ เช่น การบริจาคอุปกรณ์การแพทย์ให้โรงพยาบาลประจำตำบล การสร้างศาลาการเปรียญให้กับวัด เป็นต้น (เป็นการตอบสัมภาษณ์จากเจ้าของธุรกิจฟาร์มที่ใช้ชีวิตสมถะ ซึ่งจริงๆแล้วฐานะทางการเงินถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้ดีมาก”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านรายได้ประกอบด้วย การมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายรับ) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม) นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีองค์ประกอบความสุขในด้านรายได้ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้าน คือ การบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม

ด้านที่ 6 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านวัฒนธรรม

พอล้อ (สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

“ความสุขใจจากไม่ล้มบุพการี ผู้มีพระคุณ หมู่บ้านเราไม่ค่อยมีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่กันเสียแล้ว (ผู้สูงวัยเล่าด้วยน้ำเสียงที่สะอื้นและสายตาเศร้าจับใจ) จะมีก็เป็นลักษณะช่วงปีใหม่สงกรานต์ไทยที่เป็นพอเมือง นายก อบต ส.ส.คนดังที่เค้าจัดขึ้นมาตามหน่วยงานของราชการที่ส่งเสริมซึ่งได้ทั่วถึง จริงๆแล้วกิจกรรมรดน้ำดำหัวเกิดขึ้นเพียงเฉพาะที่มีจัดงานในช่วงเทศกาลปี

ใหม่และสงกานต์แต่เป็นเพียงลักษณะเอาอกเอาใจคนดังคนใหญ่ ส่วนตัวพ่อหล่อไม่ค่อยรู้สึกปลาบปลื้มปีติมากเท่าที่ควรเพราะเหมือนกับการจัดงานขึ้นด้วยการเกณฑ์คนชาวบ้านต่างๆให้มีส่วนร่วมมากกว่า ซึ่งไม่เหมือนกับกิจกรรมแต่เก่าก่อน ซึ่งคือ กิจกรรมการรณรงค์ขอพรผู้หลักผู้ใหญ่ กิจกรรมนี้สมัยก่อนพ่อหล่อเป็นคนจัดขึ้นมาเองโดยใช้วัดใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ในการจัดงาน และมีการเตรียมการล่วงหน้าบอกเล่ากันล่วงหน้า แถมด้วยการมอบรางวัลขอบคุณผู้ใหญ่ที่ทำประโยชน์ให้กับหมู่บ้านชุมชน ผ่านทางชมรมผู้สูงอายุ ของกศน ภายใต้อำเภอ การเรียนรู้เพื่อชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ออกอากาศทางวิทยุ ผู้สูงอายุ ซึ่งกิจกรรมนี้จะเป็นการรวบรวมและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ทำให้ผู้สูงอายุกระชุ่มกระชวยแล้วปลาบปลื้มที่คนรุ่นหลัง เด็กๆ ไม่ลืมคนแก่อย่างเรา ซึ่งสิ่งที่เล่าเหล่านี้เป็นการเห็นถึงคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิมและยังช่วยในเรื่องการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั่งงาม”

นายโต (นามสมมุติ) อดีตผู้ใหญ่บ้าน (สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

“ความสุขจากการเห็นลูกหลานสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ทุกวันนี้ที่เกิดจากกิจกรรมสืบสานท้องถิ่นที่หายไปแล้ว ท่านเห็นว่าน่าจะนำกลับมาอนุรักษ์ไว้ เช่น ล้างเท้าพ่อแม่และการล้างเท้าพระสงฆ์ การล้างเท้าพระสงฆ์และล้างเท้าขอขมาพ่อแม่ กิจกรรมนี้สมัยก่อนเราจะเห็นว่าบ้านทรงไทยจะยกสูงลอย แล้วมีการตั้งตุ่มใส่น้ำไว้ ตรงจุดนี้เองไม่ได้เหมือนกันชาวเหนือที่ตักน้ำล้างหน้าล้างเท้ากันแค่นั้น แต่ตรงนี้สมัยก่อนตอนเป็นเด็ก เด็กๆจะต้องล้างเท้าให้ผู้ใหญ่ก่อนขึ้นเรือน เว้นแต่กรณีที่มีการจัดพิธีพระทางเจ้าของบ้านจะเป็นผู้ล้างเท้าให้พระสงฆ์ก่อนขึ้นเรือน และอีกอย่างหนึ่งที่ยากให้กลับมาส่งเสริมก็คือการแห่ขบวนบูชาข้าวแพนการบูชาพระแม่โพสพ เราเป็นคนไทยนะ เราชาวสุพรรณเราเป็นลูกชาวนา เราก็มหัน่าปลุกข้าวปลุกนาเลี้ยงชีพสมัยก่อนมีการบูชาพระแม่โพสพ เรามีการขอขมาท่าน เรามีการจัดเลี้ยงทำบุญแล้วนำข้าวที่จะปลุกไปเข้าพิธีพระพิธีทางศาสนา แล้วทำการแห่ข้าวเพื่อแสดงความเคารพ หลังจากนั้นเราก็จะนำข้าวแจกจ่ายให้กับคนที่มาร่วมงาน กิจกรรมอื่นๆนอกเหนือจากนี้ที่พอมืออยู่บ้างก็คือการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เพลงท้องถิ่นของบ้านเราก็คือเพลงอีแซว หากได้ทำกิจกรรมเช่นนี้ก็ส่งผลต่อความสุขด้านวัฒนธรรม”

นางสาวหน้อยนิด (สัมภาษณ์ 08 มีนาคม 2555)

“ควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ เช่นการอนุรักษ์และการรักษา ตลอดจนส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ เนื่องจากสมัยเด็กไม่เห็นคุณค่าในส่วนนี้พอได้ไปเรียนต่างประเทศเห็นเค้าอนุรักษ์แล้วให้คุณค่าในระดับนานาชาติ โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นจนได้รับรางวัลระดับนานาชาติ สิ่งนี้เองถึงจะส่งผลที่ต่อทั้งตนเองและต่อชุมชน”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุข ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทาง วัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ด้านที่ 7 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน
พ่อล้อ (สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2555)

“ความสุขจากการที่คนในชุมชนรักใคร่ รักสามัคคี ทำอะไรร่วมกันช่วยเหลือกัน (ผู้วิจัยถามว่าลูกหลานไม่รักไม่สามัคคียังไงหรือครับ พ่อล้อช่วยเล่าให้ฟังได้หรือไม่) พ่อล้อเล่าว่า เดียวนี้เราลูกหลานเข้าเมืองกันหมดไม่ค่อยกลับมาเยี่ยมเยียน พอเดินไปข้างนอก แต่ละคนก็บ่นว่าลูกหลานไม่ได้กลับบ้านมาหาเลย เอาแต่ออกไปหางานทำกันในเมือง กลับมาที่หนึ่งก็ปีละหน พอกลับมาที่หนึ่งก็มาขอหยิบยืมเงิน เพราะมีหนี้สินมาเพิ่มขึ้นทุกที ความสนิทชิดเชื้อหรือการรู้จักมักคุ้นแทบจะไม่มีแล้ว

นายปลัด (สัมภาษณ์ 09 พฤษภาคม 2555)

“อยากให้ชุมชนคนในหมู่บ้านเรามีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยทุกคนไม่ต้องไปรอพึ่งพาหน่วยงานจากภาครัฐ เราแก้ไขปัญหabeื้องต้นกันเอง เราป้องกันปกป้องชุมชนเราให้น่าอยู่แบบแต่ก่อนที่เราสมัยเป็นเด็กก็จะมองหาน้ำค้างปลายยอดข้าวยอดหญ้า หรือการได้กลิ่นดินกินนา โดยการเริ่มต้นผ่านการกำหนดตั้งกติการ่วมกัน ซึ่งเป็นกติกาของคนในท้องถิ่นที่กำหนดขึ้นมาเอง พอเราตกลงร่วมกันได้เราก็ตรวจสอบว่าเกิดขึ้นบนพื้นฐานความต้องการของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่หรือไม่ การตกลงนี้จะเปลี่ยนแปลงเมื่อไหร่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความตกลงของส่วนรวม สิ่งเหล่านี้เราถือว่าเป็นสิทธิที่คนในชุมชนควรมี เช่นในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่ดี เราก็สามารถที่จะกำหนดโรงสี โรงปูนได้ว่าจะมีที่หลังกี่โรงในหมู่บ้านของเรา และถ้ามีปัญหาเกิดขึ้นกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเราเราก็ไปเจรจากันได้”

พี่เฉลียว (สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2555)

“พี่อยากให้ชุมชนเราเข้มแข็งด้วยการหันมาส่งเสริมอาชีพและเพิ่มโอกาสให้คนในชุมชนเราส่วนร่วมกันมากขึ้น พี่เองก็ทำอาชีพชาวนามาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าแล้ว ที่บ้านปลูกข้าวแต่พี่หันมาเปลี่ยนอาชีพเป็นปลูกหน่อไม้ฝรั่ง แล้วก็ให้คนในหมู่บ้านเรามาทำอาชีพนี้ ซึ่งพี่เป็นคนกลางประสานในทุกขั้นตอนช่วยสอนช่วยร่วมอาชีพกับเค้าโดยอาศัยบ้านพี่เองจัดแต่เป็นพื้นที่กลางในการรวบรวมสินค้า จัดล้างสินค้า แพคสินค้า รวมไปถึงการเป็นแหล่งตลาดกลางของหมู่บ้านเรา

โดยเราทำหน้าที่กำหนดเป็นกติตาร่วมกันเป็นข้อตกลง อย่างการปลูกหน่อไม้ก็กำหนดราคากลางขึ้นมา และเพิ่มการกำหนดมาตรฐานสินค้าขึ้น”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีองค์ประกอบความสุขในด้านความเข้มแข็งของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้าน คือ เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในจิตใจของชุมชนแห่งความสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ด้านที่ 8 สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านธรรมาภิบาล

นายปลัด (สัมภาษณ์ 09 พฤษภาคม 2555)

“คำว่าธรรมาภิบาล นี้มีความหมายอย่างไร ผมเองเป็นข้าราชการผมเองก็แทบจะตอบไม่ได้ แต่ผมเชื่อว่าความสุขจากธรรมาภิบาลควรเกี่ยวข้องกับคนในชุมชน คนในสังคมมีการเป็นอยู่ที่ดี มีการปกครองที่ยุติธรรม คนในชุมชนมีความเท่าเทียมกัน มีโอกาสให้กับทุกคนในชุมชน การปกครองที่ดีถ้าพูดให้ง่ายก็คือการมีสามัญสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบของคนในชุมชน มีความซื่อสัตย์ ไม่มีการโกงกินหรือเอาเปรียบซึ่งกันน่าจะทำนองนี้นะ สิ่งนี้แหละผมว่าจะนำมาซึ่งความสุขของคนในชุมชน”

พีเฉลียว (สัมภาษณ์ 9 สิงหาคม 2555)

“ดิฉันว่าถ้าชุมชนเรามีหลักการหรือหลักเกณฑ์อะไรสักอย่างที่ทำให้คนในชุมชนยึดเหนี่ยวไว้ โดยเฉพาะกับเด็กและคนรุ่นใหม่ เพื่อที่ว่าเค้าจะมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (สิ่งนี้เรียนกว่าธรรมาภิบาลใช่ไหม ดิฉันเรียกไม่ค่อยถูกและไม่คุ้นเคยกับคำนี้) เอาเป็นว่าถ้าคนในชุมชนเรารู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองก่อนหน้าที่ส่วนรวมก็จะเกิดขึ้นตามมา”

นางสาวหน้อยนิด (สัมภาษณ์ 08 มีนาคม 2555)

“ดิฉันอยากพูดในสองส่วน ส่วนแรกคือ เรื่องของความเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐานควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับ ไม่ใช่จะมีแต่ในเฉพาะเมืองหลวง เพราะการศึกษาเป็นพื้นฐานที่ทำให้คนมีโอกาสได้รับความเท่าเทียมมากขึ้นและยังส่งผลตรงต่อการมีมาตรฐานการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น ส่วนอีกเรื่องหนึ่งก็คือ ควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ เช่น การอนุรักษ์และการรักษาวัฒนธรรมเดิมที่มาตลอดจนส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ เนื่องจากพวกเราคนไทยเราไม่เห็นคุณค่าในส่วนนี้ มองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่พอโตขึ้นมุมมองส่วนนี้ของดิฉันเปลี่ยนไป ดิฉันอยากให้มีการอนุรักษ์แล้วใส่คุณค่าให้มากขึ้น โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นและรักษาคงไว้เพื่อมีโอกาสสืบทอดต่อไป”

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

1.3.2 ผลการตรวจสอบความถูกต้องและสรุปผลสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขในประเด็นองค์ประกอบย่อย มี 3 กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ผลการตรวจสอบความถูกต้อง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากระดับตอนที่ 4 ที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล มาทำการลดทอน ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบหลักทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยรวมทั้งสิ้น 31 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมาภิบาลด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

กิจกรรมที่ 2 ผลนำข้อมูลจากกิจกรรมที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อเปรียบเทียบ

กิจกรรมที่ 3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยจำแนกออกเป็นองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบที่แตกต่างของความสุขในชุมชนในแต่ละตำบลที่ได้เข้าทำการลงพื้นที่ที่วิจัยสนาม พบว่าองค์ประกอบร่วมองค์ประกอบต่าง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยพบว่า มีองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของชุมชนแห่งความสุข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 สภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบร่วมของตำบลวังน้ำซับและวังห้วมีองค์ประกอบความสุขที่เหมือนกันทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 2 3 5 6 และ 7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

1.3.2 สภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบต่างกัน ของตำบลวังน้ำซับและวังห้วมีองค์ประกอบความสุขที่ต่างกันทั้งสิ้น 3 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 1 4 และ 8 โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพ มีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 1 ด้าน คือ การมีความสุขสงบทางใจ

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

องค์ประกอบที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมชาติภูมิบาลมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 2 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ

1.3.3 ผลสรุปการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่า ด้านสุขภาพประกอบด้วยการมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ ด้านการศึกษาประกอบด้วยการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยการมีสัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล ด้านครอบครัวประกอบด้วยการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม ด้านรายได้ ประกอบด้วยการมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายรับ) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม) ด้านวัฒนธรรมประกอบด้วยการมีคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น ด้านความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วยชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และด้านการศึกษาธรรมชาติภูมิบาลด้วยการ

พัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

จากผลการตรวจสอบและการสรุปผลสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขในกิจกรรมข้างต้น (1.3.1-1.3.3) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปเป็นผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขของชุมชนภาคกลางควรมีองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากองค์ประกอบ 8 ด้าน ดังนี้

ด้านสุขภาพเป็นด้านแรกของชุมชนแห่งความสุขที่คนในชุมชนควรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถที่จะปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆได้ ตลอดจนทำให้เกิดความสุขสงบทางใจ ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบ**ด้านสิ่งแวดล้อม**เพราะเมื่อประชาชนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี คนในชุมชนจะตระหนักถึงสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาสุขภาพแวดล้อมทำให้มีระบบนิเวศเกิดความสมดุล ส่วนองค์ประกอบ**ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรมและด้านความเข้มแข็งของชุมชน**มีความสัมพันธ์ร่วมกัน คือด้านการศึกษาที่จะส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสุขจำเป็นต้องมีการศึกษาแบบผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งก็คือการศึกษาตลอดชีวิตโดยความรู้ที่เกิดขึ้นต้องเกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาที่นำเอาวิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์ความรู้บนฐานอาชีพของคนในชุมชนจึงส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้ที่เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งความสุขยังเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรคือการทำนาทำไร่ การศึกษาจึงเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การที่เช่นการเรียนรู้จากสถาบันวัด โดยวัดเปรียบเสมือนศูนย์การเรียนรู้ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ประจำท้องถิ่นที่ช่วยรณรงค์ให้คนในชุมชนใส่ใจคุณภาพชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีของคนในชุมชนเอง โดยการเชิญชวนให้คนในชุมชนหันมาลงทำเกษตรอินทรีย์และร่วมกันสวดมนต์ด้วยการงดใช้น้ำไฟในทุกวันพระที่บ้านของประชาชนเอง ตลอดจนส่งเสริมการฟื้นฟู อบรมป้องกัน ปลูกจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่อการมีรายได้ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ตลอดจนยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสมากขึ้นและสามารถรวมกลุ่มขึ้นเป็นเครือข่ายชุมชนด้วยการจัดลานกิจกรรมชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน องค์ประกอบที่สำคัญส่วนท้ายคือ**ด้านครอบครัวและด้านธรรมาภิบาล**ของประชาชนจึงเกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งในระดับครอบครัวเป็นระดับเริ่มต้นของสถาบันแรกคือการมีครอบครัวที่อบอุ่น คนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี ครอบครัวมีความมั่นคง และคนในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตน เมื่อสถาบัน

ครอบครัวมีความสุขแล้วจึงส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งสามัคคีกันกันในระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนเกิดความร่วมมือกัน ช่วยกันดูแลชุมชนและต่อต้านยาเสพติดไม่ให้เกิดขึ้น ตลอดจนจนมีความเป็นอยู่ด้วยกันแบบเท่าเทียมและเสมอภาคกัน จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนาม เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 2.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย รายงานวิจัย บทความ และเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ศึกษา เป็นต้น

2.1.1 ผลเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในระดับจังหวัด มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์ จังหวัดสุพรรณบุรี

สุพรรณบุรี เป็นจังหวัดชั้นนำในด้านแหล่งผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์คุณภาพมาตรฐานสู่สากล เป็นศูนย์กลางศึกษา การกีฬา และการท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรและมุ่งส่งออกสินค้าเกษตรอุตสาหกรรม

2. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. ยุทธศาสตร์การยกระดับคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

4. ยุทธศาสตร์การขยายฐานโอกาสพัฒนาคุณภาพในการศึกษาทุกระดับให้ตรงกับความต้องการและส่งเสริมการกีฬาให้แก่เยาวชน ประชาชนทั่วไป

5. ยุทธศาสตร์การนำการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารและบริการเพื่อประโยชน์ของประชาชน

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ตามมาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลวังน้ำซับและวังห้ว ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ โดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาที่สนับสนุนและเชื่อมโยง ยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ มุ่งหวังที่จะให้องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้นำในการบริหารการจัดการที่ดี มีความโปร่งใส ทั้ง การบริหารและการเมือง ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและส่งเสริมการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน การพัฒนาระบบให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ ประชาชน การเผยแพร่อบรมให้ประชาชนได้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และการพัฒนา ประสิทธิภาพบุคลากร

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลัง และเศรษฐกิจชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีความมั่นคงมีทรัพยากร การเงินที่คงที่เศรษฐกิจที่ดีส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สนับสนุนในเรื่อง ของการเกษตรและสินค้าอื่นๆ ให้มีคุณภาพ และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย การ พัฒนาส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีและการส่งเสริมและ สนับสนุนแหล่งเงินทุนแก่กลุ่มอาชีพ

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหวังให้ องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีเส้นทางคมนาคมที่ครบถ้วนและตอบสนองความต้องการของชุมชน ในทุกด้านมีระบบประปาที่ดี มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอต่อการเกษตรและคมนาคม การระบายน้ำที่ดี มี ระบบควบคุมการวางผังเมืองที่ดี มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาให้บริการแก่ประชาชน ส่งเสริมและ อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย การก่อสร้างถนนให้เพียงพอ การ จัดการแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคให้เพียงพอ การพัฒนาด้านไฟสาธารณะให้เพียงพอ และการพัฒนา ควบคุมและป้องกันกฎหมายตาม พ.ร.บ. ความคุมอาคารและการผังเมือง

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย การจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ นำมาใช้ในการป้องกันชีวิต และทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล การส่งเสริมการช่วยเหลือเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ พิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและป้องกันการปัญหา ยาเสพติด การ พัฒนาส่งเสริมสาธารณและพัฒนาคูณภาพชีวิตของประชาชน การส่งเสริม การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวันสำคัญแห่งชาติ และการส่งเสริมสวัสดิการและนันทนาการแก่เด็ก

5. ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหวังยกระดับคุณภาพของประชาชนในตำบลให้ได้รับโอกาสในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาชนบทรรมนิยมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย การจัดหาและสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์การศึกษาให้เพียงพอ การสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อต่างๆ และการส่งเสริม และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นชนบทรรมนิยมประเพณีที่ดีของท้องถิ่น

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและมุ่งหวังให้ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่รู้จักคุณค่าของเหลือใช้ สามารถสร้างคุณค่าให้ขยะ รู้จักแยกขยะได้ถูกต้อง รวมทั้งตระหนักและช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม และมีแนวทางในการพัฒนาที่ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาส่งเสริมอบรมสร้างจิตสำนึก ฝึกระวังป้องกัน บำบัด ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

จากยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละด้านจากยุทธศาสตร์ข้างต้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้การจำแนกตามวัตถุประสงค์และแนวทางการพัฒนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 8 ผลสรุปรายละเอียดแสดงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

ลำดับ	ยุทธศาสตร์ของการพัฒนา	วัตถุประสงค์	แนวทางการพัฒนา
1	ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครอง	มุ่งหวังที่จะให้องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้นำในการบริหารการจัดการที่ดี มีความโปร่งใส ทั้งการบริหารและการเมือง ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	1. เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชน 2. การพัฒนาระบบให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน 3. การเผยแพร่อบรมให้ประชาชนได้มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย 4. การพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากร
2	ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลัง และเศรษฐกิจชุมชน	เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเงินขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีความมั่นคง มีทรัพยากรการเงินที่คงที่เศรษฐกิจที่ดี ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพเสริมมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สนับสนุนในเรื่องของการเกษตรและสินค้าอื่นๆ ให้มีคุณภาพ	1. การพัฒนาส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน 2. การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษี 3. การส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งเงินทุนแก่กลุ่มอาชีพ

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลำดับ	ยุทธศาสตร์ของการพัฒนา	วัตถุประสงค์	แนวทางการพัฒนา
3	ยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	เพื่อมุ่งหวังให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีเส้นทางคมนาคมที่ครบถ้วนและตอบสนองความต้องการของชุมชนในทุกด้านมีระบบประปาที่ดี มีแหล่งน้ำใช้เพียงพอต่อการเกษตรและคมนาคม การระบายน้ำที่ดี มีระบบควบคุมการวางผังเมืองที่ดี มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาให้บริการแก่ประชาชน ส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1. ก่อสร้างถนนให้เพียงพอ 2. การจัดการแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคให้เพียงพอ 3. การพัฒนาด้านไฟฟ้าสาธารณะให้เพียงพอ 4. การพัฒนาควบคุมและป้องกันกฎหมายตาม พ.ร.บ. ความสะอาดและการผังเมือง
4	ยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านทรัพยากร มนุษย์ และสังคม	เพื่อมุ่งหวังในการพัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรทางด้านมนุษย์และสังคมสำหรับกลุ่มประชาชน ตั้งแต่ เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการทั้งในด้านความปลอดภัยและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน	1. จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ นำมาใช้ในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล 2. ส่งเสริมการช่วยเหลือเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม 3. การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและป้องกันการปัญหาเสพติด 4. การพัฒนาส่งเสริมสาธารณสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน 5. การส่งเสริม การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวันสำคัญแห่งชาติ 6. การส่งเสริมสวัสดิการและนันทนาการแก่เด็ก
5	ยุทธศาสตร์ด้าน การศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	เพื่อหวังยกระดับคุณภาพของประชาชนในตำบลให้ได้รับโอกาสในการศึกษาการพัฒนาศักยภาพทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น	1. จัดหาและสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์การศึกษาให้เพียงพอ 2. การสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน 3. ส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อต่างๆ 4. ส่งเสริม และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของท้องถิ่น
6	ยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านสาธารณสุข และ สิ่งแวดล้อม	เพื่อยกระดับและมุ่งหวังให้ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่รู้จักคุณค่าของเหลือใช้ สามารถสร้างคุณค่าให้ขยะ รู้จักแยกขยะได้ถูกต้อง รวมทั้งตระหนักและช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม	1. แนวทางการพัฒนาส่งเสริมอบรมสร้างจิตสำนึก ใฝ่รวาง ป้องกัน บำบัด พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 8 พบว่า ผลสรุปยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้าน

การบริหารและการปกครองยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลัง และเศรษฐกิจชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม

2.1.2 ผลสรุปนโยบายการพัฒนาในระดับตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

ผู้บริหารท้องถิ่น ได้กำหนดนโยบายการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ โดยแบ่งออกเป็น 6 นโยบาย ดังต่อไปนี้

นโยบายที่ 1 นโยบายด้านเศรษฐกิจ เป็นนโยบายที่เร่งดำเนินการเพื่อเพิ่มศักยภาพทางรายได้ ลดรายจ่าย สร้างอาชีพให้กับชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพต่างๆ ประกอบด้วย

1. สร้างระบบการจัดเก็บภาษีให้ท้องถิ่น
2. ส่งเสริมโครงการเศรษฐกิจชุมชน หรือส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างอาชีพเพิ่มอำนาจต่อรองราคาทำให้ครอบครัวมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น มีการสร้างงาน สร้างรายได้ด้วยตนเอง
3. การใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดและเท่าที่จำเป็น เพื่อปรับลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น นำไปลงทุนในโครงการและกิจกรรมที่กระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างรายได้ท้องถิ่น

นโยบายที่ 2 นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญแก่การให้หลักประกันขั้นพื้นฐานของการบริการสาธารณะ การพัฒนาคนและสังคม ให้มีคุณภาพการมีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี สงบสุข โดยมีวิธีการดำเนินการ ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นสถาบันหลักของสังคม สนับสนุนโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสถาบันครอบครัว
2. ส่งเสริมการศึกษาในระบบและนอกระบบ สร้างระบบการเรียนรู้ชุมชน
3. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะ และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ของเด็กอนุบาลเป็นศูนย์รวมการเรียนรู้
4. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน โดยการเข้าถึงระบบและการส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. ส่งเสริมการจัดตั้ง กลุ่มอาสาและป้องกันปราบปรามยาเสพติดในหมู่บ้านและตำบล
6. ส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสได้ออกกำลังกาย เพื่อเสริมสร้างสุขภาพ

และพลาณามัยที่ดี ทั้งกีฬาสากล สร้างนิสัยรักกีฬา และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อเด็กเยาวชน และประชาชนให้หลีกเลี่ยงการมั่วสุมของอบายภูมิและสิ่งเสพติด

7. ให้การสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ โดยกิจกรรมเยี่ยมบ้านสร้างเรือน

นโยบายที่ 3 นโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อำเภอศรีประจันต์เป็นพื้นที่ที่มีการละเล่นพื้นบ้านสืบทอดยาวนาน จึงควรให้มีการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงสืบต่อไป ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม ภูมิปัญญาถิ่น เพื่อการศึกษา เรียนรู้ และใช้ประโยชน์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย

2. สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาและเรียนรู้อย่างบูรณาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับบุคลากรฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ

3. สนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และประเพณีท้องถิ่นส่งเสริมการละ ดอ บายมุขในวันสำคัญทางศาสนา นำหลักธรรมของศาสนาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอย่างมีคุณภาพ

4. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำในการศึกษาและอบรม เพื่อนำแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแนวทางปฏิบัติ

นโยบายที่ 4. นโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ในสภาวะการณ์ปัจจุบันปัญหาภาวะโลกร้อนได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างมหาดศาล และทั่วถึงทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและ และประกอบอาชีพจึงควรสนับสนุนให้ดำเนินการ ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ว่างเปล่า หรือสาธารณประโยชน์

2. จัดทำกิจกรรมโครงการคัดแยกขยะ ชุมชนปลอดขยะ รักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปัญหามลพิษทางน้ำและทางอากาศในชุมชน

3. ส่งเสริมกิจกรรมอาสาสมัครชุมชน เพื่อให้เข้าถึงงานบริการประชาชนตลอดจนกิจกรรมอาสาดูแลผู้ป่วยในหมู่บ้านตลอดจนอาสาเฝ้าระวังโรคติดต่อ

นโยบายที่ 5 นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความสำคัญกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอศรีประจันต์ ประกอบด้วย

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมและทั่วถึงเพียงพอ โดยมีจัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2. พัฒนาระบบประปาหมู่บ้านให้มีมาตรฐานสะอาด และสามารถใช้ในการอุปโภค และบริโภคได้อย่างดี

นโยบายที่ 6 นโยบายการบริหารจัดการทั่วไป มีการวางแผนปรับปรุงระบบ บริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้มีความพร้อมด้านบุคลากร และเพิ่มขีด ความสามารถในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเครื่องมื่ออุปกรณ์ในการให้บริการประชาชน สนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะ และกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อ ประชาชนโดยจะเสริมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนข้าราชการ และข้าราชการฝ่ายการเมืองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการนำ องค์การสู่ความสำเร็จ

2.1.3 ผลวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยทำการจัดหมวดหมู่จากนโยบายการ พัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

จากนโยบายการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น ข้างต้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยทำการจัดหมวดหมู่โดยใช้ตารางเพื่อสรุป โดยมี รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 9 ผลรายละเอียดแสดงนโยบายการพัฒนาตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

นโยบาย ที่	นโยบายการพัฒนาตำบลของ ผู้บริหารท้องถิ่น	รายละเอียดนโยบายการพัฒนาตำบลผู้บริหารท้องถิ่น
1	นโยบายด้านเศรษฐกิจ เป็นนโยบายที่ เร่งดำเนินการเพื่อเพิ่มศักยภาพทาง รายได้ ลดรายจ่าย สร้างอาชีพให้กับ ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพต่างๆ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างระบบการจดทะเบียนให้ท้องถิ่น 2. การส่งเสริมโครงการเศรษฐกิจชุมชน หรือส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อสร้าง อาชีพเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาทำให้ครอบครัวมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น มี การสร้างงาน สร้างรายได้ด้วยตนเอง 3. การใช้จ่ายงบประมาณอย่างประหยัดและเท่าที่จำเป็น เพื่อปรับลด รายจ่ายที่ไม่จำเป็นนำไปลงทุนในโครงการและกิจกรรมที่กระตุ้น เศรษฐกิจและสร้างรายได้ท้องถิ่น
2	นโยบายที่ 2 นโยบายด้านสังคมและ คุณภาพชีวิต ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญแก่การให้หลักประกันขั้น พื้นฐานของการบริการสาธารณะ การพัฒนาคนและสังคม ให้มี คุณภาพการมีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ ดี สงบสุข	<ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นสถาบันหลักของสังคม สนับสนุนโครงการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสถาบันครอบครัว 2. การส่งเสริมการศึกษาในระบบและนอกระบบ สร้างระบบการเรียนรู้ชุมชน 3. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะ และจัดตั้งศูนย์การเรียน การสอนของเด็กอนุบาลเป็นศูนย์รวมการเรียนรู้ 4. การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้กับเด็ก เยาวชน และประชาชน โดยการเข้าถึงระบบและการส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง 5. การส่งเสริมการจัดตั้ง กลุ่มอาสาและป้องกันปราบปรามยาเสพติดใน หมู่บ้านและตำบล 6. การส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีโอกาสได้ออกกำลังกาย เพื่อ เสริมสร้างสุขภาพและพละนาามัยที่ดี ทั้งกีฬาสากล สร้างนิสัยรักกีฬา และ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อเด็ก เยาวชน และประชาชนให้หลีกเลี่ยง การมั่วสุมของอบายภูมิและสิ่งเสพติด

ตารางที่ 9 (ต่อ)

นโยบาย ที่	นโยบายการพัฒนาตำบลของ ผู้บริหารท้องถิ่น	รายละเอียดนโยบายการพัฒนาตำบลผู้บริหารท้องถิ่น
		7. การส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ โดยกิจกรรมเยี่ยมบ้านสร้างเรือน
3	นโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อำเภอศรีประจันต์เป็นพื้นที่ที่มีการละเล่นพื้นบ้านสืบทอดยาวนาน จึงควรให้มีการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงสืบต่อไป ทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ประเพณี ค่านิยมที่ดั้งเดิม ภูมิปัญญาถิ่น เพื่อการศึกษาเรียนรู้ และใช้ประโยชน์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย 2. การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาและเรียนรู้อย่างบูรณาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับบุคลากรฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ 3. การสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และประเพณีท้องถิ่นส่งเสริมการละ ลอด อบายมุขในวันสำคัญทางศาสนา นำหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมอย่างมีคุณภาพ 4. การส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำในการศึกษาและอบรม เพื่อนำแนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแนวทางปฏิบัติ
4	นโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ในสภาวการณ์ปัจจุบันปัญหาภาวะโลกร้อนได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างมหาดศาล และทั่วถึงทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและและประกอบอาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมการปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ว่างเปล่า หรือสาธารณประโยชน์ 2. การจัดทำกิจกรรมโครงการคัดแยกขยะ ชุมชนปลอดขยะ รักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปัญหามลพิษทางน้ำและทางอากาศในชุมชน 3. การส่งเสริมกิจกรรมอาสาสมัครชุมชน เพื่อให้เข้าถึงงานบริการประชาชน ตลอดจน กิจกรรมอาสาดูแลผู้ป่วยในหมู่บ้าน ตลอดจนอาสาเฝ้าระวังโรคติดต่อ
5	นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความสำคัญกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอศรีประจันต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมและทั่วถึงเพียงพอ โดยมีจัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต 2. การพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านให้มีมาตรฐานสะอาด และสามารถใช้เพื่ออุปโภคและบริโภคได้อย่างดี
6	นโยบายการบริหารจัดการทั่วไป มีการวางแผนปรับปรุงระบบบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล	<p>เพื่อให้มีความพร้อมด้านบุคลากร และเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ในการให้บริการประชาชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะ และกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยจะเสริมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนข้าราชการ และข้าราชการฝ่ายการเมืองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการนำองค์การสู่ความสำเร็จ</p>

ขั้นตอนที่ 2.2 ผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนามเพื่อนำเสนอผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยได้นำผลสรุปจากขั้นตอนที่ 2.1 คือผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิข้างต้นนำมายกกว้างขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผลยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็น

ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครองยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลัง และเศรษฐกิจชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 คือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ และสังคม และแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความเกี่ยวข้องเป็นศูนย์กลางตรงกับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับบริบทกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข ส่วนแผนยุทธศาสตร์ที่เหลือ คือ แผนยุทธศาสตร์ที่ 1-3 และ 6 เป็นแผนที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องร่วม จากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยจะนำเสนอออกเป็น 6 ส่วน ดังต่อไปนี้

2.2.1 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยจำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละด้านตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ที่ได้จากการสำรวจกิจกรรมในพื้นที่ แสดงไว้ในตารางที่ 10 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 10 ผลการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบความสุข	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ 2. กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น 3. กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม 4. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่ 5. และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย 6. กิจกรรมควบคุมใช้เลือดออก 7. กิจกรรมลานกีฬา 8. กิจกรรมแข่งกันกีฬา 9. กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ 	<p>กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ 2. การส่งเสริมนักกีฬาและสนับสนุนอุปกรณ์ทางกีฬา

ตารางที่ 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ ความสุข	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ เป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตตามองค์ประกอบความสุข ทั้ง 8 ด้าน
	10. กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ 11. กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์ 12. กิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ	
ด้านที่ 2 ด้าน การศึกษา	1. หาวัดอุปการณการศึกษา 2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ 3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย 4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการ คุ้มครองผู้บริโภค 5. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัดอุปการณการศึกษา 6. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล 7. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก 8. จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ 9. จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ 10. จัดกิจกรรมเปิดร้านธารารากาชาด	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ระบบโรงเรียน 2. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
ด้านที่ 3 ด้าน สิ่งแวดล้อม	1. กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด สิ่งแวดล้อม 2. กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. กิจกรรมก่อสร้างศาลคูส่งน้ำ 4. กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ 5. กิจกรรมขุดลอกคูส่งน้ำ 6. กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม 7. กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย 8. กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ 9. กิจกรรมปลูกต้นไม้ 10. กิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 1. การอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด 2. การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. การรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม
ด้านที่ 4 ด้าน ครอบครัว	ไม่มีกิจกรรมด้านครอบครัวที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนใน ชุมชน	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านครอบครัว
ด้านที่ 5 ด้านรายได้	1. กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา 2. กิจกรรมของกลุ่มสปูถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ 3. กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาร้ารสับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา 4. กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ 5. กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว 6. กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ 7. กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ 8. กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว 9. กิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านรายได้ 1. การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 3. ออมทรัพย์เพื่อการผลิต 4. การสร้างสถาบันจัดการการเงินชุมชน

ตารางที่ 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ ความสุข	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ เป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตตามองค์ประกอบความสุข ทั้ง 8 ด้าน
ด้านที่ 6 ด้าน วัฒนธรรม	1. กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย 2. กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ 3. กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 4. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 5. กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา 6. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ 7. กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวและปราชญ์ชาวบ้าน 8. กิจกรรมของสมาคมฯชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม 1. การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตามวัน สำคัญแห่งชาติ 2. การจัดสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีรดน้ำ ขอพรผู้สูงอายุ 3. การร่วมวันสำคัญของชาติ 4. การสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญา ชาวบ้าน
ด้านที่ 7 ด้าน ความ เข้มแข็งของ ชุมชน	1. กิจกรรมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย 3. กิจกรรมกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการ ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของ ชุมชน 1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพัฒนาท้องถิ่น 2. การส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และ ป้องกันสาธารณภัย 3. การสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการ ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย
ด้านที่ 8 ด้าน ธรรมาภิบาล	1. กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านธรรมาภิบาล 1. การรณรงค์ป้องกันการและปราบปรามยา เสพติด

จากตารางที่ 10 พบว่าผลสรุปการสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ และการส่งเสริมนักกีฬาและสนับสนุนอุปกรณ์ทางกีฬา โดยแบ่งออกเป็น 12 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งกันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัสดุทางการแพทย์ และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลักคือ การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรม

คือ หาวส์ตูดอุปกรณการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวส์ตูดอุปกรณการศึกษา ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมร้านอาหารกาชาด

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลักคือการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์รักษ์สิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมก่อสร้างศาลคูส่งน้ำ กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ กิจกรรมขุดลอกคูส่งน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนในชุมชน

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลักคือ การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การออมทรัพย์เพื่อการผลิต และการสร้างสถาบันจัดการการเงินชุมชนโดยแบ่งออกเป็น 9 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา กิจกรรมของกลุ่มสบู่อ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เชื้อนใหญ่กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาไร่ สับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว กิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตามวันสำคัญแห่งชาติ การจัดสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ การร่วมวันสำคัญของชาติ และการสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ของชาวไทย กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโส และปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมของสมาคมฯชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย และการสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย โดยแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย และกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาระบบมาภิบาลประกอบด้วย 1 กิจกรรมหลักคือ การรณรงค์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีกิจกรรมโดยแบ่งออกเป็น 1 กิจกรรมย่อย ประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

2.2.2 ผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เป็นการนำเสนอผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนจากผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน เพื่อทำการขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งผลต่อความสุขทั้ง 8 ด้าน ผ่านการทำสัญญาประชาคมในวันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2555 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ศาลาประชาคมประจำอำเภอศรีประจันต์ จากกิจกรรมทั้งหมดตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 11 ผลสรุปการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข	ผลการประเมิน				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี ระดับ มาก	มี ระดับ ปาน กลาง	มี ระดับ น้อย	ไม่ มี	
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	1. กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ		X			1. ชุมชนหัวใจดี 2. ลดเค็มหวานมันส์ เพิ่มผัก 3. ออกกำลังกายร่วมกัน
	2. กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น	X				
	3. กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม	X				
	4. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่		X			
	5. และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย				X	
	6. กิจกรรมควบคุมใช้เลือดออก	X				
	7. กิจกรรมลานกีฬา				X	
	8. กิจกรรมแข่งกันกีฬา				X	

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข	ผลการประเมิน				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี	มี	มี	ไม่	
		ระดับ มาก	ระดับ ปาน กลาง	ระดับ น้อย	มี	
	9. กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ			X		
	10. กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์			X		
	11. กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์	X				
	12. กิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ	X				
ด้านที่ 2	1. หอสมุดอุปกรณ์การศึกษา		X			1. จัดครูอาสาสมัครมาตีว
ด้าน	2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่		X			หนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น
การศึกษา	3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกไม้จากใบเตย		X			
	4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค				X	
	5. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหอสมุดอุปกรณ์การศึกษา		X			
	6. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล		X			
	7. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก		X			
	8. จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์		X			
	9. จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์		X			
	10. จัดกิจกรรมร้านธารากาชาด		X			
ด้านที่ 3	1. กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ฝึกระวังป้องกัน บำบัด		X			1. สวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน
ด้าน	2. กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม			X		2. อบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ
สิ่งแวดล้อม	3. กิจกรรมก่อสร้างศาลาคูสงน้ำ		X			3. ปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง
	4. กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ		X			4. ผลิตยาฆ่าแมลงจากชา
	5. กิจกรรมขุดลอกคูสงน้ำ		X			สัตว์
	6. กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม		X			
	7. กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย		X			
	8. กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์		X			
	9. กิจกรรมปลูกต้นไม้		X			
	10. กิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง		X			
ด้านที่ 4	ไม่มีกิจกรรมที่สำรวจเพื่อส่งเสริมความสุข				X	1. จัดโครงการธนาคารความดีเรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน
ด้าน						อบรมมารยาท
ครอบครัว						2. ทำให้ดู อยู่ให้เห็น
ด้านที่ 5	1. กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา		X			1. อบรมอาชีพ เช่น สบู่จาก
รายได้	2. กิจกรรมของกลุ่มสบู่ถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง	X				ถ่าน น้ำเต้าหู้และปาตองโก
	เทียนใหญ่					

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข	ผลการประเมิน				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี	มี	มี	ไม่	
		ระดับ มาก	ระดับ ปาน กลาง	ระดับ น้อย	มี	
	3. กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาร้าลับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา		X			2. จัดธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม
	4. กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ			X		3. ติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้
	5. กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว			X		
	6. กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ			X		
	7. กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์			X		
	8. กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว			X		
	9. กิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส. สาขาศรีประจันต์			X		
ด้านที่ 6 ด้าน วัฒนธรรม	1. กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย	X				1. เป็นอยู่อย่างต่ำมุ่งการกระทำอย่างสูง
	2. กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ	X				
	3. กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	X				2. รดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และล้างเท้าขอขมา
	4. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา	X				3. ส่งเสริมเพลงฮีโร่เฉพาะท้องถิ่น
	5. กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา	X				
	6. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ	X				4. สืบทอดการเคารพพระแม่โพสพ
	7. กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโส และปราชญ์ชาวบ้าน	X				
	8. กิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์	X				
ด้านที่ 7 ด้าน ความ เข้มแข็งของ ชุมชน	1. จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น			X		1. ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ
	2. ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย			X		2. ธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยามเกษียณอายุ
	3. กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบียร์เลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย	X				
ด้านที่ 8 ด้าน ธรรมาภิบาล	1. กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด			X		1. ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม
						2. ฝึกความรับผิดชอบน้อยๆ แต่วัยเด็ก
						3. รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

จากตารางที่ 11 พบว่าผลการประเมินการสำรวจกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพแบ่งออกเป็น 12 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น

กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์
 กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์ และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ระดับปานกลาง
 คือ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กกิจกรรม
 สนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งกันกีฬา กิจกรรม
 ส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมิน
 กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ หารืออุปกรณ์การศึกษา ศูนย์
 การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกไม้จากใบเตย
 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใน
 ตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบัน
 พระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมรณรงค์อากาศ และ
 ไม่มีการจัดกิจกรรมเลยคือ กิจกรรมจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการ
 คู้มครองผู้บริโภค

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมิน
 กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการอบรม
 จิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด กิจกรรมก่อสร้างตาดูส่งน้ำ กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ กิจกรรม
 ขุดลอกคูส่งน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรม
 ปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง และในระดับน้อย คือ กิจกรรม
 การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนใน
 ชุมชน

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้แบ่งออกเป็น 9 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรม
 ในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมของกลุ่มสนุ่ถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เชื้อนใหญ่
 ระดับปานกลางคือ คือ กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาไร่ลับ
 นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ
 กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรม
 กลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรม พบว่าผลการประเมิน
 กิจกรรมในระดับมากทั้งสิ้นประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย กิจกรรมรดน้ำ
 ขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทาง

ศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวและปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรมคือ กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพสวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย และระดับน้อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาระบบนิเวศประกอบด้วยกิจกรรมเดียวในระดับน้อยคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

2.2.3 ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 12 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 12 ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ระดับของการจัด	ประเภท	องค์ประกอบความสุข	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข
	การจำแนกและ	ในแต่ละด้าน	
	การจัดลำดับ		
ระดับมาก		ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพทางกาย และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ
		ด้านที่ 5 ด้านรายได้	กิจกรรมของกลุ่มสนับสนุนไม้ฝ้าย ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่
		ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ
		ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวและปราชญ์ชาวบ้าน และ กิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์ กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพสวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ระดับของการจัด	ประเภท	องค์ประกอบความสุข ในแต่ละด้าน	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข
ระดับปานกลาง		ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย
		ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา	หาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกไม้จากใบเตย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก
		ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม	จัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมรื้ออาคารอากาศ กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด กิจกรรมก่อสร้างาดูดสูบน้ำ กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ กิจกรรมขุดลอกคูสูบน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง
		ด้านที่ 5 รายได้	กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา และกิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาข้าวสับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา
		ด้านที่ 1 สุขภาพ	กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ และ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์
ระดับน้อย		ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
		ด้านที่ 5 รายได้	กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส. สาขาศรีประจันต์
		ด้านที่ 7 ความเข้มแข็ง ของชุมชน	จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย
		ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล	กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

จากตารางที่ 12 พบว่าผลการจำแนกการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขสามารถแบ่งออกตามองค์ประกอบความสุขแต่ละด้าน โดยผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับตามกิจกรรมจากมากไปสู่น้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรมมากที่สุดประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ มีทั้งสิ้น 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้าง

หลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมควบคุม ไข้เลือดออก กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ด้านที่ 5 ด้านรายได้ มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมของกลุ่มสปู่ถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม มีทั้งสิ้น 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย กิจกรรมรดน้ำขอพร ผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครู อาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน และ กิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์ และด้าน ที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน มี 1 กิจกรรมคือ การกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรม น้อยที่สุดประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านที่ 1 สุขภาพ มีทั้งสิ้น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ และ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อมมี 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านที่ 5 รายได้ มีทั้งสิ้น 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่ม มะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่ม เต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์ ด้านที่ 7 ความเข้มแข็ง ของชุมชนมี 1 กิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพัฒนาท้องถิ่นและประชาสัมพันธ์ชาวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสา ธารณภัย และ ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัย จากยาเสพติด

2.2.4 ผลสรุปการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลสรุปการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคม เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ได้จากการ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน (ส่วนที่ 3) เพื่อทำการขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้และ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งผลต่อความสุขทั้ง 8 ด้าน ผ่านการทำสัญญาประชาคมในวัน จันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2555 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ศาลาประชาคมประจำอำเภอศรีประจันต์ ซึ่ง ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 13 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 13 ผลสรุปการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคมในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่มีอยู่แล้ว	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการเสนอขึ้น
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพ 1. การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ 2. การส่งเสริมนักกีฬาและสนับสนุนอุปกรณ์ทางกีฬา	1. กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี 2. กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันและเพิ่มผักผลไม้ทดแทน 3. กิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน
ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการศึกษา 1. การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน 2. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	1. กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น
ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 1. การอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด 2. การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. การรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม	1. กิจกรรมการสวมต้นไม้เพื่อลดโลกร้อน 2. กิจกรรมการอบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 3. กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง 4. กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากชากอัสตวี
ด้านที่ 4 ด้านครอบครัว	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านครอบครัว	1. จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท 2. กิจกรรม “ทำให้อู อยู่ให้เห็น”
ด้านที่ 5 ด้านรายได้	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านรายได้ 1. การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 3. ขอมทรัพย์เพื่อการผลิต 4. การสร้างสถาบันจัดการการเงินชุมชน	1. กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น สบู่จากถ่าน น้ำเต้าหู้ และปลาทองโก๋ 2. การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม 3. การส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้
ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม 1. การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ตามวันสำคัญแห่งชาติ 2. การจัดสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ 3. การร่วมวันสำคัญของชาติ 4. การสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน	1. กิจกรรม “เป็นอยู่อย่างต่ำมุ่งการกระทำอย่างสูง” 2. กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และล้างเท้าขอขมา 3. กิจกรรมส่งเสริมเพลงฮีโร่เฉพาะท้องถิ่น 4. กิจกรรมสืบทอดการเคารพพระแม่โพสพ
ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของชุมชน 1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2. การส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย 3. การสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย	1. ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ 2. ธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยามเกษียณอายุ

ตารางที่ 13 (ต่อ)

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่มีอยู่แล้ว	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการเสนอขึ้น
ด้านที่ 8	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านธรรมาภิบาล	1. กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม
ด้านธรรมาภิบาล	1. การรณรงค์ป้องกันการและปราบปรามยา เสพติด	2. กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อ น้อยๆแต่ด้วย เด็ก 3. การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

จากตารางที่ 13 พบว่าผลสรุปการมีส่วนร่วมในการนำทำประชาคมเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันส์ เพิ่มผักผลไม้ทดแทน และกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน กิจกรรมการอบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง และ กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัวประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท และกิจกรรม “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”

ด้านที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น สบู่จากถ่าน น้ำเต้าหู้และปาฟองโก การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม และการส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้

ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรม “เป็นอยู่อย่างตำมุงการกระทำอย่างสูง” กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และล้างเท้าขอขมา กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีสานเฉพาะท้องถิ่น และกิจกรรมสืบทอดการเคาพรพระแม่โพสพ

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ และธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยามเกษียณอายุ

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อ
น้อยๆแต่ด้วยเด็ก และการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

ผลการทำประชาคม ผู้วิจัยพบว่าประชาคมมีการเสนอกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านสุขภาพ ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ เช่น กิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อและกิจกรรมส่งเสริมนักกีฬาและอุปกรณ์ด้านกีฬาส่วนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอื่นจะเป็นแค่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชนประจำท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชนท้องถิ่น

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านการศึกษา ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเฉพาะในส่วนของเด็กจะเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่เข้ารับการศึกษาดำเนิน และกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวผู้เรียนที่ให้ความสนใจเข้าไปรับการเรียนรู้เองจากหน่วยงานการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่มีการขอความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ประจำท้องถิ่น โครงการกิจกรรมที่มีการเปิดให้ฝึกอบรมตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันในพื้นที่ของศาลาการเรียนรู้และห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นการเรียนรู้จากการเรียนรู้เพื่อนบ้านที่มาเล่าสู่กันฟัง

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นศูนย์การเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ในการทำนาทำไร่โดยไม่ใช้สารเคมี แล้วให้เจ้าอาวาสวัดแจ้งแก่คนในชุมชนให้ไปดูแลแปลงนาสาธิตที่ได้จัดแสดงไว้รวมถึงทางวัดเองได้จัดกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อนขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากหน่วยงานภาคท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการลดโลกร้อน การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การอบรม ป้องกัน ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมก็ไม่ได้มีการร่วมมือของคนในชุมชน

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัว

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านครอบครัว ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากการอบรมกันเองในครอบครัวและการเล่าสู่กันฟังของเพื่อนบ้าน เนื่องจากเป็นเรื่องปกติที่เวลาพบเจอกันก็มักจะถามไถ่เรื่องของคนในครอบครัว รวมถึงเวลาการจัดงานไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวชลูกของแต่ละครอบครัวก็จะ

แลกเปลี่ยนในเรื่องที่แต่ละคนสนใจ รวมไปถึงเวลาเรารวมกลุ่มญาติหรือกลุ่มชุมชนกันเองก็จะใช้การถามไถ่และเล่าเรื่องราว

ด้านที่ 5 ด้านรายได้

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านรายได้ ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแทบจะไม่เกิดขึ้นเลยเพราะแต่ละคนเล่าว่าที่ไหนขายอะไรได้ดีเค้าก็ปิดบังกันไม่ได้ มาบอกสูตรหรือบอกกรรมวิธีในการทำให้ประสบความสำเร็จอยู่แล้ว แม้ว่าจะมีการส่งเสริมจากภาครัฐไม่ว่าจะเป็นการอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือการจัดเครือข่ายรวมกลุ่มให้มีผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชน ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าชุมชนเราไม่มีสินค้าของเราเอง นอกจากนี้ทางท้องถิ่นก็ได้ส่งเสริมให้ทำการออมกับทางธนาคารเพื่อการเกษตรแต่ก็มีเฉพาะกลุ่มนายทุนที่มีรายได้ดีอยู่แล้วเข้าร่วม ผู้เข้าร่วมประชาคมเล่าว่าพวกเขาไม่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้

ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นสู่รุ่นและการเรียนรู้จากครอบครัวสู่ครอบครัวที่ปลูกฝังกันเองตามวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ที่พบเห็นก็จะเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐมีการขอความร่วมมือให้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ เป็นต้น

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมลานกิจกรรมชุมชน ร้านค้าสวัสดิการ ที่เหลือก็เป็นการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชนและการใช้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มชุมชนให้เข้ามาร่วมงานที่มีการจัดขึ้นจากภาครัฐแต่กิจกรรมที่กล่าวนี้ไม่ได้สร้างการเรียนรู้และสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนเพราะเป็นได้แค่เพียงกิจกรรมในการใช้จ่ายเงินซื้อสินค้าที่จัดขึ้น

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล

ผลจากการทำประชาคมเพื่อเสนอกระบวนการเรียนรู้ในด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานภาครัฐมอบหมายให้ส่วนท้องถิ่นไปขอความร่วมมือจากชุมชนในเรื่องของการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและการขอความร่วมมือการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน แต่คนในชุมชนเองไม่เข้าใจว่าเกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาลอย่างไร แต่ชาวบ้านจะรู้กันอยู่ว่าบ้านไหนค้ายาเสพติดแต่ก็ไม่ได้มีการยุ่งเกี่ยวกันเพราะกลัวว่าจะมีปัญหา

2.2.5 ผลการตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการสนทนากลุ่ม (Focus group)

การสรุปผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่มหลังจากที่ได้มีการจัดการทำประชาคม ผู้วิจัยได้นำผลสรุปจากการทำประชาคมข้างต้น (2.2.4) มาวิเคราะห์เพื่อสรุปเป็นผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และจัดทำเอกสารประกอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข (ภาคผนวก) ขึ้นจากการผลนำที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยทำการสรุปไว้โดยมีเนื้อหาใน 4 ประเด็น ประกอบด้วย สภาพทั่วไปของชุมชนองค์ประกอบความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะของโครงการที่สมควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามแนวทางและตรวจสอบแนวทางกิจกรรมการเรียนรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่ม (Focus group) ณ ห้องประชุม ประจำอำเภอศรีประจันต์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจากการทำสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 1

“กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านสุขภาพนอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านผู้นำชุมชน/เครือข่ายแล้ว ชุมชนของเรามีกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมด้านสุขภาพจากทางหน่วยงานสาธารณสุขได้เข้าไปขอความร่วมมือในการจัดตรวจสุขภาพและอบรมความรู้เรื่องโรคติดต่อให้กับคนในชุมชน ส่วนกระบวนการเรียนรู้อื่นที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่คนในชุมชนเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีการจัดการรณรงค์ให้หันมาให้ความสำคัญด้านสุขภาพด้วยการกินอาหารประจำพื้นบ้าน”

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 6

“ดิฉันได้รับการเรียนรู้จากการเข้าไปร่วมอบรมจากศูนย์การเรียนรู้ เช่น ในเรื่องของการใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้สารเคมี พอดิฉันได้เรียนรู้ก็ลองมาทำกับนาข้าวนาไร่

ของตัวเอง จนได้เรียนรู้ว่าการทำเกษตรอินทรีย์ส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของตัวเองและส่งผลอาชีพในครอบครัวที่มีรายได้มากขึ้นกว่าเดิม”

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มคนที่ 7

“กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านสุขภาพของผมเกิดจากการลองผิดลองถูก และนำมาใช้เปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุง พอทำได้ดีแล้วก็จะนำมาบอกต่อกันโดยผ่านการอบรมที่ตัวเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ทำหน้าที่อบรมให้กับผู้ที่สนใจเข้าร่วม”

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 2

“กระบวนการเรียนรู้สำหรับด้านการศึกษาเน้นการแสวงหาความรู้และวิธีการได้ ความรู้เปลี่ยนแปลงไป กระบวนการเรียนรู้หรือความรู้ไม่ควรจะหยุดที่ในตำราและห้องเรียน ตัวผู้เรียนควรที่จะนำตนให้เข้าไปเรียนรู้กับความรู้ที่ทาง กศน ได้มีการจัดไว้ไม่ว่าจะเป็นห้องสมุด ชุมชน หนังสือพิมพ์ที่จัดไว้ในหมู่บ้าน หรือการเข้าไปอบรมด้านวิชาชีพเพื่อสร้างอาชีพให้กับตัวเอง โดยไม่ต้องรอให้ที่จะรับข่าวสารจากหน่วยงานรัฐบาลหรือรอผู้นำชุมชนเข้ามาแจ้ง อีกกระบวนการเรียนรู้หนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนก็คือการเรียนรู้

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 6

“สมัยก่อนเราเรียนรู้กันในวัดและอาศัยครอบครัวในการสอนหนังสือและส่งเสริมให้รักการเรียนเพราะเชื่อว่าถ้าได้เรียนสูงๆก็จะได้เป็นเจ้าของนายคน ปัจจุบันคนในชุมชนเราไม่ได้มีเวลาสนใจเรื่องการเรียนรู้เพราะต้องเอาเวลาไปทำงานหาเงิน กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนก็ทำได้แค่เพียงอัปเดตภาพ ส่วนกิจกรรมที่กศน ส่งเสริมให้ก็ยังไม่เคยได้รับโอกาสเข้าร่วมเลยสักครั้ง”

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 1

“ขณะนี้หมู่บ้านเราคนที่ทำเกษตรกรรมใช้สารเคมีแทบจะทุกพื้นที่ในการทำไร่ทำนาแม้ว่าจะมีศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดให้มีการอบรมเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยจุลินทรีย์ชีวภาพแต่ชาวบ้านในชุมชนก็ไม่ได้สนใจ เพราะยังมีความเชื่อว่าการทำนาที่ได้ผลผลิตเยอะคือการทำนาด้วยสารเคมี ยิ่งโดยเฉพาะในพื้นที่บ้านเรามีกลุ่มนายทุนและนักธุรกิจที่ค้าปุ๋ยเคมีก็เชิญชวนให้ซื้อสินค้าด้วยสารเคมีในระบบเงินผ่อนหรือกู้ยืม จึงทำให้ไม่มีใครในพื้นที่ที่จะเข้ารับการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้จึงทำให้ไม่ได้เกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเพราะในพื้นที่นอกชุมชนเราเค้าเริ่มที่จะใช้การเกษตรด้วยทฤษฎีใหม่และประสบผลสำเร็จจนกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจนทำให้คนในพื้นที่เริ่มที่จะหันมาใช้ในการเกษตรอินทรีย์แทนการใช้สารเคมี”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 7

“ตัวผมเองเรียนรู้จากประสบการณ์ผ่านการศึกษารับรู้เอง โดยอาศัยทำในสิ่งที่ตัวเองรักและก็ทำไปเรื่อยไม่ได้ย่อท้อ บางทีก็มีโอกาสได้เข้าไปแลกเปลี่ยนความรู้จากเพื่อที่ทำเกษตรกรรมด้วยกัน”

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัว

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 1

“ผมเองไม่ค่อยเชื่อว่าการเรียนรู้ของชุมชนเราเกิดจากคนในครอบครัวอบรมสั่งสอน เดี่ยวนี้เด็กไม่ค่อยเชื่อฟังคนที่ เป็นพ่อแม่ แต่เค้าจะเชื่อฟังจากเพื่อนของเค้ามากกว่า ถ้าพ่อแม่ใส่ใจใจล้าที่จะคุยทุกเรื่องกับลูก รับรู้ปัญหาของลูกได้ พ่อแม่ก็จะทำให้ลูกเกิดความรักและหันหน้าเข้ามาคุยได้ทุกเรื่อง ส่วนกระบวนการเรียนรู้อื่นๆก็เป็นการเรียนรู้จากละครทีวี ในเรื่องครอบครัวผมเองก็ส่งเสริมให้ลูกได้ดูรายการที่เกี่ยวกับสาระความรู้ของความรู้ความผูกพันในครอบครัว พร้อมกับเล่าเรื่องของครอบครัวคนอื่นที่ประสบความสำเร็จ”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 2

“จริงๆแล้วกระบวนการเรียนรู้ผมคนรุ่นผมเกิดจากพี่สอนหนังสือน้องก็สอนหนังสือน้องกันต่อไป เราเรียนกันในวัด แต่พอตอนนี่การเรียนรู้ของผมเกิดจากเพื่อนร่วมงานมากกว่าก็จะเป็นการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับเรื่องของการดำรงชีพ นอกเหนือจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้ที่ตัวเองสนใจเรียนรู้ด้วยตัวเองจากข่าวสาร หนังสือพิมพ์ กิจกรรมโครงการต่างๆที่เข้าไปร่วมอบรม”

ด้านที่ 5 ด้านรายได้

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 5

“ในเรื่องรายได้การเรียนรู้ของฉันเกิดจากการออมเงินและสะสมเงินอย่างเป็นระเบียบวินัยแม้ว่าจะได้ทราบเรื่องการออก”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 7

“รายได้ของดิฉันเกิดจากการเข้าร่วมอบรมจากศูนย์การเรียนรู้เพราะที่บ้านทุกคนทำอาชีพชาวไร่ชาวนา การอบรมในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ครอบครัวดิฉันมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการเป็นหนี้เป็นสินเพราะการทำนาจากสารเคมี ต่อมาก็จะเป็นการทดลองเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและเชิญชวนคนในชุมชนเข้ามาร่วมทำอาชีพจนปัจจุบันเป็นเครือข่ายชุมชนที่สร้างรายได้ในคนในหมู่บ้าน”

ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 2

“นอกจากการคนในชุมชนเราเรียนรู้กับมาจากรุ่นสู่รุ่นและการเรียนรู้จากครอบครัวสู่ครอบครัวแล้ว เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดจากการจัดการแสดงวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เช่น การเล่นเพลงลำตัด การขับร้องเพลงอีแซวตามงานวัด จากปราชญ์ชาวบ้าน”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 6

“วัฒนธรรมที่ผมเห็นจากคนรุ่นก่อนก็คือ การเคารพและบูชาพระแม่ธรณี ผมเชื่อเรื่องโลกวิญญาณ เพราะถ้าพระแม่ธรณีตายก็คือดินตาย ดินที่ตายก็คือดินที่ไม่มีจุลินทรีย์ สิ่งนี้เองทำให้ผมให้ความสำคัญกับดิน ถ้าดินดีจะทำการเพาะปลูกอะไรก็ได้ดอกได้ผล สิ่งเหล่านี้เรียนรู้ผ่านคนรุ่นก่อน แล้วผมก็จำมาแล้วก็นำมาทำลองเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนาเพิ่มไป”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 7

“ตัวดิฉันเองเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมจากที่รุ่นปู่ย่าพาเพราะที่บ้านมีอาชีพทำไร่ทำนา กันมา 3 รุ่น อย่างเช่นเรื่องวัฒนธรรมที่ได้รับปลูกฝังกันเองในครอบครัว ก็คือการใช้ยาไล่แมลงจากควั่นไม้ ใช้การสูมและเผาไม้จนเกิดเป็นควันเพื่อขับไล่แมลง เพราะแมลงบางชนิดเป็นแมลงที่ดีต่อการทำนาทำไร่ ถ้าหากใช้ยาฆ่าแมลงที่เป็นเคมีแมลงส่วนที่ดีที่ช่วยในการปลูกพืชจะตายหมด

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 1

“ของบประมาณจากหน่วยงานรัฐและเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการขอร้องให้คนชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ โดยกิจกรรมจะเป็นรูปแบบการฝึกอบรมและร่วมกันแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และเฝ้าติดตามผล”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 5

“จัดตั้งศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน โดยตัวเองเป็นแกนนำและศูนย์กลางในการสร้างรายได้ให้ชุมชนจนเกิดเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนในการสร้างอาชีพขึ้นมา”

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 6

“ผมปลูกฝังให้ผู้เข้าร่วมอบรมโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและวัยรุ่นให้มีความรับผิดชอบต่อตัวเราและครอบครัวในเรื่องการรักและใส่ใจสิ่งแวดล้อมเพราะสิ่งนี้จะส่งผลต่อไปในภายภาคหน้าของสังคมในเราในอนาคต”

ผู้เข้าร่วมสนทนาคนที่ 7

“ดิฉันไม่ได้มีโอกาสได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ใดๆที่เกี่ยวข้องกับด้านธรรมาภิบาล ส่วนใหญ่ที่จัดศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้ก็ช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้มีอาชีพที่ค้าขายสุจริตเท่านั้นเอง ส่วนเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมดิฉันทำแล้วอาชีพชาวไร่ชาวนาของดิฉันไม่ได้ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกก็ไม่ได้สร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อมในชุมชน และดิฉันก็ให้คนรอบตัวเช่น ลูกสามี ญาติหันมาทำเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจความหมายว่าเป็นการบอกต่อความรู้ที่ได้จากการลงมือทำจากตัวเองจากครอบครัว

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่มของกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 1 ด้านสุขภาพ พบว่า

ผู้เข้าร่วมคนที่ 1

“สุขภาพเป็นสิ่งสำคัญมากในการทำให้อันคนในชุมชนมีความสุข ร่างกายที่แข็งแรงย่อมส่งผลต่อจิตใจที่ดี การจะสร้างความสุขขึ้นในชุมชนผมมองว่าปัจจุบันคนเราเจ็บป่วยใช้จากเพราะสารเคมีและสิ่งที่รับประทานอาหารอย่างไม่ถูกหลักอนามัย การเริ่มต้นแก้ไขที่ดีควรเริ่มต้นตรงที่การตรวจหาสารเคมีที่สะสมในร่างกายคน ผมพบบ่อยขึ้นมากในกลุ่มของเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ในชุมชนของเรา นอกจากนี้คนที่ไม่ได้สัมผัสสารเคมีโดยตรงก็ได้รับสารเคมีตกค้างจากการรับประทานอาหารที่มาจากสารเคมีตกค้างของการทำเกษตรกรรม การเปลี่ยนแปลงที่เป็นทางเลือกหนึ่งที่ยากจะให้เกิดขึ้นร่วมกันก็คือ การให้เกษตรกร ชาวนาชาวไร่เปลี่ยนมาใช้วิธีปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยหรือสารเคมี อย่างเช่นหมู่บ้านหนึ่งใกล้เคียงกับเรา เคาก็ได้เริ่มทำโครงการนี้ไปสักระยะหนึ่งแล้ว ผลปรากฏว่าสุขภาพร่างกายและจิตใจของคนในโครงการนั้นปราศจากความเจ็บไข้และมีสารเคมีตกค้าง สิ่งทีกล่าวเหล่านี้จะพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนไปสู่การลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการทำเกษตรกรรมจนไปสู่มีรายได้ที่พอเพียงและยั่งยืน อย่างเช่นหมู่บ้านใกล้เคียงกับชุมชนเราได้ก่อตั้งและรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ที่มีมูลค่าเงินเกือบ 20 ล้านบาทและที่น่าแปลกใจก็คือ หมู่บ้านนั้นไม่มีการกู้ยืมเงินกันเลย นั่นแสดงว่าวิธีการนี้ยังส่งผลไปถึงความมั่นคงทางรายได้”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“พี่เองอยากให้เกษตรกรเราเลิกใช้สารเคมีในการฆ่าแมลง หรือศัตรูพืช อยุ่ความรู้ของชาวไร่ชาวนาสมัยก่อน เค่าสูมควันไฟเพื่อไล่แมลงเท่านั้นไม่ได้หวังไปฆ่าทิ้ง เพราะแมลงเหล่านี้ที่มาตอนเช้าเป็นแมลงที่ดีเป็นแมลงที่คอยฆ่าแมลงตัวเล็กที่ทำลายพืช ตอนนี่เราก็ปรับเปลี่ยนจากการสูมควันไฟ เป็นการใช้อยาฆ่าแมลงจากควันไม้ เพราะสมัยก่อนเราทำเกษตรกรรมไม่กีไร่ไม่กี่แปลง เดียวนี้ก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ง่ายขึ้นเป็นรูปแบบน้ำยาฆ่าแมลงด้วย ควันไม้มันเอง หรือการจะใช้อยากำจัดแมลงจากซากสัตว์ก็ได้เช่นกัน”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 7

“ถ้าจะให้ผมพูดเรื่องนี้ ผมสามารถทำให้ทุกคนเลิกกินผักกันได้เลย เพราะทุกปีที่เรากินผักเราไม่รู้ตัวเลยว่าเรากำลังสะสมสารพิษ สารเคมีเข้าไปในร่างกาย นี่จึงเป็นที่มาที่ผมพยายามส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยและทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ อยากให้ทุกภาคส่วนช่วยส่งเสริมให้มากขึ้น ผมรู้ในทุนในพื้นที่ของเราเค้าทำธุรกิจปุ๋ย ยา และสารเคมี งบที่ผ่านๆมาเดี๋ยวนี้ออกตัดหมด ไม่มีโอกาสให้เกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ได้รู้ว่าการทำพืชการทำเกษตรอินทรีย์มันดีกว่าอย่างไร เกษตรอินทรีย์ชีวภาพไม่เพียงตอบใจที่ด้านความปลอดภัยเท่านั้นแต่ยังทำให้เกิดรายที่มั่นคงด้วยซ้ำ การ

ใช้ปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ การใช้ยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ ผมอยากให้ส่งเสริมระดับรากหญ้ามากกว่าในระดับอื่น เพราะที่อบรมมาเกือบสิบกว่าปีอบรมให้องค์กร หน่วยงาน นักศึกษาเค้าก็ไม่ได้เอาไปใช้เอาไปทำ แต่กลับกันถ้าเราส่งเสริมระดับรากหญ้า ระดับตาสีตาสาวนาชาวไร่ในพื้นที่ของเรา เค้าก็เอาไปทำเอาไปใช้เค้าก็จะรู้เองว่าคืออะไร แต่ถ้าพูดในระยะยาวไปเลยผมว่าความต่อเนื่องมีความสำคัญ คุณรู้มั้ยว่าพืชตัดแต่งพันธุกรรมเข้ามาประเทศไทยก็ชนิดแล้ว คุณรู้มั้ยว่าถ้ากินพืชเหล่านี้ไปบ่อย สังเกตมั้ยทำไมคนเราเป็นภูมิแพ้มากขึ้น นมผงก็เช่นกัน สิ่งนี้จะเข้าไปทำลายร่างกายคุณในระยะยาว จุลินทรีย์ชีวภาพมันเข้าไปแก้โดยตรงด้วยการที่ตัวจุลินทรีย์มันจะไปทำลายพวกพันธุกรรมที่เกิดการตัดต่อขึ้นมาขึ้นเอง เพราะฉะนั้นถ้าเราได้เริ่มใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพมันก็จะส่งผลให้สุขภาพของเราแข็งแรงอย่างยั่งยืน ความสุขก็จะเกิดขึ้นมาได้”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 2 ด้านการศึกษา พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 1

“เห็นด้วยนะครับถ้าให้มีอาสาสมัครมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในชุมชนเรา ชุมชนเรายังต้องการส่วนนี้อีกมาก กคน น่าจะมีบทบาทการขึ้นและเชื่อว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นได้จะรองรับปัญหาของสังคมของคนในชุมชนเราได้ ถ้าเค้าได้มีการศึกษาที่ดี เข้าได้เข้าใจความเป็นจริง ความถูกต้อง ย่อมส่งผลกับชีวิตที่ดีของเขาเอง ชีวิตดีขึ้นก็ส่งผลต่อความสุขที่ดีขึ้นของคนในชุมชน”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“ทุกวันนี้การแสวงหาความรู้และวิธีการได้ความรู้เปลี่ยนแปลงไป ความรู้ไม่ควรจะหยุดที่ในตำราและห้องเรียน ผมชื่อชมหน่วยงานการศึกษานอกกระบบโรงเรียนที่มีการอบรมอาชีพให้กับคนในชุมชน กิจกรรมที่ผ่านมาเช่นกันเพิ่มจุดในการอ่านหนังสือ ไม่ว่าจะป็นห้องสมุดชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนการขอเงินเพื่อซื้อหนังสือพิมพ์ขึ้นในหมู่บ้าน ผมไปเห็นวิธีการแล้วก็เห็นสมควรสนับสนุน แต่ในภาคปฏิบัติหนังสือพิมพ์ที่หมู่บ้านเลือกรับนั้นเป็นหนังสือพิมพ์ที่ไม่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้กันเท่าที่ควร ผมจึงอยากเสนอให้ หน่วยงาน กคน ช่วยจัดตั้งหรือทำเป็นภาคบังคับให้คนในชุมชนของเราได้เรียนวิชาจากชีวิตจริง ของคนในวิถีชุมชน หรือกำหนด เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้กับเด็ก และเยาวชนในเวลาว่าง ว่าวิถีชุมชน เช่น การทำเกษตรกรรม การทำอาชีพของชุมชนเราที่ผสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นควรเป็นอะไร แล้วทำการอบรมอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยอาจจะเชิญเหล่าปราชญ์ในชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 3

“สำหรับกิจกรรมที่เราทำอยู่แล้วในภาพหน่วยของ กคน ที่เรามุ่งให้คนในชุมชนอ่านออกเขียนได้แล้ว เรายังต้องส่งเสริมเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า เรายังพยายามที่จะเชิญชวนและจัดกิจกรรมขึ้น แต่สิ่งที่เราได้รับกลับมาเป็นลักษณะการบังคับและ

เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มมากเกินไป ไม่มีเลยที่จะมาจากหลายกลุ่มแล้วทำงานร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สิ่งที่ต้องการเห็นและอยากให้เกิดขึ้นมากที่สุดก็คือการที่เราจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้คนในชุมชน เราอยากขอความร่วมมือให้พ่อแม่ได้มีบทบาทเข้ามาร่วมมือมากขึ้นและทำงานไปด้วยกัน บางครั้งการที่เราสอนเด็กและลูกไปย่อมไม่ส่งผลต่อความต่อเนื่องที่เกิดขึ้น หาได้พ่อแม่เข้ามาร่วมมือ เรียนรู้ในทุกกิจกรรมความร่วมมือเหล่านี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น วิชาเพศศึกษา เราเชื่อว่าพ่อแม่ น่าจะเป็นครูคนแรกที่เข้าใจและสามารถอธิบายได้อย่างถูกต้องการคนอื่นที่อยู่ไกลตัวนักเรียน ส่วนกิจกรรมที่อยากให้เกิดขึ้นและเห็นด้วยก็คือ การจัดหาหรือสร้างอาสาสมัครมาเป็นครูติวเตอร์ ในชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนตลอดจนการใส่วิชาลดความเห็นแก่ตัวในชุมชนเข้าไปในกิจกรรมนี้ เพื่อสร้างนิสัยจิตอาสาให้เกิดขึ้น”

ผู้เข้าร่วมคนที่ 7

“อยากให้คุณ มีบทบาทมากกว่านี้อยากให้คุณในชุมชนเราเององค์ความรู้ของคนในชุมชน ไม่ว่าจะมาจากปราชญ์ชาวบ้านมาแนะนำมาสอนวิธีการและความรู้ เพราะคนในพื้นที่ผมเชื่อว่าย่อมชำนาญจะรู้จักพื้นที่เราดีกว่าคนอื่น แค่ว่าทำอะไรส่งผลอะไรบ้าง การทำแบบนี้ก็คือการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ขึ้น เกิดเป็นเรื่องเป็นราว จนเกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ในท้องถิ่นเรา ได้ การนำความรู้เหล่านี้ควรนำมาบอกนำมาเล่าให้ฟังว่าเกิดขึ้นอย่างไร เพราะคนที่เค้ามานำมาก็จะได้นำไปใช้ได้ง่าย อย่างที่คุณแจ้งมาการทำที่ได้ทำประชาคมมาผมเห็นด้วยเช่นกันที่จะมีการนำครูอาสาสมัครมาสอนในสิ่งที่เค้าต้องรู้ แต่ขอให้อิงกับวิถีของชุมชนวิถีของชาวบ้าน เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นก็เช่นกันนะ เอาให้สอดคล้องกับคนในชุมชนหรือจะให้ร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้านที่ผมว่าข้างต้นก็ได้”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 1

“กิจกรรมที่ผมว่าเราควรเริ่มรณรงค์และกระตุ้นประชาสัมพันธให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยากเย็นเอาเสียเลย ผมอยากให้ชุมชนของเราหัดมาสร้าง สิ่งแวดล้อมชุมชนที่ดี เพราะเราเองเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชน ถ้าชุมชนเราน่าอยู่ชุมชนเราดี ความสุขย่อมเกิดขึ้นอย่างที่ได้กล่าวไว้ว่า แคการใช้เกษตรอินทรีย์ การเลิกใช้ยาฆ่าแมลงด้วยสารเคมีเปลี่ยนมาเป็นยาฆ่าแมลงด้วยซากสัตว์ที่หมักจะทำให้สภาพแวดล้อมชุมชนเราเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ธรรมชาติที่ร่วมเย็นสดชื่นก็จะกลับคืนมาเหมือนแต่ก่อน”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“ความสุขของคนในชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ผมว่าเราต้องมองย้อนไปสมัยก่อน ว่าวิถีชีวิตของเราแต่ก่อนเป็นอย่างไร สมัยก่อนฝนตกเราจะไปเล่นน้ำฝนกัน ฝนตกที่ไรเราก็จะมีความสุขที่เราเห็นหยดน้ำค้างหรือไอน้ำบนต้นหญ้า สิ่งเหล่านี้ใช่หรือไม่ที่เราเรียกว่าความสุขในวิถี

ของสภาพแวดล้อมชุมชนที่เราอยากจะทำให้กลับมาอีกครั้งจริงๆ แล้วสิ่งที่พูดถึงก็คล้ายกับผู้เข้าร่วมคนที่ 1 ที่อยากให้มีการจัดสร้างสิ่งแวดล้อมชุมชน หรือถ้าจะให้เรียกก็คือการทำโซนนิ่งชุมชนขึ้นมา ไม่ต้องทำให้ยุ่งยากคิดงายๆ แต่เดิมเรามีความสุขอย่างไร เราก็รักษาความสุขเหล่านั้นไว้”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 3

“สิ่งแวดล้อมน่าอยู่สิ่งแวดล้อมที่ดีน่าจะส่งผลให้คนในชุมชนเรามีความสุข ดิฉันแค่อยากเสริมว่า กิจกรรมการเพิ่มความรู้ การให้ข้อมูลในชุมชนส่วนนี้สำคัญเช่นกัน ถ้าไม่ได้มีการให้ข้อมูลสิ่งแวดล้อมที่เราอยากให้เกิดขึ้นก็คงไม่มีความต่อเนื่องที่จะเกิดขึ้นได้จริง”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“ฉันเองก็เป็นคนในชุมชนที่อยู่ตรงนี้มาตั้งแต่เกิดฉันก็อยากให้ชุมชนเราเป็นแบบก่อน สมัยก่อนน่าอยู่อากาศสดชื่นกว่าสมัยนี้ เดี่ยวนี้นายทุนจะทำโรงสี จะทำบ่อทราย ก็ไม่ได้ปรึกษาหรือขอความคิดเห็นของคนในชุมชนเลย พอมีปัญหาเกิดขึ้นก็สายเกิดที่จะแก้ไขแล้ว ถ้าจะทำตามทีผู้เข้าร่วมคนที่ 1 เสนอขึ้นมาได้ ดิฉันอยากเห็นให้เกิดขึ้นมากที่สุด”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 4 ด้านครอบครัว พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 1

“ผมเห็นด้วยที่ควรส่งเสริมให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมทางการศึกษา โดยเฉพาะกิจกรรมจากหน่วยงาน กศน กระผมเชื่อว่าปัจจุบันปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นพ่อแม่และลูกไม่ค่อยที่จะกล้าคุยกัน อย่างเช่นปัญหาเรื่องท้องก่อนแต่ ผมเชื่อเลยว่าคนสุดท้ายที่จะรู้เรื่องนี้และเด็กไว้ใจที่จะพูดด้วยก็คือพ่อแม่ เพราะฉะนั้นกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นขอให้พ่อแม่มีส่วนร่วมเท่าที่จะทำได้”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“เห็นด้วยนะครับที่ว่ากิจกรรมการหาครูอาสาสมัครมาสอนมาช่วยแนะนำให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน สิ่งนี้ผมว่าน่าจะเกิดขึ้นตั้งนานแล้ว บางครั้งพ่อแม่ก็ต้องทำงานหาเงินจะหาเวลาที่ไหนมาช่วยสอนลูกได้ โดยเฉพาะเดี๋ยวนี้พ่อแม่กับเด็กคุยกันคนละภาษากัน คุยกันบางทีก็ไม่เข้าคุยจากที่จะคุยกันแล้วได้ประโยชน์กลายเป็นโทษซะมากกว่า แต่อย่าลืมนะครับสมัยก่อนครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ พี่สอนน้อง พี่เรียนเก่งน้องก็ตั้งใจเรียนเก่งตามสิ่งเหล่านี้ผมว่าเราอาจจะไม่ต้องสอนอะไรมาก แค่เราทำเป็นแบบอย่าง เป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกเห็นให้เกิดขึ้น เรามีเวลาใกล้ชิดลูกในทุกๆเรื่อง และถ้าจะให้เลือกว่าในกิจกรรมความสุขในแต่ละด้านควรเริ่มต้นที่ใด ผมคิดว่าครอบครัวน่าจะเป็นกิจกรรมแรกๆที่จะเกิดขึ้นและไปโยงเกี่ยวข้องกับทุกๆกิจกรรมในด้านอื่นๆ ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กและใกล้ชิดที่สุดที่จะทำให้ชุมชนของเรามีความสุข บางครั้งเราจะทำความสุขให้เกิดขึ้นเรื่องของครอบครัวอบอุ่นน่าจะส่งผลให้เกิดความสุขได้ง่าย”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 3

“การสร้างความสุขถ้าให้ดิฉันเลือกดิฉันก็เห็นด้วยที่จะขอให้พ่อแม่ที่เข้ามา มีบทบาทมากขึ้น ไม่อยากให้พ่อแม่ทำหน้าที่เพียงแค่ส่งลูกออกไปรับความรู้จากแหล่งการศึกษา เท่านั้น เพราะดิฉันเชื่อว่าคนที่สอนลูกได้ดีที่สุดย่อมเป็นพ่อแม่ การทำเป็นแบบอย่างที่ดีดิฉันเห็นด้วย แต่ดิฉันขอเสริมว่า การปลูกฝังเรื่องมารยาทและความรับผิดชอบควรเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นเพราะเกิดจากการอบรม สั่งสมจากบุคคลที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“เด็กสมัยนี้ไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ ถ้าพ่อแม่ได้มีบทบาทมากขึ้นช่วยส่งเสริมหรือเป็นแกนนำในการเป็นตัวอย่างให้ลูก ความอบอุ่นรักใคร่ก็จะเกิดขึ้นในครอบครัว ฉันทึ่งเด็กด้วยกับกิจกรรมที่ส่งเสริมความดีและการให้เด็กมีสัมมาคารวะพ่อแม่”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 5 ด้านรายได้ พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 1

“อย่างที่เราเข้าใจว่าการเริ่มต้นด้วยการมีสุขภาพที่ดี การมีสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ เราจะมีรายได้จากการที่เราลดต้นทุนจากการใช้สารเคมี สิ่งเหล่านี้ส่งผลชัดเจนให้คนในชุมชนมีรายได้และกำไรมากขึ้นแต่ส่วนนี้จะเป็นส่วนทำยๆที่จะเกิดขึ้นจากความสุขในหลายๆด้านที่กล่าวมา”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“รายได้ควรจะเกิดขึ้นเป็นสิ่งลำดับท้ายๆของความสุขในชุมชน เพราะเราควรเริ่มต้นจากการพัฒนาในด้านอื่นๆขึ้นมาก่อน เช่น เรามีความสุขในด้านสุขภาพ เรามีความสุขจากสิ่งแวดล้อม เรามีความรักความสบายใจเรามีความส่วนมือกันเกิดขึ้น รายได้ก็จะมาเอง ผมเชื่ออย่างนั้นนะ”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 5

“ดิฉันว่าเป็นการยากนะที่จะให้คนในชุมชนที่มีรายได้จากการประกอบอาชีพมาบอกเคล็ดลับความสำเร็จและแบ่งปันรายได้กัน ในความเป็นจริงเค้ามีรายได้จากอาชีพนั้นเค้าก็คงไม่จำเป็นต้องมาบอกมาสอนเรา รายได้ที่มาจากกิจกรรมความสุขเป็นเรื่องเฉพาะที่จะเกิดขึ้นมากกว่าการที่จะมาพัฒนาร่วมกัน”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“กิจกรรมส่งเสริมรายได้ที่ประชาคมเสนอขึ้นในช่วงก่อนหน้านี้เรื่องการส่งเสริมการทำน้ำเต้าหู้การทำปลาทองโก๋ ลึกๆดิฉันก็เชื่อว่ามีการทำไปแล้วแต่ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะในชุมชนเราก็มีร้านค้านี้เปิดอยู่บ้างแล้ว”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 6 ด้านวัฒนธรรม พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“วัฒนธรรมจริงที่อยากจะส่งเสริมก็คือ การพูดภาษาท้องถิ่น แต่มันเกิดขึ้นยากจริงๆ เพราะสภาพแวดล้อมเราไม่เอื้ออำนวย อย่างการที่เราพูดคุยครั้งนี้ เราก็กลัวว่าถ้าพูดภาษาท้องถิ่นน้องจะไม่เข้าใจ ส่วนนี้เป็นก็เห็นว่าสำคัญแต่คิดว่าน่าจะยังไม่ต้องมาทำเป็นเรื่องเร่งด่วนในการพัฒนาให้ชุมชนเราเกิดความสุขขึ้น”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“ดิฉันว่าภาษาท้องถิ่นของเราไม่น่าจะมีผลต่อความสุขของคนในชุมชน อย่างบ้านเรามีปราสาทด้านเพลงด้านการละครท้องถิ่นก็ไม่ได้เป็นที่ยกย่องเชิดชูแต่อย่างใด กิจกรรมที่ประชาคมเสนอมาก็ควรที่จะส่งเสริมแต่ก็ไม่เห็นว่าจะส่งเสริมกันได้อย่างไร ในประเด็นนี้ฉันไม่ค่อยน่าสนใจต่อความสุข”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 7

“บ้านเรามีคนร้องเพลงอีแซวเก่งเค้าพร้อมจะร่วมมือให้ส่งเสริมให้กับคนในพื้นที่ แต่คนในชุมชนเองไม่เห็นคุณค่าเค้า เวลาเมืองจะจ้างเค้าทำอะไรก็ราคาน้อย แต่เค้าก็เต็มใจมาก เค้าบิตรรถเครื่องมาเอง 50 กว่าโลแต่คนสนใจเค้าจริงก็แทบจะไม่มี แต่แปลกที่เวลาเค้าไปนอกพื้นที่ไปในกรุงเทพฯ หรืองานระดับชาติเค้าส่งเสริมมากกว่าบ้านเราเยอะ ถ้าเป็นแบบนี้บ้านเรายังไม่ส่งเสริมหรือให้การยอมรับ ประเด็นด้านนี้ก็ยังคงต้องเก็บเอาไว้ก่อน”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 1

“ความร่วมมือต้องพึงบประมาณด้วย อย่างที่กล่าวไว้ว่าจะขอความร่วมมือในกิจกรรมให้เกษตรกร ชาวนา ชาวไร่หันมาใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพก็จะเองบจาก หลักประกันสุขภาพท้องถิ่นมาใช้ เริ่มจากการตรวจสอบเคมีให้เค้ารู้ให้เค้าเห็นกันไปเลยว่ามันส่งผลเสียต่อสุขภาพอย่างไร แล้วก็จะจัดเชิญเข้าร่วมโครงการนี้อย่างน้อย 120 คนและทำการทำงานร่วมกันในทุกๆฝ่ายเพื่อดันให้โครงการนี้เกิดขึ้นในปีหน้า (ส่วนนี้เองผมขอด้วยนะครับ ขอกับผู้เข้าร่วมคนที่ 2) และถ้าอย่างที่เราประชาคมเสนอมาก็เห็นด้วย จะใช้ทางศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเกษตรกรรมของอำเภอวังห้วก็ได้ แต่ขอให้นั่นที่ความร่วมมือและมีการวัดผลว่าเกิดขึ้นแล้วเค้ารู้สึกอย่างไรเราติดตามผลเค้าไปด้วยนะ”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“ทุกวันนี้หน่วยงานภาครัฐบาลเราแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นมากกว่าที่จะมาเวลาไปป้องกัน งบประมาณที่เราสูญเสียไปมาจากการตามแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ปัญหาเรา

เหล่านี้เราไม่เคยคิดจะที่จะร่วมมือกันอย่างจริงจังในชุมชน ความร่วมมือที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นลักษณะที่หน่วยงานข้าราชการขอความร่วมมือ (แกนบังคับ) หรือจากระดับบนสู่ล่าง ทั้งๆที่เราทราบดีว่าชาวบ้าน ผู้นำชุมชนไม่ต้องการ สิ่งที่ยากเสนอให้เกิดขึ้นมากที่สุดก็คือ การส่งเสริมให้ภาคส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยการเริ่มต้นผ่านการกำหนดตั้งกติการ่วมกัน ซึ่งเป็นกติกาของคนในท้องถิ่นที่กำหนดขึ้นมาเอง พอเราตกลงร่วมกันได้เราก็ตรวจสอบว่าเกิดขึ้นบนพื้นฐานความต้องการของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่หรือไม่ การตกลงนี้จะเปลี่ยนแปลงเมื่อไหร่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความตกลงของส่วนรวม สิ่งเหล่านี้เราถือว่าเป็นสิทธิที่คนในชุมชนควรมี”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 6

“พี่เองก็ทำอาชีพเกษตรกรรม พี่ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง พี่ก็ทำแล้วก็ให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมาอาชีพแบบพี่ โดยพี่เป็นคนกลางขอให้ออมล คอยสอนและประสานอาชีพนี้ แล้วให้เค้ามารวมตัวกันที่บ้านเพื่อจะได้รวมกันผลิตรวมกันกำหนดราคาตลาดของสินค้าเรา ก็อย่างที่ผู้เข้าร่วมคนที่ 2 ว่าเรากำหนดเป็นกิตติาร่วมกันเป็นข้อตกลง อย่างการปลูกหน่อไม้ก็กำหนดราคากลางของสินค้ากำหนดมาตรฐานขึ้นมาก็ร่วมงานกันก็ไม่มีปัญหาอะไร การทำพื้นที่พี่เองก็ทำอยู่แล้ว”

ผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม ในประเด็นที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล พบว่า

ผู้เข้าร่วม คนที่ 2

“ผมขอถามน้องหน่อยสิว่า คำว่าธรรมาภิบาล นี้มีความหมายอย่างไร ผมเองเป็นข้าราชการผมเองก็แทบจะตอบไม่ได้ ผมจำได้ว่าสิบกว่าปีก่อนในการสอบเลื่อนขั้นของคุณสมบัติข้าราชการผมก็ตอบไปแบบท่องจากหนังสือคู่มือ (ผู้วิจัย ผมเองก็ท่องจำและผมศึกษามาเนะครับ คำนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องความรับผิดชอบของคนในสังคม ความซื่อสัตย์ การตรวจสอบได้การโปร่งใส ทำนองนี้นะครับ ส่วนตัวคำนี้ผมว่าก็ฟังยากที่จะเข้าใจ ผมเลยอยากจัดกิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว แคให้เด็กรู้จักรับผิดชอบหน้าที่เล็กๆน้อยๆของตนเอง สมัยเด็กผมมีหน้าที่ ล้างจาน ถูบ้าน ทิ้งขยะ ผมก็จะทำให้เป็นหน้าที่) คำนี้เข้าใจยากเหมือนที่น้องบอกนั้นแหละ ผมเห็นด้วยนะเรื่องการมีธรรมาภิบาลในครอบครัวตั้งแต่เด็ก เพราะการทำแบบนี้ ก็ทำให้เด็กได้รู้ว่าหน้าที่อะไร บทบาทเป็นเช่นไร สิ่งนี้ถ้าเด็กได้รู้ว่าหน้าที่ของตัวเอง พ่อก็รู้จักหน้าที่พ่อ แม่ก็รู้จักหน้าที่แม่ สิ่งนี้แหละผมว่าเราควรหันมาส่งเสริมและจัดขึ้น แคเพียงเท่านี้ผมว่าเราก็จะทำให้ชุมชนของเรามีธรรมาภิบาลได้”

ผู้เข้าร่วม คนที่ 5

“ดิฉันเห็นด้วยนะ เด็กและคนรุ่นหลังไม่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเอาซะเลย จะว่าไป ธรรมาภิบาลดิฉันก็เพิ่งเข้าใจและดิฉันก็เห็นด้วยนะ ว่าถ้าเรารู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ตนเองก่อน หน้าที่ส่วนรวมของสังคมก็จะเกิดขึ้นได้”

จากผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่มข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นคู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนสู่การเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยสามารถสรุปเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญและเร่งด่วนที่สุด ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 14 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 14 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจากการทำสนทนากลุ่ม

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการเสนอขึ้นจากการทำประชาคม	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขหลังจากการทำประชุมย่อย
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	1. กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี 2. กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันและเพิ่มผักผลไม้ทดแทน 3. กิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน	X	X	X	1. กิจกรรมที่ 1-3 ให้รวมเป็นกิจกรรมชุมชนหัวใจดี ด้วยการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ 2. กิจกรรมการดำเนินการตรวจสารเคมีตกค้างของคนในชุมชนและให้คนในชุมชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ
ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา	1. กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น	X			1. กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กในชุมชนและเพิ่มวิชาการเห็นแก่ตัวกันในชุมชน 2. กิจกรรมการสอนวิชา "วิถีชุมชน" ผสานผ่าน "วัฒนธรรมท้องถิ่น"
ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม	1. กิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน 2. กิจกรรมการอบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 3. กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง 4. กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากชากอัสตอร์	X	X	X	1. กิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยสารเคมี และการผลิตยาฆ่าแมลงจากชากอัสตอร์
ด้านที่ 4 ด้าน ครอบครัว	1. จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท 2. กิจกรรม "ทำให้อู อยู่ให้เห็น"	X		X	1. กิจกรรมสร้างครอบครัวอบอุ่นโดยให้พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกัน (ด้วยการให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในทุกการเรียนรู้ เน้นปลูกฝังผ่านกิจกรรมธนาคารความดี และ ทำให้อู อยู่ให้เห็น)
ด้านที่ 5 ด้าน รายได้	1. กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น สบู่จากถ่าน น้ำเต้าน้ำป่าทองโกสุตรขาววัง 2. การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม 3. การส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้		X	X	องค์ประกอบด้านรายได้จะเกิดขึ้นที่หลังจากกิจกรรมความสุขด้านอื่นๆ จึงไม่มีความจำเป็นในกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จึงเร่งด่วนน้อยที่สุดในกิจกรรมทั้ง 8 ด้าน

ตารางที่ 14 (ต่อ)

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับ การเสนอขึ้นจากการทำประชาคม	เห็น ด้วย	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่ แน่ ใจ	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็น ชุมชนแห่งความสุขหลังจากการ ทำประชุมย่อย
ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	1. กิจกรรม “เป็นอยู่อย่างต่ำมุ่งการกระทำอย่าง สูง” 2. กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และ ล้างเท้าขอขมา 3. กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีแซวเฉพาะท้องถิ่น 4. กิจกรรมสืบทอดการเคารพพระแม่โพสพ		X		องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ผู้ สนทนากลุ่มเห็นว่ามีความสำคัญ น้อยที่สุดที่จะนำมาพัฒนาเป็น กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข จากกิจกรรมทั้ง 8 ด้าน
ด้านที่ 7 ด้าน ความเข้มแข็ง ของชุมชน	1. ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ 2. ธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยาม เกษียณอายุ		X		1. สร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน 2. การจัด zoning ชุมชน ตามวิถีของ คนในชุมชน
ด้านที่ 8 ด้าน ธรรมาภิบาล	1. กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม 2. กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อ แต่ด้วยเด็ก 3. การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน	X	X		1. กิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว (กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ตั้งแต่เด็ก ให้ทุกคนรู้บทบาทและ หน้าที่ของตนเอง)

จากตารางที่ 14 พบว่าผลสรุปจากการสนทนากลุ่มได้สรุปกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่
ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 6 ด้านมีรายละเอียด
ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมชุมชนหัวใจดีด้วยการกินอย่าง
มีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ และกิจกรรมการดำเนินการตรวจสอบเคมีตกค้างของคนใน
ชุมชนและให้คนในชุมชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาตี
หนังสือแก่เด็กในชุมชนและเพิ่มวิชาการเห็นแก่ตัวกันในชุมชน และกิจกรรมการสอนวิชา “วิถี
ชุมชน” ผสานผ่าน “วัฒนธรรมท้องถิ่น”

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมชุมชน
ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยสารเคมี และการผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัวประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมสร้างครอบครัวอบอุ่นโดยให้
พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกัน (ด้วยการให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในทุกการเรียนรู้ เน้น
ปลูกฝัง ผ่านกิจกรรมธนาคารความดี และ ทำให้อุ อยู่ให้เห็น)

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือสร้างกติกาท้องถิ่น ร่วมกันและการจัด zoning ชุมชน ตามวิถีของคนในชุมชน

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว (กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคมตั้งแต่เด็ก ให้ทุกคนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง)

2.2.6 ผลสรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

จากผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่มผู้วิจัยสามารถสรุปผลกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขข้างต้น สรุปได้ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ เช่น กิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อและกิจกรรมส่งเสริมนักกีฬาและอุปกรณ์ด้านกีฬาส่วนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอื่นจะเป็นแค่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชนประจำท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชนท้องถิ่น นอกเหนือจากนี้เกิดขึ้นจากคนในชุมชนเองเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมของศูนย์การเรียนรู้ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เป็นการลองผิดลองถูก

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเฉพาะในส่วนของเด็กจะเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่เข้ารับการศึกษาด้านวัย และกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวผู้เรียนที่ให้ความสนใจเข้าไปรับการเรียนรู้เองจากหน่วยงานการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่มีการขอความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ประจำท้องถิ่น โครงการกิจกรรมที่มีการเปิดให้ฝึกอบรมตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันในพื้นที่ของศาลาการเรียนรู้และห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นการเรียนรู้จากการเรียนรู้เพื่อนบ้านที่มาเล่าสู่กันฟังและการอ่านหนังสือพิมพ์

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นศูนย์การเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ในการทำนาทำไร่โดยไม่ใช้สารเคมี แล้วให้เจ้าอาวาสวัดแจ้งแก่คนในชุมชนให้ไปดูแลแปลงนาสาธิตที่ได้จัดแสดงไว้ รวมถึงทางวัดเองได้จัดกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อนขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากหน่วยงานภาคท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการลดโลกร้อน การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การอบรม

ป้องกัน ปฏักจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัว

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากกรอบรอบคุณเองในครอบครัวและการเล่าสู่กันฟังของเพื่อนบ้าน โดยแต่ละครอบครัวจะแลกเปลี่ยนในเรื่องที่แต่ละคนสนใจ รวมไปถึงเวลาเรารวมกลุ่มญาติหรือกลุ่มชุมชนกันเองก็จะใช้การถามไถ่และเล่าเรื่องราวจากกิจกรรมต่างที่ได้ร่วมเรียนรู้กัน นอกจากนี้ก็จะเป็นการเรียนรู้จากสื่อทีวี

ด้านที่ 5 ด้านรายได้

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านรายได้เกิดขึ้นเล็กน้อยเพราะส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การลองผิดลองถูก และการลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ก็จะเป็นการเรียนรู้จากการเข้าร่วมฝึกอบรมที่หน่วยงานทางภาครัฐและภาคประชาชนจัดขึ้น

ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นสู่รุ่นหรือในระบบเครือญาติและการเรียนรู้จากครอบครัวสู่ครอบครัวที่ปลูกฝังกันเองตามวันสำคัญทางศาสนาในศาลาการเปรียญ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ที่พบเห็นก็เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐมีการขอความร่วมมือให้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมวันพ่อกิจกรรมวันแม่ เป็นต้นตลอดจนผ่านปราชญ์ชาวบ้านในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆที่ทางภาครัฐได้มีการจัดขึ้น

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมลานกิจกรรมชุมชน ร้านค้าสวัสดิการในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ นอกจากนี้ก็จะเกิดจากการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชนและการใช้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มชุมชนให้เข้ามาร่วมงานที่มีหน่วยงานหรือศูนย์การเรียนรู้ได้จัดขึ้น

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานภาครัฐมอบหมายให้ส่วนท้องถิ่นไปขอความร่วมมือจากชุมชนในเรื่องของการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและการขอความร่วมมือการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนแต่ไม่ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและจากการอบรมกันในครอบครัว หรือเครือข่ายการเรียนรู้ได้มีการจัดขึ้นผ่านศูนย์การเรียนรู้

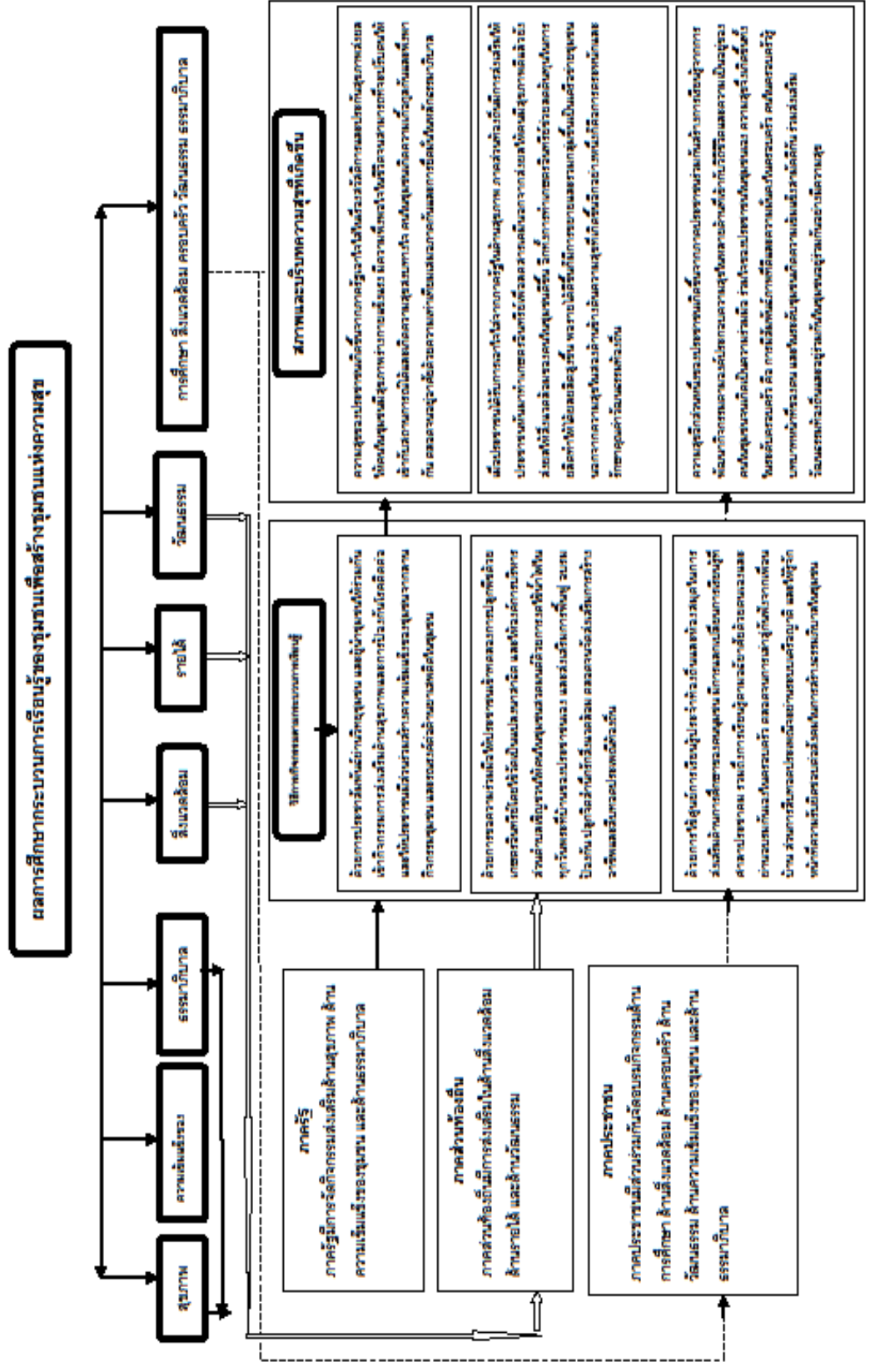
จากผลการทำประชาคมและการสนทนากลุ่มข้างต้น (2.2.4-2.2.6) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสรุปเป็นผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เพื่อตอบสนองต่อ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าความสุขของชุมชนเกิดจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคส่วนท้องถิ่น และภาค ประชาชนด้วยวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ความสุขของประชาชนเกิดขึ้นจากภาครัฐเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิการในเรื่องการประกันสุขภาพ ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อให้กับประชาชนซึ่งเป็นองค์ประกอบ ด้านสุขภาพที่ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความพึงพอใจในชีวิตจนสามารถที่จะ ปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ได้และเกิดความสุขสงบทางใจ นอกจากนี้ภาครัฐได้มีการสร้างความ ร่วมมือขึ้นระหว่างภาครัฐและประชาชนในการมีส่วนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการจัด ลานกิจกรรมชุมชนส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเกื้อกูลและพึ่งพากัน ตลอดจนกระตุ้นให้ ประชาชนได้เรียนรู้ในกิจกรรมด้านธรรมาภิบาลด้วยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนเพื่อสร้าง ความสุขให้ประชาชนได้อยู่อาศัยด้วยความเท่าเทียมเสมอภาคกัน

เมื่อประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐในด้านสุขภาพ ด้านความเข้มแข็งของชุมชนและ ด้านธรรมาภิบาล หน่วยงานภาคส่วนท้องถิ่นได้ประสานและขอความร่วมมือให้ประชาชนเข้าร่วม ทดลองการปลูกพืชด้วยเกษตรอินทรีย์โดยใช้วัดเป็นแปลงนาสาธิตเพื่อการส่งเสริมให้ประชาชนหันมา ทำเกษตรอินทรีย์แทนการทำนาทำไร่โดยการปุ๋ยเคมีเพื่อลดสารเคมี นอกจากนี้องค์การบริหารส่วน ตำบลได้ทำการเชิญชวนให้คนในชุมชนร่วมกันสวดมนต์ด้วยการรดน้ำไฟในทุกวันพระที่บ้านของ ประชาชนเอง และส่งเสริมการฟื้นฟู อบรม ป้องกัน ปลูกจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลนอกจากที่ ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้นซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งการทำเกษตรอินทรีย์ยังช่วยลดต้นทุนในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อการมีรายได้ที่ ดีขึ้น นอกจากนี้ภาคท้องถิ่นยังได้ส่งเสริมให้ประชาชนขยายโอกาสและรวมกลุ่มขึ้นเป็นเครือข่ายชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน ตลอดจนกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักและการรักษาคุณค่า ของวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้กับประชาชนในชุมชน

นอกจากการได้รับการใส่ใจจากภาครัฐและการดูแลส่งเสริมจากภาคท้องถิ่น ความสุขของ ประชาชนเกิดขึ้นจากภาคประชาชนร่วมกันสร้างการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรม การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในองค์ประกอบความสุข

หลายด้านที่เข้ากับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจนเกิดเป็นความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ความสุขของประชาชนจึงเกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งในระดับครอบครัวเป็นระดับ เริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ครอบครัวมีความมั่นคง และคนในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตน และตามความเข้มแข็งสามัคคีกันกันในระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนเกิดความร่วมมือกันและร่วมส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แสดงผลสรุปสภาพและผลกระทบจากการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เมื่อได้ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขข้างต้น ตลอดจนผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำไปสร้างเป็นคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข (ภาคผนวก ฉ) ในระยะสุดท้ายของการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 3 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ 3 ในขั้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และผลสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 3.1 ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข มี 2 กิจกรรม ดังนี้

นำผลจากระยะที่ 2 มาพิจารณาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จากผลของระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 6 ด้าน ผู้วิจัยจึงใช้กิจกรรมเป็นเนื้อหาหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยทำตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้จากกรอบแนวคิดการวิจัยทั้ง 4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา และกระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล โดยผ่านการนำเสนอด้วยการบรรยายและการฝึกปฏิบัติร่วมกันด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่มร่วมเรียนรู้ โดยใช้สื่อเอกสารการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ

ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 6 ด้าน โดยมีรายละเอียดทั้งสิ้น 3 ส่วนดังต่อไปนี้

3.1.1 หลักการและเหตุผลของคู่มือการฝึกอบรมฯ วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมาย และคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม เป็นคำอธิบายหลักการและเหตุผลของการจัดทำคู่มือ เพื่อเป็นการกำหนดกรอบแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรมฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการและเหตุผล

การจัดการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้จัดมุ่งเน้นให้เกิดการปฏิบัติจริงโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดเวลา ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะที่นำไปดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมุ่งหวังผลให้เกิดเจตคติขึ้นภายหลังที่ได้รับการอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจจนเกิดเป็นความรู้ ทักษะ และเจตคติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างความสุข
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นจากหน่วยงานในหลายภาคส่วนโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชนของอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งผู้ที่มีอาชีพและไม่อาชีพ โดยที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีความสุข

3.1.2 ระยะเวลาการฝึกอบรม โครงสร้างเนื้อหา สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะเวลาการฝึกอบรม

ระยะเวลาของการฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม โดยใช้จำนวนการอบรมทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง ในระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

โครงสร้างเนื้อหา

โครงสร้างเนื้อหาของคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เกิดขึ้นระหว่างผลสรุปของการทำประชาคมและการทำสนทนากลุ่ม ซึ่ง

โครงสร้างเนื้อหาของการจัดอบรมจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมกันอบรมผ่านกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมเพื่อมุ่งส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข (ภาคผนวก) เป็นความรู้และเป็นทั้งเทคนิค วิธีการทำเกษตรแบบใช้สารชีวภาพที่เริ่มจากกระบวนการผลิต ตั้งแต่ต้นจนถึงการเก็บเกี่ยว ความรู้ในกิจกรรมนี้จะเป็นการเรียนรู้ ทดลองใช้ การขยายผลด้วยการเผยแพร่ความรู้ และการวิเคราะห์ปัญหาหาแนวทางร่วมกันของคนในชุมชน โดยนำความรู้จากวิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในแต่ละกิจกรรมโดยมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย เอกสารคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่จำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 กิจกรรม โดยผ่านวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการอบรมในความรู้ทักษะและเจตคติในการชำนาญของแต่ละกิจกรรม รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ได้เข้าใจง่ายขึ้น

จากทั้ง 2 ส่วนแรกที่ว่าข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นตารางรายละเอียดการจัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

วัน	กำหนดการจัดอบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการอบรม	การประเมินผล
วันที่ 1	08.00-08.15 น.	การลงทะเบียน	การลงทะเบียน		ใบลงทะเบียน
	08.15-08.30 น.	ชี้แจงการจัดอบรม	กล่าวทักทายและชี้แจงรายละเอียดการจัดอบรม	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	
	08.30-08.45 น.	ละลายพฤติกรรมผู้เข้าร่วมและแนะนำคณะจัดอบรม	การสร้างความรู้จักและแนะนำวิทยากรในการอบรม	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	
	08.45-09.00 น.	ทดสอบความรู้ก่อนเข้ารับการอบรม	ทำแบบทดสอบความรู้ร่วมกัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 1
	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ (ช่วงแรก)	ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้งและครูผึ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 1 ด้าน	ชุมชนหัวใจดีการกินอย่างมีสติ	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ	เครื่องมือชิ้นที่ 3

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การ ประเมินผล
	12.15-13.00	สุขภาพ (ช่วงหลัง) เบรก (อาหารเที่ยง)	และออกกำลังกายสม่ำเสมอ	คณาภรณ์	
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วงแรก)	ปัญจลินทรียชีวภาพ	คุณครูทองเหมาะ แจ่ม แจ่ม	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วงหลัง)	การผลิตยาฆ่าแมลงจากซาก สัตว์ ต่างๆ	คุณครูทองเหมาะ แจ่ม แจ่ม	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 1)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 1	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2
วันที่ 2	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 3 ด้าน การศึกษา (ช่วงแรก)	จัดสร้างคู่มืออาสาสมัครชั้นใน ชุมชน	หัวหน้ากศน ตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 3 ด้าน การศึกษา (ช่วงหลัง)	การสอนวิธีชุมชน ผสานผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น	ปราชญ์หรือภูมิ ปัญญาประจำท้องถิ่น	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วงแรก)	ธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่ พ่อแม่ปลูกฝังให้ลูกได้สร้าง ความดีขึ้นโดยผ่านการบันทึกลง สมุดบันทึกธนาคารความดี	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วงหลัง)	ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกิจกรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 2)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 2	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2
วันที่ 3	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 5 ด้านธรร มาภิบาล (ช่วงแรก)	ธรรมาภิบาลในครอบครัว	นายก อบต และครู กศน	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 5 ด้านธรร มาภิบาล (ช่วงหลัง)	การใช้หลักธรรมในการดำเนิน ชีวิต	พระจากวัดดอนเจดีย์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน (ช่วงแรก)	การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน	ปลัดสภาองค์กร บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การ ประเมินผล
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน (ช่วง หลัง)	การจัดโซนนิ่งชุมชน	ปลัดสภากลาง บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-17.00	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 3)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 3 และ ประเมินความพึงพอใจในการ อบรมทั้ง 3 วัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2 และ 3
วันที่ 4	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 7 ด้าน รายได้ (ช่วงแรก)	การทำสบู่ถ่านไม้	ครูผึ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 5 ด้าน รายได้ ช่วงหลัง)	การทำน้ำเต้าหู้ขาววัง	ครูนา	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 8 ด้าน วัฒนธรรม(ช่วงแรก)	การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น	ปราชญ์จากบ้านวังน้ำ ซับ	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 8 ด้าน วัฒนธรรม(ช่วงหลัง)	การอบรมเพลงอีแซวท้องถิ่น	ปราชญ์ชาวบ้านด้าน ดนตรีพื้นเมือง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.45	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 3)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 3 และ ประเมินความพึงพอใจในการ อบรมทั้ง 3 วัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2 และ 3
	16.45-17.00	กล่าวขอบคุณและ ถ่ายภาพร่วมกัน พร้อม รับใบประกาศนียบัตร	กล่าวขอบคุณและถ่ายภาพ ร่วมกัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	

3.1.3 การวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเนื้อหาแต่ละวิชา พร้อมทั้ง แนวทางการจัดกิจกรรมและแนวทางในการวัดและประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวัดและการประเมินผล ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล การประเมินผลจะ
ครอบคลุมถึงทักษะทั้งด้าน ความรู้ พฤติกรรม และเจกคติ ผ่านเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยผ่าน
การตรวจทานจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เครื่องมือทั้ง 3 ชิ้น ประกอบด้วย เครื่องมือชิ้นที่ 1 แบบทดสอบ
ข้อเขียนของการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชน
แห่งความสุข เครื่องมือชิ้นที่ 2 แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของ

ชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข เครื่องมือชิ้นที่ 3 แบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 3.2 ผลการตรวจสอบข้อมูลร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จากขั้นตอนที่ 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน มี 2 กิจกรรม

ผลการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลและสรุปผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านหลังจากได้ร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทำการตรวจสอบและเสนอแนะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ผลการตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 เสนอว่า

1. สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ควรปรับปรุงเพิ่มในส่วนของอุปกรณ์การเรียนรู้ลงในแผนกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความชัดเจน และควรระบุสื่อเอกสารและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในทุกๆกิจกรรมที่จะจัดขึ้น เช่น วัตถุประสงค์การนำเสนอ แผนภาพกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้กรณีศึกษา กิจกรรมจำลองในการปฏิบัติจริง กลุ่มแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เป็นต้น

2. กิจกรรมในแต่ละด้านขององค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านควรให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในแต่ละด้านเป็นผู้เข้าร่วมอบรม และถ้าหากเป็นไปได้ควรจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้นเป็นผู้อบรม

3. วัตถุประสงค์และเกณฑ์ในการวัดผลควรเพิ่มกำหนดแยกไปในแต่ละกิจกรรม และควรปรับเปลี่ยนหน้าตาให้เป็นลักษณะของรูปแบบการอบรมที่ลงรายละเอียดตามลำดับขั้นตอน

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 เสนอว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้จริงและเป็นไปตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ไม่ใช่กิจกรรมที่ยากต้องการเข้าถึงของผู้เข้าร่วมอบรม

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 เสนอว่า

1. ที่กิจกรรมที่ขาดหายไป 2 ด้านคือ ด้านรายได้และด้านวัฒนธรรมควรเพิ่มเข้าไปในการจัดอบรม เพราะมองว่ากรอบแนวคิดในการวิจัยของชุมชนแห่งความสุขควรเกิดขึ้นจากกิจกรรมทั้ง 8 ด้าน

2. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรเน้นที่การลงมือปฏิบัติร่วมกันไม่ควรจะเป็นเพียงแต่การฟังบรรยายฝ่ายเดียว การมีส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรเกิดขึ้นร่วมกันจากกลุ่มผู้เข้าร่วมอบรม

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 เสนอว่า

1. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรยึดตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในทุกกิจกรรมโดยวนเป็น 4 ขั้นตอนให้ครบ เช่น การให้วิทยากรเริ่มต้นด้วยสอบถามซักถามให้ผู้เข้าร่วมได้ทำการสำรวจปัญหาาร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมช่วยเสนอวิธีการแก้ปัญหาาก่อนที่จะเสนอวิธีการแก้ปัญหาที่จัดทำขึ้นมาตามคู่มือการฝึกอบรม หลังจากได้ทราบวิธีการแก้ปัญหาแล้วถึงค่อยเสนอเครื่องมือในการแก้ปัญหา ถ้าหากเครื่องมือในการแก้ปัญหาไม่สอดคล้องและไม่เป็นที่ยอมรับของผู้เข้าร่วมอบรมก็จะร่วมกันเสนออีกครั้ง หลังจากนั้นจึงเป็นการประเมินผลร่วมกัน

2. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นนั้นควรจัดให้ครบทั้ง 8 กิจกรรมตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

3. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรมีความสอดคล้องต่อกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 เสนอว่า

1. ควรเพิ่มในส่วนของการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อนที่จะทำการจัดอบรม เพราะมองว่าการสร้างทัศนคติ สร้างความรู้สึที่ดี การมีความเป็นกันเองต่อการเข้าร่วมกิจกรรมจะมีผลต่อการจัดอบรมเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้คนที่เข้ามาร่วมอบรมจะต้องพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ตามชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อที่ว่าผู้เข้าร่วมอบรมจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

จากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวม ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 สรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ผู้ทรงคุณวุฒิ	สรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5	1. ให้ความสำคัญกับการเตรียมชุมชน เพื่อสร้างทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมจะต้องพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 และ 4	2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรครบตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านจึงต้องเพิ่มกิจกรรมในส่วนของกิจกรรมด้านรายได้และด้านวัฒนธรรมเข้าไปในการจัดอบรมครั้งนี้
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 และ 4	3. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรยึดตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในกรอบวิจัยในทุกกิจกรรมโดยวนเป็น 4 ขั้นตอนให้ครบ
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 3 และ 5	4. ปรับปรุงรูปแบบการเขียนแผนกิจกรรมให้มีความชัดเจนในส่วนของสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในทุกๆกิจกรรมที่จะจัดขึ้น และในทุกกิจกรรมควรให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในแต่ละด้านเป็นผู้เข้าร่วมอบรม และถ้าหากเป็นไปได้ควรจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้น โดยกิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรเน้นที่การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เข้าร่วมอบรม
ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 และ 5	5. การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่หรือตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อที่ว่าผู้เข้าร่วมอบรมจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

จากตารางที่ 15 พบว่าผลสรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 5 ข้อ ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับการเตรียมชุมชน เพื่อสร้างทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมจะต้องพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรครบตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านจึงต้องเพิ่มกิจกรรมในส่วน
ของกิจกรรมด้านรายได้และด้านวัฒนธรรมเข้าไปในการจัดอบรมครั้งนี้

3. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรยึดตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้กำหนด
ไว้ในกรอบวิจัยในทุกกิจกรรมโดยวนเป็น 4 ขั้นตอนให้ครบ

4. ปรับปรุงรูปแบบการเขียนแผนกิจกรรมให้มีความชัดเจนในส่วนของสื่อที่ใช้ในการจัด
กิจกรรมในทุกๆกิจกรรมที่จะจัดขึ้น และในทุกกิจกรรมควรให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในแต่ละ
ด้านเป็นผู้เข้าร่วมอบรม และถ้าหากเป็นไปได้ควรจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้น โดยกิจกรรมที่จะจัดขึ้นควร
เน้นที่การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจาก
ผู้เข้าร่วมอบรม

5. การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความ
เป็นอยู่หรือตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อที่ว่าผู้เข้าร่วมอบรมจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

นำข้อมูลมาปรับปรุงเป็นคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อ
สร้างชุมชนแห่งความสุข

หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงตามประเด็นต่อไปนี้

1. ให้ความสำคัญกับการเตรียมชุมชน เพื่อสร้างทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อการเข้าร่วม
กิจกรรม นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมจะต้องพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรครบตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน จึงต้องเพิ่มกิจกรรมในส่วน
ของกิจกรรมด้านรายได้และด้านวัฒนธรรมเข้าไปในการจัดอบรมครั้งนี้

3. กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้
กำหนดไว้ในกรอบวิจัยแต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ในกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น

4. ปรับปรุงรูปแบบการเขียนแผนกิจกรรมให้มีความชัดเจนในส่วนของสื่อที่ใช้ในการจัด
กิจกรรมในทุกๆกิจกรรมที่จะจัดขึ้น และในทุกกิจกรรมควรให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในแต่ละ
ด้านเป็นผู้เข้าร่วมอบรม และถ้าหากเป็นไปได้ควรจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้น โดยกิจกรรมที่จะจัดขึ้นควร
เน้นที่การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจาก
ผู้เข้าร่วมอบรม

5. การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่หรือตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อที่ว่าผู้เข้าร่วมอบรมจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ซึ่งผลการปรับแผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ดังแสดงในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 16 แผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพและกิจกรรมที่ 2 ด้านการศึกษา

วัตถุประสงค์	เนื้อหากิจกรรม	ระยะเวลา	สื่อและอุปกรณ์	การประเมินผล	
				เกณฑ์	วิธีการ
1. เพื่ออบรมความรู้ทางด้านเกษตรอินทรีย์ จุลินทรีย์ ชีวภาพ 2. เพื่อสร้างการตระหนักรู้และใส่ใจสุขภาพ	1.ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM 2.ชุมชนหัวใจดีการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ	3 ชั่วโมง	1.คุณครูทองเหมาะ แจ่ม 2.วิดิทัศน์ นำเสนอ 3.แปลงนาสาธิต 4.อาหารไร่สารพิษ 5.Flip chart 6.ปากกาเมจิก 7.คู่มืออบรม 8.สมุดบันทึก	1.ความรู้ก่อนและหลังเพิ่มขึ้น 2.ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้	เครื่องมือ ชิ้นที่ 1 และ 3
1.เพื่อจัดหาครูอาสาสมัครในชุมชน 2.นำความรู้จากประสบการณ์จริงมาถ่ายทอดให้กับคนรุ่นปัจจุบัน	1.จัดสร้างครูอาสาสมัครขึ้นในชุมชน 2.การสอนวิธีชุมชน ผสานผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น	3 ชั่วโมง	1.หัวหน้ากศนตำบล 2.Flip chart 3.คู่มืออบรม 4.สมุดบันทึก 5.ปราชญ์ชาวบ้าน 6.โต๊ะกลม 7.ปากกาเมจิก	1.ความรู้ก่อนและหลังเพิ่มขึ้น 2.ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้	เครื่องมือ ชิ้นที่ 1 และ 3

ตารางที่ 16 (ต่อ)

กิจกรรมที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว

วัตถุประสงค์	เนื้อหากิจกรรม	ระยะเวลา	สื่อและอุปกรณ์	การประเมินผล	
				เกณฑ์	วิธีการ
1.เพื่อให้สามารถผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพและยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ได้ 2.เพื่อให้นำไปใช้ในการเกษตรของตนเองตลอดจนลดละเลิกใช้สารเคมี	1.ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ 2.การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ต่างๆ	3 ชั่วโมง	1.คุณครูผู้ 2.อุปกรณ์ผลิตจุลินทรีย์ 3.คู่มืออบรม 4.สมุดบันทึก 5.ปากกา 6.อุปกรณ์ผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ 7. Case study	1.ความสนใจและความร่วมมือปฏิบัติ 2.ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้	เครื่องมือ ขั้นที่ 2 และ 3
1.เพื่อสร้างการตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของพ่อแม่ 2.เพื่อสร้างแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่สู่ลูก	1.ธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ปลูกฝังให้ลูกได้สร้างความดีขึ้นโดยผ่านการบันทึกลงสมุดบันทึกธนาคารความดี 2.ทำให้อู อยู่ให้เห็น เป็นกิจกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก	3 ชั่วโมง	1.ปราชญ์หรือภูมิปัญญาประจำท้องถิ่น 2.อุปกรณ์ ธนาคารความดี 3.คู่มืออบรม 4.สมุดบันทึก 5. Case study 6. Tell story	1.ความสนใจ+ความร่วมมือปฏิบัติ 2.ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้	เครื่องมือ ขั้นที่ 2 และ 3

ตารางที่ 16 (ต่อ)

กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้และกิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์	เนื้อหากิจกรรม	ระยะเวลา	สื่อและอุปกรณ์	การประเมินผล	
				เกณฑ์	วิธีการ
1. เพื่อเสริมสร้างรายได้และแลกเปลี่ยนความรู้อาชีพ 2. เพื่อส่งเสริมและและสร้างเครือข่ายในชุมชน	1. การทำสบู่จากถ่าน และ การทำน้ำเต้าหู้ปาทองโกสุตร ชาววัง 2. กิจกรรมการรวมกลุ่มเป็น จัดสร้างกลุ่มเสริมรายได้ ร่วมกันแลกเปลี่ยน	3 ชั่วโมง	1. ครูผู้ 2. Flip chart 3. คู่มืออบรม 4. สมุดบันทึก 5. ปากกา 6. อุปกรณ์ผลิต สบู่ 7. อุปกรณ์ผลิต น้ำเต้าหู้และปาทองโก 8. กลุ่มสาธิต 9. Case study	1. ความสนใจ และ ความร่วมมือปฏิบัติ 2. ผู้เข้าร่วม อบรมมีความพึงพอใจใน กิจกรรมนี้	เครื่องมือ ชั้นที่ 2 และ 3
1. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. เพื่อรักษาและอนุรักษ์เพลงอีแซว	1. กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีแซว เฉพาะท้องถิ่น	3 ชั่วโมง	1. ประชาญ์ ทางด้านเพลง อีแซว 2. อุปกรณ์เพลง อีแซว 3. สมุดบันทึก 4. ปากกา 5. Tell story	1. ความสนใจ และ ความร่วมมือปฏิบัติ 2. ผู้เข้าร่วม อบรมมีความพึงพอใจใน กิจกรรมนี้	เครื่องมือ ชั้นที่ 2 และ 3

ตารางที่ 16 (ต่อ)

กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล

วัตถุประสงค์	เนื้อหากิจกรรม	ระยะเวลา	สื่อและอุปกรณ์	การประเมินผล	
				เกณฑ์	วิธีการ
<p>1. เพื่อเพิ่มโอกาสให้คนในชุมชนเสนอความคิดเห็นร่วมกัน</p> <p>2. เพื่อสร้างสำนึกความรับผิดชอบและเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนร่วมกัน</p>	<p>1. การจัดโซนนิ่งชุมชน</p> <p>2. การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน</p>	3 ชั่วโมง	<p>1.ปลัดตำบล</p> <p>2.Flip chart</p> <p>3.คู่มืออบรม</p> <p>4.สมุดบันทึก</p> <p>5.ปากกา</p> <p>6.ปากกาเมจิก</p> <p>7.Tell story</p>	<p>1. ความสนใจและความร่วมมือปฏิบัติ</p> <p>2. ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้</p>	<p>เครื่องมือ</p> <p>ชิ้นที่ 2</p> <p>และ 3</p>
<p>1.เพื่อกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคนในครอบครัว</p> <p>2.เพื่อส่งเสริมคุณธรรมขึ้นในครอบครัว</p>	<p>1.ธรรมาภิบาลในครอบครัว</p> <p>2.การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต</p>	3 ชั่วโมง	<p>1.ปราชญ์หรือภูมิปัญญาประจำท้องถิ่น</p> <p>2.โต๊ะกลม</p> <p>3.คู่มืออบรม</p> <p>4.สมุดบันทึก</p> <p>5.ปากกา</p> <p>6.Case study</p> <p>7.วิดีโอทัศน์</p>	<p>1.ความสนใจและความร่วมมือปฏิบัติ</p> <p>2.ผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจในกิจกรรมนี้</p>	<p>เครื่องมือ</p> <p>ชิ้นที่ 2</p> <p>และ 3</p>

ขั้นตอนที่ 3.3 ผลการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

นำคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขไปทำการทดลองการฝึกอบรม ผลการทดลองใช้การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

หลังจากที่ผู้วิจัยนำกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆตรวจสอบจนเป็นที่ยอมรับได้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนรู้นั้นไปทดลองใช้กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมที่มาจากอำเภอศรีประจันต์ จำนวน 20 คน จนครบถ้วนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ซึ่งผลการศึกษาแต่ละส่วนดังกล่าวดังแสดงในรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 ผลการวิเคราะห์การพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์กิจกรรมตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามกิจกรรมแต่ละด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และกิจกรรมชุมชนหัวใจดีการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเริ่มต้นจาก

- 1) ผู้จัดอบรมได้ขอความร่วมมือให้ผู้เข้าร่วมอบรมสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นจากโทษทันและความเสียหายของการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร พบว่า มีผู้เข้าร่วมอบรม 2 ท่านที่ทำอาชีพเกษตรกรรมเสนอถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่าส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้ใช้สารเคมีตลอดจนเกิดผลเสียต่อผลผลิตที่เกิดจากต้นทุนที่สูงขึ้นของการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นสืบเนื่องตามมาคือปัญหาของสภาพดินที่เสื่อมขึ้นและยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นในการทำการเกษตรครั้งหน้า ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมอบรมท่านอื่นซึ่งมีความเห็นพ้องร่วมกัน
- 2) ในกระบวนการต่อมาผู้จัดอบรมได้ขอให้เสนอวิธีการแก้ปัญหาจากกิจกรรมนี้ร่วมกันว่าจะมีวิธีการ

ไต่บ่าง ซึ่งพบว่าการใช้เกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาขึ้นได้ตรง แต่ส่วนหนึ่งยังเชื่อว่าการทำเกษตรอินทรีย์จะช่วยลดต้นทุนได้จริงเพราะส่วนใหญ่เห็นว่าสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยมีราคาสูงไม่น่าจะช่วยลดต้นทุนได้ หลังจากได้ระดมสมองกันสักพักหนึ่งผู้เข้าร่วมอบรมจึงยอมรับวิธีการนี้ร่วมกัน 3) หลังจากได้ทำการอบรมในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์ด้วยการร่วมกันลงมือทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM โดยกิจกรรมนี้ได้ขอเชิญตัวแทน 2 ท่านเข้ามาร่วมสาธิตการทำ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำช่วยให้ผู้เข้าร่วมอบรมเปลี่ยนทัศนคติจากเดิมที่คิดว่าทำยากและไม่น่าจะทำได้เป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทำกันได้ทุกคนจริง ซึ่งในส่วนเครื่องมือในการแก้ปัญหาจากกิจกรรมแรกนี้ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันผู้จัดอบรมได้สอบถามผู้เข้าร่วมอบรมว่านอกจากนี้ได้เพิ่มกิจกรรมที่กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของสุขภาพด้วยการหมั่นออกกำลังกายและการกินพืช ผัก ผลไม้เพิ่มขึ้นในมื้ออาหารที่กิน ซึ่งในกระบวนการนี้ในช่วงรับประทานอาหารกลางวัน ทางผู้จัดอบรมได้นำเสนอข้าวไร้สารพิษและพืชผักผลไม้ที่ปราศจากการใช้สารเคมีตกค้าง ผู้วิจัยสังเกตผลในกิจกรรมนี้พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมรับประทานอาหารด้วยความสุขและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันว่าหากได้นำวิธีการเกษตรอินทรีย์ไปทำเพิ่มในครอบครัวน่าจะส่งผลต่อสุขภาพที่ดีที่สำคัญยังมีความรู้สึกภูมิใจที่ได้ปลูกข้าวกินเองโดยไม่ต้องเสียเงินเพื่อไปซื้อข้าวกินอย่างทุกมื้อทุกวันนี้ 4) ส่วนกระบวนการสุดท้ายผู้เข้าจัดอบรมขอให้ขอให้ผู้เข้าร่วมอบรมช่วยกันประเมินผลว่ากิจกรรมนี้จะส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชนหรือไม่ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมอบรมท่านหนึ่งกล่าวว่ากิจกรรมในด้านสุขภาพนี้ตอนแรกคิดว่าจะไม่สามารถทำได้จริงเพราะคิดว่าไกลเกินที่จะทำได้จริงแต่พอได้เข้าร่วมก็ไม่ได้ยากอย่างที่คิดซึ่งส่วนตัวมั่นใจว่าตัวเองจะเริ่มทำแน่นอนโดยคิดแล้วว่าทำเพื่อตัวเองและครอบครัวก่อน ส่วนผู้อบรมท่านอื่นก็ได้แจ้งว่าจะนำกลับไปเริ่มทำที่พื้นนาของตนเองบางส่วนก่อนเพื่อทดลองดูว่าทำได้จริงหรือไม่ ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านสุขภาพตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีครบทั้ง 4 กระบวนการ

กิจกรรมที่ 2 ด้านการศึกษา กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) จัดสร้างครุอาสาสมัครขึ้นในชุมชน และ 2) การสอนวิธีชุมชน ผสานผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเริ่มต้นจาก 1) จากการสำรวจปัญหาผู้เข้าร่วมอบรมเสนอว่าความรู้ในห้องเรียนไม่เพียงพอกับการไปสอบแข่งขันกับนักเรียนในเมือง หรือนักเรียนประจำจังหวัด นอกจากนี้พ่อแม่ในหมู่ที่เราอาศัยกล่าวว่าถ้าต้องหาเงินเพื่อส่งเสียเรียนกวดวิชาก็ต้องเป็นหนี้สินมากขึ้นกว่าเดิม จึงไม่ค่อยได้ส่งเสริมให้เรียนไปตามมีตามได้ ยิ่งไปกว่านี้ผู้เข้าร่วมอบรมอีกท่านหนึ่งกล่าวว่านิสัยของเด็กๆคนนี้เปลี่ยนแปลงไปไม่ค่อยจะ

ฟังพ่อแม่และยังใช้เวลาไปกับการเล่นเกมหรือรวมกลุ่มเพื่อนมากกว่า ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นมากขึ้นในหมู่บ้าน มีผู้เข้าร่วมอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า การเรียนการศึกษาของลูกเป็นเรื่องของโชคชะตามากกว่า ถ้าใครมีลูกที่รักเรียนบ้านนั้นก็สนับสนุนส่งเสริมให้เรียนสูงขึ้น ถ้าบ้านไหนลูกที่เกียจไม่รักเรียนพ่อแม่ก็จะให้เลิกเรียนแล้วออกมาประกอบอาชีพซึ่งบางคนก็ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวได้เพราะพ่อแม่มีกิจการของตัวเอง แต่ถ้าพ่อแม่ไม่มีกิจการของตัวเองทำยสุดส่วนใหญ่ก็จะอยู่บ้านแล้วคอยช่วยเหลืองานบ้านพ่อแม่มากกว่าที่จะออกไปหางานนอกบ้านเลี้ยงตัวเอง ถัดมาในกระบวนการที่ 2) วิธีการแก้ปัญหาไม่จำเป็นต้องหาวิธีการมากขอแค่ว่ามีเครื่องมือใดๆก็ตามที่ช่วยเสริมเรื่องการศึกษาให้คนในพื้นที่ได้ ผู้เข้าร่วมอบรมเห็นพ้องต้องกันว่าอยากให้เกิดขึ้นได้จริง ผู้วิจัยสังเกตว่ากิจกรรมนี้แทบจะไม่มีกิจกรรมสมองในกระบวนการที่ 2 เลยผู้จัดอบรมจึงได้เข้าสู่กระบวนการที่ คือ กิจกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหา 3) เครื่องมือการแก้ปัญหา ผู้เข้าร่วมอบรมเห็นว่าควรทำไปพร้อมกันเลย โดยเชื่อว่าเครื่องมือทางแก้ปัญหาด้วยกิจกรรมทั้งสองนี้ถ้าทำได้และเกิดขึ้นต่อเนื่องจะส่งผลต่อการแก้ปัญหาได้จริง 4) หลังจากได้ทำการจัดอบรมในขั้นตอนนี้ ส่วนใหญ่พูดว่าเป็นเพียงข้อคิดเห็นและการเสนอแนะโดยไม่ได้มีการลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างกิจกรรมก่อนหน้านี้ การประเมินผลของกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นเพียงข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น ซึ่งผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่สรุปว่าถ้าสามารถทำได้ได้จริงและมีคนในหมู่บ้านรับผิดชอบเฉพาะคนไปโดยทำหน้าที่เชิญครูอาสาสมัครและปราชญ์ชาวบ้านมาร่วมกันอบรมและสอนความรู้อย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อความสุขทางด้านจิตใจของพ่อแม่ที่สบายใจว่าลูกน่าจะใช้เวลาให้เกิดประโยชน์เสมือนมีพี่เลี้ยงหรือญาติผู้ใหญ่ที่คอยช่วยเหลือพ่อแม่ ความรู้นั้นผู้เข้าร่วมอบรมเสนอว่าควรแบ่งความรู้ออกเป็น 2 ส่วน คือ ความรู้ที่ใช้ในห้องเรียนและความรู้ผ่านประสบการณ์จริงของปราชญ์ชาวบ้านเพราะ 2 ส่วนนี้น่าส่งผลให้ตัวเด็กที่เข้ามาอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงนี้สังเกตได้ง่ายจากตัวพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่เองจะได้มีความรับผิดชอบมากขึ้นในการเห็นความสำคัญของการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของลูกต่อไป ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านการศึกษาตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีเพียง 3 กระบวนการ คือ การสำรวจปัญหา เครื่องมือในการแก้ปัญหา และการประเมินผล

กิจกรรมที่ 3 สิ่งแวดล้อม กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การทำปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ และ 2) การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเริ่มต้นจาก 1) การสำรวจปัญหา ผู้เข้าร่วมอบรมเสนอว่าปัญหาเป็นเช่นเดียวกับกิจกรรมด้านสุขภาพ คือ เกิดโทษทันต่อร่างกาย

จากสารเคมีและต้นทุนที่สูงขึ้นของการใช้สารเคมี นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมยังมีความเชื่อว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและการใช้ยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ไม่สามารถทำได้จริงเพราะความยุ่งยาก

2) กระบวนการต่อมากผู้จัดอบรมได้เสนอวิธีการแก้ปัญหาและเสนอ 3) เครื่องมือการแก้ปัญหา ไปพร้อมกันและได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยขออาสาสมัคร 4 ท่าน ให้ทำการสาธิตหลังจากที่ได้ชมวิดีโอที่สนับสนุนและผลสำเร็จของการใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์และยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ ผู้เข้าร่วมอบรมเสนอว่ากิจกรรมทั้ง 2 อย่างนี้เป็นกิจกรรมต่อยอดจากการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ในกิจกรรมด้านสุขภาพ และจากคู่มือที่บอกขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยากและให้สาธิตการทำไปพร้อมกันสามารถทำได้ง่ายและไม่มีต้นทุนใดๆสูง ผู้วิจัยสังเกตพบว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้สร้างความเชื่อมั่นและเปิดความคิดในผู้เข้าร่วมอบรมมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นจากเดิมที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีเท่านั้นที่จะช่วยให้การทำเกษตรกรรมอยู่รอดได้ ถัดมาเป็นกระบวนการสุดท้ายคือ 4) การประเมินผล ผู้วิจัยขอให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ทำการระดมสมองร่วมกันในเวลา 10 นาทีและให้ส่งตัวแทนได้นำเสนอสรุปผล พบว่ากิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมแค่ด้านสิ่งแวดล้อมเฉพาะในตัวบุคคลแต่ยังเป็นการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน และยังเสนอถ้าในกลุ่มเราสามารถผลิตปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพได้จะขอให้เพื่อนข้างบ้านได้นำไปใช้จริงเพราะบริเวณรอบๆบ้านของผู้เข้าร่วมอบรมทำอาชีพเกษตรกรรมโดยใช้สารเคมีและส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมรอบๆบ้าน ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนประกอบด้วย 4 กระบวนการ

กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในกาหนดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) ธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ปลูกฝังให้ลูกได้สร้างความดีขึ้น โดยผ่านการบันทึกลงสมุดบันทึกธนาคารความดี และ 2) ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกิจกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูก หลักจากที่ได้พักเบรกรับประทานอาหารกลางวันแล้ว ผู้จัดอบรมได้กล่าวขอบคุณในความร่วมมือและให้เปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมได้พูดคุยพักผ่อนตามอัธยาศัยนานกว่าปกติ หลังจากจัดกิจกรรมที่ผ่านมาเกือบจะครบ 2 วัน พุดจัดอบรมได้บอกเล่าถึงความสุขของกิจกรรมครอบครัวว่าเป็นกิจกรรมที่เราสามารถทำได้เองในชีวิตประจำวันเพียงแต่เราหมั่นลิ้มที่จะใช้โอกาสนี้ เพราะส่วนใหญ่มักมองว่าเป็นปัญหาของเรื่องความต่างของวัยและโอกาสที่จะเจอพูดคุยน้อยลง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วกิจกรรมนี้อยู่ที่ใจของคนเป็นพ่อแม่ หรือหัวหน้าครอบครัวว่าต้องการให้ครอบครัวเรามีความสุขจริงแท้หรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเริ่มต้นจาก 1) การสำรวจปัญหา โดยผู้เข้าร่วมอบรมขอให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนขึ้นมาสรุปปัญหาที่ส่งผลต่อความสุขใน

ครอบครัว กลุ่มแรกกล่าวว่าจะมีความสุขเลยถ้าครอบครัวไม่รักกัน แล้วต่างคนต่างเอาชนะกันโดยไม่ให้อีกฝ่ายได้อธิบายพูดคุยกัน บางครั้งหาโอกาสพูดคุยได้แล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็ใช้อารมณ์ในการคุยกว่าที่จะพูดจากันดีๆ อีกกลุ่มหนึ่งกล่าวต่างออกไปว่าความสุขของครอบครัวน่าจะเกิดจากครอบครัวจะทำอะไรก็ให้เล่าสู่กันฟัง พ่อแม่ก็ต้องคนทั้งสั่งทั้งสอนและให้ความรักลูกอย่างมีเหตุผลไม่ตามใจเกินไป นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มยังพูดเหมือนกันว่าลูกเราสมัยนี้ไม่ค่อยมีสัมมาคารวะ มีปัญหาอะไรก็มักจะปิดบังคับ ซวนไปไหนก็ไม่ค่อยสนใจ ส่วนใหญ่คนเป็นพ่อแม่จะรู้ปัญหาจากลูกจากปากคนอื่นมากกว่าที่จะได้ยินจากลูกเองและทุกครั้งปัญหาที่รับรู้ก็จะเป็นปัญหาที่ใหญ่โตจนแก้ไขไม่ทัน ในกระบวนการต่อมา คือ กระบวนการที่ 2) วิธีการแก้ปัญหา ผู้จัดอบรมได้เสนอทั้งธนาคารความดีและกิจกรรมการทำให้อุบัติให้เห็น ผลข้อสรุปนี้พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมเห็นด้วยเพียงแค่ออกกำลังกายให้ดูอยู่ให้เห็น ว่าพ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูก แล้วลูกถึงจะเชื่อฟัง และพ่อแม่ก็ไม่ควรจะอ้างว่าพ่อแม่ทำได้เพราะพ่อแม่เป็นผู้ใหญ่แก่เป็นเด็ก จึงเห็นด้วยเพียงแค่ออกกำลังกาย ส่วนกิจกรรมในส่วนธนาคารความดี ผู้เข้าร่วมอบรมเห็นว่าเป็นการยากที่จะทำกันในบ้านในครอบครัวเพราะมองว่าถ้าสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีและอบรมลูกได้กิจกรรมอื่นๆหรือการปลูกฝังความดีให้ลูกน่าจะเกิดขึ้นได้เองโดยไม่ต้องพึ่งกิจกรรมธนาคารความดี 3) เครื่องมือการแก้ปัญหา จึงเป็นเพียงกิจกรรมเดียวคือการทำให้ดูอยู่ให้เห็นของผู้เป็นพ่อแม่ที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีก่อนที่จะอบรมสั่งสอนลูก ส่วนกระบวนการสุดท้าย 4) การประเมินผล ผู้เข้าร่วมอบรมเชื่อว่าความสุขในครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะเป็นตัวนำความสุขไปสู่ความสุขด้านอื่นๆ และเชื่อว่าความสุขจากกิจกรรมการทำให้อุบัติให้เห็นขึ้นอยู่กับตัวพ่อแม่มากกว่าที่จะทำอย่างจริงจังหรือไม่ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เข้าร่วมอบรมต่างพยักหน้าเห็นด้วยและบางคนก็แสดงความมุ่งมั่นว่าต้องลงมือทำเพื่อให้ครอบครัวมีความสุข ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านครอบครัวตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจึงครบทั้ง 4 กระบวนการ

กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้ กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ใน การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การทำสบู่จากถ่านและการทำน้ำเต้าน้ำพุทองโกสุตรชาววัง และ 2) กิจกรรมการรวมกลุ่มเป็นจัดสร้างกลุ่มเสริมรายได้ร่วมกันแลกเปลี่ยน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีเพิ่มขึ้น 1 กระบวนการคือ การเริ่มต้นจาก 1) การสร้างสภาพบรรยากาศการเรียนรู้จากเดิมที่ใช้การบรรยายในห้องเรียนเป็นการใช้พื้นที่ด้านนอกห้องเรียนด้วยบรรยากาศสบายโดยใช้การนั่งในแบบโต๊ะกินข้าวที่นำสองตัวมาต่อกันแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ากิจกรรมการเสริมรายได้เป็นกิจกรรมที่เกิดการกระบวนการเรียนรู้มากที่สุดเพราะ

ผู้เข้าร่วมอบรมแสดงข้อคิดเห็นและพูดคุยมากกว่ากิจกรรมอื่น ถัดมาผู้เข้าร่วมอบรมได้เสนอกระบวนการเรียนรู้ที่ 2) การสำรวจปัญหา และ 3) วิธีการแก้ปัญหาไปพร้อมกันว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรก คือ อาชีพเดิมที่มีการทำอยู่แล้วยากให้มีการจัดพื้นที่รวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันและจัดทำเป็นเครือข่ายขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้ขึ้น สำหรับประเด็นที่สอง คือ รายได้ที่ใช้เสริมรายได้ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการอาชีพจะมีสูตรเฉพาะปิดบังกันไว้ ถึงแม้จะพยายามสร้างรายได้เสริมก็ไม่สามารถแข่งขันกับเจ้าเก่าได้ นอกจากนี้บางอาชีพที่เป็นอาชีพเสริมได้ดี ผู้เข้าร่วมบางคนบอกว่าสินค้านั้นก็ไม่ถนัดตัวเอง ดังเช่นผู้เข้าร่วมท่านหนึ่งเคยรับจ้างทำอาชีพหัตถ์กะหล่ำปลีดอกและขาไก่ สินค้าประเภทนี้ส่วนใหญ่จะใช้สารเคมีฟอกขาวในการทำความสะดวกและการเก็บดอกเพื่อลดต้นทุนในการผลิตและยืดอายุสินค้าให้เก็บได้นาน จึงขอให้กิจกรรมการเสริมรายได้เป็นกิจกรรมที่ทำขึ้นมาง่ายและปลอดภัยต่อทั้งตัวผู้บริโภคและผู้จำหน่ายสินค้าเอง ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าทัศนคติของผู้เข้าร่วมคนนี้แสดงถึงเจตคติและพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเข้าร่วมอบรม 2 วันแรก ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพทั้งต่อตนเองและต่อส่วนร่วม

4) ถัดจากนั้นผู้อบรมได้เสนอและอบรมด้วยกิจกรรมในการเสริมรายได้ด้วยการทำสบู่จากถ่ายและการทำน้ำเต้าหู้ ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้ด้วยพบว่ากิจกรรมนี้สร้างความสุขแบบเรียบง่ายที่จับต้องได้กับผู้เข้าร่วมอบรมเพราะสามารถทำไปกินไปตลอดจนเมื่อจัดกิจกรรมเสร็จแล้วสิ่งของเราเหล่านี้ก็นำไปแจกจ่ายให้กับผู้เข้าร่วมอบรมทุกคน 5) กระบวนการสุดท้ายคือ การประเมินผล ผู้จัดอบรมขอให้ผู้เข้าร่วมอบรมทุกท่านแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มแล้วหาตัวแทนเพื่อเสนอผลการประเมินผลในกิจกรรมนี้ กลุ่มแรกเสนอว่ากิจกรรมสร้างสบู่และน้ำเต้าหู้ทำได้ง่ายและสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้จริงเพราะเป็นสินค้าที่ใช้จ่ายอยู่ทุกวัน ส่วนกลุ่มที่สอง ตัวแทนกลุ่มเสนอว่าจะนำกิจกรรมด้านรายได้ไปขยายผลโดยขอตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาในหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือให้คนในหมู่บ้านซึ่งสินค้ากันเองก่อนที่จะไปซื้อสินค้าข้างนอกกลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าผู้เข้าร่วมจำนวนหนึ่งพูดคุยกันว่ากิจกรรมนี้ยังช่วยเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพให้กับผู้เข้าร่วมอบรมเพราะบางท่านจะลดน้ำหนักด้วยการไม่ทานข้าวเย็นจึงคิดว่านำกิจกรรมการเสริมรายได้ด้วยน้ำเต้าหู้เป็นงานอดิเรกในการลดน้ำหนักด้วยการบริโภคแทนมื้อเย็น ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านรายได้ได้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีเพิ่มขึ้น

1 กระบวนการ เป็น 5 กระบวนการคือ กระบวนการแรกด้วยการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ร่วมกันด้วยการจัดพื้นที่ผ่อนคลาจากห้องเรียนเป็นพื้นที่โต๊ะกลมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้

กิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีแซวเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม่ครบ 4 กระบวนการ จะมีเพียง 2 กระบวนการคือ กระบวนการที่ 3) คือเสนอให้มีการนำปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นเครื่องมือการแก้ปัญหาด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หายไปแล้วจากชุมชน เพราะกิจกรรมนี้ไม่สามารถจัดอบรมและสอนได้เพียงแค่วันสองวันสั้นๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าจะมีเพียงผู้เข้าร่วมที่มีอายุเกิน 40 ปีเท่านั้นที่จะรู้การร้องเพลงอีแซวและร้องตามได้ และอยากให้เพลงอีแซวนี้เป็นเพลงประจำท้องถิ่นของชาวสุพรรณบุรี และในกระบวนการที่ 4) การประเมินผลผู้เข้าร่วมอบรมเสนอว่ากิจกรรมนี้ไม่เคยได้รับการส่งเสริมเลย จึงทำให้หายไปจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและผู้เข้าร่วมอบรมอีกท่านหนึ่งก็ยอมรับว่ากิจกรรมนี้อาจจะหายไปถ้าไม่มีหน่วยงานใดที่ส่งเสริมหรืออนุรักษ์ไว้ แม้ว่ากิจกรรมนี้จะไม่สามารถถ่ายทอดและเรียนรู้ได้แต่ก็อยากจะขอความร่วมมือกันเองว่าหมู่บ้านใดมีการเลี้ยงสังสรรค์ก็ขอให้ทำการเชื้อเชิญปราชญ์ชาวบ้านที่ร้องเพลงอีแซวเข้ามาร่วมและมีการกำหนดให้เบี้ยเลี้ยงเป็นค่าน้ำใจที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมนี้ให้คงอยู่ต่อไป ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านวัฒนธรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีเพียง 2 กระบวนการ

กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การจัดโซนนิ่งชุมชน 2) การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ซึ่งผู้พบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนครบทั้ง 4 กระบวนการ คือ เริ่มต้นจากกระบวนการที่ 1) การสำรวจปัญหาาร่วมกัน เพราะความร่วมมือด้านความเข้มแข็งที่ผ่านๆ มาเกิดจากหน่วยงานภาครัฐกำหนดกิจกรรมไว้หมดและเปิดโอกาสโดยขอความร่วมมือให้คนในชุมชนร่วมเพียงเท่านั้น กิจกรรมที่จัดอบรมเรื่องการจัดโซนนิ่งชุมชนและการสร้างกติกาท้องถิ่นเป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมอบรมมีส่วนร่วมมากที่สุดในการบอกรายละเอียดที่เกิดขึ้นจากอดีตที่ผ่านมาว่าคนในชุมชนเองไม่สามารถสำรวจปัญหาเองได้ ได้แค่รอหรือแอบลุ้นว่าจะมีผู้นำชุมชนหรือคนในพื้นที่เรานำปัญหานี้ไปเสนอต่อผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ ถัดมากระบวนการเรียนรู้ที่ 2) วิธีการแก้ปัญหาและกระบวนการเรียนรู้ที่ 3) เครื่องมือในการแก้ปัญหา เกิดขึ้นพร้อมกันผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกันเพราะเชื่อมั่นว่ากติกาที่กำหนดหรือตกลงขึ้นจากคนในชุมชนย่อมแสดงออกได้ถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนแล้วสามารถแก้ปัญหาได้ตรงกับปัญหาที่ได้ร่วมกันสำรวจไว้ และในส่วนกระบวนการสุดท้าย คือ กระบวนการที่ 4) การประเมินผล ผู้จัดอบรมขอความร่วมมือให้ผู้เข้าร่วมได้มีเวลา

10-15 นาทีในการทบทวนกิจกรรมนี้เพื่อสอบทวนและร่วมกันประเมินผล ผู้วิจัยพบว่ากระบวนการประเมินผลนี้สะท้อนให้เห็นความร่วมมือกันของกิจกรรมการมีส่วนร่วมของความเข้มแข็งชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะผู้เข้าร่วมอบรมต่างเห็นด้วยที่ว่ากติกาท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่นที่จะเปลี่ยนแปลงได้และเปลี่ยนแปลงไปตามข้อตกลงของเสียส่วนรวมและการเปลี่ยนแปลงจะต้องผ่านการยอมรับเพื่อผลประโยชน์ของคนในชุมชนซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ผลประโยชน์ของแค่แกนนำชุมชนหรือผู้นำชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านความเข้มแข็งของชุมชนตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีครบทั้ง 4 กระบวนการ

กิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล กิจกรรมหลักที่กำหนดไว้ในการดำเนินการในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) ธรรมาภิบาลในครอบครัว 2) การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่กำหนดไว้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเริ่มต้นจาก 1) จากการสำรวจปัญหาผู้เข้าร่วมอบรมกล่าวว่าไม่มีความคุ้นเคยกับกิจกรรมในด้านนี้ เพราะไม่เข้าใจว่าธรรมาภิบาลคืออะไรและมีความสำคัญอย่างไร ผู้จัดอบรมจึงได้ขอให้ผู้เข้าร่วมแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่มแล้วทำการระดมสมองแล้วให้ส่งตัวแทนกลุ่มเพื่อแบ่งปันความรู้ ตัวแทนกลุ่มแรกให้ความหมายและความเข้าใจของคำว่าธรรมาภิบาลว่าเป็นความเท่าเทียมกันของคน ไม่มีการแบ่งเพศชายหญิง หรือการดูถูกเรื่องฐานะและการศึกษา มีการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงออกในสิทธิที่ทุกคนควรเป็น ส่วนตัวแทนกลุ่มที่สองอธิบายเพิ่มเติมว่าเห็นด้วยใกล้เคียงกับกลุ่มแรกแต่เพิ่มเติมในส่วนที่ว่า ธรรมาภิบาลควรเกี่ยวข้องกับภาวะ หน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเอง ของคนในชุมชนร่วมกัน ดูแลและปกป้อง ถัดจากนี้ผู้จัดอบรมจึงได้อธิบายว่าธรรมาภิบาลที่จะจัดอบรมนี้เป็นกิจกรรมอย่างไร และชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมอบรมว่า ธรรมาภิบาลควรเริ่มต้นจากตัวเอง ครอบครัวแล้วจึงนำไปสู่ธรรมาภิบาลของคนในชุมชน ผู้จัดอบรมจึงได้เสนอกิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมและสอบถามว่าเห็นด้วยหรือไม่สำหรับกิจกรรมทั้งสองนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมอบรมไม่มีการเสนอกิจกรรมอื่นเพิ่มเติมและแทบจะไม่มีการระดมสมองในกระบวนการที่ 2 เลย ผู้จัดอบรมจึงได้เข้าสู่กระบวนการถัดไป คือ กิจกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือแก้ปัญหา 3) เครื่องมือการแก้ปัญหา ซึ่งก็คือกิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว ผู้วิจัยพบว่ามีคำถามเกิดขึ้นเพิ่มเติมว่า ทำไมต้องเป็นกิจกรรมในครอบครัวทำไมไม่เป็นกิจกรรมสำหรับชุมชน ผู้เข้าร่วมอบรมจึงกล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่คนในชุมชนสามารถเรียนรู้และอบรมถ่ายทอดกันเองได้ให้รู้จักผู้ส่านี่รับผิดชอบตั้งแต่วัยเด็ก พ่อแม่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีและทำหน้านี้สิ่งสมอบรมลูก เพราะพ่อแม่ทุกคนย่อมปรารถนาให้ลูกเป็นคนดีของสังคมสิ่งนี้เองจึงเป็นที่มาของกิจกรรมนี้ ส่วนกิจกรรมเรื่องการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนิน

ชีวิตผู้วิจัยได้ขอเชิญมัคทายกที่คอยช่วยงานในวันสำคัญทางศาสนาเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นที่ยึดใจและเคารพของชาวบ้านเป็นอย่างดีมาช่วยถ่ายทอดว่าการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมมีส่วนช่วยให้ชีวิตมีความสุขและมีความสุขอย่างไร 4) หลังจากได้ทำการจัดอบรมแล้วส่วนใหญ่เห็นว่าควรทำกิจกรรมนี้ทั้งสองไปพร้อมกันเลย โดยเชื่อว่าเครื่องมือทางแก้ปัญหาด้วยกิจกรรมทั้งสองนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาคือได้ด้วยการเริ่มต้นจากครอบครัว มีผู้เข้าร่วมอบรมกล่าวว่าต่อไปเมื่อมีงานสำคัญทางศาสนาจะพาลูกเข้าวัดให้เรียนรู้ทำความดีไปด้วยกันและจะพยายามอบรมให้ลูกเป็นคนดีมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อครอบครัว ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมนี้ได้รับความสนใจเพราะทำได้ง่ายเนื่องจากค่อนข้างเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชนนี้ที่จะเข้าวัดในวันสำคัญทางศาสนาอยู่แล้ว ซึ่งผลสรุปจากกิจกรรมด้านธรรมมาภิบาลตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีเพียง 3 กระบวนการ คือ การสำรวจปัญหา เครื่องมือในการแก้ปัญหา และการประเมินผล

3.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขก่อนและหลังการอบรม

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขก่อนและหลังการอบรม ดังนี้

ตารางที่ 17 คะแนนเฉลี่ยของคะแนนความรู้เรื่องการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพก่อนและหลังการอบรม

สาระการเรียนรู้	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ความรู้ด้านสุขภาพ	25	13.2	6.33	22.6	3.78	
ความรู้ด้านการศึกษา	25	11.9	4.62	18.9	7.89	
ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	25	15.0	2.57	22.1	3.23	
ความรู้ด้านครอบครัว	25	12.3	5.13	19.5	7.70	
ด้านรายได้	25	16.8	3.07	18.4	5.53	
ด้านวัฒนธรรม	25	16.9	2.61	17.3	8.80	
ความรู้ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	25	13.0	2.42	18.7	6.53	
ความรู้ด้านธรรมาภิบาล	25	9.9	3.06	20.8	4.31	

Sig. = 0.05

จากตารางที่ 17 ผลการทดสอบความรู้ด้านสุขภาพก่อนอบรม พบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมมีค่าเท่ากับ 13.2 ($X=13.2$ $SD.=6.33$) แต่เมื่อผ่านกิจกรรมตามกระบวนการ

เรียนรู้แล้ว พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นไปมากที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 22.6 ($X=22.6$ $SD.=3.78$) ผลการทดสอบความรู้ด้านวัฒนธรรมการก่อนอบรม พบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยก่อนการ เรียนรู้ของผู้เข้าอบรมมีค่าเท่ากับ 16.9 ($X=16.9$ $SD.=2.61$) แต่เมื่อผ่านกิจกรรมตามกระบวนการ เรียนรู้แล้ว พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นไปน้อยที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับกับ 17.3 ($X=17.3$ $SD.=8.80$)และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ ด้วยสถิติทดสอบค่าที (t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนอบรมและหลังอบรมมีความแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05

3.3.3 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของผู้ที่เข้าร่วมอบรม

ตารางที่ 18 แสดงผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่ง ความสุข

กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพและกิจกรรมที่ 2 ด้านการศึกษา

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	ไม่แสดง		← → เป็นประจำ					
	1	2	3	4	5			
กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (5.0)	10 (50.0)	9 (45.0)	4.40	0.361	มากที่สุด
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (20.0)	16 (80.0)	4.80	0.189	มากที่สุด
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้ จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (20.0)	6 (30.0)	10 (50.0)	4.30	0.345	มาก
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ								
กิจกรรมที่ 2 ด้านการศึกษา								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	5 (25.0)	8 (40.0)	7 (35.0)	4.10	0.326	มาก
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (30.0)	7 (35.0)	7 (35.0)	4.05	0.325	มาก
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้ จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (30.0)	10 (50.0)	4 (20.0)	3.90	0.326	ปาน กลาง
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 2 ด้านการศึกษา								

ตารางที่ 18 (ต่อ)

กิจกรรมที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว

กิจกรรมที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	10 (33.3)	9 (63.3)	4.60	0.402	มากที่สุด
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	9 (43.3)	11 (56.7)	4.55	0.391	มากที่สุด
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (20.0)	10 (53.3)	6 (26.7)	4.10	0.326	มาก
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม								
กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	10 (33.3)	9 (63.3)	4.60	0.402	มากที่สุด
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	10 (43.3)	10 (56.7)	4.50	0.504	มากที่สุด
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	9 (20.0)	4 (53.3)	7 (26.7)	3.90	0.326	ปานกลาง
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 4 ด้านครอบครัว								

กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้และกิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่างการเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	ไม่แสดง		← → เป็นประจำ					
	1	2	3	4	5			
กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	5 (33.3)	15 (63.3)	4.75	0.440	มากที่สุด
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (0.0)	8 (43.3)	10 (56.7)	4.60	0.402	มากที่สุด
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (20.0)	12 (53.3)	8 (26.7)	4.60	0.402	มากที่สุด
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 5 ด้านรายได้								

ตารางที่ 18 (ต่อ)

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	← ไม่แสดง		→ เป็นประจำ					
	1	2	3	4	5			
กิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	5 (3.3)	13 (33.3)	2 (63.3)	3.85	0.329	ปาน กลาง
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	10 (0.0)	4 (43.3)	6 (56.7)	3.80	0.334	ปาน กลาง
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้ จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	15 (20.0)	5 (53.3)	0 (26.7)	3.25	0.440	น้อย
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม								

กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชนและกิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	← ไม่แสดง		→ เป็นประจำ					
	1	2	3	4	5			
กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	8 (3.3)	7 (33.3)	5 (63.3)	3.85	0.329	ปาน กลาง
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (0.0)	13 (43.3)	5 (56.7)	4.15	0.504	มาก
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้ จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	6 (20.0)	10 (53.3)	4 (26.7)	3.90	0.326	ปาน กลาง
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 7 ความเข้มแข็งของชุมชน								
กิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล								
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (3.3)	12 (33.3)	6 (63.3)	4.20	0.334	มาก
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	7 (43.3)	13 (56.7)	4.65	0.414	มาก ที่สุด
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้ จัดอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (20.0)	14 (53.3)	5 (26.7)	4.20	0.309	มาก
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 8 ธรรมาภิบาล								

จากตารางที่ 18 แสดงผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่า ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในด้านผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและด้านการมีปฏิริยาพร้อมในการลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมระดับมากที่สุดตามลำดับประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 5 ด้านที่ 1 ด้านที่ 3 ด้านที่ 4 ด้านที่ 8 และด้านที่ 2 คือ ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านธรรมาภิบาลและด้านการศึกษา และผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมด้านผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและด้านการมีปฏิริยาพร้อมในการลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 6 และด้านที่ 7 คือ ด้านวัฒนธรรมและด้านความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในด้านผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและโต้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรมในระดับมากที่สุดประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 5 คือด้านรายได้ ในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 1 ด้านที่ 3 ด้านที่ 8 คือ ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านธรรมาภิบาลด้าน ในระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 2 ด้านที่ 4 และด้านที่ 7 คือ ด้านการศึกษา ด้านครอบครัวและด้านความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในระดับน้อยประกอบด้วยกิจกรรมด้านที่ 6 คือ ด้านวัฒนธรรม

3.3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ตารางที่ 19 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 1

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	น้อย ← → มาก							
	1	2	3	4	5			
ด้านที่ 1 ปฏิริยาตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ								
1.1 ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการเข้าร่วมการฝึกอบรม	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	4 (33.3)	15 (63.3)	4.70	0.396	มากที่สุด
1.2 การปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (0.0)	14 (43.3)	3 (56.7)	4.00	0.324	มาก
1.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (20.0)	10 (53.3)	10 (26.7)	4.50	0.504	มากที่สุด
1.4 วิทยากรที่จัดการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (3.3)	5 (33.3)	14 (63.3)	4.65	0.414	มากที่สุด
1.5 คู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	8 (43.3)	12 (56.7)	4.60	0.402	มากที่สุด

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ	
	น้อย		↔						มาก
	1	2	3	4	5				
1.6 เนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (20.0)	4 (53.3)	16 (26.7)	4.80	0.189	มากที่สุด	
1.7 สื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมฯ มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (20.0)	6 (53.3)	12 (26.7)	4.50	0.504	มากที่สุด	
1.8 จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมมีผลต่อการเรียนรู้ร่วมกัน	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (20.0)	2 (53.3)	16 (26.7)	4.70	0.396	มากที่สุด	

จากตารางที่ 19 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขด้านปฏิบัติการตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการเข้าร่วมการฝึกอบรมรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรมฯ วิทยากรที่จัดการฝึกอบรมฯ คู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรมฯ เนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง สื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมฯ มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และจำนวน ผู้เข้าร่วมอบรมมีผลต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และมีเพียงด้านเดียวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือด้านการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯและ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 20 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 2

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	น้อย		มาก					
	1	2	3	4	5			
ด้านที่ 2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ								
2.1 ท่านเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (3.3)	8 (33.3)	12 (63.3)	4.60	0.402	มากที่สุด
2.2 ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้มากที่สุด	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (0.0)	12 (43.3)	7 (56.7)	4.30	0.345	มาก
2.3 ท่านสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการฝึกอบรมฯ ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของท่านต่อไปได้ในอนาคต	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (20.0)	5 (53.3)	12 (26.7)	4.45	0.370	มากที่สุด
2.4 ท่านสามารถเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันจากผู้เข้าร่วมอบรมตามกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆที่กำหนดขึ้น	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (20.0)	12 (53.3)	5 (26.7)	4.10	0.326	มาก

จากตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ พบว่าส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและสามารถนำความรู้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ส่วนระดับความพึงพอใจในระดับมาก ประกอบด้วย การนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง และเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันจากผู้เข้าร่วมอบรม

ตารางที่ 21 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านที่ 3 ด้านที่ 4

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$ n=20	SD n=20	ระดับ
	น้อย		มาก					
	1	2	3	4	5			
ด้านที่ 3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ								
3.1 ท่านมีความมั่นใจในการกิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (3.3)	10 (33.3)	6 (63.3)	4.10	0.326	มาก
3.2 ท่านมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อความสุขที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	2 (0.0)	14 (43.3)	4 (56.7)	4.10	0.326	มาก
3.3 ท่านมีความเต็มใจที่จะนำกิจกรรมเหล่านี้ไปใช้ในครอบครัวและชุมชนของท่านมากขึ้น	0 (0.0)	0 (0.0)	3 (20.0)	15 (53.3)	2 (26.7)	3.95	0.325	ปานกลาง
3.4 กิจกรรมที่ได้รับการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ มีผลสอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของท่าน	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (20.0)	4 (53.3)	12 (26.7)	4.40	0.361	มาก
ด้านที่ 4 ผลลัพธ์ทางด้านเจกคติที่มีผลต่อชุมชนของท่านหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ								
4.1 ชุมชนของท่านจะมีกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นภายหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	13 (3.3)	5 (33.3)	2 (63.3)	3.45	0.391	ปานกลาง
4.2 ชุมชนของท่านจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความสุขในชุมชนมากขึ้นหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (0.0)	11 (43.3)	5 (56.7)	4.05	0.325	มาก
4.3 ภาพลักษณ์ของชุมชนท่านจะมีผลในทางที่ดีขึ้นหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (20.0)	11 (53.3)	5 (26.7)	3.80	0.309	ปานกลาง
4.4 ท่านอยากแนะนำให้มีคนเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (20.0)	4 (53.3)	15 (26.7)	4.70	0.396	มากที่สุด

จากตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯพบว่าส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจในระดับมากประกอบด้วย มีความมั่นใจในการนำกิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อความสุข และกิจกรรมมีผลสอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ส่วนระดับความพึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ผู้เข้าร่วมอบรมมีความเต็มใจที่จะนำกิจกรรมไปใช้ในครอบครัวและชุมชนมากขึ้น และด้านผลลัพธ์ทางด้านเจกคติที่มีผลต่อ

ชุมชนของท่านหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ชุมชนจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นและมีภาพลักษณ์ของชุมชนในทางที่ดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมอบรม

นอกจากนี้เพื่อเป็นการยืนยันถึงการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเจตคติและพฤติกรรม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการหลังที่ได้เข้าร่วมอบรม ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดเป็นภาพรวมดังนี้

ผู้เข้าร่วมอบรมคนที่ 1 (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2555)

“หลังจากเข้าร่วมอบรมเห็นการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น จากบริเวณบ้านและสวนที่เคยใช้สารเคมีในการทำนาและปลูกต้นไม้บริเวณบ้าน ปกติสภาพแวดล้อมในบ้านจากที่ไม่เคยมีแมลงทาบ แมลงปีชewis ผีเสื้อ ตัวงมาเป็นยี่สิบสามสิบปี ปรากฏว่าตอนนี้พวกแมลงเหล่านี้ก็กลับมา ในความรู้สึกก็ดีใจที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะสบายแวดล้อมในบ้านรู้สึกเย็นและสดชื่นขึ้น ที่สังเกตเห็นได้ชัดก็คือปกติในทิศเหนือของบ้านปกติจะไม่มีลมและค่อนข้างแล้งแต่เดี๋ยวนี้ พื้นที่บริเวณนี้มีลมพัดและมีความชื้นมากขึ้น”

“ในส่วนของความสุขทางด้านจิตใจที่เกิดขึ้นก็คือ ลูกๆจากเดิมที่เคยไม่ค่อยกลับบ้านเพราะทำงานในกรุงเทพก็กลับมาแทบทุกอาทิตย์เว้นอาทิตย์และพูดกับตัวเองว่าบ้านร่มเย็นน่าอยู่มากขึ้น ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ส่วนสามี่จากที่ไม่เคยสนับสนุนในด้านการปลูกต้นไม้แล้วก็คอยขัดขวางก็เอ่ยปากชมว่าต้นไม้ดี ต้นไม้ดีอะไร แล้วก็สนับสนุนส่งเสริมให้ทำการหมักปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพเพื่อใช้แจกจ่ายเครือญาติหรือข้างบ้าน ความรู้สึกนี้ดีฉันดีใจมากเพราะว่าทำให้ครอบครัวอบอุ่นมากขึ้นกว่าเดิม”

“เมื่อก่อนเป็นคนชอบเรียน แต่ไม่ค่อยมีโอกาสได้รับการสนับสนุนให้ได้เรียนสูง และเวลามีหน่วยงานภาคท้องถิ่นจัดประชาคมให้ช่วยเหลือว่าจะมีการอบรมหรือจัดเสริมความรู้ด้านรายได้ ดิฉันมักจะเสนอให้มีการจัดอบรมด้านเกษตรกรรมด้วยการทำเกษตรอินทรีย์แต่ก็ไม่เคยได้รับให้จัดขึ้น ก็โชคดีที่ได้เข้าร่วมการอบรมนี้ และอยากให้มีการอบรมแบบนี้ในเรื่องอื่นๆมากขึ้น”

“ฉันเองก็มีโอกาสเข้าไปสอบถามเพิ่มหลังเสร็จอบรม ก็ทำให้บางอย่างที่อบรมมาที่มีข้อสงสัยหรือเรื่องที่ไม่รู้ไม่แน่ใจก็ได้รับคำตอบเพิ่มมากขึ้น และตอนนี้ก็ได้มีโอกาสได้นำต้นกล้าที่เพาะปลูกไว้ไป

วางขายในศูนย์การเรียนรู้ และเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้เพิ่มมากขึ้น ก็ได้ใจว่าการอบรมได้พัฒนาและช่วยส่งเสริมแรงบันดาลใจและก็ได้เพิ่มเติมความรู้มากขึ้น”

“อีกสิ่งหนึ่งที่ถูกใจและทำให้ปีติมากก็คือ ต้นกล้าที่ได้เพาะปลูกมา ก็มีทางหน่วยงานและวัด มาขอให้นำไปปลูกในบริเวณวัด โดยเฉพาะในช่วงอาทิตย์ที่ผ่านมา มีงานทอดกฐินก็มีผู้นำชาวบ้านขอ ต้นไม้และจุลินทรีย์ที่หมักไปทำความสะอาดวัด”

สอดคล้องกับผู้คนเข้าร่วมอบรมที่ 2 (สัมภาษณ์ 30 ตุลาคม 2555)

“หลังจากกลับมาจากอบรม พฤติกรรมเปลี่ยนไปมาก โดยเฉพาะการเลือกกิน เมื่อก่อนไม่เคยใส่ใจเรื่องสุขภาพ เป็นคนอ้วนมีน้ำหนักเยอะกินอะไรก็ไม่เคยระวัง พอได้เข้าร่วมอบรมในด้านรายได้ พี่เองก็เป็นคนชอบทานน้ำเต้าทุกวัน พี่ก็ทำเองเป็นแล้วก็ทำเองไม่ต้องไปเสียเวลาขับรถออกไปซื้อ ก็ลองทำเองกินเอง ที่สำคัญทำแบบไม่ใส่น้ำตาลรู้สึกเข้มข้นกว่าไปซื้อกินมาก เดียวนี้ก็เอาให้คนในบ้านกิน ทุกคนก็ชมว่าอร่อยกว่าไปซื้อ ครอบครัวก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น พี่เอาเรื่องที่อบรมแรกๆไปเล่าคนในบ้านที่บ้านก็เฉยๆ แต่เดี๋ยวนี้ลูกก็มีถามเพิ่มว่าแม่ไม่ไปอบรมเพิ่มหรือ เพื่อจะได้มาทำอะไรให้พวกหนูกิน ถ้ามีอบรมครั้งหน้าหนูขอไปร่วมด้วย นอกจากนี้สิ่งที่เปลี่ยนแปลงขึ้นก็คือน้ำหนักลดลง 4-5 โล ก็เพราะมือเย็นก็ทานแค่มักผลไม้น้ำพริก เวลาหิวก็จะกินน้ำเต้าหู้ที่ทำเองไว้ ส่วนกากเต้าหู้เอาไปใส่ต้นไม้แล้วเอาจุลินทรีย์ที่หมักไปช่วยย่อยเป็นปุ๋ยให้ต้นไม้ ”

สอดคล้องกับผู้คนเข้าร่วมอบรมที่ 3 (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2555)

“หลังจากการอบรมกลับมา มีการเปลี่ยนแปลงเยอะมาก ทั้งในเรื่องของการแสวงหาความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนบ้าน ก็ลองเอาปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ น้ำส้มควันไม้มาใช้กับการเกษตรที่บ้าน ที่บ้านมีรายได้ไม่มากซึ่งมาจากปลูกข้าว ทำนาทำไร่ ที่เห็นชัดก็คือหน่อไม้ฝรั่ง สังเกตได้ชัดก็คือหน่อไม้ฝรั่งเป็นพืชหน่อที่ทุกเช้าจะต้องเข้าไปเก็บและมีรายได้วันต่อวัน เมื่อเก็บมาแล้วก็จะเอามาคัดแยก ล้างทำความสะอาด และชั่งน้ำหนักจากตลาดที่เค้ารับซื้อเป็นกิโลไป ที่เห็นได้ชัดคือ ปริมาณที่เก็บมากขึ้น น้ำหนักและคุณภาพดีขึ้น สมัยนี้ที่ต้องเอาไปส่งตลาดก็จะเอาแช่จุลินทรีย์ ก็ทำให้ผิวพรรณเต่งตึง รักษาสภาพได้นานขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือ ได้มีการรวมกลุ่มกับระแวกเพื่อนบ้านให้ที่บ้านฉันเป็นศูนย์แลกเปลี่ยนสินค้าหรือรับซื้อสินค้าจากเดิมที่ต้องเอาไปขายที่ตลาดกลางรับซื้อก็ถูกกดราคา ไม่กี่วันนี้ได้รวมตัวกันขึ้นได้ไม่นานก็ทำให้มีสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ปีหน้าพวกเราวางแผนว่าจะ

ทำหน้าไม่ฝรั้งกันอย่างจริงจัง เพราะเป็นพีชที่มีรายได้ทุกวัน ทำง่าย เก็บเกี่ยวดูแลง่ายกว่าการทำนาข้าว ราคาที่กำหนดไว้ก็กำไรละ 75 บาท ก็ได้รับความเห็นชอบจากเพื่อนระแวกบ้าน”

สอดคล้องกับผู้คนเข้าร่วมอบรมที่ 4 (สัมภาษณ์ 16 พฤศจิกายน 2555)

“ฉันเองไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับครอบครัวในเรื่องอบรมสั่งสอนลูก เพราะว่าจำเป็นต้องออกไปหาเงินทำนอกรับทุกวันเพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ส่วนใหญ่ก็ปล่อยให้เป็นที่ของครูในโรงเรียน หลังจากอบรมแล้วก็ตระหนักว่าครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เพราะต่อให้หาเงินได้มากเท่าใดแต่ลูกเป็นคนไม่รับผิดชอบ ไม่มีสัมมาคารวะ จากเกิดเรื่องธรรมาภิบาลดิฉันคิดว่าเป็นเรื่องไกลตัวเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่ต้องเข้ามาแก้ปัญหา พอได้อบรมแล้วว่าธรรมาภิบาลต้องเริ่มจากครอบครัวให้รู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ ใครเป็นพ่อแม่ก็รู้จักหน้าที่ของตนเอง ลูกก็ต้องมีหน้าที่ช่วยเหลืองานในบ้าน ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การอบรมช่วยให้ลูกของฉันดูเหมือนจะเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น ไม่ต้องคอยบอกคอยสั่งเค้าก็รู้หน้าที่ของเขาเอง ก็ตรงกับสิ่งที่ผู้บรรยายได้พูดไว้ว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน ให้มองเป็นเรื่องใกล้ตัว ถ้าครอบครัวดีแล้วคนในชุมชนก็จะดีตามท้ายสุดชุมชนของเราก็จะได้อยู่กันอย่างมีความสุข”

สอดคล้องกับผู้คนเข้าร่วมอบรมที่ 5 (สัมภาษณ์ 16 พฤศจิกายน 2555)

“ป่าไม่ค่อยได้สนเท่าที่ควรตอนที่ไปอบรม เพราะเชื่อว่าการอบรมไม่ได้ช่วยอะไร คิดแค่ว่าตามเพื่อนบ้านมารับของเหมือนที่เวลาเค้าขอความร่วมมือกัน จริงๆที่เป็นคนที่ทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ตอนนั้นก็ทำสวนมะลิ มีรายได้ดีแต่ไม่ได้บอกชาวบ้าน และใช้สารเคมีเยอะมากในการปลูกตัวเองไม่ได้เข้าไปเก็บมะลิเอง แต่ใช้คนงานเข้าไปเก็บเพราะกลัวเรื่องสารเคมี แต่พอกลับจากอบรมก็เอาให้คู่มือให้คนงานไปทำพวกปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ยาไล่แมลงด้วยมูลสัตว์ ก็ได้รับฟังจากคนงานว่าคู่มือบอกขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยากและทำได้ง่ายและไม่มีต้นทุนใดๆสูง ก็เพิ่มยอมรับและเปิดใจว่ากิจกรรมที่ไปอบรมได้สร้างทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น จากเดิมที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีเท่านั้นที่จะช่วยให้เกิดผลผลิตสูงพอมาใช้ทำเองก็ไม่ได้รู้สึกว่ามีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น จนตอนนี้ก็เข้าใจแล้วว่าการไม่ใช้สารเคมีนอกจากจะมีผลดีต่อคนงานยังส่งผลดีต่อคนในชุมชนเรา อีกอย่างหนึ่งที่ไม่เคยได้บอกใครก็คือทุกครั้งทีอบรมจะเป็นคนที่ไม่แสดงออกและเชื่อว่าที่อบรมไม่น่าจะได้ผล สิ่งนี้เองทำให้เปลี่ยนความคิดของตัวเองว่า ถ้ามีกิจกรรมอบรมอะไรจะขอมีส่วนร่วมเข้าไปเรียนรู้และแสดงออกมากขึ้น”

โดยสรุป ผลการการสัมภาษณ์ ผู้เข้ารับการอบรมมีความเห็นที่สอดคล้องกันโดยเห็นว่ามี การพัฒนาตัวเองในทุกด้านได้แก่ เปิดใจที่จะเรียนรู้และมีความรู้เพิ่มขึ้น มีเจตคติที่ดีขึ้น มีความเข้าใจและ ยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นๆ มีแรงจูงใจในการเรียนรู้และลองทำสิ่งใหม่ๆ ตลอดจนมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความสุขเพิ่มมากขึ้นทั้งของตัวเอง ครอบครัวและชุมชน

ขั้นตอนที่ 3.4 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้าง ชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่ง ความสุข ประกอบด้วยองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความ สนใจและมีความรู้มากขึ้นที่สุดหลังจากที่รับอบรม คือ ด้านที่ 1 กิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านที่ 5 กิจกรรม ด้านรายได้ และด้านที่ 8 กิจกรรมด้านธรรมาภิบาล โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1) กิจกรรมด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM ได้ เนื่องจากว่าผู้เข้าร่วมอบรม มีความเชื่อเดิมว่าการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพเป็นเรื่องที่ทางวิทยา ศาสตร์ที่เข้าใจยาก และยังคงคิดว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายลงทุนจำนวนมาก แต่พอได้รับการอบรมทำให้เกิด ความเข้าใจใหม่ที่ว่าเป็นเรื่องของการนำขอเหลือใช้หรือของทิ้งแล้วมาเปลี่ยนสร้างคุณค่าขึ้น อีกทั้งยังเป็น เรื่องใกล้ตัวที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

2) กิจกรรมด้านรายได้ กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มกระบวนการเรียนรู้คือการสร้างสภาพ บรรยากาศการเรียนรู้จากเดิมที่ใช้การบรรยายในห้องเรียนเป็นการใช้พื้นที่ด้านนอกห้องเรียนด้วย บรรยากาศสบายโดยใช้การนั่งในแบบโต๊ะกินข้าวที่นำสองตัวมาต่อกันแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ผู้วิจัย สังเกตว่ากิจกรรมการเสริมรายได้เป็นกิจกรรมที่เกิดการมีส่วนร่วมมากที่สุดเพราะผู้เข้าร่วมอบรม แสดงข้อคิดเห็นและพูดคุยเกือบครบทุกคนและมากกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมใน ลักษณะนี้ไม่เคยได้รับการจัดขึ้นมาเลยในชุมชน เพราะผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่เดิมไม่กล้าที่จะ เปลี่ยนแปลงอาชีพ อีกหนึ่งสาเหตุคือรายได้ที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบอาชีพจะมีสูตรเฉพาะปิดบังกันไว้ จึงไม่สามารถหารายได้เสริมและไม่สามารถแข่งขันกับเจ้าเก่าได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมด้านรายได้

ด้วยการทำน้ำเต้าหู้ขาววังและการทำสบู่เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดรายจ่ายที่ทำขึ้นเองได้ง่าย ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้จริงเพราะเป็นสินค้าที่ใช้จ่ายอยู่ทุกวันและสร้างความปลอดภัยขึ้นเองได้นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าทัศนคติและและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด โดยแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพทั้งต่อตนเองและต่อส่วนร่วม และกิจกรรมด้านรายได้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขยายผลในด้านเครือข่ายการสร้างรายได้ เพราะมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาในหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือให้คนในหมู่บ้านซึ่งสินค้ากันเองก่อนที่จะไปซื้อสินค้าข้างนอกกลุ่ม ที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าเรื่องรายได้มีความมั่นคง ความเป็นอยู่ด้านปากท้องดีจะช่วยส่งผลให้มีความสุขในกิจกรรมด้านอื่นๆดีขึ้น

3) กิจกรรมด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมเรื่องธรรมาภิบาลในครอบครัวและการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยพบว่าระดับคะแนนความรู้ด้านนี้เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าด้านอื่นๆเนื่องจากกว่า คนในชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องธรรมาภิบาล แต่กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจว่าธรรมาภิบาลคืออะไรและมีความสำคัญกับชุมชนอย่างไร จึงทำให้กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจมากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่คนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน เพราะส่วนใหญ่มองไปข้างหน้าว่าหากคนที่ เป็นพ่อแม่และลูกู้บทหน้าหน้าที่ของตนเองก็ทำให้ครอบครัวมีความสุขเพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่ความสุขของคนในชุมชน

ส่วนกิจกรรมด้านอื่น คือ ด้านที่ 2 กิจกรรมด้านการศึกษา ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม ด้านที่ 4 กิจกรรมด้านครอบครัว ด้านที่ 7 ความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจและมีความรู้ในระดับมากตามลำดับถัดจากกิจกรรมข้างต้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาของคนในชุมชนที่ได้โอกาสในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เพิ่มโอกาสทางความคิดที่จะพัฒนาคุณของตนเองและชุมชนมากขึ้น การเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ทางการศึกษาเปรียบเสมือนการเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้กิจกรรมด้านอื่นๆตามมา โดยเฉพาะกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและครอบครัวเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง เมื่อสุขภาพของคนในครอบครัวดีขึ้นย่อมส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนตามมา โดยเฉพาะในเรื่องของกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ในกิจกรรมด้านสุขภาพ และจากคู่มือที่บอกขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยากและทำได้ง่ายและไม่มีต้นทุนใดๆสูง ผู้วิจัยสังเกตและพบว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้สร้างความเชื่อมั่นและเปิดความคิดในผู้เข้าร่วมอบรมมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นจากเดิมที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีเท่านั้นที่จะช่วยให้เกิดผลผลิตสูง และกิจกรรมด้านนี้ส่งผลดีต่อความสุขของคนในชุมชนเนื่องจากการลด

โทษทันอันตรายต่อร่างกายจากสารเคมี และด้านที่ 6 กิจกรรมด้านวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่ได้รับ ความสนใจและมีความรู้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากว่าเป็น กิจกรรมที่ประชาชนเชื่อว่าจะส่งผลต่อความสุขในลำดับท้าย และเข้าใจว่าในแต่ละพื้นที่ของแต่ละภาค แต่ละอำเภอของชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเพาะแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องได้รับการ สนับสนุนจากภาคส่วนท้องถิ่นที่จะมีการส่งเสริมมากน้อยแค่ไหน จึงเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อความสุข ของคนในชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างความสุขขึ้นได้

3.4.2 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่ง ความสุข

จากผลการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชน แห่งความสุขข้างต้น (3.4.1) ผู้วิจัยได้นำมาทำการสังเคราะห์และสรุปผลในประเด็นของการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยแบ่งผลกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน แห่งความสุขออกเป็น 2 ประเด็น จำแนกตามตำบลวังน้ำซับและวังห้ว ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ มีปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ พบว่ามี กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุก กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาจากฐานค้ำตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน

กระบวนการสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน กระบวนการเรียนรู้ที่ สร้างการตระหนักรู้ถึงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสุขว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวและจำเป็น โดยให้ ความสำคัญเกี่ยวกับความสุขที่พัฒนาขึ้นจากตัวเองก่อน แล้วจึงไปสู่คนในครอบครัว เพื่อนบ้านและ ชุมชน ความสุขของคนในตำบลวังน้ำซับให้ความสำคัญจากการมีสุขภาพที่ดี จากการสุขภาพร่างกาย แข็งแรงสมบูรณ์ มีสุขภาพจิตที่ดีด้วยการมีความพึงพอใจในชีวิต และมีสามารถในการปรับตนให้เข้า กับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการมีสุขภาพที่ดีเกิดขึ้นจากคนในตำบลวังน้ำซับหันมาใส่ใจต่อ สุขภาพด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ร่วมกันในตำบล ใน ขณะเดียวกันสุขภาพของคนในตำบลได้มีการณรงค์ร่วมมือกันรักษาสิ่งแวดล้อมในตำบลจากการจัด โชนนิ่งพื้นที่ปลอดสารพิษในการเพาะปลูกพืชด้านเกษตรกรรมจนส่งผลให้สิ่งแวดล้อมของคนในตำบล

วังน้ำซับน่าอยู่อาศัยมากขึ้น นอกจากนี้คนในตำบลวังน้ำซับมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยเพิ่มขึ้นจากการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการมีธรรมาภิบาลโดยเริ่มต้นที่การเมืองการมีธรรมาภิบาลในครอบครัวและใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการส่งเสริมความสุขที่เกิดขึ้นจากการด้านการศึกษาที่让孩子ได้เข้ารับการเรียนจากครูอาสาสมัคร โดยอาศัยพ่อแม่เป็นบุคคลที่คอยติดตามดูแลให้เกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว

กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนรู้ของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลาย จากกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าคนในตำบลวังน้ำซับมีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้เข้าร่วมมากขึ้นจากการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจากการบรรยายในรูปแบบการจัดที่นั่งในลักษณะแบบห้องเรียน โดยปรับเปลี่ยนเป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เป็นพื้นที่ด้านนอกห้องเรียนในลักษณะการจัดโต๊ะกลมเพื่อให้คนในตำบลวังน้ำซับได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนพูดคุยมากขึ้น กระบวนการเรียนรู้ของคนในตำบลวังน้ำซับจึงเกิดขึ้นจากการพูดคุยด้วยการล้อมโต๊ะสนทนาและพูดคุยแสดงความคิดเห็น ซึ่งการพูดคุยมีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องของการมีรายได้เพิ่มขึ้น คนในตำบลวังน้ำซับมีความเชื่อถึงความสุขของคนในชุมชนจำเป็นต้องมีรายได้เลี้ยงปากท้องก่อน การมีรายได้ยังรวมถึงการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันจึงส่งผลให้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น นอกจากนี้คนในชุมชนมีความเห็นว่าการมีรายได้ดีขึ้นย่อมส่งผลตรงต่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชนในองค์ประกอบเกือบทุกด้าน ตั้งแต่ด้านสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ครอบครัว วัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชน และธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

กระบวนการที่ 3 การสำรวจปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการสำรวจปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในตำบลวังน้ำซับ จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่าการร่วมกันสืบหาปัญหาที่เกิดขึ้นว่ามีสาเหตุอย่างไรที่ส่งผลต่อความสุขของคนในตำบลวังน้ำซับ พบว่าในประเด็นขององค์ประกอบด้านครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อความสุขเกี่ยวข้องกับเรื่องไม่มีเวลาให้กันของคนในครอบครัวทำให้เกิดความห่างเหินกัน นอกจากนี้สมาชิกในครอบครัวส่วนหนึ่งในตำบลวังน้ำซับมีเพียงแค่หัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวที่ประกอบ

วิชาชีพในการหารายได้ให้ครอบครัว และปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในตำบลวังน้ำซับพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมีตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ไม่ว่าจะเป็นในด้านความเข้มแข็งของชุมชนของตำบลวังน้ำซับพบว่าคนในชุมชนไม่มีการให้ความร่วมมือกัน ขาดการเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการร่วมมือกันในการอนุรักษ์และการใส่ใจคุณภาพสิ่งแวดล้อมของคนในตำบล นอกจากนี้จะเป็นปัญหาด้านสุขภาพที่คนในตำบลมีสารพิษเจือปนในร่างกายจากการทำนาด้วยสารเคมีและด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านความสมดุลของระบบนิเวศน์ ตลอดจนปัญหาในด้านรายได้ที่ส่งผลต่อปัญหาในด้านความเข้มแข็งของคนในชุมชน ปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาคในด้านธรรมาภิบาล

กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในตำบลวังน้ำซับพบว่า คนในตำบลไม่ได้มีการกำหนดหรือตกลงวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาก่อน มีเพียงแค่คนส่วนน้อยในตำบลที่การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสุขด้วยการใช้กิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านขององค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ส่วนใหญ่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาในด้านสุขภาพที่ดีด้วยการใช้เกษตรอินทรีย์และปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน นอกจากนี้จะเป็นการแก้ไขปัญหาด้านวัฒนธรรม ในตำบลวังน้ำซับมีปราชญ์ท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงจากอดีตที่เป็นครูใหญ่ จึงได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านวัฒนธรรมให้คนในตำบลเล็งเห็นคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม มีการอนุรักษ์และรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนมีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งการจัดการแก้ไขปัญหาล้วนนี้มีผลต่อความสุขที่เกิดขึ้นของคนในตำบลวังน้ำซับเพราะการแก้ไขปัญหานี้เกิดการได้รับยอมรับของคนในตำบลที่ได้มีส่วนร่วมกันในการลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน นอกจากนี้มีการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันในด้านของการศึกษาด้วยการจัดครูอาสาสมัครในการช่วยสอนการบ้านให้เด็กหลังเวลาเลิกเรียน ตลอดจนการปฏิบัติแก้ไขปัญหาด้านของจัดขอความร่วมมือในการสร้างกฎกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ตลอดจนการจัดการทำโซนนิ่งชุมชนในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและการปฏิบัติการแก้ไขและทำความเข้าใจการมีธรรมาภิบาลที่ดีขึ้นในครอบครัวเพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นจากคนในชุมชน

กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนของตำบลวังน้ำซับ เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันลงมือสาธิตและปฏิบัติร่วมกันในการสร้างความสุขด้วยกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผ่านการลงมือร่วมกันสร้างความสุขจากหลายกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข อาทิเช่น ในด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมหลังจากได้รับการเข้าร่วมอบรม คนในตำบลวังน้ำซับส่วนหนึ่งได้ร่วมกันลงมือปฏิบัติฝึกทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และได้นำไปใช้ในบ้านของตนเองและมีการแบ่งปันหัวเชื้อจุลินทรีย์เพื่อนำไปผลิตน้ำยาฆ่าเชื้อจากซากสัตว์ ส่วนในด้านรายได้คนในตำบลวังน้ำซับได้ทำน้ำเต้าหู้ไว้ทานเองส่งผลต่อการลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ในด้านของธรรมาภิบาลบางครอบครัวได้มีการนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตด้วยการพาลูกเข้าวัดทำบุญเพื่อเป็นการเสริมสร้างการมีธรรมาภิบาลที่ดีครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้จะเป็นในด้านการศึกษาที่มีการร่วมกันสอนวิธีชุมชนผานผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกันกับปราชญ์ชาวบ้านในด้านวัฒนธรรม

กระบวนการที่ 6 การเปรียบเทียบความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

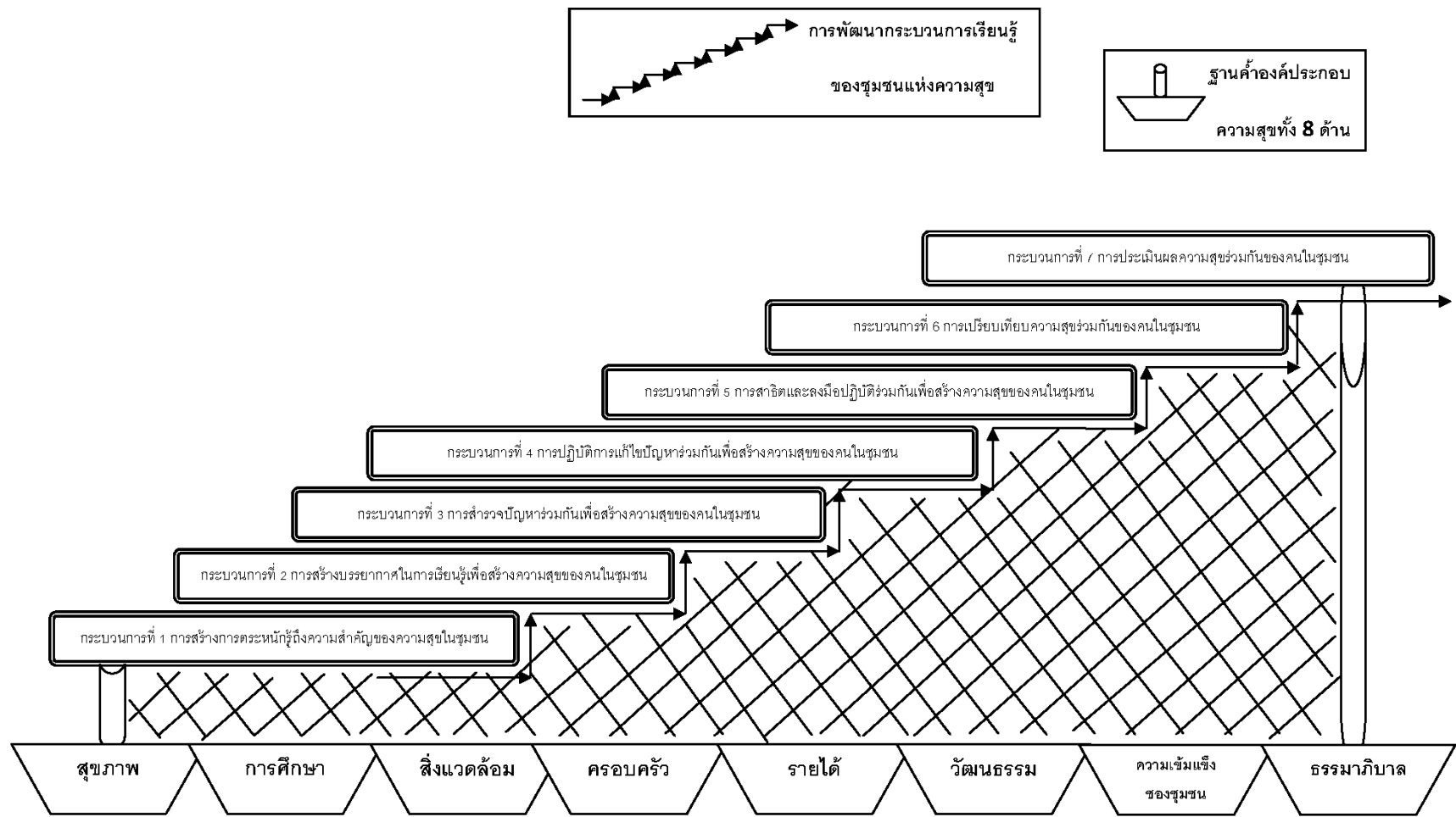
กระบวนการเปรียบเทียบความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนช่วยกันเปรียบเทียบความสุขร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นว่าต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เช่นในด้านการศึกษาคนในตำบลวังน้ำซับได้มีการเปรียบเทียบว่าลูกของตนเองกับลูกของเพื่อนบ้านมีความรู้ในด้านการเรียนเป็นอย่างไร หากบ้านไหนต้องการให้มีการสอนพิเศษเพิ่มเติมก็จะขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้านให้เป็นครูอาสาสมัครเพื่อให้ความช่วยเหลือกันส่วนในด้านรายได้และความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลวังน้ำซับก็ได้มีการขอความร่วมมือให้มีการจัดอบรมการส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานการศึกษาในระบบโรงเรียนประจำตำบล นอกจากนี้จะเป็นการเปรียบเทียบจากการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ การทำปุ๋ยหมักด้วยซากสัตว์ของแต่ละครอบครัวว่ามีความแตกต่างมากน้อยเพียงใด

กระบวนการที่ 7 การประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

กระบวนการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในตำบลวังน้ำซับร่วมกันประเมินผลความสุขเพื่อตรวจทานและตรวจสอบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นอะไรบ้าง และมีกระบวนการเรียนรู้ในองค์ประกอบความสุขด้านไหนที่ต้องมี

การปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน การประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชนกระบวนการนี้จะร่วมกันประเมินผลความสุขอย่างเป็นองค์รวมตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของตำบลวังน้ำซับข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับว่า มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น 7 กระบวนการ โดยทุกกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากฐานคำตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ดังนี้ 1) กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน 2) กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 3) กระบวนการที่ 3 การสำรวจปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 4) กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 5) กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 6) กระบวนการที่ 6 การเปรียบเทียบความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และ 7) กระบวนการที่ 7 การประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ ดังแผนภูมิภาพที่ 5 ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ

2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว มีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมจากการจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ พบว่ามีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาจากฐานคำตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนรู้ของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่มีการจัดรูปแบบที่ผ่อนคลายด้วยการปรับรูปแบบสภาพแวดล้อมจากการจัดที่นั่งแบบบรรยายในรูปแบบลักษณะแบบห้องเรียน เป็นการปรับเปลี่ยนพื้นที่ด้านนอกห้องเรียนในลักษณะการจัดโต๊ะนั่งทานข้าวสองโต๊ะต่อกัน แล้วให้คนในตำบลหันหน้าเข้าร่วมวงสนทนา สิ่งที่สะท้อนให้เห็นจากการกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในตำบลวังห้ว ผู้วิจัยพบว่าคนในตำบลวังห้วมีปฏิริยาพูดคุยกันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าคนในตำบลวังห้วทุกคนที่เข้าร่วมมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน โดยเฉพาะผู้สูงวัยท่านหนึ่งจากในกิจกรรมที่ผ่านมาไม่เคยได้ร่วมพูดคุยได้มีปฏิริยาเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการเล่าสะท้อนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมขึ้นว่าที่ผ่านมาความสุขเกิดขึ้นเพียงแค่จากการมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมโดยพึ่งพาสารเคมี โดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของคนงานที่เป็นชาวไร่ชาวนา เพราะตนเองมีรายได้ที่ดีจากการทำสวนมะลิ พอได้ร่วมกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์จึงได้เปลี่ยนความคิดไปและมีความมั่นใจเชื่อว่าจะนำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำเกษตรด้วยจุลินทรีย์ชีวภาพเพื่อคนในตำบลมีสุขภาพที่ดีจากการปลอดสารเคมีเพื่อส่งคนในตำบลวังห้วมีสุขภาพชุมชนที่ดีมีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เพิ่มมากขึ้นจากการปลอดสารพิษและสารเคมี จึงเห็นได้ว่าการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ได้ส่งผลให้คนในตำบลวังห้วมีการเสริมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขในองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขในด้านอื่นๆ เช่น ในด้านการศึกษาคนในตำบลวังห้วได้มีการนำครูอาสาสมัครมาสอนวิชาวิธีชุมชนผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นจากครู กศน อดีตผู้ใหญ่บ้าน การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากบรรยากาศที่ผ่อนคลายด้วยความสัมพันธ์ที่รู้จักกันมาอย่างยาวนานของคนในตำบล ส่วนในด้านครอบครัวการเรียนรู้ของคนในครอบครัวมีความสุขเพิ่มขึ้น

กระบวนการที่ 2 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการสำรวจปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในตำบลวังห้ว จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่ามีาร่วมกันสืบหาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันว่ามีสาเหตุอย่างไรที่ส่งผลต่อความสุขของคนในตำบลวังห้ว ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจขององค์ประกอบด้านครอบครัวส่วนใหญ่มีปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วส่งผลกระทบต่อความสุขว่าความสุขของคนในหวังว่าจะเกิดขึ้นนั้น คนในตำบลวังห้วต้องเริ่มต้นที่ความสุขในครอบครัวต้องมีความมั่นคงในครอบครัวในด้านรายได้ และทุกคนในครอบครัวต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในครอบครัว นอกจากนี้ปัญหาลูกส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในตำบลวังห้วพบว่าปัญหาเกิดขึ้นมีตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข เช่นในด้านความเข้มแข็งของชุมชนของตำบลวังห้วพบว่าคนในชุมชนต้องการความสุขที่เพิ่มขึ้นจากการขอความร่วมมือให้คนในตำบลวังห้วร่วมมือกันการมีส่วนร่วมในชุมชนในกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น และร่วมกันดูแลรักษาและส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีกับคนในชุมชน ตลอดจนการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันในด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมว่าปัญหาลูกส่วนใหญ่ที่ทำให้ไม่มีความสุขคือการมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง สิ่งแวดล้อมในชุมชนไม่น่าอยู่มีมลพิษ นอกจากนี้จะเป็นในด้านของรายได้และความเข้มแข็งของชุมชนที่คนในตำบลวังห้วที่ร่วมกันสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาลูกรายได้ของคนในตำบลควรมีการหารายได้เสริมเพิ่มเติมจากการทำอาชีพเสริมและควรพยายามสร้างเครือข่ายโดยขอความร่วมมือกันเพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

กระบวนการที่ 3 การกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในตำบลวังห้วพบว่า คนในตำบลนี้ก่อนจะลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหาร่วมกัน จะเริ่มต้นด้วยการกำหนดหรือตกลงวางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาก่อน การร่วมกันช่วยคิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวทางในการกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาลูกผลกระทบต่อความสุขด้วยการใช้กิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนทั้งในหลายด้านขององค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้งในด้านสุขภาพที่ร่วมกันกำหนดแผนในการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมี ในด้านการศึกษาคัดครูอาสาสมัครและการสอนผ่านวิถีชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการวางแผนร่วมกันผลิตยาฆ่าแมลงจากขากสัตว์ ตลอดจนในด้านครอบครัว รายได้ วัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชนและธรรมาภิบาล ทั้งนี้เพราะการเริ่มต้นด้วยการวางแผนกำหนดการแก้ไขปัญหาก่อนลงมือปฏิบัติการแก้ไขเกิดขึ้นจากการได้รับยอมรับของคนในตำบลที่ได้มีส่วนร่วมกันในการลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในตำบลวังห้วพบว่า คนในตำบลนี้หลังจากได้กำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ก็จะลงมือก่อนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนวังห้วที่กระทบต่อความสุขของคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวทางในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันที่เด่นชัดเกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในตำบลวังห้วมีปราชญ์ท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงจากอดีตเป็นเกษตรกรดีเด่น จึงได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และขอความร่วมมือให้คนในตำบลได้เข้าร่วมเรียนรู้และแลกเปลี่ยน ตลอดจนสร้างเครือข่ายขึ้นกับคนในตำบลให้เห็นคุณค่าของการใช้เกษตรอินทรีย์แทนการใช้สารเคมี เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยให้เกิดขึ้นในตำบลวังห้ว จนส่งผลถึงการมีระบบนิเวศที่สมดุล นอกจากนี้จะเป็นในด้านของครอบครัวที่จัดการส่งเสริมการมีธรรมาภิบาลในครอบครัว ด้านความเข้มแข็งด้วยการร่วมกันกำหนดกติกาท้องถิ่นเพื่อสร้างข้อตกลงให้กับคนในตำบล ตลอดจนในด้านธรรมาภิบาลก็ร่วมกันแก้ไขปัญหากจากการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะการแก้ไขปัญหานี้เกิดการได้รับยอมรับของคนในตำบลที่ได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 5 การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนของตำบลวังห้ว เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติร่วมกันในการสร้างความสุขด้วยกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผ่านการลงมือร่วมกันสร้างความสุขจากหลายกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข อาทิ เช่น ในด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมหลังจากได้รับการเข้าร่วมอบรม คนในตำบลวังห้วส่วนหนึ่งได้ร่วมกันลงมือปฏิบัติฝึกทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และได้นำไปต่อยอดในการผลิตน้ำยาฆ่าเชื้อจากซากสัตว์ ส่วนในด้านรายได้คนในตำบลวังห้วได้ทำน้ำเต้าหู้เพื่อเป็นการหารายได้เสริมขึ้นจากค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ในด้านของธรรมาภิบาลบางครอบครัวได้มีการนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการเสริมสร้างการมีธรรมาภิบาลที่ดีครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้จะเป็นการลงมือปฏิบัติร่วมกันในด้านการศึกษาที่จัดการสอนผ่านครูอาสาสมัคร ด้านครอบครัวด้วยการให้พ่อแม่ร่วมกันให้พ่อแม่สร้างสมปลูกฝังให้ลูกได้สร้างความคิด ด้านรายได้ใช้การลงมือทำน้ำเต้าหู้ชาววังและการทำสบู่ด้วยถ่านไม้ ฐานค้ำองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเป็นฐานหลักในการให้คนในชุมชนร่วมกันลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

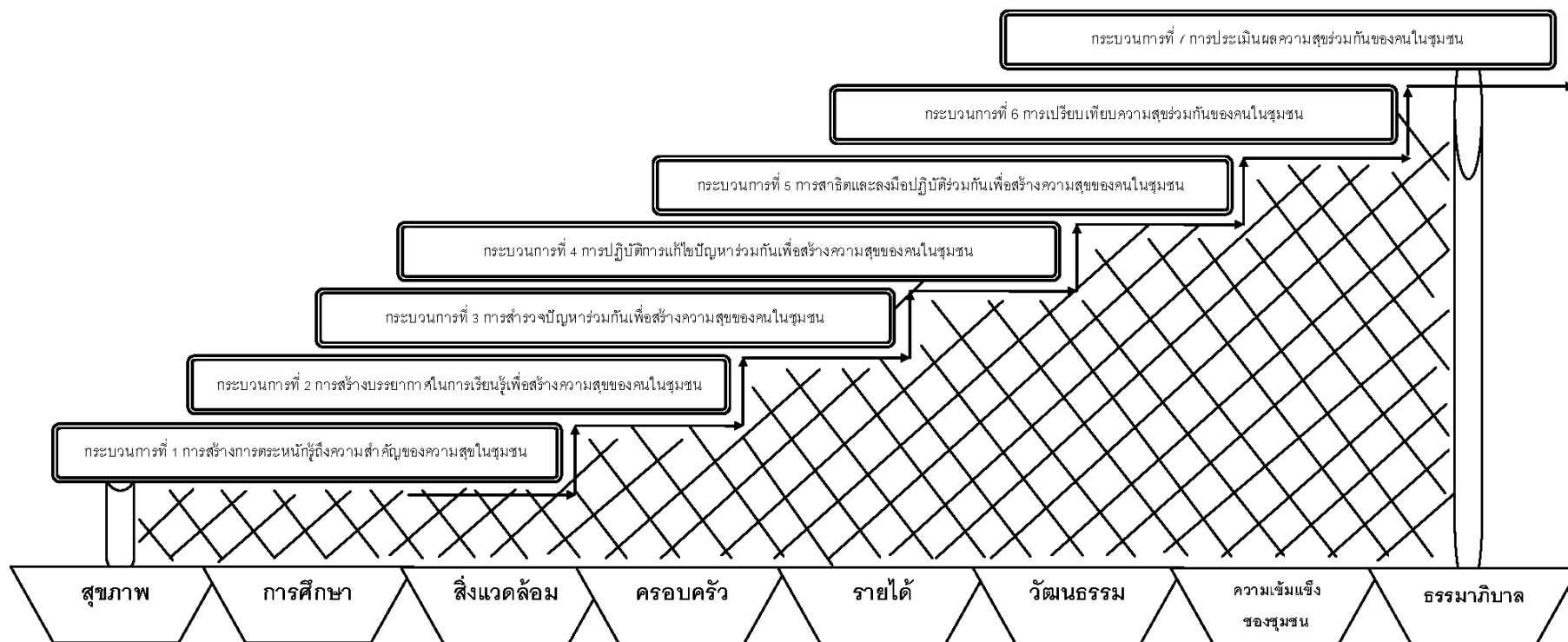
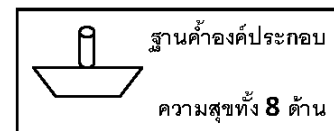
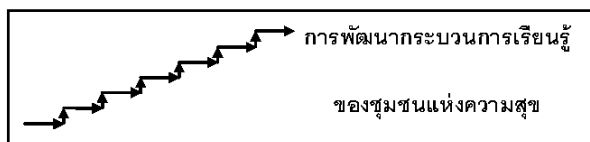
กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

กระบวนการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชนของตำบลวังห้ว เกิดขึ้นจากการเล่าสู่กันฟัง และแลกเปลี่ยนประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการได้เข้าร่วมกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยผ่านองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ทั้งในด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของคนในชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยกระบวนการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันนี้เกิดขึ้นต่อเนื่องหลังที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจากกิจกรรมเสริมสร้างความสุขดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงและสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในตำบลวังห้ว

กระบวนการที่ 7 การประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

กระบวนการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชนของตำบลวังห้ว เป็นกระบวนการที่ทุกคนในตำบลร่วมกันประเมินผลความสุขเพื่อตรวจสอบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน และมีกระบวนการเรียนรู้ในองค์ประกอบความสุขด้านไหนที่ต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของตำบลวังห้วข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้วว่า มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น 7 กระบวนการ โดยทุกกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากฐานค่าตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ดังนี้ 1) กระบวนการที่ 1 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 2) กระบวนการที่ 2 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 3) กระบวนการที่ 3 การกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 4) กระบวนการที่ 4 การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 5) กระบวนการที่ 5 การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 6) กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และ 7) กระบวนการที่ 7 การประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งสามารถแสดงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว ดังแผนภูมิภาพที่ 6 ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว

จากผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของทั้ง 2 ตำบล คือ ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่าระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเปรียบเทียบจากตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ดังตารางที่ 22 ดังนี้

ตารางที่ 22 ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยเปรียบเทียบจากตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว

	ตำบลวังน้ำซับ	ตำบลวังห้ว
ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน 2. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 3. การสำรวจปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 4. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 5. การสานิตและลงมือปฏิบัติาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 6. การเปรียบเทียบความสุขาร่วมกันของคนในชุมชน 7. การประเมินผลความสุขาร่วมกันของคนในชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 2. การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 3. การกำหนดแผนการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 4. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 5. การลงมือปฏิบัติาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 6. การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขาร่วมกันของคนในชุมชน 7. การประเมินผลความสุขาร่วมกันของคนในชุมชน

จากผลสรุประบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของทั้ง 2 ตำบล ผู้วิจัยได้นำผลสรุปข้างต้นมาวิเคราะห์ด้วยเนื้อหา (Content analysis) เปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง โดยสามารถสังเคราะห์ระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ซึ่งมีระบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น 7 ระบบการเรียนรู้ โดยทุกระบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมาจากฐานค้ำตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระบบการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่าระบบการสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน เป็นระบบการเรียนรู้แรกที่

เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการตระหนักรู้ถึงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสุขว่าทุกชีวิตต้องการความสุข เป้าหมายของชีวิตคือความสุขของคน หลายคนอาจคิดว่าการมีความสุขเป็นเรื่องยากแต่ในความเป็นจริงแล้วความสุขเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ทุกคนสามารถหาความสุขได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้วัตถุหรือเงินทองอะไรมากมาย ความสุขของคนเราเริ่มต้นได้จากตัวเองด้วยการมีสุขภาพที่ดี สุขภาพที่ดีจากตนเองยังขยายไปสู่การมีสุขภาพที่ดีในครอบครัว สังคมและชุมชน จึงสรุปได้ว่าความสุขของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากคนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี โดยที่คนในชุมชนหันมาใส่ใจต่อสุขภาพด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เมื่อสุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้นจึงส่งผลต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนน่าอยู่อาศัยและดีขึ้นตาม ตลอดจนคนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยจากการมีธรรมชาติในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ตลอดจนการส่งเสริมความสุขที่เกิดขึ้นจากด้านการศึกษาที่ให้ลูกได้เข้ารับการเรียนจากครูอาสาสมัคร โดยอาศัยพ่อแม่เป็นบุคคลที่คอยติดตามดูแลให้เกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ตลอดจนการส่งเสริมความสุขจากการมีรายได้ที่มั่นคง และการให้ความสำคัญถึงความสุขจากการมีส่วนร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 1 จึงเป็นกระบวนการในการสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน

กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังหว่า ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนรู้ของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายด้วยปรับรูปแบบจากการบรรยายในห้องเรียนปรับเปลี่ยนเป็นการใช้พื้นที่นอกห้องเรียน กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นจากการพูดคุยด้วยการล้อมโต๊ะสนทนา และพูดคุยแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยกระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันในเรื่องของการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในเรื่องของการมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความสุขของคนในชุมชน รายได้ยังรวมถึงการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้คนในชุมชนมีความเห็นว่าการมีรายได้ดีขึ้นย่อมส่งผลตรงต่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันแต่อยู่ในเรื่องการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนคือการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ในประเด็นด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากที่ผ่านมาความสุขเกิดขึ้นเพียงแค่ว่าจากการมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมโดยพึ่งพาสารเคมี โดย

ไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของคนในชุมชน และเมื่อได้ร่วมกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ มีการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำร่วมกันจึงได้คนในชุมชนเปลี่ยนความคิดจากเดิมไปและมีความมั่นใจ และเชื่อว่าการใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความสุขคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีจากการปลอดสารเคมี มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เพิ่มมากขึ้นจากการปลอดสารพิษและสารเคมี นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ยังช่วยเสริมสร้างความสุขทั้งในด้านการศึกษาค้นคว้าของคนในชุมชนจากการมีก็นำครูอาสาสมัครมาสอนวิชาวิธีชุมชนผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นจากครู กคน อดีตผู้ใหญ่บ้าน การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากบรรยากาศที่ผ่อนคลายด้วยความสัมพันธ์ที่รู้จักกันมาอย่างยาวนานของคนในชุมชน ตลอดจนในด้านครอบครัวการเรียนรู้ของคนในครอบครัวมีความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 2 จึงเป็นกระบวนการในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการสำรวจปัญหาปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันของทั้งในตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้วที่เป็นในเรื่องของการร่วมกันสืบหาปัญหาที่เกิดขึ้นว่า ปัญหาส่วนใหญ่มีสาเหตุอย่างไรที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของคนในชุมชน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข อาทิเช่นในด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ และด้านความเข้มแข็งของชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน คือตำบลวังห้วยังได้มีกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพิ่มขึ้นถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาต่างๆเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสำรวจปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 3 จึงเป็นกระบวนการในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความมีความเหมือนกันในเรื่องการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยแก้ไขปัญ

ผ่านกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในเกือบทุกองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน คือ ในตำบลวังห้วได้มีกระบวนการเพิ่มขึ้นคือการกระบวนการกำหนดแผนหรือการกำหนดแนวทางก่อนที่จะทำการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสุข แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นเกิดจากการเสนอและยอมรับของคนในชุมชนเองที่ได้มีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแผน และการลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 4 จึงเป็นกระบวนการในการกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ากระบวนการลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันทั้งในของตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้วว่าเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติร่วมกันในการสร้างความสุขด้วยกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผ่านการลงมือร่วมกันสร้างความสุขจากหลายกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันของตำบลวังน้ำซับที่ว่าจะก่อนจะมีการลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ตำบลวังน้ำซับส่วนใหญ่จะมีกระบวนการสาธิตเพิ่มขึ้นก่อนจะลงมือปฏิบัติร่วมกัน เช่น การลงมือสาธิตการทำกรูใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพ และการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และเสริมสร้างรายได้จากการออม ตลอดจนการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างการมีธรรมาภิบาลที่ดีในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 5 จึงเป็นกระบวนการในการสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า เฉพาะในตำบลวังห้วว่ามีกระบวนการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันจากการได้ลงมือปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเกือบทั้ง 8 ด้าน กระบวนการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความสุขและรับผลประโยชน์ร่วมกันเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ใน

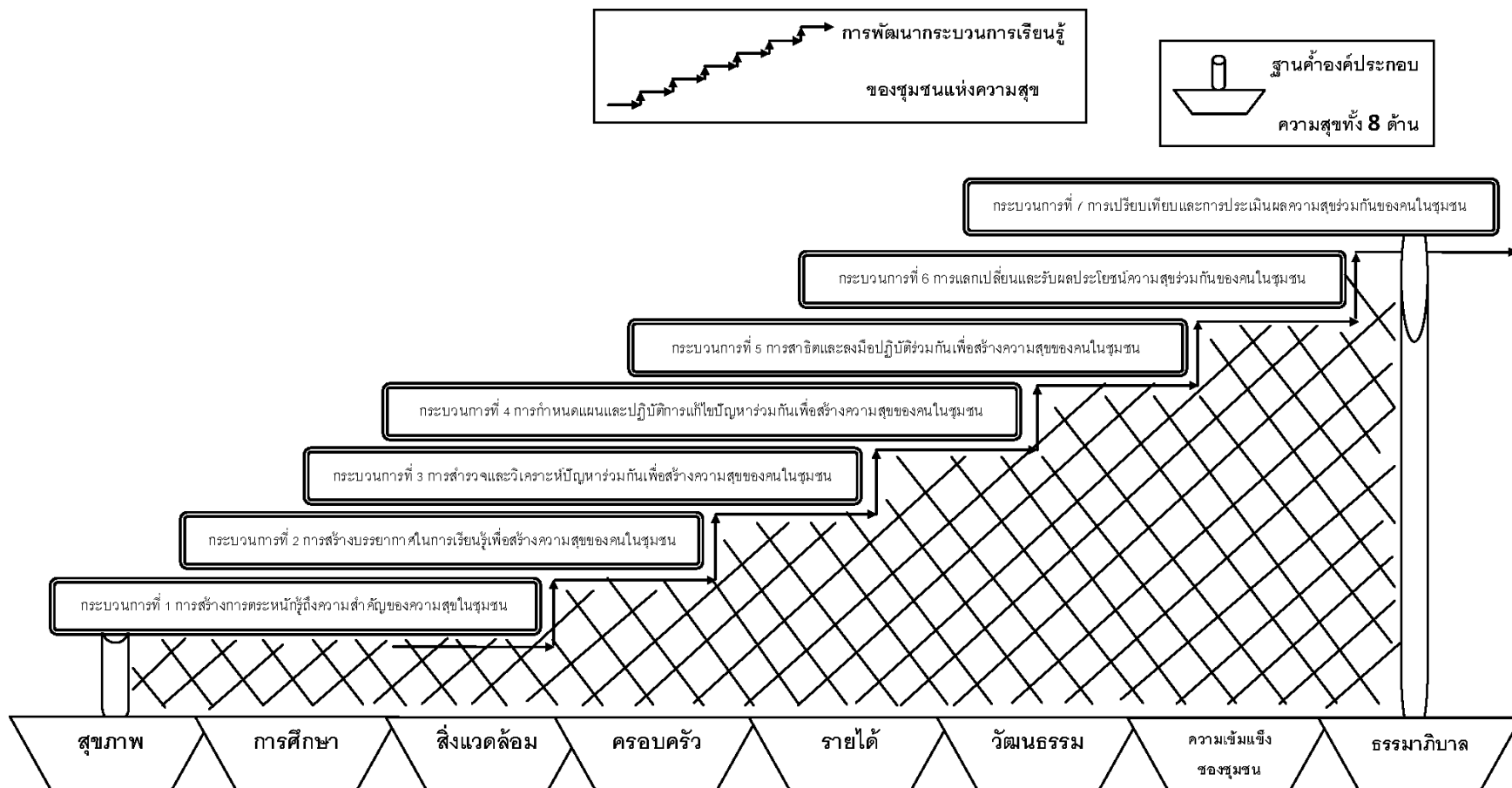
กระบวนการที่ 6 จึงเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ากระบวนการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกันของตำบลทั้งสอง ที่เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนช่วยกันประเมินผลความสุขร่วมกันเพื่อตรวจทานและตรวจสอบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นว่าต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันคือเฉพาะในตำบลวังน้ำซับได้มีการเปรียบเทียบความสุขร่วมกันของคนในชุมชนที่แตกต่างกันออกไปว่าเป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนช่วยกันเปรียบเทียบความสุขร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นว่าต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เช่นในด้านการศึกษาคอนในตำบลวังน้ำซับได้มีการเปรียบเทียบว่าลูกของตนเองกับลูกของเพื่อนบ้านมีความรู้ในด้านการเรียนเป็นอย่างไร หากบ้านไหนต้องการให้มีการสอนพิเศษเพิ่มเติมก็จะขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้านให้เป็นครูอาสาสมัครเพื่อให้ความช่วยเหลือกัน ส่วนในด้านรายได้และความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลวังน้ำซับก็ได้มีการขอความร่วมมือให้มีการจัดอบรมการส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานการศึกษาในระบบโรงเรียนประจำตำบล ตลอดจนการเปรียบเทียบและการประเมินผลตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขในทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 7 จึงเป็นกระบวนการในการเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านมีกระบวนการเรียนรู้ 7 กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากฐานคำตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยมีรายละเอียดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการ

ที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 5 การสานิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และกระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน จึงสรุปได้ว่ามีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ โดยสามารถสรุปเป็นแผนภูมิภาพที่ 7 ดังนี้

แผนภูมิที่ 7 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยนำเสนอในหัวข้อต่อไปนี้ การดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

การดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขได้ทำการแบ่งผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม และผลการตรวจสอบความถูกต้องและสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ซึ่งดำเนินการตามลำดับดังนี้

1.1 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร

1.2 การวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา(content analysis) โดยการจำแนกถ้อยคำหรือใจความที่เป็นกลุ่มเป้าหมายแสดงความคิดเห็น แล้วนำมาตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction Analysis) อภิปรายถึงปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญเพื่อตอบคำถามการวิจัยในการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากเครื่องมือวิจัย 2 ชุด คือ แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน และ แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่ภาคสนามสำหรับการดำเนินวิจัย นั้นคือชุมชน

ตามเกณฑ์ความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยเลือกที่ความโดดเด่นของกิจกรรมโครงการในแต่ละชุมชน จึงได้ทำการเลือกตำบลวังน้ำซับ และวังห้ว อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ภาคสนามในการศึกษาเพราะเหตุผลข้อสำคัญคือ การเข้าถึงข้อมูลที่แท้จริง เพราะได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี จึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือในการเข้าถึงข้อมูลและทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่ำ ทั้งนี้มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 70 คน แบ่งออกเป็นตำบลวังน้ำซับ 35 คนและตำบลวังห้ว 35 คนที่ใช้งานวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การศึกษาจากข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1.2.2 การศึกษาสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบย่อยของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

1.2.3 การสรุปผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของความสุขทั้ง 8 ด้าน

1.3 การตรวจสอบความถูกต้องและสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบหลักของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 สภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามตำบลที่ลงพื้นที่

1.3.2 สภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบต่างของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

1.3.3 การสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ขั้นตอนที่ 2 ผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนามซึ่งดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย รายงานวิจัย บทความ และเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

2.1.1 ผลการศึกษาจากข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น

2.1.2 ผลการศึกษาจากนโยบายการพัฒนาตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

2.2 ผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการออกวิจัยภาคสนามเพื่อนำเสนอผลการศึกษาระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำผลสรุปจาก

ตอนที่ 1 คือ ผลการศึกษาจากข้อมูลทฤษฎีภูมิข้างต้นนำมาขยายกว้างขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผลยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 และแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 มีความเกี่ยวข้องเป็นศูนย์กลางตรงกับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับบริบทกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข จากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 การวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

2.2.2 การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

2.2.3 การสรุปผลการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

2.2.4 การสรุปผลการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข

2.2.5 ผลการวิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข

2.2.6 ผลสรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และผลสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ซึ่งดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 ร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข มาพิจารณาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยสรุปกิจกรรม

การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 6 ด้าน ผู้วิจัยใช้กิจกรรมเป็นเนื้อหาหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยทำตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้จากกรอบแนวคิดการวิจัยทั้ง 4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา และกระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล โดยผ่านการนำเสนอด้วยการบรรยายและการฝึกปฏิบัติร่วมกันด้วยการปฏิบัติเป็นกลุ่มร่วมเรียนรู้ โดยใช้สื่อเอกสารการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ

3.2 การตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำร่างคู่มือฯ ไปตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลและสรุปผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบและรับข้อเสนอแนะ หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุง พบว่าคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกิจกรรมตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

3.3 การทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนรู้ที่ไปทดลองใช้กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมที่มาจากอำเภอศรีประจันต์ จำนวน 20 คน จำนวน 4 วัน แบ่งเป็น 2 ระยะเวลาคือ ระยะเวลาที่ 1 ระหว่างวันที่ 8-9 กันยายน 2555 และระยะเวลาที่ 2 ระหว่างวันที่ 15-16 กันยายน 2555 ใช้การฝึกอบรมตามที่พัฒนาขึ้นจัดที่ศูนย์การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนประจำอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จนครบถ้วนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ผลการวิเคราะห์การพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขก่อนและหลังการอบรม

3.3.3 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของผู้ที่เข้าร่วมอบรม

3.3.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.4 การสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

สรุปผลการวิจัย

1. ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขผู้วิจัยได้ทำการแบ่งผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเป็น 3 ขั้นตอน คือ ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสาร ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการวิจัยภาคสนาม และผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจากการศึกษาเอกสารเบื้องต้น มีดังนี้

1.1.1 ที่ตั้งของชุมชน

อำเภอศรีประจันต์ ทำการแบ่งเขตการปกครองโดยใช้การแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค โดยอำเภอศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 9 ตำบล ประกอบด้วย ตำบลศรีประจันต์ (Si Prachan) ตำบลบ้านกว้าง (Ban Krang) ตำบลวังหว่า (Wang Wa) ตำบลวังน้ำซับ (Wang Nam Sap) ตำบลมดแดง (Mot Daeng) ตำบลบางงาม (Bang Ngam) ตำบลดอนปู้ (Don Pru) ตำบลปลายนา (Plai Na) และตำบลวังยาง (Wang Yang) ประวัติความเป็นมาของอำเภอศรีประจันต์ ตำบลศรีประจันต์ เดิมชื่อว่าตำบลกระพุง มาในราวปี พ.ศ.2480 ได้มีนายถมี่ทองคำ เป็นกำนันคนแรก และได้รับประกอบคุณงามความดีเป็นจำนวนมาก จึงได้รับการแต่งตั้งนามใหม่ว่า "ขุนศรีประจันต์รักษา" ราษฎรเห็นว่าชื่อตำบลเก่าไม่เหมาะสม และได้ทราบว่กำนันเปลี่ยนนามใหม่ จึงเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนชื่อตำบลให้เป็นที่ไปตามชื่อกำนันใหม่ จึงขนานนามว่า "ตำบลศรีประจันต์" มาจนทุกวันนี้ ตำบลศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน

1.1.2 ภูมิประเทศของชุมชน

เนื้อที่ของอำเภอศรีประจันต์มีเนื้อที่ทั้งหมด 181.0 ตารางกิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำการเกษตรทำนา ทำไร่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสามจุน การไฟฟ้า มีไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกอำเภอ มีจำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรทั้งหมดในอำเภอ การประปา ครอบคลุมทุกพื้นที่ในคุ้ม วัง และตำบล การโทรคมนาคม ตู้โทรศัพท์สาธารณะมี 105 ตู้ หรือเฉลี่ย 15 ตู้ต่ออำเภอ การคมนาคม การคมนาคมทางบนโดยรถยนต์ ทั้งภายในและระหว่างอำเภอ มีความสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากมีโครงการปรับปรุงถนนในเขตอำเภอ และตลอดทุกตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยมีเส้นทางจากถนน

1.1.3 อาณาเขตติดต่อและแผนที่อำเภอศรีประจันต์

อำเภอศรีประจันต์ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสามชุก อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอแสวงหา (จังหวัดอ่างทอง) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอสามโก้ (จังหวัดอ่างทอง) ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอดอนเจดีย์

1.1.4 จำนวนครัวเรือน

จำนวนครัวเรือน ประกอบด้วยประชากรทั้งสิ้น 62,498 คน แบ่งออกเป็น เพศชาย 29,818 คน และเพศหญิง 32,680 คน (อ้างอิงจากข้อมูลสถิติประชากรตามสำนักบริหารการทะเบียน อำเภอศรีประจันต์ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2555)

1.1.5 สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 90 ของผู้มีงานทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานของรัฐ รับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชาชนภายในชุมชนมากที่สุด คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ชมพู เป็นต้น ส่วนพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง พืชผัก เช่น แตงกวา ผักคะน้า กวางตุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว มันเทศ พริก ผักชี ต้นหอม บวบ เป็นต้น ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้บริโภคภายในครอบครัว และนำบางส่วนมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม ด้านอุตสาหกรรมภายในอำเภอมีโรงงาน ได้แก่ โรงงานสุพรรณฟุตแวร์ โรงงานปุ๋ย โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โรงสีข้าว และอื่นๆ ประกอบด้วย โรงแรม ปั้มน้ำมัน โรงสีข้าว ร้านขายรถยนต์เก่านำเข้า บริษัทประกันรถยนต์ ร้านรับซ่อมของเก่า ตลาดนัด ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านขายอะไหล่รถยนต์ ร้านกลึงเครื่องจักรกล ร้านฮ็อค เชื่อม กลึง ฟาร์ม ผลิตภัณฑ์การเกษตร ร้านอาหาร ร้านตัดผมชาย ร้านเสริมสวย กิจการนวดแผนโบราณ หน่วยธุรกิจ (โรงแรม ปั้มน้ำมัน ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น

1.1.6 สภาพสังคม

การศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ห้องสมุดประจำอำเภอ ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ศูนย์ข้อมูลประจำตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเพื่อส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน เป็นต้น สถาบันและองค์กรศาสนา ประกอบด้วย วัด สาธารณะมีโรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพบาลส่งเสริมคุณภาพระดับตำบล และเรื่องอัตราความสะอาดและอัตราการมีและใช้ส้วมรดน้ำเป็นร้อยละ 100 ความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สิน ประกอบด้วย ตู้ยามและรถตรวจการดับเพลิง แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย ลำน้ำ ห้วย บึง หนอง แม่น้ำ และคลองชลประทาน

1.2 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามความเป็นจริงจากการวิจัยภาคสนาม

1.2.1 **ผลสรุปข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล** ข้อมูลภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง 70 คน แบ่งออกเป็นตำบลวังน้ำซับ 35 คนและตำบลวังห้ว 35 คน ประกอบด้วยเพศชาย จำนวน 45 และเพศหญิง 25 คน ส่วนใหญ่อายุ 31-50 ปี มีระดับการศึกษาประกอบด้วยต่ำกว่าปริญญาตรี และประกอบอาชีพแม่บ้านและ ชาวสวนชาวไร่ มีรายได้ 15,000-25,000 บาท/เดือน และอยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 10 ปี

1.2.2 **ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบย่อยของการเป็นชุมชนแห่งความสุข** พบว่าสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบย่อยของชุมชนแห่งความสุข ทั้ง 8 ด้าน มีดังนี้

องค์ประกอบหลักด้านสุขภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 40 องค์ประกอบย่อย คือ เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอเหมาะสมกับวัย พักผ่อนอย่างเพียงพอ มีอายุยืนยาวและแข็งแรง เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด การเข้าใจถึงปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคมัยไข้เจ็บ การเข้าใจถึงการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ มองโลกในแง่บวก มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ การที่บุคคลรู้จักตนเองเป็นอย่างดี ยอมรับข้อบกพร่องที่ตนมี ภาคภูมิใจในข้อดีของตน มีความรักและการแบ่งปัน มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจที่มั่นคง มีความเครียดน้อย การสามารถสร้างและรักษาสมดุลในชีวิต รู้จักรับและปฏิเสธได้อย่างมีเหตุผล กล้าตัดสินใจอย่างถูกต้องและเป็นธรรม เอาตัวรอดปลอดภัยได้ในสภาวะคับขัน มีพื้นความรู้ที่พอเพียง การมีความหวังในอนาคตที่ดีขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและสามารถวางแผนในการแก้ปัญหาชีวิต การอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งในครอบครัว ชุมชนและในสังคม มีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ และทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ใจไม่มีกิเลสมาเจือปน มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข การเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต สามารถเลือกวิถีการดำรงสอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ พอใจในความต้องการก็มีความโลภน้อย รู้จักผ่อนคลายเป็น มีความวิตกกังวลและความตึงเครียด รู้สึกสบายใจ มีความเมตตา มีความเสียสละต่อส่วนรวม ความมีสติ มีการหยิ่งรู้เอง ประพฤติชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงามและความเป็นธรรม

องค์ประกอบด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 30 องค์ประกอบ คือ ได้เรียนจบมัธยมศึกษา เชื่อว่าระบบการเรียนในโรงเรียนแม้จะต้องแข่งขันแต่ก็ทำให้รู้ว่าชีวิตนี้

หนีไม่พ้นการแข่งขันถ้าผ่านจุดนี้ได้ก็จะพบความสุข ได้รับการเข้าเรียนตามชั้นพื้นฐาน แม้ว่าจะทำให้เด็กต้องเครียดเกินไปแต่ก็ทำให้เค้ารู้ว่าชีวิตจริงเป็นเช่นไร เอนทรานซ์ติดในมหาวิทยาลัยที่พ่อแม่คาดหวัง ความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนศึกษาเล่าเรียน ภูมิใจในการศึกษาที่ได้รับ ได้รับโอกาสตามความสามารถที่มี ได้รับการยอมรับและเชิดหน้าชูตา อ่านออกเขียนได้ ได้เรียนสายพาณิชย์ สายช่างแล้วเลี้ยงครอบครัวได้ มีความรอบรู้ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างลุ่มลึกและกว้างขวาง สุขใจที่ได้สอบเทียบเพื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยล่วงหน้า ได้เรียนวิชาเสริมอาชีพที่นำไปเลี้ยงชีพได้ ได้รับโอกาสในการเรียนเมื่อสู่วัย รู้สึกมีคุณค่าเท่าเทียมกับคนอื่น ได้รับโอกาสที่มากกว่าในระบบโรงเรียน ไม่หลุดความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตที่เป็นจริง ไม่รู้สึกว่าคุณจำกัดด้วยเวลา อายุ และความรู้ มีเวลาอ่านหนังสือเสริมความรู้ที่สนใจ รู้สึกว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เพราะตัวเองจึงทำให้มีความสุข มีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้ ได้ความรู้ที่ตรงกับความต้องการ ได้ความรู้ที่เพิ่มเติม การมีความรู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับอนาคตที่ดีขึ้น ได้ท่องเที่ยวหาความรู้นอกห้องเรียน ประทับใจตัวเองที่ได้ให้ความรู้ที่ตอบสนองของความเป็นจริงของชีวิต และรู้สึกสุขใจที่ได้เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เข้าใจตัวเองมากขึ้น

องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 17 องค์ประกอบ คือ แหล่งน้ำหาปลาสมบูรณ์ได้อยู่ สดชื่น ร่มเย็นจากแหล่งธรรมชาติ ป่าไม้มีการอนุรักษ์พื้นที่คงไว้ มีพิธีการบวชป่า มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ มีการใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ (ที่ต้องนำเชื้อจุลินทรีย์มาจากป่าลึกที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง) ใช้ชีวิตการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีชมรมคนรักต้นไม้ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีชมรมบริหารการรดน้ำต้นไม้ ความปลอดภัยปราศจากมลพิษ ไม่มีการเผาป่าเพื่อหาที่ดินทำการเกษตร โรงงานที่ก่อตั้งได้รับมาตรฐานไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นชุมชนน่าอยู่อาศัย ไม่มีมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ และบรรยากาศโล่งโปร่งสบาย

องค์ประกอบด้านครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 32 องค์ประกอบ คือ ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน มีเวลาให้ครอบครัวสม่ำเสมอ ครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สุรา ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า ลูกได้กลับมาบ้านบ่อย ลูกรักกันไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ลูกได้แต่งงาน พ่อแม่มีเวลาให้ พาพ่อแม่เข้าวัด ทำบุญ ลูกให้เงินพ่อแม่ ลูกกลับมาทำงานในกิจการครอบครัว กิจการได้รับการสืบทอด ทำธุรกิจครอบครัวปราศจากความขัดแย้ง มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การมีรายได้ที่ดี ลูกใช้เงินพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว ด้วยการเข้าวัด สวดมนต์ ถือนศีล ครอบครัวอยู่ได้โดยไม่พึ่งคนอื่น มีเงินบำนาญสำรองเลี้ยงชีพตอนแก่เฒ่า มีประกันชีวิตยามเจ็บป่วย การมีสถานะทางสังคมของคน

ในครอบครัวไม่น้อยกว่าคนอื่น ได้รับการชื่นชมจากครอบครัวข้าง รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำอะไรให้ครอบครัว ได้รับคำชมว่าเป็นสามีที่ดี รู้สึกภูมิใจที่ได้คุมสามี (นำพาเค้าไปในทางที่ถูกที่ควร) เป็นที่กล่าวถึงในละแวกบ้านว่ามีลูกที่ดีนะ ครอบครัวรู้จักดีชั่ว มีความรับผิดชอบ ได้เสียสละมากขึ้นในกับคนในครอบครัว และได้เป็นผู้นำครอบครัวทั้งที่ไม่เคยคิดว่าจะทำได้ดี

องค์ประกอบด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 22 องค์ประกอบ คือ รายได้พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว คิดเป็นทำเป็น เลือกรายได้ในบริษัทใหญ่ที่มั่นคง การมีสัมมาชีพ ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน หาเงินส่งตัวเองเรียนได้ มีรายได้ที่มั่นคง ลูกเลี้ยงยามแก่เฒ่า มีรายได้จากการให้เช่าที่นา มีรายจ่ายที่พอประมาณไม่เป็นหนี้สิน มีรายจ่ายที่ไม่สุดโต่ง มีรายจ่ายที่ควบคุมได้ ไม่เป็นหนี้สิน มีหนี้สินไม่มาก หนี้สินเพื่อการศึกษาลูก มีเงินออมไว้ใช้ยามเจ็บป่วย มีเงินสำรองเลี้ยงชีพ ชื่อประกันไว้ยามฉุกเฉิน มีบ้าน มีรถยนต์ จัดสรรมรดกให้ตระกูลเป็นอย่างดี และไม่ต้องออมเงินมากแต่นำเงินไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 13 องค์ประกอบ คือ มีการคงเอกลักษณ์และคุณลักษณะท้องถิ่นที่ดั้งเดิม มีการอนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ สืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คนรุ่นหลังรับรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เด็กและเยาวชนรักในถิ่นบ้านเกิดของตนฟื้นฟูวัฒนธรรมที่หายไป การรู้จักให้ มีการทำทาน ร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีอย่างสม่ำเสมอ เช่น งานบวช งานปิดทองลูกนิมิต งานทอดผ้าป่า งานทำบุญตักบาตร งานขึ้นบ้านใหม่ บวชต้นไม้ ใช้จุลินทรีย์จากป่าลึก เคารพพระแม่โพสพ อุทิศบุญสู่เจ้ากรรมนายเวร ทำบุญให้บรรพบุรุษ เป็นต้น มีปราชญ์ชาวบ้าน มีหน่วยงานส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการนำสินค้าเกษตรในถิ่นฐานสร้างรายได้ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพท้องถิ่น มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสินค้าท้องถิ่น

องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 14 องค์ประกอบ คือ ชุมชนมีความสามัคคี มีการสานความสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ ประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้ชีวิตและหมู่คณะที่ดั้งเดิม เป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ร่วมกันพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่งดงาม มีการจัดกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน มีการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัยดี อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีมาตรฐานในการใช้ชีวิตในชุมชน

องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 21 องค์ประกอบ คือ ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจกับเทคโนโลยี มีการบริหารงานของรัฐบาลที่โปร่งใส มีมาตรฐานการดำเนินชีวิต ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม สภาพความเป็นอยู่ที่ดี อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ความเสมอภาคทางสังคม มีความเท่าเทียมทางเพศ มีส่วนร่วมในทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีสิทธิเสรีภาพ การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หายไป จัดประเพณีตามวิถีโบราณ มีศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ ความโปร่งใส รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม

1.3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข มีดังนี้

1.3.1 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามตำบลที่ลงพื้นที่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปผลสภาพและบริบทตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ดังนี้

1) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับ ผลสรุปพบว่า สภาพและบริบทของชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วยองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต และสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีความสุขที่เกิดขึ้นจากความสุขสงบในใจ

ด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

ด้านครอบครัว ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี และมีความมั่นคงในครอบครัว โดยไม่มีองค์ประกอบย่อยในด้านบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 ด้าน คือ การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล โดยไม่มีองค์ประกอบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ

2) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังห้ว ผลสรุปพบว่า

ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้านคือ การมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และความสุขที่เกิดขึ้นจากความสุขสงบในใจ

ด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

ด้านครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 2 ด้าน คือ การมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม โดยไม่มีองค์ประกอบย่อยในด้านของการมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดีและการมีความมั่นคงในครอบครัว

ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี การมีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล โดยไม่มีองค์ประกอบย่อยด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ

1.3.2 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบร่วม และองค์ประกอบต่างของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

1) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบร่วมของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับและวังห้วมีองค์ประกอบความสุขที่เหมือนกันทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบหลัก คือ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

2) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนของชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบต่างกันของการเป็นชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับและวังห้วมีองค์ประกอบความสุขที่ต่างกันทั้งสิ้น 3 องค์ประกอบหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านสุขภาพ มีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 1 ด้าน คือ การมีความสุขสงบทางใจ

ด้านครอบครัว มีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

ด้านธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 2 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ

จากข้อสรุปข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบร่วมและต่างกันของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยพบว่า คนในชุมชนมองความสุขในด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม และด้านความเข้มแข็งของชุมชนว่ามีองค์ประกอบความสุขที่คล้ายเหมือน แต่ความสุขในด้านสุขภาพ ด้านครอบครัวและด้านธรรมาภิบาลเป็นเรื่องความสุขที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับความเป็นปัจเจกและความเฉพาะของแต่ละคนแต่ละครอบครัวจึงทำให้มีความสุขแตกต่างกันบ้าง เช่น ด้านสุขภาพมองเรื่องความสุขที่เกิดขึ้นจากความสงบสุขทางใจแตกต่างกันออกไป ด้านครอบครัวประชาชนในชุมชนมองต่างกันในด้านของการมีความสามารถในการประกอบอาชีพที่มีรายได้ดีที่ การมีความมั่นคงในครอบครัวและบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมเป็นความสุขที่แตกต่างกันออกไป และส่วนด้านธรรมาภิบาลคนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสุขในด้านนี้แตกต่างกันออกไปเพราะบางคนเข้าใจความสุขในด้านนี้บ้างคนไม่เคยรู้ว่าความสุขในด้านนี้จะส่งผลต่อความสุขของชีวิตตนอย่างไรจึงทำให้มีความแตกต่างกันออกไป

1.3.3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ดังนี้

1) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบหลักของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน มีดังนี้

ด้านสุขภาพ ประกอบด้วยการมีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิตสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ **ด้านการศึกษา** ประกอบด้วยการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย **ด้านสิ่งแวดล้อม** ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล **ด้านครอบครัว** ประกอบด้วยการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม **ด้านรายได้** ประกอบด้วยการมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายรับ) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม) **ด้านวัฒนธรรม** ประกอบด้วยการมีคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น **ด้านความเข้มแข็งของชุมชน** ประกอบด้วยชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และ**ด้านธรรมาภิบาล**

ประกอบด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกัน และมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

2) ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยได้สรุปสภาพและบริบทของชุมชนแห่งความสุข ดังนี้ ความสุขของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากองค์ประกอบความสุขหลายด้านตั้งแต่**ด้านสุขภาพ**เป็นด้านแรกของชุมชนแห่งความสุขที่คนในชุมชนควรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถที่จะปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ ตลอดจนทำให้เกิดความสุขสงบทางใจ ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบ**ด้านสิ่งแวดล้อม**เพราะเมื่อประชาชนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี คนในชุมชนจะตระหนักถึงสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีความเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมทำให้มีระบบนิเวศเกิดความสมดุล ส่วนองค์ประกอบ**ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรมและด้านความเข้มแข็งของชุมชน**มีความสัมพันธ์ร่วมกัน คือด้านการศึกษาที่จะส่งผลให้คนในชุมชนเกิดความสุขจำเป็นต้องมีการศึกษาแบบผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งคือการศึกษาตลอดชีวิตโดยความรู้ที่เกิดขึ้นต้องเกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาที่นำเอาวิถีชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างองค์ความรู้บนฐานอาชีพของคนในชุมชนจึงส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้ที่เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน วิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งความสุขยังเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่คนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรคือการทำนาทำไร่ การศึกษาจึงเป็นการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การที่เช่นการเรียนรู้ออกจากสถาบันวัด โดยวัดเปรียบเสมือนศูนย์การเรียนรู้ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ประจำท้องถิ่นที่ช่วยรณรงค์ให้คนในชุมชนใส่ใจคุณภาพชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีของคนในชุมชนเอง โดยการเชิญชวนให้คนในชุมชนหันมาลงทำเกษตรอินทรีย์และร่วมกันสวดมนต์ด้วยการงดใช้น้ำไฟในทุกวัน พระที่บ้านของประชาชนเอง ตลอดจนส่งเสริมการฟื้นฟู อบรม ป้องกัน ปลูกจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่อการมีรายได้ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ตลอดจนยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสมากขึ้นและสามารถรวมกลุ่มขึ้นเป็นเครือข่ายชุมชนด้วยการจัดลานกิจกรรมชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน องค์ประกอบที่สำคัญส่วนท้ายคือ**ด้านครอบครัวและด้านธรรมาภิบาล**ของประชาชนจึงเกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งในระดับครอบครัวเป็นระดับเริ่มต้นของสถาบันแรกคือการมีครอบครัวที่อบอุ่น คนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี ครอบครัวมีความมั่นคง และคนในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตน เมื่อสถาบันครอบครัวมีความสุขแล้วจึงส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งสามัคคีกันกันในระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนเกิดความร่วมมือกัน ช่วยกันดูแลชุมชนและต่อต้านยาเสพติดไม่ให้เกิดขึ้น ตลอดจนมีความเป็นอยู่

ด้วยกันแบบเท่าเทียมและเสมอภาคกัน จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2. ผลสรุปการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

2.1 ผลสรุปการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจากข้อมูล ทูตियุมิ ดังนี้

2.1.1 ผลสรุปการศึกษาจากข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครองยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลัง และเศรษฐกิจชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม

2.1.2 ผลสรุปนโยบายการพัฒนาตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น

ผลสรุปนโยบายการพัฒนาตำบลของผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 นโยบาย คือ นโยบายด้านเศรษฐกิจ เป็นนโยบายที่เร่งดำเนินการเพื่อเพิ่มศักยภาพทางรายได้ ลดรายจ่าย สร้างอาชีพให้กับชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มอาชีพต่างๆ นโยบายด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญแก่การให้หลักประกันขั้นพื้นฐานของการบริการสาธารณะ การพัฒนาคนและสังคม ให้มีคุณภาพการมีสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดี สงบสุข นโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อำเภอศรีประจันต์เป็นพื้นที่ที่มีการละเล่นพื้นบ้านสืบทอดยาวนาน จึงควรให้มีการส่งเสริมกิจกรรม นโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ในสภาวะการณปัจจุบัน ปัญหาภาวะโลกร้อนได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์อย่างมหาดศาล และทั่วถึงทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและ และประกอบอาชีพจึงควรสนับสนุนให้ดำเนินการ นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีความสำคัญกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอศรีประจันต์ และ นโยบายการบริหารจัดการทั่วไป มีการวางแผนปรับปรุงระบบบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้มีความพร้อมด้านบุคลากร และเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ในการให้บริการประชาชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายสาธารณะ และกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยจะเสริมสร้างมาตรฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนข้าราชการ และข้าราชการฝ่ายการเมืองเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการนำองค์การสู่ความสำเร็จ

2.2 ผลสรุปการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิจากการออกวิจัยภาคสนาม พบว่าผลยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 และแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 มีความเกี่ยวข้องเป็นศูนย์กลางตรงกับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับบริบทกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข จากแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสุขภาพมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก คือ การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ และการส่งเสริมนักกีฬาและสนับสนุนอุปกรณ์ทางกีฬา โดยแบ่งออกเป็น 12 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก กิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งกันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพทางแพทย์ และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ

ด้านการศึกษาประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลักคือ การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ หาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมร้านธาราภาษา

ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลักคือการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวังป้องกัน บำบัด การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวังป้องกัน บำบัด กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมก่อสร้างคูส่งน้ำ กิจกรรม

วางท่อระบายน้ำ กิจกรรมขุดลอกคูส่งน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง

ด้านครอบครัวไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนในชุมชน

ด้านรายได้ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลักคือ การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอบรมทรัพย์สินเพื่อการผลิต และการสร้างสถาบันจัดการการเงินชุมชนโดยแบ่งออกเป็น 9 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา กิจกรรมของกลุ่มสบู่ถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาไร่ลับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว กิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส. สาขาศรีประจันต์

ด้านวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก คือ การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีตามวันสำคัญแห่งชาติ การจัดสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ การร่วมวันสำคัญของชาติ และการสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่อไทย กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครอบครัวและปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์

ด้านความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย และการสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย โดยแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย และกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

ด้านการศึกษาธรรมาภิบาลประกอบด้วย 1 กิจกรรมหลักคือ การรณรงค์ป้องกันการและปราบปรามยาเสพติดมีกิจกรรมโดยแบ่งออกเป็น 1 กิจกรรมย่อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

2.2.2 ผลสรุปการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการประเมินการสำรวจกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

ด้านสุขภาพแบ่งออกเป็น 12 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมาก ประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์ และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ระดับปานกลางคือ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก กิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งกันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ

ด้านการศึกษาแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ หัวข้ออุปกรณ์การศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดหัวข้ออุปกรณ์การศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมร่ำอาวาราชาชาติ และไม่มีการจัดกิจกรรมเลยคือ กิจกรรมจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค

ด้านสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวังป้องกัน บำบัด กิจกรรมก่อสร้างตาดูคูส่งน้ำ กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ กิจกรรมขุดลอกคูส่งน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง และในระดับน้อย คือ กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ด้านครอบครัวไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนในชุมชน

ด้านรายได้แบ่งออกเป็น 9 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมาก ประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมของกลุ่มสบู่ถ่านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ ระดับปานกลางคือ คือ กิจกรรมของกลุ่มจัดสถานฝึกตบชวา กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาร้าลับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส. สาขาศรีประจันต์

ด้านวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากที่สุดนั้นประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมของสมาคมฯชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์

ด้านความเข้มแข็งของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากที่สุดประกอบด้วยกิจกรรมคือ กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย และระดับน้อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย

ด้านการศึกษารวมมาภิบาลประกอบมีกิจกรรมเดียวในระดับน้อย คือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

2.2.3 ผลสรุปผลการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการจำแนกการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขสามารถแบ่งออกตามองค์ประกอบความสุขแต่ละด้าน โดยผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับกิจกรรมจากมากไปสู่น้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรมมากที่สุดประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ มีทั้งสิ้น 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น, กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม, กิจกรรมควบคุมใช้เลือดออก, กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ด้านที่ 5 ด้านรายได้ มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมของกลุ่มหมู่บ้านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม มีทั้งสิ้น 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย, กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ, กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา, กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา, กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ, กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน และ กิจกรรมของสมาคมฯชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์ และด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน มี 1 กิจกรรมคือ การกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรมน้อยที่สุดประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านที่ 1 สุขภาพ มีทั้งสิ้น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมลาน

กีฬา, กิจกรรมแข่งกันกีฬา, กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ และ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อมมี 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านที่ 5 รายได้ มีทั้งสิ้น 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ, กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว, กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ, กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์, กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์ ด้านที่ 7 ความเข้มแข็งของชุมชนมี 1 กิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและประชาสัมพันธ์ชาวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย และ ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

2.2.4 ผลสรุปการมีส่วนร่วมจากการทำประชาคมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการมีส่วนร่วมในการนำทำประชาคมเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันส์ เพิ่มผักผลไม้ทดแทน และกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน

ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน กิจกรรมการอบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง และ กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์

ด้านครอบครัวประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท และกิจกรรม “ทำให้อู อยู่ให้เห็น”

ด้านรายได้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น ปลูกจากถ่าน น้ำเต้าหู้และปาฟองโก การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม และการส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้

ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรม “เป็นอยู่อย่างตำมุงการกระทำอย่างสูง” กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และล้างเท้าขอขมา กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีสานเฉพาะท้องถิ่น และกิจกรรมสืบทอดการเคาพรพระแม่โพสพ

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ และธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยามเกษียณอายุ

ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อวัยเด็ก และการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

2.2.5 ผลสรุปการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการสนทนากลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเป็นชุมชนแห่งความสุข พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุข พบว่ามีทั้งสิ้น 6 ด้าน ดังนี้

ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมชุมชนหัวใจดีด้วยการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ และกิจกรรมการดำเนินการตรวจสอบเคมีตกค้างของคนในชุมชนและให้คนในชุมชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กในชุมชนและเพิ่มวิชาการเห็นแก่ตัวกันในชุมชน และกิจกรรมการสอนวิชา “วิถีชุมชน” ผสานผ่าน “วัฒนธรรมท้องถิ่น”

ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมชุมชนด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยสารเคมี และการผลิตยาฆ่าแมลงจากชากอัสต์วี

ด้านครอบครัว ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมสร้างครอบครัวอบอุ่นโดยให้พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกัน (ด้วยการให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในทุกการเรียนรู้ เน้นปลูกฝัง ผ่านกิจกรรมธนาคารความดี และ ทำให้อู อยู่ให้เห็น)

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ สร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกันและการจัด zoning ชุมชน ตามวิถีของคนในชุมชน

ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว (กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคมตั้งแต่เด็ก ให้ทุกคนรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง)

2.2.6 ผลสรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

สรุปการทำประชาคมและการสนทนากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขข้างต้น สรุปได้ดังนี้

ด้านสุขภาพ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพ เช่น กิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อและกิจกรรมส่งเสริมนันทกีฬาและอุปกรณ์ด้านกีฬา ส่วนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอื่นจะเป็นแค่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ทางสื่อสารมวลชนประจำท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชนท้องถิ่น นอกเหนือจากนี้เกิดขึ้นจากคนในชุมชนเองเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมของศูนย์การเรียนรู้ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เป็นการลงมือทดลอง

ด้านการศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเฉพาะในส่วนของเด็กจะเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่เข้ารับการศึกษิตตามวัย และกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวผู้เรียนที่ให้ความสนใจเข้าไปรับการเรียนรู้เองจากหน่วยงานการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่มีการขอความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ประจำท้องถิ่น โครงการกิจกรรมที่มีการเปิดให้ฝึกอบรมตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันในพื้นที่ของศาลาการเรียนรู้และห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นการเรียนรู้จากการเรียนรู้เพื่อนบ้านที่มาเล่าสู่กันฟังและการอ่านหนังสือพิมพ์

ด้านสิ่งแวดล้อม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นศูนย์การเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ในการทำนาทำไร่โดยไม่ใช้สารเคมี แล้วให้เจ้าอาวาสวัดแจ้งแก่คนในชุมชนให้ไปดูแลแปลงนาสาธิตที่ได้จัดแสดงไว้ รวมถึงทางวัดเองได้จัดกิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อนขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากหน่วยงานภาคท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการลดโลกร้อน การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การอบรมป้องกัน ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ด้านครอบครัว

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากการอบรมกันเองในครอบครัวและการเล่าสู่กันฟังของเพื่อนบ้าน โดยแต่ละครอบครัวจะแลกเปลี่ยนในเรื่องที่แต่ละคนสนใจ รวมไปถึงถึงเวลาเราวมกลุ่มญาติหรือกลุ่มชุมชนกันเองก็จะใช้การถามไถ่และเล่าเรื่องราวจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมเรียนรู้กัน นอกจากนี้ก็จะเป็นการเรียนรู้จากสื่อทีวี

ด้านรายได้

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านรายได้เกิดขึ้นเล็กน้อยเพราะส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง การลองผิดลองถูก และการลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ก็จะเป็นการเรียนรู้จากการเข้าร่วมฝึกอบรมที่หน่วยงานทางภาครัฐและภาคประชาชนจัดขึ้น

ด้านวัฒนธรรม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นหรือในระบบเครือญาติและการเรียนรู้จากครอบครัวสู่ครอบครัวที่ปลูกฝังกันเองตามวันสำคัญทางศาสนา ในศาลาการเปรียญ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ที่พบเห็นก็จะเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐมีการขอความร่วมมือให้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมวันพ่อกิจกรรมวันแม่ เป็นต้นตลอดจนผ่านปราชญ์ชาวบ้านในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆที่ทางภาครัฐได้มีการจัดขึ้น

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมลานกิจกรรมชุมชนร้านค้าสวัสดิการในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ นอกจากนี้ก็จะเกิดจากการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชนและกาใช้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มชุมชนให้เข้ามาร่วมงานที่มีหน่วยงานหรือศูนย์การเรียนรู้ได้จัดขึ้น

ด้านธรรมาภิบาล

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานภาครัฐมอบหมายให้ส่วนท้องถิ่นไปขอความร่วมมือจากชุมชนในเรื่องของการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและการขอความร่วมมือการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนแต่ไม่ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและจากการอบรมกันในครอบครัว หรือเครือข่ายการเรียนรู้ได้มีการจัดขึ้นผ่านศูนย์การเรียนรู้

จากผลสรุปการทำประชาคมและการสนทนากลุ่มข้างต้น (2.2.4-2.2.6) ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขได้ว่า ความสุขของชุมชนเกิดจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนด้วยวิธีการและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยที่ความสุขของประชาชนเกิดขึ้นจากภาครัฐเอาใจใส่ในเรื่องสวัสดิการในเรื่องการประกันสุขภาพด้วยการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพและการป้องกัน

โรคติดต่อให้กับประชาชนซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านสุขภาพที่ส่งผลให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีความพึงพอใจในชีวิตจนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้และเกิดความสุขสงบทางใจ นอกจากนี้ภาครัฐได้มีการสร้างความร่วมมือขึ้นระหว่างภาครัฐและประชาชนในการมีส่วนร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการจัดลานกิจกรรมชุมชนส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความเกื้อกูลและพึ่งพากัน ตลอดจนกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้ในกิจกรรมด้านธรรมชาติบำบัดด้วยการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนเพื่อสร้างความสุขให้ประชาชนได้อยู่อาศัยด้วยความเท่าเทียมเสมอภาคกัน เมื่อประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากภาครัฐในด้านสุขภาพ ด้านความเข้มแข็งของชุมชนและด้านธรรมชาติบำบัด **หน่วยงานภาคส่วนท้องถิ่น**ได้ประสานและขอความร่วมมือให้ประชาชนเข้าร่วมทดลองการปลูกพืชด้วยเกษตรอินทรีย์โดยใช้วัดเป็นแปลงนาสาธิตเพื่อการส่งเสริมให้ประชาชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์แทนการทำนาทำไร่โดยการปุ๋ยเคมีเพื่อลดสารเคมี นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลได้ทำการเชิญชวนให้คนในชุมชนร่วมกันสวดมนต์ด้วยการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยทุกวันพระที่บ้านของประชาชนเอง และส่งเสริมการฟื้นฟู อบรม ป้องกัน ปลูกจิตสำนึก รักสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลนอกจากที่ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้นซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมอีกทั้งการทำเกษตรอินทรีย์ยังช่วยลดต้นทุนในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อการมีรายได้ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ภาคท้องถิ่นยังได้ส่งเสริมให้ประชาชนขยายโอกาสและรวมกลุ่มขึ้นเป็นเครือข่ายชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน ตลอดจนกระตุ้นให้ประชาชนได้ตระหนักและการรักษาคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้กับประชาชนในชุมชน นอกจากการได้รับการใส่ใจจากภาครัฐและการดูแลส่งเสริมจากภาคท้องถิ่น ความสุขของประชาชนเกิดขึ้นจาก**ภาคประชาชน**ร่วมกันสร้างการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในองค์ประกอบความสุขหลายด้านที่เข้ากับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจนเกิดเป็นความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน ความสุขของประชาชนจึงเกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งในระดับครอบครัวเป็นระดับเริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ครอบครัวมีความมั่นคง และคนในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ของตน และตามความเข้มแข็งสามัคคีกันกันในระดับชุมชน ประชาชนในชุมชนเกิดความร่วมมือกันและร่วมส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ขั้นตอนที่ 3 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้แบ่งผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ผลการร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ซึ่งดำเนินการตามลำดับดังนี้

3.1 ผลสรุปร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขมาพิจารณาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 6 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยใช้กิจกรรมเป็นเนื้อหาหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยทำตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้จากกรอบแนวคิดการวิจัย มีรายละเอียดทั้งสิ้น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 **หลักการและเหตุผลของคู่มือการฝึกอบรมฯ วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม** เป็นคำอธิบายหลักการและเหตุผลของการจัดทำคู่มือ เพื่อเป็นการกำหนดกรอบแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรมฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการและเหตุผล

การจัดการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้จัดมุ่งเน้นให้เกิดการปฏิบัติจริงโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดเวลาตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะที่นำไปดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมุ่งหวังผลให้เกิดเจตคติขึ้นภายหลังที่ได้รับการอบรม

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจจนเกิดเป็นความรู้ ทักษะ และเจตคติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างความสุข และเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นจากหน่วยงานในหลายภาคส่วนโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชนของอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งผู้ที่มีอาชีพและไม่มีอาชีพ โดยที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีความสุข

3.1.2 ระยะเวลาการฝึกอบรม โครงสร้างเนื้อหา สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะเวลาการฝึกอบรม

ระยะเวลาของการฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรม โดยใช้จำนวนการอบรมทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง ในระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

โครงสร้างเนื้อหา

โครงสร้างเนื้อหาของคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เกิดขึ้นระหว่างผลสรุปของการทำประชาคมและการทำสนทนากลุ่ม ซึ่งโครงสร้างเนื้อหาของการจัดอบรมจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมกันอบรมผ่านกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมเพื่อมุ่งส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย เอกสารคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่จำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 กิจกรรม โดยผ่านวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการอบรมในความรู้ทักษะและเจกคติในการชำนาญของแต่ละกิจกรรม รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ได้เข้าใจง่ายขึ้น

จากทั้ง 2 ส่วนแรกที่ว่าข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นตารางรายละเอียดการจัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 23 รายละเอียดการจัดอบรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การประเมินผล
วันที่ 1	08.00-08.15 น.	การลงทะเบียน	การลงทะเบียน		ใบลงทะเบียน
	08.15-08.30 น.	ชี้แจงการจัดอบรม	กล่าวทักทายและชี้แจง รายละเอียดการจัดอบรม	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	
	08.30-08.45 น.	ละลายพฤติกรรม ผู้เข้าร่วมและ แนะนำคณะจัด อบรม	การสร้างความรู้จักและ แนะนำวิทยากรในการ อบรม	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	
	08.45-09.00 น.	ทดสอบความรู้ก่อน เข้ารับการอบรม	ทำแบบทดสอบความรู้ ร่วมกัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 1
	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 1 ด้าน สุขภาพ (ช่วงแรก)	ความรู้ทั่วไปและ ประโยชน์ของการทำ เกษตรอินทรีย์ชีวภาพและ การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ ชีวภาพ TM	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ่มและครูฝั่ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15 น.	กิจกรรมที่ 1 ด้าน สุขภาพ (ช่วงหลัง)	ชุมชนหัวใจดีการกินอย่าง มีสติและออกกำลังกาย สม่ำเสมอ	ครูฝั่งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00 น.	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วงแรก)	ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ่ม	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15 น.	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วง หลัง)	การผลิตยาฆ่าแมลงจาก ซากสัตว์ ต่างๆ	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ่ม	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30 น.	ประเมินผลการ อบรม (ครั้งที่ 1)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 1	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2

ตารางที่ 23 (ต่อ)

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การประเมินผล
วันที่ 2	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 3 ด้านการศึกษา (ช่วงแรก)	จัดสร้างคู่มือฯ ครุชน ในชุมชน	หัวหน้ากศน ตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15 น.	กิจกรรมที่ 3 ด้าน การศึกษา (ช่วง หลัง)	การสอนวิธีชุมชน ผสาน ผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น	ปราชญ์หรือภูมิ ปัญญาประจำ ท้องถิ่น	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00 น.	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วงแรก)	ธนาคารความดี เป็น กิจกรรมที่พ่อแม่ปลูกฝัง ให้ลูกได้สร้างความคิดขึ้น โดยผ่านการบันทึก สมุดบันทึกธนาคารความ ดี	ครูผึ้งและภูริต ไศภน คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15 น.	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วง หลัง)	ทำให้อู้อยู่ให้เห็น เป็น กิจกรรมการเป็น แบบอย่างที่ดีให้กับลูก	ครูผึ้งและภูริต ไศภน คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30 น.	ประเมินผลการ อบรม (ครั้งที่ 2)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 2	ภูริต ไศภนคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2
วันที่ 3	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 5 ด้าน ธรรมาภิบาล (ช่วงแรก)	ธรรมาภิบาลในครอบครัว	นายก อบต และ ครูกศน.	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15 น.	กิจกรรมที่ 5 ด้าน ธรรมาภิบาล (ช่วง หลัง)	การใช้หลักธรรมในการ ดำเนินชีวิต	พระจากวัดดอน เจดีย์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00 น.	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน (ช่วงแรก)	การสร้างกติกาท้องถิ่น ร่วมกัน	ปลัดสภาองค์กร บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45 น.	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15 น.	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน (ช่วงหลัง)	การจัดโซนนิ่งชุมชน	ปลัดสภาองค์กร บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3

ตารางที่ 23 (ต่อ)

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การประเมินผล
	16.15-16.45	ประเมินผลการ อบรม (ครั้งที่ 3)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 3 และประเมินความพึง พอใจในการอบรมทั้ง 3 วัน	ภูริต โศภนคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2 และ 3
	16.45-17.00	กล่าวขอบคุณและ ถ่ายภาพร่วมกัน พร้อมรับใบ ประกาศนียบัตร	กล่าวขอบคุณและ ถ่ายภาพร่วมกัน	ภูริต โศภนคณาภรณ์	

3.1.3 การวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเนื้อหาแต่ละวิชา พร้อมทั้งแนวทางการจัดกิจกรรมและแนวทางในการวัดและประเมินผล ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่ครอบคลุมถึงทักษะทั้งด้าน ความรู้ พฤติกรรม และเจกคติ ผ่านเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยผ่านการตรวจทานจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เครื่องมือทั้ง 3 ชิ้น ประกอบด้วยแบบทดสอบข้อเขียนของการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข และแบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข

3.2 ผลสรุปการตรวจสอบร่างคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำร่างคู่มือฯ ไปตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการประมวลผลและสรุปผลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบและรับข้อเสนอแนะหลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย จากตารางที่ พบว่าผลสรุปข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกิจกรรมตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนประกอบด้วย 5 ข้อ 1) ให้ความสำคัญกับการเตรียมชุมชน เพื่อสร้างทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมอบรมจะต้องพร้อมที่จะร่วมเรียนรู้และร่วมรับผิดชอบร่วมกัน 2) กิจกรรมที่จัดขึ้นควรครบตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านจึงต้องเพิ่มกิจกรรมในส่วนของกิจกรรมด้านรายได้และด้านวัฒนธรรมเข้าไปในการจัดอบรมครั้งนี้ 3) กิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในกรอบวิจัยแต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ในกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น 4) ปรับปรุงรูปแบบการเขียนแผนกิจกรรมให้มีความชัดเจนในส่วนของสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมในทุกๆ กิจกรรมที่จะจัดขึ้น และในทุกกิจกรรม

ควรให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ในแต่ละด้านเป็นผู้เข้าร่วมอบรม และถ้าหากเป็นไปได้ควรจะเป็นบุคคลในพื้นที่นั้น โดยกิจกรรมที่จะจัดขึ้นควรเน้นที่การลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมกันในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เข้าร่วมอบรม และ 5) การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่หรือตามวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อที่ว่าผู้เข้าร่วมอบรมจะได้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุง พบว่าคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วยกิจกรรมตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

3.3 ผลสรุปการทดลองการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนรู้นั้นไปทดลองใช้กลุ่มผู้เข้าร่วมอบรมที่มาจากอำเภอศรีประจันต์ จำนวน 20 คน จำนวน 4 วัน แบ่งเป็น 2 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาที่ 1 ระหว่างวันที่ 8-9 กันยายน 2555 และระยะเวลาที่ 2 ระหว่างวันที่ 15-16 กันยายน 2555 ใช้การฝึกอบรมตามที่พัฒนาขึ้น จัดที่ศูนย์การเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนประจำอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี จนครบถ้วนตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินและติดตามผล โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะเวลา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ผลสรุปการประเมินและติดตามผลทันทีหลังจากที่ได้รับการเข้าร่วมอบรม มีรายละเอียดดังนี้

1) **ผลสรุปการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข** ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข พบว่ามีการดำเนินกิจกรรมครบทั้ง 8 องค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน พบว่ามีครบกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 4 กระบวนการประกอบด้วยกิจกรรม 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม ครอบครัว และด้านความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขที่ไม่ครบทั้ง 4 กระบวนการประกอบด้วย กิจกรรม 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านวัฒนธรรมและด้านธรรมาภิบาล ส่วนกิจกรรมที่มีเกิน 4 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุข คือ กิจกรรมด้านรายได้ ที่มีกระบวนการเรียนรู้เพิ่มขึ้นหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ คือ มีการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ก่อนที่จะทำการสำรวจปัญหาาร่วมกัน

2) **ผลสรุปข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขก่อนและหลังการอบรม** ผลการทดสอบความรู้ด้านสุขภาพหลังอบรมพบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นมากที่สุด ส่วนผลการทดสอบความรู้ด้านวัฒนธรรมหลังอบรมพบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นน้อยที่สุด และเมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังกระบวนการเรียนรู้ด้วยสถิติทดสอบค่าที่

(t-test) พบว่าคะแนนเฉลี่ยของความรู้ก่อนอบรมและหลังอบรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05

3) **ผลสรุปการมีส่วนร่วมในอบรมกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข** ผลสรุปการมีส่วนร่วมในการอบรมกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่า 1) ด้านผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและด้านการมีปฏิกริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมระดับมากที่สุดประกอบด้วยกิจกรรม 6 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ และด้านธรรมาภิบาล 2) ด้านผู้เข้าร่วมให้ความสนใจและด้านการมีปฏิกริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติในการมีส่วนร่วมระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม 2 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและด้านความเข้มแข็งของชุมชน 3) ด้านผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและโต้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรมในระดับมากที่สุดประกอบด้วยกิจกรรม 1 ด้านคือ ด้านรายได้

4) **ผลสรุปข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข** เมื่อสิ้นสุดผลการจัดการอบรมทันที ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินและติดตามผลความพึงพอใจพบว่า ผลสรุปข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมเกิดขึ้นทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านปฏิกริยาตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมพบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการเข้าร่วมการฝึกอบรมรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรม วิทยากรที่จัดการฝึกอบรมฯ คู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรมฯ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง สื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมฯ มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและจำนวน ผู้เข้าร่วมอบรมมีผลต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และมีเพียงด้านเดียวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดคือด้านการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรม 2) ด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมอบรมพบว่าส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นและสามารถนำความรู้ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ส่วนระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย การนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง และเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันจากผู้เข้าร่วมอบรม 3) ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรม พบว่าส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจในระดับมากที่สุดประกอบด้วย มีความมั่นใจในการนำกิจกรรมการเรียนรู้สามารถไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อความสุขและกิจกรรมมีผลสอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ส่วนระดับความพึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ผู้เข้าร่วมอบรมมีความเต็มใจที่จะนำกิจกรรมไปใช้ในครอบครัวและชุมชนมากขึ้น

4) ด้านผลลัพธ์ทางด้านเจตคติที่มีผลต่อชุมชนของท่านหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรม พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ประกอบด้วย ชุมชนจะมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นและมีภาพลักษณ์ของชุมชนในทางที่ดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมอบรม

3.3.2 ผลการสังเกตและประเมินผลหลังจากที่ได้รับการเข้าร่วมอบรม

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 5 คน หลังจากที่ได้เข้ารับการอบรมเป็นเวลา 1 เดือนเพื่อทำการประเมินและสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านความสุขที่เพิ่มขึ้นตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข โดยผลการสัมภาษณ์และการสังเกต มีรายละเอียดดังนี้

ผู้เข้าร่วมอบรมคนที่ 1 ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอสัมภาษณ์ที่บ้านว่าหลังจากได้รับการเข้าอบรมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีพฤติกรรมใดที่ส่งผลให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยได้รับคำตอบว่า “กลับมาสักพักก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างไร แต่พอได้เริ่มทำน้ำเต้าหู้กินเองก็มีพฤติกรรมเปลี่ยนไป เพราะได้ทานน้ำเต้าหู้ในมือเย็นแทนการกินข้าวเย็นหรือมือดึก จากเดิมเป็นคนอ้วนกินข้าวเยอะสามสี่ชาม ตอนนี้น้ำหนักลดลงเกือบ 5 โลเพราะนอกจากกินน้ำเต้าหู้ก็จะกินน้ำพริกกับผักที่ปลูกเอง เลยทำให้มีกำลังใจและเริ่มเปลี่ยนวิถีคิดและให้ความสำคัญกับสุขภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ลูกๆก็ชมว่าแม่ทำน้ำเต้าหู้อร่อยจึงได้ทำเป็นประจำแล้วติดไว้ในตู้เย็น ก็กลายเป็นของทานประจำบ้านที่ทุกคนพูดถึงว่า แม่ทำอร่อยกว่าที่ไปซื้ออีกเพราะว่าเข้มข้นกว่าและไม่หวานมากเกินไป” ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าในด้านกรอบรมกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้มีความสุขมากขึ้นในหลายองค์ประกอบของความสุข อีกทั้งการได้นำความรู้ไปใช้จริงกับชีวิตประจำวันสะท้อนให้เห็นเป็นพฤติกรรมความสุขที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบด้านสุขภาพและด้านครอบครัว

ซึ่งสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมคนที่ 2 ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอสัมภาษณ์ที่ศูนย์การเรียนรู้ตำบลวังน้ำซับ เพราะเป็นสถานที่ที่ผู้วิจัยทำนัดได้ เนื่องจากผู้เข้าร่วมท่านนี้ได้ลงอบรมเพิ่ม ผู้วิจัยถามว่าหลังอบรมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีพฤติกรรมใดที่ส่งผลให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยได้รับคำตอบว่า “ปกติเป็นคนที่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่ทางตำบลหรือชุมชนขอร้องขอให้เข้าร่วม เพราะเป็นคนชอบเรียนรู้ ตัวเองจะเป็นคนชอบเสนอในสิ่งที่ตัวเองสนใจ แต่ไม่ค่อยจะได้รับการยอมรับและได้มีการจัดกิจกรรมที่ตนเองเสนอขึ้น ซึ่งกิจกรรมเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ ปุ๋ยหมักจากซากสัตว์ ตัวเองไม่เคยได้เข้ารับการอบรมที่ไหนมาก่อน (ผู้วิจัยสังเกตรอยยิ้มและสายตาที่เต็มไปด้วยความสุข และน้ำเสียงที่สั่นคลอนขณะที่เรากิจกรรมด้านนี้) เพราะว่าที่บ้านมีนายทุนใหญ่ที่เค้ามีอาชีพค้าขายสินค้าเกษตรครบวงจร แต่เป็นสินค้าที่มาจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมี พอได้หลังจากได้รับการอบรม ก็ได้กลับมาทดลองทำที่

บ้านครั้งแรกยังไม่สำเร็จก็กลับเข้าไปสอบถามเพิ่มจนครั้งที่ 2 ถึงได้ทำพวกปุ๋ยหมัก ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ ผลปรากฏว่าพอทำได้ ก็นำเอามาใช้ในบ้านก่อน บ้านจากเดิมไม่ค่อยชุ่มชื้นจะเป็นดินทรายก็มีการเปลี่ยนแปลงตรงที่ว่าความร่วนซุยเพิ่มขึ้น ตอนนี้มีแมลงที่สมัยเด็กเคยเห็น เช่น แมลงทับ แมลงปีกเขียว ฝีเสื้อ รู้สึกว่าสภาพแวดล้อมในบ้านดีขึ้น จึงได้นำไปใช้ในสวนของตนเอง กองฟางกองหญ้าเศษไม้จากเดิมใช้วิธีการเผา ตอนนั้นก็เอาเศษอาหาร เศษต้นไม้ต่างเอามาผสมไว้ที่โคนต้นไม้ แล้วเอาจุลินทรีย์หมักเองรดลงไป ก็ได้รับผลว่าเศษอาหาร เศษต้นไม้ต่างๆย่อยสลายได้หมด สลายไม่เกิน 10 วัน ต้นไม้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ใบไม้ดกและสีสดขึ้น ผู้เข้าร่วมอบรมท่านนี้ยังกล่าวออกไปอีกว่า มีความมั่นใจมากคิดว่าต่อไปในไร่คงได้ผลตอบแทนดีขึ้น เพราะไม่มีต้นทุนในเรื่องค่าใช้จ่ายของปุ๋ยเคมีและปัญหาที่ต้องคอยเอาผ้ามาคลุมหน้าเวลาไปรดน้ำยาเคมีที่ไร่นาน” ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าเป็นด้านการอบรมกิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมทั้งในด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านรายได้ของผู้เข้าร่วมอบรมท่านนี้ นอกจากนี้ในด้านการศึกษาที่ใช้การอบรมจากกิจกรรมตามองค์ประกอบความสุขเพื่อส่งเสริมความสุขเป็นกิจกรรมที่อยากให้มีจัดเพิ่มขึ้นหรือเปิดโอกาสให้คนอื่นได้เข้าร่วมมากขึ้น เพราะหลังจากที่เข้าร่วมอบรมเพื่อนบ้านก็เข้ามาสอบถามเพิ่มเติมตนเองได้แค่บอกเล่าและให้ลองทำดู ซึ่งตัวเองไม่มั่นใจว่าที่บอกไปจะถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่จึงคิดว่าถ้าได้มีการจัดเพิ่มมากขึ้นตัวเองจะได้เชิญชวนหรือแนะนำให้คนละแวกบ้านเข้าไปเรียนรู้เข้าไปอบรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมความสุขที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบด้านสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อมและรายได้

ซึ่งสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมคนที่ 3 ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้เข้าร่วมอบรม ผู้วิจัยถามว่าหลังอบรมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีพฤติกรรมใดที่ส่งผลให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าบ้านนี้มีการรวมกลุ่มขึ้น แต่ละคนมีการยิ้มแย้มพูดคุยกันอย่างสนุกสนานเกี่ยวกับการทำอาชีพเกี่ยวกับหน่อไม้ฝรั่ง ผู้วิจัยได้รับคำตอบว่า “หน่อไม้ฝรั่งก็เอาพันธุ์มาจากเพื่อนๆที่เข้าร่วมอบรม ที่มีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์และต้นกล้า แต่ก็ยังไม่ได้นำต้นกล้าหน่อไม้ฝรั่งมาใช้ ได้เพียงแค่นำจุลินทรีย์หมักที่ได้ทดลองทำในวันอบรมมาเพาะเชื้อเพิ่มขึ้น และนำมาช่วยรดเพิ่มในช่วงที่หน่อไม้กำลังจะแตกหน่อ ก็พบว่าจำนวนหน่อมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีการแตกหน่อเร็วขึ้นจากเดิม ก็ได้แนะนำให้คนงานใส่เพิ่ม สังเกตติดตามผลพบว่าน้ำหนักของผลผลิตดีขึ้น หน่อไม้ฝรั่งงามขึ้น ตอนนั้นก็จัดประชุมขอรับรองเชิญชวนตามประสานชาวบ้าน ก็จ้างคนสูงอายุวันละ 200 บาทให้มาช่วยล้างทำความสะอาดหน่อไม้ ช่วยแยกคัด จัดเรียง เพื่อให้ทางตลาดมารับซื้อ ได้วางแผนจะให้บ้านตัวเองเป็นแหล่งสอนความรู้และแหล่งส่งเสริมรายได้ในหมู่บ้าน” ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าเป็นกิจกรรมและพฤติกรรมดังกล่าว ส่งเสริมทั้งในด้าน

รายได้ที่เพิ่มขึ้นและสร้างความสามัคคีกันของคนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพฤติกรรมความสุขที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบด้านรายได้และความเข้มแข็งของชุมชน

ซึ่งสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมคนที่ 4 ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอสัมภาษณ์บ้านผู้เข้าร่วมอบรม ผู้วิจัยถามว่าหลังอบรมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีพฤติกรรมใดที่ส่งผลให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยได้รับคำตอบว่า “ที่จิตใจและสุขใจมากที่สุดก็คือ ทุกครั้งที่ไปอบรมสามีจะชอบค่านชอบห้ามและไม่สนับสนุน แต่ครั้งนี้แปลกชมว่าที่ไปอบรมมาน่าสนใจ (ผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงรอยยิ้มและหน้าที่ปนเปื้อนด้วยความสุขปิติขณะที่ฟัง) ปกติเป็นคนรักและชอบปลูกต้นไม้ก็นำเมล็ดพันธ์ต่างๆมาปลูก ทุกทีสามีชอบจะคอยทำลาย คราวนี้ขึ้นชนต้นไม้และชมว่าสวยดี ส่วนลูกปกติจะไปทำงานกรุงเทพฯ ครึ่งปีกลับมาทีหนึ่ง พอได้เจอก็บอกว่าบ้านแม่น่าอยู่มากขึ้นนะ คุยมั่นใจ ลูกก็ถามว่าทำไมถึงเปลี่ยนแปลงไปละแม่ ก็ได้พูดคุยเล่ากิจกรรมที่ไปอบรมกับลูก ฉันทเองก็เอาคู่มืออบรมที่ได้รับให้ลูกอ่านดูเพราะว่าฉันอ่านไม่ออกบางอย่างที่ไม่เข้าใจก็ให้ลูกช่วยบอก ลูกเองบอกดีนะแม่กิจกรรมเรื่องธรรมาภิบาลแม่เข้าใจหรือแล้วนี่มันเกี่ยวข้องกับเรื่องครอบครัวด้วยนะ เสียายที่หนูไม่ได้เข้าไปอบรมกับแม่เนอะ (ผู้วิจัยสัมผัสได้ถึงน้ำเสียงแห่งความสุขและปิติเวลาที่พูดถึงเรื่องลูก อารมณ์ที่แสดงออกอ่อนโยนขึ้น)” ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าในด้านการอบรมกิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมความสุขในด้านครอบครัวและธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นพฤติกรรมความสุขที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบด้านครอบครัวและธรรมาภิบาล

ซึ่งสอดคล้องกับผู้เข้าร่วมคนที่ 5 ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการขอสัมภาษณ์ที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากผู้เข้าร่วมอบรมทำอาชีพนี้ ผู้วิจัยถามว่าหลังอบรมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีพฤติกรรมใดที่ส่งผลให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยได้รับคำตอบว่า “หลังจากเข้ารับอบรม กิจกรรมน้องน่าสนใจที่ซื้อปุ๋ยจุลินทรีย์กลับมา แล้วก็เอาคนสวนที่ทำงานใช้แทนสารเคมี น้องดูเอาเองสภาพแวดล้อมดีขึ้นมัย ผู้วิจัยตอบว่ามาครั้งแรกครับเห็นว่ามีรอยยิ้มดีกว่าหน่วยงานข้าราชการอื่นๆที่เคยไป ไม่ทราบจะทำไม่หรือครับ อ้าวก็เมื่อก่อนไม่ได้ร่มนะเท่านี้” (ผู้วิจัยสัมผัสและสังเกตเห็นน้ำเสียงที่ภูมิใจและความสุขขณะที่เล่า) สภาพแวดล้อมที่ทำงานดีขึ้นไม่เชื่อตัวเองเลยว่าจะได้ผล ตอนนั้นก็ส่งคนงานเข้าไปอบรมที่ศูนย์วังหัวแล้ว ก็จะได้ให้เค้ามีความรู้ทำอะไรได้ดีขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าในด้านการอบรมกิจกรรมดังกล่าวส่งเสริมทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทั้งของผู้เข้าร่วมอบรมและหน่วยงานผู้เข้าร่วมอบรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมความสุขที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบด้าน สิ่งแวดล้อม

3.4 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขพบว่า ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ดังนี้

3.4.1 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วยองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจและมีความรู้มากขึ้นที่สุดหลังจากที่รับอบรม คือ ด้านสุขภาพ ด้านรายได้ และด้านธรรมาภิบาล โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1) กิจกรรมด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM ได้ เนื่องจากว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความเชื่อเดิมว่าการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพเป็นเรื่องที่ทางวิทยาศาสตร์ที่เข้าใจยาก และยังคิดว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายลงทุนจำนวนมาก แต่พอได้รับการอบรมทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ที่ว่าเป็นเรื่องของการนำของเหลือใช้หรือของทิ้งแล้วมาเปลี่ยนสร้างคุณค่าขึ้น อีกทั้งยังเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอย่างแท้จริงที่ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรกรรม นอกจากนี้ยังช่วยลดต้นทุนจากค่าใช้จ่ายจากเดิมที่มีต้นทุนสูงในการทำนาทำไร่ด้วยปุ๋ยเคมี จึงทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นจากผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมที่กล่าวนี้จึงส่งผลต่อความสุข

2) กิจกรรมด้านรายได้ กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มกระบวนการเรียนรู้คือการสร้างสภาพบรรยากาศการเรียนรู้จากเดิมที่ใช้การบรรยายในห้องเรียนเป็นการใช้พื้นที่ด้านนอกห้องเรียนด้วยบรรยากาศสบายโดยใช้การนั่งในแบบโต๊ะกินข้าวที่นำสองตัวมาต่อกันแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ผู้วิจัยสังเกตว่ากิจกรรมการเสริมรายได้เป็นกิจกรรมที่เกิดการมีส่วนร่วมกันมากที่สุดเพราะผู้เข้าร่วมอบรมแสดงข้อคิดเห็นและพูดคุยเกือบครบทุกคนและมากกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมในลักษณะนี้ไม่เคยได้รับการจัดขึ้นมาเลยในชุมชน เพราะผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่เดิมไม่กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงอาชีพ อีกหนึ่งสาเหตุคือรายได้ที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบอาชีพจะมีสูตรเฉพาะปิดบังกันไว้ จึงไม่สามารถหารายได้เสริมและไม่สามารถแข่งขันกับเจ้าเก่าได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมด้านรายได้ด้วยการทำน้ำเต้าหู้ชาวจีนและการทำสบู่เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดรายจ่ายที่ทำได้ง่าย ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้จริงเพราะเป็นสินค้าที่ใช้จ่ายอยู่ทุกวันและสร้างความปลอดภัยขึ้นเองได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าทัศนคติและและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด โดยแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพทั้งต่อตนเองและต่อส่วนร่วม และกิจกรรมด้านรายได้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขยายผลในด้านเครือข่ายการสร้างรายได้ เพราะมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาในหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือให้คนในหมู่บ้านซึ่งสินค้ากันเองก่อนที่จะไปซื้อสินค้าข้างนอกกลุ่ม ที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าเรื่องรายได้มีความมั่นคง ความเป็นอยู่ด้านปากท้องดีจะช่วยส่งผลให้ความสุขในกิจกรรมด้านอื่น ๆ ดีขึ้น

3) กิจกรรมด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมเรื่องธรรมาภิบาลในครอบครัวและการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยพบว่าระดับคะแนนความรู้ด้านนี้เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากกว่า คนในชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องธรรมาภิบาล แต่กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจว่าธรรมาภิบาลคืออะไรและมีความสำคัญกับชุมชนอย่างไร จึงทำให้กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจมากขึ้นเพราะเป็นเรื่องที่คนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน เพราะส่วนใหญ่มองไปข้างหน้าว่าหากคนที่ เป็นพ่อแม่และลูกผู้บงการหน้าหน้าที่ของตนเองก็ทำให้ครอบครัวมีความสุขเพิ่มมากขึ้นจนนำไปสู่ความสุขของคนในชุมชน

ส่วนกิจกรรมด้านอื่น คือ ด้านการศึกษา ด้าน สิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจและมีความรู้ที่อยู่ในระดับมากตามลำดับถัดจากกิจกรรมข้างต้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาของคนในชุมชนที่ได้โอกาสในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เพิ่มโอกาสทางความคิดที่จะพัฒนาคุณของตนเองและชุมชนมากขึ้น การเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ทางการศึกษาเปรียบเสมือนการเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้กิจกรรมด้านอื่นๆตามมา โดยเฉพาะกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและครอบครัวเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง เมื่อสุขภาพของคนในครอบครัวดีขึ้นย่อมส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนตามมา โดยเฉพาะในเรื่องของกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ในกิจกรรมด้านสุขภาพ และจากคู่มือที่บอกขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยากและทำได้ง่ายและไม่มีต้นทุนใดๆสูง ผู้วิจัยสังเกตและพบว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้สร้างความเชื่อมั่นและเปิดความคิดในผู้เข้าร่วมอบรมมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นจากเดิมที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีเท่านั้นที่จะช่วยให้เกิดผลผลิตสูง และกิจกรรมด้านนี้ส่งผลดีต่อความสุขของคนในชุมชน เนื่องจากว่าเป็นการลดโทษอันตรายต่อร่างกายจากสารเคมี และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจและมีความรู้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากว่าเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเชื่อว่าส่งผลต่อความสุขในลำดับท้าย และเข้าใจว่าในแต่ละพื้นที่ของแต่ละภาคแต่ละอำเภอของชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเพาะแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนท้องถิ่นว่าจะมีการส่งเสริมมากน้อยแค่ไหน จึงเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างความสุขขึ้นได้

3.4.2 ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

จากผลสรุปกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุดที่มีความจำเป็นต่อการสร้างชุมชนแห่งความสุขส่วนใหญ่ประกอบด้วยกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขในองค์ประกอบด้านสุขภาพ ด้านรายได้และด้านธรรมาภิบาล (3.4.1) และผลสรุปกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้จากการสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขของตำบลวังน้ำซับและวังห้วจากการวิเคราะห์ด้วยเนื้อหาเนื้อหา (Content analysis) เปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขว่ามีกระบวนการทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ากระบวนการสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้แรกที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างการตระหนักรู้ถึงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสุขว่าทุกชีวิตต้องการความสุข เป้าหมายของชีวิตคือความสุขของคน หลายคนอาจคิดว่าการมีความสุขเป็นเรื่องยากแต่ในความเป็นจริงแล้วความสุขเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ทุกคนสามารถหาความสุขได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้วัตถุหรือเงินทองอะไรมากมาย ความสุขของคนเราเริ่มต้นได้จากตัวเองด้วยการมีสุขภาพที่ดี สุขภาพที่ดีจากตนเองยังขยายไปสู่การมีสุขภาพที่ดีในครอบครัว สังคมและชุมชน จึงสรุปได้ว่าความสุขของคนในชุมชนเกิดขึ้นจากคนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี โดยที่คนในชุมชนหันมาใส่ใจต่อสุขภาพด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เมื่อสุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้นจึงส่งผลต่อสภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชนน่าอยู่อาศัยและดีขึ้นตาม ตลอดจนคนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยจากการมีธรรมาภิบาลในครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ตลอดจนการส่งเสริมความสุขที่เกิดขึ้นจากด้านการศึกษาที่ให้ลูกได้เข้ารับการเรียนจากครูอาสาสมัคร โดยอาศัยพ่อแม่เป็นบุคคลที่คอยติดตามดูแลให้เกิดความรักความอบอุ่นในครอบครัว ตลอดจนการเสริมความสุขจากการมีรายได้ที่มั่นคง และการให้ความสำคัญถึงความสุขจากการมีส่วนร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 1 จึงเป็นกระบวนการในการสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน

กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนรู้ของคนในชุมชน เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่ผ่อนคลายด้วยปรับรูปแบบจากการบรรยายในห้องเรียนปรับเปลี่ยนเป็นการใช้พื้นที่นอกห้องเรียน กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นจากการพูดคุยด้วยการล้อมโต๊ะสนทนา และพูดคุยแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน โดยกระบวนการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันในเรื่องของการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในเรื่องของการมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความสุขของคนในชุมชน รายได้ยังรวมถึงการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้คนในชุมชนมีความเห็นว่าการมีรายได้ดีขึ้นย่อมส่งผลตรงต่อการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสุขของคนในชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันแต่อยู่ในเรื่องการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนคือการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ในประเด็นด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากที่ผ่านมามีความสุขเกิดขึ้นเพียงแค่จากการมีรายได้จากการทำเกษตรกรรมโดยพึ่งพาสารเคมี โดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพของคนในชุมชน และเมื่อได้ร่วมกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ มีการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำร่วมกันจึงได้คนในชุมชนเปลี่ยนความคิดจากเดิมไปและมีความมั่นใจ และเชื่อว่าการใช้เกษตรอินทรีย์สุขภาพและการทำปุ๋ยจุลินทรีย์สุขภาพเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความสุขคนในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดีจากการปลอดสารเคมี มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่เพิ่มมากขึ้นจากการปลอดสารพิษและสารเคมี นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ยังช่วยเสริมสร้างความสุขทั้งในด้านการศึกษาค้นคว้าของคนในชุมชนจากการมีผู้นำครูอาสาสมัครมาสอนวิชาวิธีชุมชนผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นจากครู กศน. อดีตผู้ใหญ่บ้าน การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดขึ้นจากบรรยากาศที่ผ่อนคลายด้วยความสัมพันธ์ที่รู้จักกันมาอย่างยาวนานของคนในชุมชน ตลอดจนในด้านครอบครัวการเรียนรู้ของคนในครอบครัวมีความสุขเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 2 จึงเป็นกระบวนการในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการสำรวจปัญหาปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันของทั้งในตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้วที่เป็นในเรื่องของการร่วมกันสืบหาปัญหาที่เกิดขึ้นว่า ปัญหาส่วนใหญ่มีสาเหตุอย่างไรที่ส่งผลกระทบต่อความสุขของคนในชุมชน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาที่มีความหลากหลายตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข อาทิเช่นในด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ และด้านความเข้มแข็งของชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน คือตำบลวังห้วยังได้มีกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพิ่มขึ้นถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาต่างๆเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการใดบ้าง ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสำรวจปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 3 จึงเป็นกระบวนการในการสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความมีความเหมือนกันในเรื่องการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยแก้ไขปัญหผ่านกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในเกือบทุกองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกัน คือ ในตำบลวังห้วได้มีกระบวนการเพิ่มขึ้นคือการระบวณการกำหนดแผนหรือการกำหนดแนวทางก่อนที่จะทำการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความสุข แนวทางในการแก้ไขปัญหานี้เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นเกิดจากการเสนอและยอมรับของคนในชุมชนเองที่ได้มีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแผน และการลงมือปฏิบัติการแก้ไขเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 4 จึงเป็นกระบวนการในการกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ากระบวนการลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความเหมือนกันทั้งในของตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้วว่าเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติร่วมกันในการสร้างความสุขด้วยกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ผ่านการลงมือร่วมกันสร้างความสุขจากหลายกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันของตำบลวังน้ำซับที่ว่าการจะมีการลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน ตำบลวังน้ำซับส่วนใหญ่จะมีกระบวนการสาธิตเพิ่มขึ้นก่อนจะลงมือปฏิบัติร่วมกัน เช่น การลงมือสาธิตการทำกร้าใช้เกษตรอินทรีย์ชีวภาพ และการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และเสริมสร้างรายได้จากการออม ตลอดจนการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างการมีธรรมาภิบาลที่ดีในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 5 จึงเป็นกระบวนการในการสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน

กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า เฉพาะในตำบลวังห้วว่ามีกระบวนการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันจากการได้ลงมือปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขเกือบทั้ง 8 ด้าน กระบวนการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความสุขและรับผลประโยชน์ร่วมกันเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 6 จึงเป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

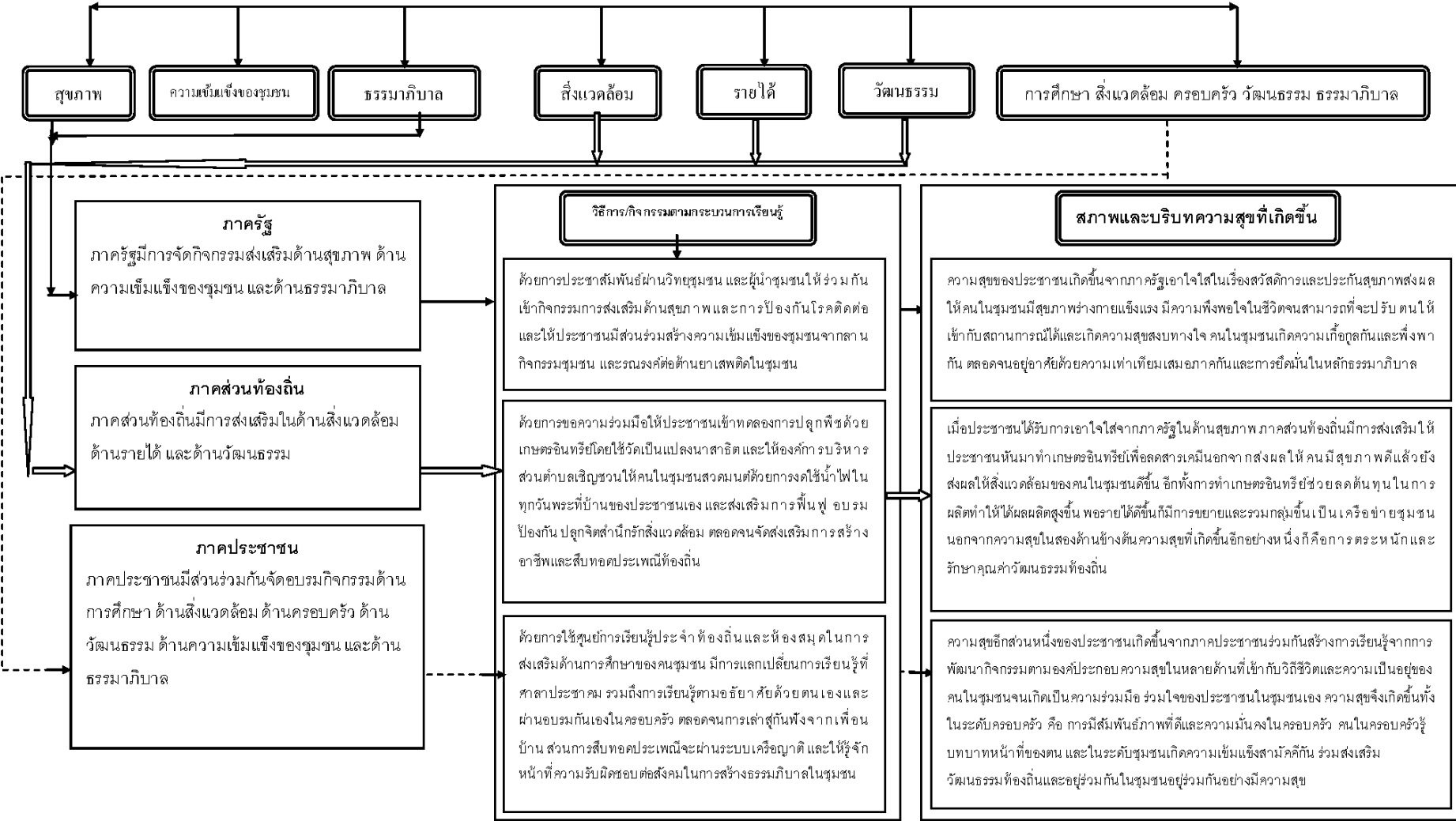
กระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาที่ตำบลวังน้ำซับและตำบลวังห้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ากระบวนการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นร่วมกันของตำบลทั้งสอง ที่เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนช่วยกันประเมินผลความสุข

ร่วมกันเพื่อตรวจทานและตรวจสอบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นว่าต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน และมีบางประเด็นที่แตกต่างกันคือเฉพาะในตำบลวังน้ำซับได้มีกระบวนการเปรียบเทียบความสุขร่วมกันของคนในชุมชนที่แตกต่างกันออกไป ว่าเป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนช่วยกันเปรียบเทียบความสุขร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนและเปรียบเทียบดูว่าความสุขที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ข้างต้นว่าต้องมีการปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อนำมาสู่การสร้างความสุขให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน เช่นในด้านการศึกษาคอนในตำบลวังน้ำซับได้มีการเปรียบเทียบว่าลูกของตนเองกับลูกของเพื่อนบ้านมีความรู้ในด้านการเรียนเป็นอย่างไร หากบ้านไหนต้องการให้มีการสอนพิเศษเพิ่มเติมก็จะขอความร่วมมือจากเพื่อนบ้านให้เป็นครูอาสาสมัครเพื่อให้ความช่วยเหลือกัน ส่วนในด้านรายได้และความเข้มแข็งของชุมชนในตำบลวังน้ำซับก็ได้มีการขอความร่วมมือให้มีการจัดอบรมการส่งเสริมด้านการพัฒนาอาชีพจากหน่วยงานการศึกษาในระบบโรงเรียนประจำตำบล ตลอดจนการเปรียบเทียบและการประเมินผลตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขในทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในกระบวนการที่ 7 จึงเป็นกระบวนการในการเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

จากการสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านมีกระบวนการเรียนรู้ 7 กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากฐานค้ำตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วยด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยมีรายละเอียดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้ กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และกระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน จึงสรุปได้ว่ามีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ จึงสรุปได้ว่ามีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้น 7 กระบวนการเรียนรู้ ดังแผนภูมิที่ 8-9

ผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แผนภูมิที่ 8 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

อภิปรายผล

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยอภิปรายใน 3 ประเด็นคือ 1) ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข 3) ประสิทธิภาพของกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้

1. ผลการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข

เกือบทุกประเทศมีระบบโครงสร้างสังคมด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน หน่วยงานเหล่านี้มีความตั้งใจและความพยายามที่จะให้สมาชิกของหน่วยงาน สมาชิกขององค์กร และสมาชิกของชุมชนในประเทศมีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะมีความเชื่อว่าการศึกษายเปรียบเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ การมุ่งพัฒนาบุคคลเป็นศูนย์กลางสำคัญ การพัฒนาเริ่มจากตัวบุคคลให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีพ การประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) การอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคมเพื่อให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การสร้างชุมชนให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สภาพแวดล้อมของชุมชนจึงจำเป็นต้องเอื้อประโยชน์ต่อความสุขของคนในสังคมเช่นกัน การเข้าใจและมองเห็นสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขจึงสามารถสร้างความสุขขึ้นมาได้อย่างแท้จริง โดยสรุปผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ดังนี้

1.1 องค์ประกอบด้านสุขภาพ

สภาพและบริบทของชุมชนแห่งความสุขด้านสุขภาพประกอบด้วยการมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีความพึงพอใจในชีวิต มีสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ ตลอดจนการมีความรักและความไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงจัง การทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะและการเข้าถึงการมีความหยิ่งรู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสุขในจิตใจของชุมชนแห่งความสุขด้านสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการมีความสุขจากการมีสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน และสุขภาพดีถ้วนหน้าด้วยการเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตและการใช้พฤติกรรมสุขภาพให้เหมาะสม การใส่ใจดูแลและสุขภาพ เช่น การบริโภคอาหารที่เหมาะสม การหมั่นออกกำลังกาย เป็นต้น

(เสนท์ จามริก, 2540) นอกจากนี้สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขในด้านสุขภาพควรนำเอาหลักการสุขภาพองค์รวมมาใช้ในการดำเนินชีวิต (ประเวศ วสี, 2539)

1.2 องค์ประกอบด้านการศึกษา

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านการศึกษประกอบด้วยผลผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะปัจจุบันโลกมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและไม่มีวันสิ้นสุดโดยเฉพาะภายใต้ความต้องการที่หลากหลายของคนในสังคมหรือของคนในชุมชน พระราชบัญญัติการศึกษาที่มีความปรารถนาให้คนไทย “เก่ง ดี และมีความสุข” ควบคู่กับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม เราต้องยอมรับว่าการเรียนรู้คือชีวิต และชีวิตคือการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเกิดได้ทุกที่ทุกเวลา มีความต่อเนื่องตลอดชีวิตตั้งแต่การเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต ผ่านการเรียนรู้จากวงแคบไปสู่กว้าง ตั้งแต่วงครอบครัว สังคม ชุมชน แหล่งการเรียนรู้ โรงเรียน สถาบันต่าง สภาพและบริบทของชุมชนแห่งความสุขในการศึกษาจึงจำเป็นต้องการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อรองรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

1.3 องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยสัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำและที่ดินที่สมดุลในการทำเกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล ซึ่งสอดคล้องตรงกับการพัฒนาอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิต อันได้แก่ การอนุรักษ์ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ภูเขา การปลูกป่าทดแทน การกำจัดของเสีย และการไม่ใช่ยาฆ่าแมลงหรือสารพิษต่างเพื่อสร้างดุลยภาพให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้ไม่ถูกทำลายโดยภัยจากธรรมชาติ หรือภัยจากมนุษย์ที่ทำลายธรรมชาติ (มิ่งขวัญ คงเจริญ, 2553) และสอดคล้องกับการพัฒนาแบบบูรณาการในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2539)

1.4 องค์ประกอบด้านครอบครัว

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านครอบครัวประกอบด้วยการมีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัวและบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในด้านองค์ประกอบของความยั่งยืน

ของชุมชนว่าชุมชนจะยั่งยืนได้ต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีลักษณะครอบครัวที่อบอุ่นไม่พบปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยวเมียเดียว (Monogamy) ทำให้เกิดความสมัคสมาน สามัคคี ในระดับครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานของครอบครัวที่เข้มแข็ง (มิ่งขวัญ คงเจริญ, 2553) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยปัจจัยสัมพันธ์กับครอบครัวเข้มแข็ง ที่ว่าครอบครัวที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ (มีความสมดุลทางรายได้กับรายจ่าย) และครอบครัวที่สมาชิกในครัวเรือนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (มีการพูดคุยปรึกษาหารือกันเรื่องอาหารต่อกันและมีกิจกรรมร่วมกันทั้งในและนอกครัวเรือน) รวมทั้งเป็นครอบครัวที่อารมณ์ร่าเริงแจ่มใส ไม่ดื่มสุรา และมีหลักประกันในชีวิต ปัจจัยที่กล่าวมานี้มีความสำคัญต่อครอบครัวเข้มแข็งในสังคมไทยซึ่งส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชน (บังอร เทพเทียน ปรินดา ตาสี ปยิฉัตร ตระกูลวงษ์ และสุภัทรา อินทร์ไพบูลย์, 2551)

1.5 องค์ประกอบด้านรายได้

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านรายได้ประกอบด้วย การมีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายรับ) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม) สอดคล้องกับทัศนะความคิดของ ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2553) ที่กล่าวถึงการเริ่มต้นด้วยกิจกรรมซ่อมอาชีพ คือ อาชีพของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน การสร้างอาชีพในฝัน คือ อาชีพที่พัฒนาจากฐานภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นจึงล้วนแล้วส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชนที่สามารถดำรงเลี้ยงชีพของคนในแต่ละชุมชนได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีองค์ประกอบความสุขในด้านรายได้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้าน คือ การบริหารการเงินให้เกิดประโยชน์กับส่วนรวม

1.6 องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยคุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น ความสุขดังกล่าวที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างชุมชนยั่งยืนในมิติด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของ วิจิต นันตสุวรรณและจำนง แรกพิณี (2541) ว่าการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกิดการเรียนรู้ผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนตามเทศกาลต่างๆและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดกันของคนในชุมชนทำให้เกิดความสุขขึ้นร่วมกัน

1.7 องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีซึ่งล้วนแล้วสอดคล้องความสุขอาจมาจากการได้เข้าร่วมของผู้คนในการสร้างหรือประเมินกระบวนการทางสังคม (Salvaris, 2010) และมีงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งยืนยันด้วยกรณีศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยว่าความสุขของคนในชุมชนจะเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนมีส่วนร่วมกันในกระบวนการจัดการต่างๆ ของตนเอง (ราณี หัสสรังสี, 2551) นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีองค์ประกอบความสุขในด้านความเข้มแข็งของชุมชน คือ การมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

1.8 องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล

สภาพและบริบทชุมชนแห่งความสุขด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ศึกษาจากชุมชนต้นแบบของมิ่งขวัญ คงเจริญ (2553) กล่าวคือความสุขของคนในชุมชนต้องให้คนในชุมชนอยู่ภายใต้ความเสมอภาคความยุติธรรมที่แสดงออกในรูปแบบหลักประชาธิปไตยและระบบใกล้เคียงภายในชุมชนแบบเป็นทางการและไม่ทางการ ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม การสร้างความเสมอภาคทางโอกาส การขจัดความยากจน การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานเสรีภาพ เอกราช อธิปไตย ความเป็นไท และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (วิวัฒน์ชัย อุตถากร, 2546)

หากกล่าวโดยสรุปข้างต้นสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขนั้นจำเป็นต้องมีความหลากหลายในองค์ประกอบจะมีเพียงองค์ประกอบเดียวไม่ได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยความสุขของ มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (2551) ที่กล่าวว่าความสุขของคนเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ความสุขของชุมชนทั่วไปอาจมาได้จากการจัดพื้นที่ของเมืองวิธีการผลิตน้ำที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ในอดีตที่ผ่านมาสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อตอบสนองสังคมบนพื้นฐานความสุขของคนในชุมชน การเรียนรู้มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ผ่านรุ่นต่อรุ่น ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผ่านปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชนทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการเรียนรู้ของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนรู้ดังกล่าวที่ได้รับการถ่ายทอดและพัฒนาการเรียนรู้ขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขซึ่งเป็นแนวทางของการพัฒนาแบบใหม่ที่เป็นการพัฒนาโดยนำชุมชนเป็นศูนย์กลาง เป็นตัวตั้งด้วยการสร้างสัมมาชีพนำสังคมสู่ความร่มเย็นเป็นสุข มีการจัดการตนเองทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม แล้วมุ่งไปสู่การพัฒนาแบบบูรณาการให้เต็มพื้นที่ทุกสังคมในไทย (ประเวศ วะสี, 2554) ปัจจุบันสังคมมนุษย์มีการติดต่อสื่อสาร ถ่ายโอนข้อมูลความรู้รวดเร็วหลากหลายและสะดวกมากขึ้น การสื่อสารทางเทคโนโลยีและคมนาคมทำให้สังคมรับข้อมูลความรู้อย่างกว้างขวางทำให้มนุษย์จำเป็นต้องเลือกและคัดสรรข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาให้สอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต โดยเฉพาะการเรียนรู้ของคนในชุมชนหนึ่งย่อมมีความหลากหลาย การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและตอบสนองความสุขของคนในชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างสมดุลทุกด้านและสมบูรณ์ทุกอย่างจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การสร้างให้ชุมชนของสังคมไทยให้มีความสุข ซึ่งหมายถึงชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันแลกเปลี่ยน การสร้างชุมชนให้สามารถดำรงสภาพการเป็นชุมชนแห่งความสุขจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่หลากหลายแต่คงความเรียบง่าย ซึ่งผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนโดยสรุปผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า มีผลของกระบวนการเรียนรู้ตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขดังนี้

2.1 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านสุขภาพ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานภาครัฐแจ้งผ่านผู้นำชุมชน/เครือข่ายชุมชนให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์ฝึกอบรมของศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยวัฒน์ ทับเที่ยง (2547) ที่ได้ผลการวิจัยว่าศูนย์การเรียนรู้สุขภาพเคลื่อนที่เป็นรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นศูนย์กลางที่จะสามารถรวบรวมสื่อและความรู้ต่างๆที่กระจัดกระจายอยู่ให้สามารถมารวมอยู่ที่ใดที่หนึ่งและสามารถให้บริการความรู้ทางด้านสุขภาพแก่หน่วยงานต่างๆรวมถึงสามารถให้ผู้สนใจทั้งเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขหรือประชาชนที่มีความสนใจทางสุขภาพสามารถเข้ามาใช้บริการได้อย่างทันท่วงทีอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรึกษาปัญหาในด้านต่างๆได้เพื่อช่วยให้คนในชุมชนมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างอื่นเป็นแค่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์

ทางสื่อสารมวลชนประจำท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชนท้องถิ่น และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชน การเรียนรู้ด้วยตนเองจากเป็นการลองผิดลองถูก

2.2 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านการศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในองค์ประกอบด้านการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนของเด็กจะเป็นการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่เข้ารับการศึกษาดำเนินการตามวัยมีผลต่อการสร้างความสุขให้กับเด็กในการเรียนรู้ซึ่งครูมีบทบาทมากในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของเด็กให้เกิดขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anderson (2010) ที่กล่าวว่าครูเป็นอีกหนึ่งคนสำคัญในการสร้างความสุขในระยะยาว โดยเฉพาะครูที่มีหัวใจในการรับรู้ความรู้สึกของนักเรียนในห้องเรียน จะสามารถนำพาและพัฒนาให้นักเรียนได้ถูกที่ถูกต้องอย่างแท้จริง ส่วนกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเป็นกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากตัวผู้เรียนที่ให้ความสนใจเข้าไปรับการเรียนรู้เองเพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ตนเองจากหน่วยงานการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนที่มีการขอความร่วมมือกับศูนย์การเรียนรู้ประจำท้องถิ่น โครงการกิจกรรมที่มีการเปิดให้ฝึกอบรมซึ่งสอดคล้องกับข้อตกลงเบื้องต้นของการเรียนรู้ผู้ใหญ่ ตามแนวคิดของ Knowles (1991) ที่ว่าผู้ใหญ่จะมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to learn) เมื่อมีความต้องการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานหรือการแก้ปัญหาได้จริงเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันในพื้นที่ของศาลาการเรียนรู้และห้องสมุดประชาชนประจำอำเภอและกาเรียนรู้จากการเรียนรู้เพื่อนบ้านที่มาเล่าสู่กันฟังและการอ่านหนังสือพิมพ์

2.3 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากศูนย์การเรียนรู้โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ในการทำนาทำไร่ โดยไม่ใช้สารเคมีและเปิดให้คนในชุมชนเข้าไปร่วมเรียนรู้ และผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากหน่วยงานภาคท้องถิ่นที่มีการจัดกิจกรรมการลดโลกร้อน การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การอบรม ป้องกันปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการคืนกลับต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Payment Ecosystem For Service, PES, 2010) หรือการตอบแทนคุณระบบนิเวศที่อาศัยการประสานงานและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคท้องถิ่นซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อประเมินมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศน์ เป็นการตอบแทนคุณระบบนิเวศน์ในรูปแบบต่างๆ นอกเหนือไปจากการทำหน้าที่ดูแลรักษา อนุรักษ์

รวมถึงฟื้นฟูระบบนิเวศให้คงอยู่ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนร่วมกันต่อไป นอกเหนือจากนี้ก็เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

2.4 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านครอบครัว

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากการอบรมกันเองในครอบครัวและการเล่าสู่กันฟังของเพื่อนบ้านซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับงานวิจัยของสถาบันเครือข่ายทางเลือก (2553) ที่ว่าพ่อแม่มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กับลูกโดยพ่อแม่จะร่วมสืบค้นและค้นหาเกี่ยวกับลูกว่าเขารักที่จะทำอะไรในชีวิต แล้วลงไปเรียนรู้ คลุกคลี มีประสบการณ์ตรง ลงลึกกับสิ่งนั้นไป ส่วนกระบวนการเรียนรู้อื่นคือการเรียนรู้จากกลุ่มญาติหรือกลุ่มชุมชนกันเองผ่านการถามไถ่และเล่าเรื่องราวจากกิจกรรมต่างที่ได้ร่วมเรียนรู้กัน นอกจากนี้ก็จะเป็นการเรียนรู้จากสื่อทีวี

2.5 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านรายได้

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านรายได้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นค่อนข้างน้อยเพราะส่วนใหญ่คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การลองผิดลองถูก และการลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้จะเป็นการเรียนรู้จากการเข้าร่วมฝึกอบรมที่หน่วยงานทางภาครัฐและภาคประชาชนจัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพร ใจบุญ และคณะ (2544) ที่กล่าวว่าศูนย์การฝึกอบรมของชุมชนเปรียบเสมือนเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นแหล่งผลิตสินค้าอันเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน ผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควรประกอบด้วย ชุมชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการเริ่มต้นด้วยการอาศัยชุมชนทำหน้าที่และสร้างบทบาทในด้านการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านการวางแผนพัฒนาแหล่งรายได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และรับผลประโยชน์ร่วมกัน ส่วนของสถาบันการศึกษาต้องมีการส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อสร้างบทบาทในด้านการสร้างกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นในชุมชน และในส่วนของหน่วยงานภาครัฐควรมีบทบาทในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งสร้างเสริมรายได้ของชุมชนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ

2.6 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านวัฒนธรรม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่นสู่รุ่นหรือในระบบเครือข่ายญาติและการเรียนรู้จากครอบครัวสู่ครอบครัวที่ปลูกฝังกันเองตามวันสำคัญทางศาสนาในศาลาการเปรียญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิมลธรรม แดงทอง (2548) ว่ากระบวนการเรียนรู้ใน

ด้านวัฒนธรรมของตำบลบางโป้ อำเภอมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัดตามแบบเดิมอยู่ เช่น งานพิธีกรรมต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังนิมนต์พระไปมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม ส่วนการเรียนรู้จากกลุ่มผู้สูงอายุมีการเรียนรู้กันระหว่างกลุ่ม ทั้งในกลุ่มเด็ก กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มผู้สูงอายุของคนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ๆ จึงทำให้มีทางเลือกหลากหลายมากขึ้นซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวให้อยู่รอดในสังคมปัจจุบันได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ที่พบเห็นก็จะเป็นกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐมีการขอความร่วมมือให้เข้าร่วม เช่น กิจกรรมวันพ่อกิจกรรมวันแม่ เป็นต้นตลอดจนผ่านปราชญ์ชาวบ้านในกิจกรรมวันสำคัญต่างๆที่ทางภาครัฐได้มีการจัดขึ้น

2.7 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมลานกิจกรรมชุมชน ร้านค้าสวัสดิการในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ และการใช้ผู้นำชุมชนหรือกลุ่มชุมชนให้เข้ามาทำงานที่มีหน่วยงานหรือศูนย์การเรียนรู้ได้จัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของประเสริฐ ตระการศุภกร (2542) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนจะทำความร่วมมือประสานและทำความเข้าใจที่ชัดเจนกับแกนนำชุมชน โดยจะกำหนดเป็นประเด็นที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่การริเริ่มคิด การวางแผนการปฏิบัติการ การสรุปผลและการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในงานวิจัยของภัทรสิริย์ อินทร์จนา และสุพงษ์ วิบูลย์เศรษฐ์ (2551) ที่กล่าวว่าความร่วมมือของชุมชนมิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนนอกจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวแล้วการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในด้านนี้คือการเรียนรู้จากการประชาสัมพันธ์ผ่านวิทยุชุมชน

2.8 กระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานภาครัฐมอบหมายให้ส่วนท้องถิ่นไปขอความร่วมมือจากชุมชนในเรื่องของการร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและการขอความร่วมมือการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชนแต่ไม่ได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและจากการอบรมกันในครอบครัว หรือเครือข่ายการเรียนรู้ได้มีการจัดขึ้นผ่านศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล สงณรงค์ (2548) ที่กล่าวว่าเครือข่ายการเรียนรู้มีผลทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสในการได้ร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมติดตามผ่านกระบวนการเรียนรู้และจิตสำนึกแห่งความดี

ที่นับว่าเป็นฐานรากสำคัญที่จะทำให้สังคมมองเห็นคุณค่าด้วยความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตของตนเองจนทำให้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้

3. ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลโดยมีประเด็น 4 ประเด็น ดังนี้ ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขและประสิทธิผลของกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขและผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

3.1 ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขมาพิจารณาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข และทำการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยใช้กิจกรรมเป็นเนื้อหาหลักในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยทำตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้จากกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

3.1.1 ด้านสุขภาพ ผู้วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM และ 2) กิจกรรมชุมชนหัวใจดีการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเนตรหงษ์ ไกรเลิศ และคณะ (2550) ที่พบว่าการใช้เกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ เช่น การปลูกพืชไร่นา สามารถทดแทนยากำจัดศัตรูพืชหรือยาฆ่าแมลงที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นผลการค้นคว้าเกษตรแนวใหม่ที่ไม่ต้องใช้สารเคมีที่ได้ทั้งด้านปริมาณและด้านคุณภาพไปพร้อมกัน และยังส่งผลผลิตที่ได้จากเกษตรอินทรีย์สูงขึ้น และยังช่วยลดต้นทุนในด้านเกษตรกรรม ผู้บริโภคทุกคนสามารถหาซื้อและรับประทานเกษตรอินทรีย์ได้ในราคาที่ย่อมเยาว์ส่งผลตรงกับสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ศรีวิณิชชากร และคณะ (2553) ที่กล่าวไว้ว่าสถานการณ์ภาพรวมในการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิในด้านสุขภาพของประเทศไทยจะต้องใช้รูปแบบ

กิจกรรมในลักษณะที่เข้าใจง่ายและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำแผนด้านสุขภาพ เช่น หน่วยบริการให้ชุมชน เจ้าหน้าที่ชุมชน ผู้นำชุมชน และ อบต.

3.1.2 ด้านการศึกษา ผู้วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) จัดสร้างครูอาสาสมัครขึ้นในชุมชน และ 2) การสอนวิธีชุมชน ผสานผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยเรื่องผลศึกษาผลกระทบจากบทบาทของครูอาสาสมัครการศึกษา นอกโรงเรียนของจังหวัดสงขลาที่ว่าบทบาทของครูอาสาสมัครสามารถช่วยให้คนในชุมชนตื่นตัวในการหาความรู้ใหม่เพิ่มเติมและเกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตาม อัยาศัยในชุมชน นอกจากนี้ยังมีผลกระทบในด้านการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในประเด็นเรื่องการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ปริยาภรณ์ แก้วทอง, 2544)

3.1.3 สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) การทำปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ และ 2) การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี สุภาภรณ์ อภรณ์ และคณะ (2546) ที่กล่าวว่าจุลินทรีย์ชีวภาพมีบทบาทสูงมากในการเพิ่มธาตุอาหารให้แก่พืช โดยไม่ต้องใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมีสังเคราะห์ ซึ่งเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเสื่อมสภาพของดิน ช่วยสร้างความสะอาดและความแข็งแรงให้แก่รากพืช ทำให้พืชต้านทานโรค ดูดธาตุอาหารขึ้นไปเลี้ยงลำต้นได้ดีส่งผลให้ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตดีขึ้น อีกทั้งยังเป็นการรักษาสมดุลของระบบนิเวศน์เกษตรและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศน์ และเป็นหนทางสู่การทำเกษตรไร้สารพิษได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับสาระสำคัญที่ว่าเกษตรกรในปัจจุบันยังใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช และสารเคมีอื่นๆ ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องซึ่งเป็นผลทำให้ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรย้อมสูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้การใช้สารเคมีก็ยิ่งก่อให้เกิดมลภาวะที่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน (มณฑล เจียมเจริญ, 2551)

3.1.4 ด้านครอบครัว ผู้วิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) ธนาคารความดี และ 2) ทำให้ดู อยู่ให้เห็น กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ให้ลูกเรียนรู้และทำตามจากการกระทำของคนเป็นพ่อแม่ มีความรับผิดชอบตั้งแต่เด็กและให้เกิดความผูกพันจากกิจกรรมกันเองในครอบครัวขึ้นกันส่งผลให้เกิดความสุขที่สะท้อนถึงความอบอุ่นของคนในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวที่ว่าความสุขในด้านครอบครัวต้องมาจากความสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ที่มีความรักใคร่ ผูกพัน อบอุ่น ใกล้ชิด และมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ สมาชิกในครอบครัว มีการทำ

กิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

3.1.5 ด้านรายได้ ผู้วิจัยพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) การทำสบู่จากถ่านและการทำน้ำเต้าหู้ปาท้องโก๋สูตรชาววัง และ 2) กิจกรรมการรวมกลุ่มเป็นจัดสร้างกลุ่มเสริมรายได้ร่วมกันแลกเปลี่ยน กิจกรรมทั้ง 2 กิจกรรมนี้ส่งผลต่อการสร้างรายได้ของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนตลาดน้ำตลิ่งชันพบว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนสูงขึ้นเมื่อมีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ในการจัดสวัสดิการสังคมและและคนในชุมชนมีรายได้สูงขึ้นจากการส่งเสริมให้ชาวชุมชนเขตตลิ่งชันมีโอกาสประกอบอาชีพเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพค้าขาย ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์และวันนักขัตฤกษ์ (ทัศนีย์ลักษณ์อภิชนชัช, 2545)

3.1.6 ด้านวัฒนธรรม ผู้วิจัยพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนจาก 1 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีแซวเฉพาะท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย สุขวุ่น (2547) ที่ว่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนทั้งศิลปกรรมเชิงศาสนาและศิลปะพื้นบ้านมีบริบทของความเชื่อแตกต่างจากแนวทางของการพัฒนาแบบทุนนิยม เพราะศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมุ่งเน้นการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยการพึ่งพาอาศัย เคารพในคุณค่าซึ่งกันและกัน ซึ่งมีผลต่อความสุขของคนในชุมชนหรือหมายถึงคุณค่าทางสุนทรียะจึงเป็นลักษณะทางนามธรรมที่ปลูกฝังอยู่ในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

3.1.7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) การจัดโซนนิ่งชุมชน 2) การสร้างกตिकाท้องถิ่นร่วมกัน กิจกรรมทั้ง 2 นี้เป็นกิจกรรมที่อาศัยการตกลงและเห็นร่วมกันของคนในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองของ สังคีต พิริยรังสรรค์ (2542) ที่มีแนวคิดแตกต่างจากปรัชญาของระบบเศรษฐกิจตลาดหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่ผู้ผลิตได้ฝากความหวังไว้กับกลไกราคาว่าอุปสงค์และอุปทานในตลาดจะทำหน้าที่โดยตรงไปตรงมา เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองถือเอาคำสอนของพุทธศาสนาที่ว่า “อตตาทิ อตตานิโนนาโต” ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนเป็นแนวปฏิบัติตามแนวคิดนี้เห็นว่าคนจำเป็นต้องบริโภค เพราะฉะนั้นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของคนคือการผลิต (Production) จึงเห็นว่าคนในชุมชนโดยเฉพาะอาชีพเกษตรกรจำเป็นต้องเป็นผู้ผลิตต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ และมีการสร้างความเข้มแข็งขึ้นระหว่างคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองให้ได้ และทำย ที่สุดสังคมและ

ประเทศจึงจะสามารถพึ่งพาตนเองได้และจะนำมาซึ่งความสุขของคนในชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัย

3.1.8 ด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนจาก 2 กิจกรรม คือ 1) ธรรมาภิบาลในครอบครัว 2) การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต เป็นกิจกรรมที่เน้นให้คนในชุมชนร่วมกันปลูกฝังคนในครอบครัวให้รู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองและคนในครอบครัวเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานธรรมาภิบาลที่ดีของคนในชุมชนและนำหลักธรรมคำสอนมาใช้กับชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวัชร หงส์คู (2553) ที่พบผลการวิจัยว่าการจัดการอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นความรู้ความเข้าใจในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับการปฏิบัติงานส่งผลให้การทำงานในด้านการรับใช้คนชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเป็นการสร้างการยอมรับของประชาชนและเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมส่งผลตรงต่อความสุขที่เกิดขึ้นของคนในชุมชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขโดยใช้กิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ขึ้นอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของกรอบแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิตแนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในบริบทชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพและบริบทของการเป็นชุมชนแห่งความสุขและผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของชุมชนแห่งความสุขจึงจัดเป็นการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลายต่อการเป็นองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับ สกล สิงหะ (2553) ที่กล่าวว่า สุขภาวะกำเนิด (Salutogenesis) คือ ปัจจัยทุกประการที่ทำให้มนุษย์มีความสุขเป็นต้นทุนของชีวิตทั้งระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชนเล็กๆ ไปถึงชุมชนใหญ่ๆ กระทั่งระดับประเทศและทั้งโลก เมื่อพิจารณาจะพบว่า ทุกอย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบหรือเรียกว่าระบบนิเวศน์ (Ecosystem) อันแสดงถึงองค์ประกอบทุกมิติของสุขภาพอันเป็นรากฐานความมั่นคงและความเข้าใจในเรื่องการดูแลเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดีในสังคมคือ ครอบครัว มิติกาย ใจ จิตสังคมและจิตวิญญาณ ซึ่งปัจจัยแห่งความสุขต้องประกอบด้วยปัจจัยหรือองค์ประกอบหลายๆด้าน ไม่ใช่เพียงแค่ปราศจากโรคเท่านั้น ยังต้องมีอาชีพ หน้าที่การงาน ความมั่นคงในชีวิต กำลังสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อนบ้าน งานที่ทำ ตำแหน่ง ศักดิ์ฐานะและสิ่งสมมุติอื่น

3.2 ประสิทธิภาพของกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้การฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยรวมแล้ว พบว่าการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เข้าร่วมอบรมได้ ซึ่งประกอบด้วย ความพึงพอใจในการเข้าร่วมฝึกอบรมในด้านปฏิกิริยาตอบสนองทั่วไป ความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมในด้านความรู้ที่เกิดขึ้น ความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุข ความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมในด้านเจตคติที่มีผลต่อชุมชนหลังเข้าฝึกอบรม โดยมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

3.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมในด้านปฏิกิริยาตอบสนองทั่วไป

จากผลการวิจัยพบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขในด้านปฏิกิริยาตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 1) ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการฝึกอบรมและคู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ฝึกอบรมฯ 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรมฯ 3) วิทยากรที่จัดการฝึกอบรมฯ และสื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมฯ มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน 4) เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง และมีเพียงด้านเดียวมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านการปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการฝึกอบรมและคู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ฝึกอบรม ผู้วิจัยได้แบ่งเวลาในการฝึกอบรมตามเนื้อหากิจกรรมในแต่ละด้านตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยให้เวลาในแต่ละด้าน 3 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 3 วันในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ โดยมีคู่มือการเรียนรู้ให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติลงมือทำตามเนื้อหาที่เน้นกิจกรรมเป็นตัวฝึกอบรม ซึ่งได้รับความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2550) เมื่อการอบรมมีเนื้อหาและระยะเวลาที่เหมาะสมกันได้แก่ “มีความครอบคลุมในเนื้อหา/ความรู้ และระยะเวลา ในการวิเคราะห์, ทำกลุ่ม” “สามารถจัดเนื้อหา เกี่ยวกับเรื่องการบริหารการ

อบรมได้ดี ครบถ้วนในเวลาที่กำหนด ทำให้ผู้เรียนได้ concept ต่างๆ ที่สำคัญ นำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานได้”

2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรม

ความพึงพอใจในด้านของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรมผู้วิจัยได้ใช้การจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย การอภิปรายกลุ่มย่อย การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมุติ การวิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาาร่วมกัน การลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการใช้วิทยากรมาบรรยายในกิจกรรมแต่ละด้าน มีผลต่อการตอบสนองด้านความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมดังที่ Lawson (2006) กล่าวไว้ว่าวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านความรู้และด้านพฤติกรรมนั้น สามารถจัดได้หลายวิธี เช่น การบรรยาย การนำเสนอโดยวิดีโอ การอภิปรายกลุ่มย่อย และสถานการณ์จำลอง

3) วิทยากรที่จัดการฝึกอบรม และสื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

ความพึงพอใจในด้านวิทยากรและสื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมมีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้วิจัยนำวิทยากรที่มีความชำนาญและประสบการณ์ตรงในแต่ละกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้น และยังได้ใช้สื่อการสอนในหลายรูปแบบเพื่อให้เกิดการเข้าถึงการเรียนรู้ของแต่ละคน โดยเริ่มต้นจากการเชื้อเชิญให้ร่วมกันสำรวจปัญหาาร่วมกัน จนไปถึงการหาทางแก้ปัญหา จากนั้นจึงเป็นการบรรยายเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นทั้งผ่านการเล่านิทาน การเล่ากรณีศึกษาที่ตรงกับวิถีชีวิตของผู้เข้าร่วมอบรม และการใช้วิดีโอ รวมถึงการแสดงบทบาทาร่วม ตลอดจนการเชื้อเชิญให้มาร่วมสาธิตและร่วมมือในกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2550) ที่ได้เสนอวิธีการและเทคนิคการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กล่าวถึงการบรรยาย เป็นการให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรม โดยวิทยากรจะมีบทบาทหน้าที่ในการเตรียมเนื้อหาสาระการให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ซึ่งวิธีการบรรยายนี้จะเหมาะสมกับการให้ความรู้พื้นฐาน และข้อมูลทั่วไปแก่ผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรมในการฝึกอบรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนของผู้วิจัยที่มีการเริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสำรวจปัญหา การหาทางแก้ปัญหา เครื่องมือในการแก้ปัญหาและการประเมินผลร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬารัตน์ เพชรวิเศษ (2555) ที่ศึกษาถึงสมรรถนะความรอบรู้แห่งตนของพยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยจากการใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่กล่าวว่ากระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้น

ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่เริ่มตั้งแต่ การระดมสมอง การวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยและระบุประเด็นการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ การร่วมหาวิธีแก้ไขและการหาเครื่องมือในการปัญหาจากการใช้ปัญหาเป็นฐาน และการสะท้อนและการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้แบบกลุ่ม ตลอดจนผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองทุกชั้นตอนจะส่งผลให้การจัดอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์ของการจัดฝึกอบรมที่ต้องการให้ผู้เข้าร่วมอบรมความพึงพอใจในการฝึกอบรม

4) เนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง

ความพึงพอใจในด้านเนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมสามารถนำไปใช้ได้จริง ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ทั้งจากเนื้อหาและการปฏิบัติเรียนรู้ร่วมกัน โดยเน้นที่เนื้อหาความรู้ที่อบรมนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียน ความพึงพอใจด้านนี้แสดงผลออกมาในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Knowles (1980) แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ที่กล่าวว่าผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันทีและ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับอาชัญญา รัตนอุบล (2550) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาในการเรียนการสอนผู้ใหญ่ในชั้นการคิดแก้ปัญหา ผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้ใหญ่ได้มีโอกาสหาความรู้และวิธีแก้ปัญหา โดยการแสวงหาคำตอบด้วยการศึกษด้วยตัวเอง อภิปรายปรึกษาร่วมกับเพื่อน ปรึกษาจากผู้รู้ ค้นคว้าจากห้องสมุด ลองคิดแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติจริงจะช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เลือกวิธีที่เหมาะสมไปใช้แก้ปัญหาได้จริง

5) การปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมและผู้วิจัยได้ทำการจัดปฐมนิเทศในลักษณะการเปิดใจให้ผู้เข้าร่วมอบรมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศผ่อนคลายเพื่อส่งเสริมเรียนรู้ และได้บอกกล่าวให้ทราบถึงรายละเอียดภาพรวมของการฝึกอบรม ตลอดจนการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมและผลประโยชน์ที่ผู้เข้าร่วมอบรมจะได้รับก่อนที่จะทำการฝึกอบรมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร ชูชัย สมितिไกร (2544) ที่กล่าวว่าการปฐมนิเทศเป็นกิจกรรมการฝึกอบรมชนิดหนึ่งเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและลดความวิตกกังวล ตลอดจนเป็นการให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องเพื่อผลประโยชน์ของผู้เข้าร่วมอบรม นอกจากนี้ จุลชัย จุลเจือ (2539) ได้กล่าวว่า การเริ่มต้นการปฐมนิเทศในการจัดฝึกอบรมยังเป็นวิธีการที่ประหยัดเวลา หรือเป็น “วิธีที่ดีที่สุดในการก้าวไปถึงจุดหมายที่วางไว้คือการฝึกอบรม” และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัย เดชวัฒน์ นาคีรักษ์ (2543) ที่ว่าการจัดปฐมนิเทศเพื่อใช้ฝึกอบรมสำหรับพนักงานใหม่มีผลสัมฤทธิ์ของการทำงานและมีการทักษะในการพัฒนาสูงขึ้น

และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สายชล แสงแดงชาติ และคณะ (2555) ที่กล่าวว่าบรรยากาศขององค์กร เช่น การสร้างแรงจูงใจด้วยการปรับสภาพและบรรยากาศการทำงาน รวมถึงการสร้าง ความผูกพันในองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพผลของการปฏิบัติงานของผู้บริหาร วิทยาลัยการ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จังหวัดชลบุรี (2552)

3.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรม ในด้านความรู้ที่เกิดขึ้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมในด้านความรู้ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการ ฝึกอบรมฯสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง และความรู้สามารถเกิดขึ้นระหว่างกันของผู้ เข้าร่วมการฝึกอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้ เรียนรู้ทั้งจากเนื้อหาและการปฏิบัติเรียนรู้ร่วมกันโดยเน้นที่เนื้อหาความรู้ที่อบรมนำไปใช้ได้จริงใน ชีวิตประจำวันและเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้เรียน ความพึงพอใจด้านความรู้นี้แสดงผล ออกมาในระดับมากถึงมากที่สุด สอดคล้องกับ Knowles (1980) แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to Learning) ที่กล่าวว่าผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที และ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่ เกิดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับอาชัญญา รัตนอุบล (2550) กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการ แก้ปัญหาในการเรียนการสอนผู้ใหญ่ในชั้นการคิดแก้ปัญหา ผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้ใหญ่ได้มี โอกาสหาความรู้และวิธีแก้ปัญหา โดยการแสวงหาคำตอบด้วยการศึกษด้วยตัวเอง อภิปราย บริกษาหรือกับเพื่อน บริกษาจากผู้รู้ ค้นคว้าจากห้องสมุด ลองคิดแก้ปัญหาด้วยการลงมือปฏิบัติ จริง จะช่วยให้ผู้ใหญ่ได้เลือกวิธีที่เหมาะสมไปใช้แก้ปัญหาได้จริง

3.3 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชน แห่งความสุข

ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ประกอบด้วยองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจ และมีความรู้มากขึ้นที่สุดหลังจากที่รับอบรม คือ ด้านที่ 1 กิจกรรมด้านสุขภาพ ด้านที่ 5 กิจกรรม ด้านรายได้ และด้านที่ 8 กิจกรรมด้านธรรมาภิบาล โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้

1) กิจกรรมด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมการให้ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของ การทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM ได้ เนื่องจากว่าผู้เข้าร่วมอบรม

มีความเชื่อเดิมว่าการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพเป็นเรื่องที่ทางวิทยาศาสตร์ที่เข้าใจยาก และยังคงคิดว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายลงทุนจำนวนมาก แต่พอได้รับการอบรมทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ที่ว่า เป็นเรื่องของการนำขอเชื้อมาใช้หรือของทิ้งแล้วมาเปลี่ยนสร้างคุณค่าขึ้นอีกทั้งยังเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง การดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการสอดคล้องกับคุณภาพชีวิตและเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ศูนย์การเรียนรู้วิถีพอเพียงของตำบลสันทราย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้ใช้แนวคิดนี้เพื่อสร้างพลังงานทดแทนด้วยการทำเตาเผาถ่านและเตาชีวมวลกลบ (อภิชาติ มณีโชติ, 2553) นอกจากนี้กิจกรรมการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพยังตรงกับความต้องการตอบสนองด้านการดำรงชีพซึ่งสอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐาน (จปท.) และแผนยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์ (แผนยุทธศาสตร์ด้านเกษตรอินทรีย์, 2554)

2) กิจกรรมด้านรายได้ กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มกระบวนการเรียนรู้คือการสร้างสภาพบรรยากาศการเรียนรู้จากเดิมที่ใช้การบรรยายในห้องเรียนเป็นการใช้พื้นที่ด้านนอกห้องเรียนด้วยบรรยากาศสบายโดยใช้การนั่งในแบบโต๊ะกินข้าวที่นำสองตัวมาต่อกันแล้วพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ผู้วิจัยสังเกตว่ากิจกรรมการเสริมรายได้เป็นกิจกรรมที่เกิดการมีส่วนร่วมกันมากที่สุดเพราะผู้เข้าร่วมอบรมแสดงข้อคิดเห็นและพูดคุยเกือบครบทุกคนและมากกว่ากิจกรรมอื่น ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมในลักษณะนี้ไม่เคยได้รับการจัดขึ้นมาเลยในชุมชน เพราะผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่เดิมไม่กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงอาชีพ อีกหนึ่งสาเหตุคือรายได้ที่เกิดขึ้นของผู้ประกอบอาชีพจะมีสูตรเฉพาะปิดบังกันไว้ จึงไม่สามารถหารายได้เสริมและไม่สามารถแข่งขันกับเจ้าเก่าได้ ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมด้านรายได้ด้วยการทำน้ำเต้าหู้ข้าววังและการทำสบู่เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดรายจ่ายที่ทำขึ้นเองได้ง่าย ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้จริงเพราะเป็นสินค้าที่ใช้จ่ายอยู่ทุกวันและสร้างความปลอดภัยขึ้นเองได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าทัศนคติและและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมอบรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด โดยแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพทั้งต่อตนเองและต่อส่วนร่วม และกิจกรรมด้านรายได้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการขยายผลในด้านเครือข่ายการสร้างรายได้ เพราะมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายขึ้นมาในหมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือให้คนในหมู่บ้านซึ่งสินค้ากันเองก่อนที่จะไปซื้อสินค้าข้างนอกกลุ่ม ที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าถ้าเรื่องรายได้มีความมั่นคง ความเป็นอยู่ด้านปากท้องดีจะช่วยส่งผลให้มีความสุขในกิจกรรมด้านอื่นๆ ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการพัฒนาที่มุ่งไปสู่สังคมที่ดีขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีความสุข ด้วยการมุ่งแก้ปัญหาความยากจนและการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานของประชาชน

การลดช่องว่างการกระจายรายได้และความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเพิ่มคุณภาพชีวิตในมิติอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากเศรษฐกิจ เพื่อปรับใช้ได้กับสังคมไทยในการพัฒนาความสุขในระดับสูงขึ้น ซึ่งหมายถึงการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเกิดขึ้นจากความจำเป็นพื้นฐานมีครบจึงส่งผลต่อความสุขโดยรวม (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2555)

3) กิจกรรมด้านธรรมาภิบาล ผู้วิจัยได้จัดอบรมกิจกรรมเรื่องธรรมาภิบาลในครอบครัวและการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยพบว่าระดับคะแนนความรู้ด้านนี้เพิ่มสูงขึ้นมากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากกว่า คนในชุมชนไม่มีความรู้ในเรื่องธรรมาภิบาล แต่กิจกรรมนี้ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจว่าธรรมาภิบาลคืออะไรและมีความสำคัญกับชุมชนอย่างไร จึงทำให้กิจกรรมนี้ได้รับความสนใจมากขึ้นเพราะเป็นเรื่องที่คนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน เพราะส่วนใหญ่มองไปข้างหน้าว่าหากคนที่ เป็นพ่อแม่และลูกรับบทหน้าที่ของตนเองก็ทำให้ครอบครัวมีความสุขเพิ่มมากขึ้นจนนำไปสู่ความสุขของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องความช่วยเหลือจากรัฐบาลด้วยการสั่งการในลักษณะจากบนสู่ล่าง (Top-Down) ซึ่งรัฐใช้วิธีการนี้กับประชาชนมาตลอด ซึ่งแนวคิดในลักษณะจากล่างสู่บน (Bottom-Up) ที่เกิดขึ้นจากประชาชนยังไม่เกิดขึ้นในสังคมไทยจนได้มีการปรับเปลี่ยนการพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนฉบับที่ 8 ด้วยการให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

ส่วนกิจกรรมด้านอื่น คือ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับความสนใจและมีความรู้ในระดับมากตามลำดับถัดจากกิจกรรมข้างต้น ทั้งนี้เพราะการศึกษาของคนในชุมชนที่ได้โอกาสในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้เพิ่มโอกาสทางความคิดที่จะพัฒนาคุณของตนเองและชุมชนมากขึ้น การเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ทางการศึกษาเปรียบเสมือนการเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้กิจกรรมด้านอื่นๆ ตามมา โดยเฉพาะกิจกรรมสิ่งแวดล้อมและครอบครัวเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง เมื่อสุขภาพของคนในครอบครัวดีขึ้นย่อมส่งผลต่อสุขภาพของคนในชุมชนตามมา โดยเฉพาะในเรื่องของกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ในกิจกรรมด้านสุขภาพ และจากคู่มือที่บอกขั้นตอนการทำที่ไม่ยุ่งยากและทำได้ง่ายและไม่มีต้นทุนใดๆสูง ผู้วิจัยสังเกตและพบว่ากิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้สร้างความเชื่อมั่นและเปิดความคิดในผู้เข้าร่วมอบรมมีทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นจากเดิมที่เชื่อว่าการใช้สารเคมีเท่านั้นที่จะช่วยให้เกิดผลผลิตสูง และกิจกรรมด้านนี้ส่งผลดีต่อความสุขของคนในชุมชนเนื่องจากการลดโทษอันตรายต่อร่างกายจากสารเคมี และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่

ได้รับความสนใจและมีความรู้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากว่าเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเชื่อว่าจะส่งผลต่อความสุขในลำดับท้าย และเข้าใจว่าในแต่ละพื้นที่ของแต่ละภาคแต่ละอำเภอของชุมชนมีวัฒนธรรมท้องถิ่นจำเพาะแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนท้องถิ่นว่าจะมีการส่งเสริมมากน้อยแค่ไหน จึงเป็นเรื่องที่ส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างความสุขขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการพัฒนาที่มุ่งไปสู่สังคมที่ดีขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีความสุขจากการเพิ่มคุณภาพชีวิตไม่ควรมีการพัฒนาในมิติเดียว แต่ควรที่จะการพัฒนาในมิติอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเศรษฐกิจ เช่น การ ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีพุทธ (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2555)

3.4. ผลสรุปการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยนำผลการสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขข้างต้น (3.3) มาทำการสังเคราะห์และสรุปผลในประเด็นของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน พบว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วย 7 กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ กระบวนการที่ 1 คือ การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการที่ช่วยคนมีความสุขจะต้องเริ่มจากการพัฒนาร่างกายด้วยการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์อย่างพอเหมาะ การออกกำลังกายอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ อันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ การพัฒนาจิตใจทำได้โดยการฝึกทำสมาธิ เพื่อให้จิตใจสำนึกมีข้อมูลที่เต็มไปด้วยความรัก และจิตใจส่วนลึกทั้งสามระดับได้รับการพัฒนาจึงเกิดความสุขขึ้นได้ เพราะทุกชีวิตต้องการความสุข นั่นคือเป้าหมายสูงสุดของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบวิธีหนึ่ง (เกียรติวรรณ อมาตยกุล, 2530) กระบวนการที่ 2 คือ การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญสำหรับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขเพราะเกิดขึ้นจากการอบรมในกิจกรรมด้านรายได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้วยการนำผู้เข้าร่วมอบรมย้ายออกนอกห้องอบรมที่เป็นลักษณะการนั่งในแบบชั้นเรียน เป็นการนั่งในบรรยากาศผ่อนคลายในลักษณะการนั่งโต๊ะกลมล้อมเป็นวงกลมเพื่อหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องสภาพในปัจจุบันและปัญหาด้านการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาว่าบรรยากาศในชั้นเรียนต้องมีลักษณะทางกายภาพที่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างความสนใจใฝ่รู้ และจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ขึ้นกับ

ผู้เรียนโดยปราศจากความกลัวและวิตกกังวล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ได้ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ผู้เข้าร่วมทุกคนได้แสดงออกในการมีส่วนร่วมเรียนรู้กันมากที่สุด ส่วนกระบวนการที่ 3 คือ การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนและกระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชนมีความสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ว่า การสำรวจและการวิเคราะห์ชุมชน คือ การศึกษาเรียนรู้เพื่อให้รู้จักชุมชนอย่างลึกซึ้ง เรียนรู้ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นในชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนก็จะมีองค์ความรู้ที่แตกต่างกันและหลากหลายกัน ถึงแม้ว่าองค์ความรู้และกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันแต่มีลักษณะบางอย่างที่ร่วมกันอยู่ ความรู้ของชุมชนนั้นได้คิดและสร้างขึ้นมาจากคนในชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์หรือแก้ปัญหาเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้นการจะวิเคราะห์ชุมชนได้ต้อง รวบรวมเรื่องราวและองค์ความรู้ที่หลากหลายของชุมชนมาเป็นพื้นฐานและเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ให้ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการกับคนในชุมชน (พิไลวรรณ แสงขำ, 2548) ส่วนกระบวนการที่เกี่ยวข้องคือ กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และกระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชนเป็นกระบวนการลำดับท้ายที่เกิดการมีส่วนร่วมกันเพื่อสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่ เทศบาลตำบล ต.ปรานบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ที่พบว่าการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่จำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ (พนัส พงษ์สุนันท์ และคณะ, 2547) จึงทำให้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน 7 กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) กระบวนการที่ 1 การสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความสุขในชุมชน 2) กระบวนการที่ 2 การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้เพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 3) กระบวนการที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 4) กระบวนการที่ 4 การกำหนดแผนและปฏิบัติการแก้ไขปัญหาพร้อมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 5) กระบวนการที่ 5 การสาธิตและลงมือปฏิบัติร่วมกันเพื่อสร้างความสุขของคนในชุมชน 6) กระบวนการที่ 6 การแลกเปลี่ยนและรับผลประโยชน์ความสุขร่วมกันของคนในชุมชน และ 7) กระบวนการที่ 7 การเปรียบเทียบและการประเมินผลความสุขร่วมกันของคนในชุมชน

นอกจากนี้ผลการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขทั้ง 7 กระบวนการเรียนรู้ สิ่งหนึ่งที่จะต้องพึงคำนึงถึงในกระบวนการสร้างความสุขตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข คือ การคำนึงถึงมิติของความสุขอย่างเป็นองค์รวมตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข เนื่องจากว่าชุมชนหนึ่งจะมีความสุขได้จะต้องมีความเข้มแข็งในทุกมิติ แต่การให้นำหนักมิติหนึ่งมิติใดก็ขึ้นอยู่กับความต้องการและปัญหาของชุมชนนั้น

ข้อเสนอแนะ

ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 3 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไปใช้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะด้านสภาพและบริบทของชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข การเสริมสร้างรากฐานของชุมชนให้มีความสุขควรมุ่งเน้นการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคมด้วยการทำความเข้าใจถึงสภาพและบริบทของชุมชนว่ามีองค์ประกอบด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อความสุขของคนในชุมชน และให้ทุกภาคส่วนของชุมชนทั้งในระดับภาคการเมือง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอและแลกเปลี่ยนองค์ประกอบความสุขที่นอกเหนือจากองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาลที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข แบ่งออกเป็น 8 ด้าน ได้แก่

1.2.1 ด้านสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพควรเน้นให้คนในชุมชนตระหนักและดูแลสุขภาพตนเองเพื่อที่จะให้คนในชุมชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เพื่อที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้เพราะจะเป็นผลสืบเนื่องให้คนในชุมชนเกิดความสุขอย่างยั่งยืน

1.2.2 ด้านการศึกษา ชุมชนต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับคนในชุมชน ให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองหรือมีการแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้กันร่วมกัน นอกจากนี้ควรเพิ่มความหลากหลายทางการศึกษากว่าคือ การเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอนที่สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เช่น หลักสูตรการทำบัญชีรายรับรายจ่ายตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในเรื่องการรู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมี

เหตุผล หรือหลักสูตรการประยุกต์หลักธรรมคำสอนมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อส่งเสริมการมีจิต
 สาธารณะให้เกิดขึ้นในชุมชน

1.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม สร้างการตระหนักและกระตุ้นการอนุรักษ์ดูแลป่า
 น้ำ ดิน ควรมีการสนับสนุนให้ชุมชนมีพื้นที่สาธารณะสำหรับคนในชุมชนได้ร่วมปลูกพืชผักสวนครัว
 ไว้แลกเปลี่ยนและเพื่อประโยชน์ใช้สอย

1.2.4 ด้านครอบครัว ควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีใน
 เรื่องความซื่อสัตย์ ประหยัด อุดมพร้อมทั้งการพัฒนาศักยภาพโดยการให้ความรู้แก่เด็ก
 เยาวชนและคนในชุมชน

1.2.5 ด้านรายได้ คนในชุมชนควรสร้างระเบียบวินัยในการใช้จ่าย สร้าง
 ระเบียบสร้างวินัยการใช้จ่ายให้กับตนเองและครอบครัว หรือควรให้มีการทำบัญชีครัวเรือนไว้

1.2.6 ด้านวัฒนธรรม ควรส่งเสริมและฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาหรือ
 ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน

1.2.7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้มีผู้นำชุมชนที่ดี
 เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยประสานและจัดกิจกรรม
 ต่างๆ ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจ
 ชุมชน กลุ่มสร้างสรรค์และปรองดอง เป็นต้น ตลอดจนส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกในครอบครัวและ
 คนในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชน หาช่องทางการจำหน่ายหรือหาตลาดรองรับ
 ผลผลิต พัฒนาอาชีพทางด้าน การเกษตรให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองให้มากที่สุด

1.2.8 ด้านธรรมาภิบาล ภาครัฐบาลควรจัดสรรองค์ให้แก่นักการเมืองหรือ
 ผู้นำชุมชน ตั้งใจทำงานด้วยความรับผิดชอบให้หน้าที่ของตรง และมีความสัตย์สุจริต นอกจากนี้
 ภาครัฐควรเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงชุมชนให้มากขึ้น ด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน
 กับภาคีเครือข่ายองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ

1.3 ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อ
 สร้างชุมชนแห่งความสุข ผลการเข้ารับการฝึกอบรม พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น มีทักษะ
 การเรียนรู้จากกิจกรรมสูงขึ้น ตลอดจนมีเจกคติที่ดีในการส่งเสริมความสุขให้เกิดขึ้นกับตนเอง
 และชุมชน กิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้ที่ได้อบรมควรที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับศูนย์การเรียนรู้
 ประจำชุมชน หรืองานของกรมพัฒนาชุมชนทั้งในระดับชุมชนเมืองและชุมชนท้องถิ่นเพื่อเพิ่ม
 ทางเลือกของการพัฒนาบุคคลในรูปแบบใหม่ เพราะกิจกรรมสามารถนำไปใช้ได้จริงใน
 ชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ (Learning by doing) และการเรียนรู้

จากกลุ่ม (Learning by group) มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ผู้ใหญ่ที่ปรารถนาจะนำความรู้ที่เรียนไปใช้จริงอย่างเร่งด่วน เพราะจากผลวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสุขของคนในชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมกันเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ควรได้รับการพิจารณา

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 จากแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ คือ แผนที่ 1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครอง แผนที่ 2 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการคลังและเศรษฐกิจชุมชน แผนที่ 3 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน แผนที่ 4 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์และสังคม แผนที่ 5 แผนยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และแผนที่ 6 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ควรให้แผนยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ และสังคม และแผนยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นศูนย์กลางของแผนการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เพราะมีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องตรงกับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบโรงเรียนในบริบทการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และให้แผนยุทธศาสตร์ในด้านอื่นเป็นแผนกลยุทธ์เสริมร่วมสนับสนุนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

2.2 กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรสนับสนุนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น เช่น หน่วยงานสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนนักการศึกษา นักพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มอาสาสมัครชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างความสุขในแต่ละชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสรุปเป็นแผนยุทธศาสตร์หรือแผนพัฒนาบุคลากรประจำปี ในการส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่างบุคลากรของทุกหน่วยงาน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยในเขตพื้นที่อื่น เพื่อจะได้ทราบว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้สามารถใช้ได้กับประชากร ทุกชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างในด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

3.2 ควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ให้กว้างขวางออกไปในทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยการปรับกิจกรรม เนื้อหาสาระ ให้เหมาะสม กับเพศวัย

และลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งความต้องการ และความสนใจของกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ และด้วยแนวคิดการเรียนรู้แบบอื่นๆ เช่น การเรียนผ่านกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

3.3 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยและอุปสรรคที่มีผลต่อการเสริมสร้างความสุขของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงสถิติที่มากขึ้นในการจัดการอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข อันมาซึ่งประสิทธิผลของการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้

3.4 ในการทำวิจัยครั้งต่อไปหากได้มีการปรับเปลี่ยนระเบียบวิธีการวิจัยในรูปแบบอื่นๆ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น จะเพิ่มความน่าสนใจให้กับงานวิจัย เช่น การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นต้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกพร นิตยน์นิธิพฤทธิ. ความสุข มณฑลความรู้ใหม่ในทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : เอดิส์นเพรส โปรดักส์, 2553.

การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. แนวปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, 2534.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. ปรัชญาการศึกษานอกระบบ. กรุงเทพมหานคร : ที.พี.พรินท์, 2526.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. วิถีพุทธะ วิถีแห่งความสุข. กรุงเทพมหานคร : ที.พี. พรินท์, 2530.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พรินทวาทกราฟฟิค, 2542

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา. สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย : ภาพสะท้อนสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, 2553.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย : รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547.

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. แผนชีวิตชุมชน. (ม.ป.ท.), 2548.

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. คิดเป็นคือคิดพอเพียง. วารสาร กศน. เพื่อนเรียนรู้ (มีนาคม 2550) : 9-11.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. ความสุข มณฑลความรู้ใหม่ในทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : เอดิส์นเพรส โปรดักส์, 2553.

- ณิชากา อินนุพัฒน์. คู่มือการบริหารงานและการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร : การพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2550.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. "คิดเป็น : เพื่อนเรียนรู้สู่นาคต". วารสาร กศน.เพื่อนเรียนรู้ (มีนาคม 2550) : 12-16.
- ทันทรศรี. สร้างปัญญาด้วยการตั้งคำถาม สร้างปัญญาด้วยการใฝ่รู้ : ปุจฉา วิสัชนา [ออนไลน์]. 2550. มติชนสุดสัปดาห์ (6-12 ต.ค. 2549) : 33.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม. การพัฒนารูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- นภดล ทองลิ้ม. พลังธุรกิจ 2020. กรุงเทพมหานคร : นวตสาร, 2542.
- นภัทรา ประสงค์ไทย. ความสุขอยู่ที่หัวใจ. กรุงเทพมหานคร : ทิพย, 2550.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การศึกษา นโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- บังอร เทพเทียน, ปริندا ตาสี, ปยฉัตร ตระกลวงษ์ และสุภัทรา อินทร์ไพบูลย์. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา 6, 2 (ตุลาคม 2551) : 25-34.
- ปกาสิต ตราชื่นต้อย. สภาพการดำเนินการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, 2548.
- ปฐม นิคมานนท์. การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 6. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532.
- ประเวศ วะสี. ทิศทางอนาคตไทยเพื่อความสุขถ้วนหน้า. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, 2529.
- พนัส พฤษสุนันท์ และคณะ. การสร้างพลังชุมชน. ใน รายงานการประชุมวิชาการกรมอนามัย. หน้า 1-4. กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย, 2547.

พรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์ และสุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. การวิจัยปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กตามแนวทาง Triple A. กรุงเทพมหานคร : Child Protection Partnership (CPP) และ International Institute Child Rights and Development (IICRD), 2553.

พระครุฑชิต คุณวโร. ผู้รวบรวม/เรียบเรียง. คำสอนในพระพุทธศาสนากับการพัฒนาความสุนทรียภาพ. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.

พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่ปัญญานันทภิกขุ). การฝึกสติ. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, (ม.ป.ป.)

พอล สตาร์ก. การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. แปลโดย ขนิษฐา กาญจนรสีนนท์. [ออนไลน์]. 2547. แหล่งที่มา : <http://www.northphc.org/doc/net.doc> [13 กันยายน 2550]

พัฒนาชุมชน, กรม. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน. [ออนไลน์]. (ม.ป.ป.). แหล่งที่มา : <http://www.cddweb.cdd.go.th> [10 มีนาคม 2554]

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน 27 (กุมภาพันธ์ 2531) : 24.

มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา. รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปีจิตตปัญญาศึกษาครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2553.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2538.

วินเทอร์ ฟิวท์. The Happiness Code ไชยให้สลับความสุข. กรุงเทพมหานคร : RedCarpetBook, 2552.

คันสนีย์ ฉัตรคุปต์ และคณะ. การเรียนรู้อย่างมีความสุข : สาระเคมีในสมองกับความสุขและการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท. รายงานผลการดำเนินงานกรมเร่งรัดพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, 2549.

สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, 2543.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. แนวทางการปฏิบัติขององค์กรชุมชนในประเทศไทยเพื่อการกำกับดูแล และตรวจสอบตนเอง. (ม.ป.ท.), 2550.

สาธารณสุข, กระทรวง. กรมสุขภาพจิต. คู่มือฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : วงศ์กมล โปรดักชั่น. 2544.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. บทบาทของชุมชนกับการศึกษาสถานภาพและบทบาทของชุมชนไทยในปัจจุบัน. [ออนไลน์]. 2541. แหล่งที่มา : <http://www.onec.go.th/Act/6.32/page01003.htm> [12 เมษายน 2554]

สุนทร สุนันท์ชัย. การศึกษาดลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 1. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, (ม.ป.ป.).

สุมาลี สังข์ศรี. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาดลอดชีวิตเพื่อสังคมไทย ในศตวรรษที่ 21 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.onec.go.th/publication/4318002/putisar.pdf> [12 เมษายน 2554]

สุริชัย หวันแก้ว. แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนบทในมหาวิทยาลัยไทยสังเคราะห์ในภาพรวม. นครปฐม : สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2542.

สุวิดา ธรรมมณีวงศ์. ดัชนีความสุข: มองจากระดับล่าง. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552.

เสรี พงศ์พิศ. ร้อยคำที่ควรรู้. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2547.

เสรี พงศ์พิศ. ฐานคิด. กรุงเทพมหานคร : พลังปัญญา, 2548.

เสรี พงศ์พิศ. วิถีคิด วิธีทำ แผนชีวิต เศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : พลังปัญญา, 2548.

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อสะท้อนการพัฒนาความสุขของสังคม. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น 8, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2552) : 13-28.

เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ. ความสุข: กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาและนโยบายสาธารณะในความสุข: ปริมณฑลความรู้ใหม่ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

ไสว บุญมา. สู่ความเป็นอยู่แบบยั่งยืน. ปทุมธานี : พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2552.

อุดม เขยแก้ว. แนวทางการบริหารและการจัดการ : การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2544.

อรรถชัย ศักดิ์สูง. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎี แอนดราโกยี (Andragogy) ของมัลคอล์ม โนลส์ กับวิธีการสอนในหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

อาชัญญา รัตนอุบล. เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542. (อัตถ์สำเนา)

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่วัยแรงงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/เรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. แนวทางการพัฒนาการดำเนินการยกย่องครุภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นอย่างครบวงจร. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550.

อุ้นตา นพคุณ. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนและการศึกษาอรรูปนัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์, 2523.

ภาษาอังกฤษ

Barry Schwartz. The Paradox of Choice: Why More is Less. New York : An Imprint of HarperCollins, 2004.

Craig. What is Experiential learning?. [Online]. 1997. Available from : <http://www.uleth.ca/eraisj/whatis.htm>. [2008, February 28]

Cropley, A.J. and Dave, R.H. Lifelong Education and the Training of Teacher: Developing a Curriculum for Teacher Education on the Basis of the Principles of Lifelong Education. Oxford : Pergamon, 1978.

- David G. Myers. The American Paradox: Spiritual Hunger in an Age of Plenty. New Haven and London : Yale University Press, 2006.
- Hausman, Ricardo, Laura D. Tyson and Saadia Zahidi. "The Global Gender Gap Index 2007". [Online]. 2008. Available from : <http://www.weforum.org/pdf/gendergap/index2007.pdf> [2008, February 28]
- Helliwell, J. F., & Barrington-Leigh, C. P. Measuring and Understanding Subjective Well-Being. Canadian Journal of Economics (2010) : pp 729-753.
- Knowles, M.S. Self-Directed Learning : A Guide for Learners and Teachers. Chicago : Association Press, 1975.
- Knowles, Malcolm. The Modern Practice of Adult Education : From Pedagogy to Andragogy. New York : Cambridge The Adult Education, 1980.
- Kolb, D.A. Experiential Learning : Experience as the Source of Learning and Development. New Jersey : Prentice-Hall, 1984.
- Mezirow J. Transformation theory of adult learning. In Welton MR (ed.). In defense of the life world : critical perspectives on adult learning. 39-70 pp. New York : University of New York. 1995.
- Mezirow, J. Transformative Dimensions of Adult Learning. San Francisco : Jossey-Bass, 1991.
- Patrick, Steward. The U.N. Happiness Summit. [Online]. 2012. Available from <http://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2012/04/01/the-u-n-happiness-summit/> [2012, April 01]
- Peterson, R.E. Lifelong learning in America. San Francisco : Jossey-Bass, 1979.
- Ricgard Layard. Happiness : Lessons from a New Science. London : International Literary, 2005.
- Robert E. Lane. The Loss of Happiness in Market Democracies. New Haven and London : Yale University Press, 2006.
- Rogers, Alan. Adults Learning for Development. London : Cassell Education, 1994.

Smith, Mark K. Local Education Community. Buckingham : Open University Press, 1994.

The World Economic Forum. The Global Gender Gap Index 2007 Ranking and 2006 Comparison. [Online]. 2007. www.weforum.org/pdf/gendergap/ranking2007.xls [2008, February 28].

Ura, K. An Introduction to the Concept of GNH. Timphu : Centre for Bhutan Studies, 2011

Wayne Dyer. 10 Secrets for Success and Inner Peace. New York : Mori Agency, 2001.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ดร.นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม
ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
2. ผศ.ดร.วรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รศ.ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.กัมปนาท บริบูรณ์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล วีระ เรืองศรี
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

1. นายดำรงชัย อุ่นใจ
ปลัดสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้ง
สถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์สุพรรณบุรี
3. นางสาวอรดี ศรีเมือง
ศูนย์การศึกษาานอกระบบโรงเรียนศรีประจันต์
4. นางชำเลื่อง กิมาพร
ผู้นำชุมชน ตำบลวังน้ำซับ
5. นางฉลวย จันทร์กระจ่าง
ผู้นำชุมชน ตำบลวังห้ว
6. คุณหมอรณรงค์ เดชกาจ
สำนักงานสาธารณสุข อำเภอศรีประจันต์
7. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล วีระ เรืองศรี
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

1. ดร.นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม
ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
2. ผศ.ดร.วรัรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รศ.ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.กัมปนาท บริบูรณ์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล วีระ เรืองศรี
สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาคผนวก ง

รายนามผู้เข้าร่วมการจัดเวทีการเรียนรู้และการทำประชาคม

1. นายสิริวิชญ์ สกุลพุทธไพบูลย์
2. นางสาว รติพัฒน์ คลั่งกุล
3. นาย ชัยวัฒน์ รัตนสถาปัตย์
4. นางสาวยุพา ตันวัฒนะเสรี
5. นางสาวณภัทร ตันวัฒนะเสรี
6. นายวิพาก สังรวม
7. นางสุพร พิริยะไพโรจน์
8. นางสาวสมศรี วิณชชาสกุลบุตร
9. นางสาวสุนิสา ฉัตรมพพลชาติ
10. นายธงชัย แซ่ตั้ง
11. นาย อุดุทย์ศักดิ์ รัตนมาดลชาติ
12. นางอุบลวรรณ พันธเสน
13. นายันทวัฒน์อินนารี
14. นายมานอชญ์ เหลืองโพธิ์แมน
15. นายเชาวลิตย์ ทาแสน
16. นางสาวฐิติรัตน์ พงศ์ไพธนา
17. นางจารุวรรณ ท้าวเครือ
18. นายสมชาย ดีศร
19. นายสุเทพ ทรัพย์วัฒน์
20. นายเรืองเดช ศรีเดช
21. นายบุญจง บัวรวมชนแก้ว
22. นายดอกกรัก โพธิ์โต
23. นายสวรรณค์ สิงห์สม
24. นายพาน แดงศรี
25. นายธวัช เกสรสุคนธ์
26. นางสาววัลภา มนตราประสิทธิ์
27. นาย นิคม ศรีเหงา

28. นายเมธี โควางกูร
29. นายชำนาญ แซ่เล่า
30. นายขรรชัย พุ่มจำปา
31. นายชนัส ชูพงศ์
32. นางสาวชุตินา ฉัตรชยบุษย์
33. นายวีระ แก้วจินดา
34. นายเลียด คงทัต
35. นายปัญญาวุธ จ้อยชู
36. นายบุญส่ง หยวกบุญมา
37. นายชาติรี สุนทรเอกจิต
38. นายป้อ เอกขันต์
39. นายไมตรี สุนทรเอกจิต
40. นายณัฐมน กันคักธิ
41. นายธนพร ชัตวงษ์
42. นายศุภโชค สารพันธ์
43. นายศุภวัฒน์ สารพันธ์
44. นางระพีพรรณ เสี่ยมวาท
45. นางสุมาลี สรศคามน
46. นางสาวบุญทวี ลลิตกิตติ
47. นายทวี خاکล้า
48. นายธรงค์ สิงห์สม
49. นายชญาณ์วัต สว่างแจ้ง
50. นางเจริญรัตน์ เรืองศิริสุภา

ภาคผนวก จ

เอกสารประกอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใน
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เอกสารประกอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใน
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

THE PAPER OF PARTICIPATORY OF ACTION RESEARCH FOR
THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES
TO CREATE A HAPPY COMMUNITY

ภูริต ไศภนคณาภรณ์

เอกสารการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร
ดุขปฏิบัติ สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษา
ตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2554

คำชี้แจง

ด้วยข้าพเจ้านายภูริต ไศภนคณาภรณ์ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกกระบวนโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้อิงชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข 3) เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ผู้วิจัยได้จัดทำเอกสารประกอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข สำหรับการขอความร่วมมือในการทำสัญญาประชาคม เพื่อขอความร่วมมือบุคลากร บุคคล เจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐ สภาการปกครองท้องถิ่น และตลอดจนประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้เกิดความถูกต้องและแม่นยำ ตลอดจนได้รับข้อเสนอแนะที่จะนำไปใช้ให้เกิดความสมบูรณ์ ตลอดจนผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนและสามารถนำข้อเสนอแนะเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับไปดำเนินการวิจัยให้มีความถูกต้อง และครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

อนึ่ง ในการจัดทำเอกสารประกอบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เอกสารสำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และข้อ 3 เพื่อใช้ในศึกษาและพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้อิงชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข อันจะนำไปสู่ข้อค้นพบและผลสรุปการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายต่อไป

ภูริต ไศภนคณาภรณ์

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
1. สภาพทั่วไปของชุมชน.....	1
2. องค์ประกอบความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข ทั้ง 8 ด้าน.....	3
2.1 ผลการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	
2.2 ผลการสังเคราะห์การเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตาม องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย	
2.3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ทั้ง 8 ด้าน จำแนกออกเป็นองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบที่แตกต่าง	
3. กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการ เป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน.....	16
ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างสุขตาม องค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน	
4. ข้อเสนอแนะของโครงการที่สมควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเสริมสร้างสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข.....	23

1. สภาพทั่วไปของชุมชน

1.1 ที่ตั้งของชุมชน

อำเภอศรีประจันต์ ทำการแบ่งเขตการปกครองโดยใช้การแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค โดยอำเภอศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 9 ตำบล ประกอบด้วย อำเภอศรีประจันต์ (Si Prachan) อำเภอบ้านกร่าง (Ban Krang) อำเภอวังห้ว (Wang Wa) อำเภอวังน้ำซับ (Wang Nam Sap) อำเภอมดแดง (Mot Daeng) อำเภอบางงาม (Bang Ngam) อำเภอดอนปรุ (Don Pru) อำเภอปลายนา (Plai Na) และอำเภอวังยาง (Wang Yang)

ประวัติความเป็นมาของอำเภอศรีประจันต์

ตำบลศรีประจันต์ เดิมชื่อว่าตำบลกระพุง มาในราวปี พ.ศ.2480 ได้มีนายถม มีทองคำ เป็นกำนันคนแรก และได้รับประกอบคุณงามความดีเป็นจำนวนมาก จึงได้รับการแต่งตั้งนามใหม่ ว่า "ขุนศรีประจันต์รักษา" ราษฎรเห็นว่าชื่อตำบลเก่าไม่เหมาะสม และได้ทราบว่ากำนันเปลี่ยนนามใหม่ จึงเห็นสมควรที่จะเปลี่ยนชื่อตำบลให้เป็นไปตามชื่อกำนันใหม่ จึงขนานนามว่า "ตำบลศรีประจันต์" มาจนทุกวันนี้ ตำบลศรีประจันต์แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน

1.2 ภูมิประเทศของชุมชน

เนื้อที่ของอำเภอศรีประจันต์มีเนื้อที่ทั้งหมด ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ไร่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มติดกับแม่น้ำท่าจีน พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำการเกษตร ทำนา ทำไร่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำสามขุน

การไฟฟ้า มีไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกอำเภอ มีจำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 100 ของประชากรทั้งหมดในอำเภอ

การประปา ครอบคลุมทุกพื้นที่ในคุ้ม วัง และตำบล

การโทรคมนาคม ตู้โทรศัพท์สาธารณะมี 105 ตู้ หรือเฉลี่ย 15 ตู้ต่ออำเภอ

การคมนาคม การคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ทั้งภายในและระหว่างอำเภอ มีความสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากได้มีโครงการปรับปรุงถนนในเขตอำเภอ และตลอดทุกตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยมีเส้นทางจากถนน

1.3 อาณาเขตติดต่อ

อำเภอศรีประจันต์ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสสามชุก อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภอแสวงหา (จังหวัดอ่างทอง) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอโพธิ์ทอง และอำเภอสสามโก้ (จังหวัดอ่างทอง)

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอดอนเจดีย์

1.4 จำนวนหมู่บ้าน

จำนวนครัวเรือน 2,367 ครัวเรือน

จำนวนประชากรในเขต อบต. 5,279 คน (อ้างอิงจากข้อมูลสถิติประชากรตามสำนักบริหารการทะเบียน อำเภอศรีประจันต์ ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2555)

1.5 สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 90 ของผู้มีงานทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาประกอบอาชีพรับราชการ พนักงานของรัฐ รับจ้าง และค้าขาย ตามลำดับ อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชาชนภายในชุมชนมากที่สุด คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ชมพู เป็นต้น ส่วนพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง พืชผัก เช่น แตงกวา ผักคะน้า กวางตุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว มันเทศ พริก ผักชี ต้นหอม บวบ เป็นต้น ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้บริโภคภายในครอบครัว และนำบางส่วนมาจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม ด้านอุตสาหกรรมภายในอำเภอมีโรงงาน ได้แก่ โรงงานสุพรรณฟู้ตแวร์ โรงงานปุ๋ย โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โรงสีข้าว และอื่นๆ ประกอบด้วย โรงแรม ปั้มน้ำมัน โรงสีข้าว ร้านขายรถยนต์เก่านำเข้า บริษัทประกันรถยนต์ ร้านรับซ่อมของเก่า ตลาดนัด ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านขายอะไหล่รถยนต์ ร้านกลึงเครื่องจักรกล ร้านฮ็อค เชื่อม กลึง ฟาร์ม ผลิตภัณฑ์ การเกษตร ร้านอาหาร ร้านตัดผมชาย ร้านเสริมสวย กิจการนวดแผนโบราณ หน่วยธุรกิจ (โรงแรม ปั้มน้ำมัน ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น

1.6 สภาพสังคม

การศึกษา ประกอบด้วยโรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ห้องสมุดประจำอำเภอ ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ศูนย์ข้อมูลประจำตำบล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเพื่อส่งเสริมการเกษตรที่ยั่งยืน เป็นต้น

สถาบันและองค์กรศาสนา ประกอบด้วยวัด

สาธารณสุขมีโรงพยาบาลประจำอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมคุณภาพระดับตำบล และเรื่องอัตราความสะอาดและอัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำเป็นร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย ตู้ยามและรถตรวจการดับเพลิง

แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย ลำน้ำ ห้วย บึง หนอง แม่น้ำ และคลองชลประทาน

2. องค์ประกอบความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

การนำเสนอสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผลการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านโดยทำการแบ่งตามองค์ประกอบหลักเพื่อหาองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน สามารถแสดงไว้ในตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 ผลการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบหลักของความสุขทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย
องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพ	องค์ประกอบย่อยที่ 1. ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์	การเห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย, การออกกำลังกายสม่ำเสมอเหมาะสมกับวัย การพักผ่อนอย่างเพียงพอ, การมีอายุยืนยาวและแข็งแรง การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด, การเข้าใจถึงปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ, การเข้าใจถึงการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ, การห่างไกลจากสิ่งเสพติด และการมีสุขภาพที่ดี
	2. ความพึงพอใจในชีวิต	การรู้จักมองโลกในแง่ดี, การมองโลกในแง่บวก, การมีอารมณ์ขัน, การพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่, การที่บุคคลรู้จักตนเองเป็นอย่างดี, การยอมรับข้อบกพร่องที่ตนมี, มีภาคภูมิใจในข้อดีของตน, มีความรักและการแบ่งปัน, มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจที่มั่นคง, มีความเครียดน้อย, การสามารถสร้างและรักษาสมดุลในชีวิต, การรู้จักรับและปฏิเสธได้อย่างมีเหตุผล และการกล้าตัดสินใจอย่างถูกต้องและเป็นธรรม
	3. สามารถที่จะปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ได้	การเอาตัวรอดปลอดภัยได้ในสภาวะคับขัน, การมีพื้นความรู้ที่พอเพียง, การมีความหวังในอนาคตที่ดีขึ้น, การดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและสามารถวางแผนในการแก้ปัญหาชีวิต, การอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งในครอบครัว ชุมชนและในสังคม, การมีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ และทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ และมีความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข
	4. มีความสุขสงบทางใจ	ใจไม่มีกิเลสมาเจือปน, มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข, การเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต, สามารถเลือกวิถีการดำรงสอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ, พอใจในความต้องการ ก็มีจิตใจที่น้อย, รู้จักผ่อนคลาย, ไม่มีควมวิตกกังวลและความตึงเครียด, รู้สึกสบายใจ, มีความเมตตา, มีความเสียสละต่อส่วนรวม, ความมีสติ, มีการหยั่งรู้เอง, ประพฤติชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน, เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงามและความเป็นธรรม
องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษา	องค์ประกอบย่อยที่ 1. การศึกษาในระบบโรงเรียน	ได้เรียนจบมัธยมศึกษา, เชื่อว่าระบบการเรียนในโรงเรียนแม้จะต้องแข่งขันแต่ก็ทำให้รู้ว่าชีวิตนี้หนีไม่พ้นการแข่งขันถ้าผ่านจุดนี้ได้ก็จะพบความสุข, ได้รับการเข้าเรียนตามขั้นพื้นฐาน, แม้ว่าจะทำให้เด็กต้องเครียดเกินไปแต่ก็ทำให้เค้ารู้ว่าชีวิตจริงเป็นเช่นไร, เอนทรานซ์ติดในมหาวิทยาลัยที่พ่อแม่คาดหวัง, ความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนศึกษาเล่าเรียน, ภูมิใจในการศึกษาที่ได้รับ, ได้รับโอกาสตามความสามารถที่มี และได้รับการยอมรับและเชิดหน้าชูตา

องค์ประกอบหลักของความสุขทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความสุขในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย
	2. การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน	อ่านออกเขียนได้, ได้เรียนสายพานิชย์ สายช่างแล้วเลี้ยงครอบครัวได้, มีความรอบรู้ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างลุ่มลึกและกว้างขวาง, สุขใจที่ได้สอบเทียบเพื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยล่วงหน้า, ได้เรียนวิชาเสริมอาชีพที่นำไปเลี้ยงชีพได้, ได้รับโอกาสในการเรียนเมื่อสูงวัย, รู้สึกมีคุณค่าเท่าเทียมกับคนอื่น, ได้รับโอกาสที่มากกว่าในระบบโรงเรียน, ไม่หลุดความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา, ได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตที่เป็นจริง และไม่รู้สึกว่าถูกจำกัดด้วยเวลา อายุ และความรู้
	3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	มีเวลาอ่านหนังสือเสริมความรู้ที่สนใจ, รู้สึกว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้เพราะตัวเองจึงทำให้มีความสุข, มีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้, ได้ความรู้ที่ตรงกับความต้องการ, ได้ความรู้ที่เพิ่มเติม, การมีความรู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับอนาคตที่ดีขึ้น, ได้ท่องเที่ยวหาความรู้นอกห้องเรียน, ประทับใจตัวเองที่ได้ให้ความรู้ที่ตอบสนองของความเป็นจริงของชีวิต และรู้สึกสุขใจที่เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เข้าใจตัวเองมากขึ้น
องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม	องค์ประกอบย่อยที่ 1. สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม	แหล่งน้ำหาปลาสมบูรณ์ได้อยู่, สดชื่น ร่มเย็นจากแหล่งธรรมชาติ และป่าไม้มีการอนุรักษ์พื้นที่คงไว้
	2. การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม	มีพิธีการบวชป่า, มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ, มีการใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ (ที่ต้องนำเชื้อจุลินทรีย์มาจากป่าลึกที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง), ใช้ชีวิตการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, มีชมรมคนรักต้นไม้ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
	3. มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน	มีชมรมบริหารการรดน้ำต้นไม้
	4. สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย	ความปลอดภัยปราศจากมลพิษ, ไม่มีการเผาป่าเพื่อหาที่ดินทำการเกษตร, โรงงานที่ก่อตั้งได้รับมาตรฐานไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน, เป็นชุมชนน่าอยู่อาศัย และไม่มีมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ
	5. มีระบบนิเวศสมดุล	ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ บรรยากาศโปร่งสบาย
องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัว	องค์ประกอบย่อยที่ 1. มีสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว	ครอบครัวอบอุ่น, สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน, มีเวลาให้ครอบครัวสม่ำเสมอ, ครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สุรา, ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า, ครอบครัวอบอุ่น, ลูกได้กลับบ้านบ่อย, ลูกรักกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง, ลูกได้แต่งงาน, พ่อแม่มีเวลาให้, พาพ่อแม่เข้าวัด ทำบุญ และลูกให้เงินพ่อแม่
	2. มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพใครอบครัวที่ดี	ลูกกลับมาทำงานในกิจการครอบครัว, ทำธุรกิจครอบครัวปราศจากความขัดแย้ง, มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว, ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต, การมีรายได้ที่ดี และลูกใช้เงินพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย

องค์ประกอบหลักของความทุกข์ทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความทุกข์ในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย
	3. มีความมั่นคงในครอบครัว	มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต, กิจการได้รับการสืบทอด, มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว ด้วยการเข้าวัด สวดมนต์ ถือน้ำศีล, ครอบครัวอยู่ได้โดยไม่พึ่งคนอื่น, มีเงินบำนาญสำรองเลี้ยงชีพตอนแก่แล้ว และมีประกันชีวิตยามเจ็บป่วย
	4. บทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม	การมีสถานะทางสังคมของคนในครอบครัวไม่น้อยกว่าคนอื่น, ได้รับการชื่นชมจากคนรอบข้าง, รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำอะไรให้ครอบครัว, ได้รับคำชมว่าเป็นสามีที่ดี, รู้สึกภูมิใจที่ได้คุมสามี (นำพาเค้าไปในทางถูกที่ควร), เป็นที่กล่าวถึงในละแวกบ้านว่ามีลูกที่ดีนะ, ครอบครัวรู้จักดีชั่ว มีความรับผิดชอบ, ได้เสียสละมากขึ้นในกับคนในครอบครัว และได้เป็นผู้นำครอบครัวทั้งที่ไม่เคยคิดว่าจะทำให้ได้
องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้	องค์ประกอบย่อยที่ 1. มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้)	รายได้พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว, มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว, คิดเป็นทำเป็นเลือกอาชีพในบริษัทใหญ่ที่มั่นคง, การมีสัมมาชีพ, ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน หากเงินส่งตัวเองเรียนได้, มีรายได้ที่มั่นคง, ลูกเลี้ยงยามแก่เฒ่า และมีรายได้จากการให้เช่าที่นา
	2. ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย)	ไม่เป็นหนี้สิน, มีหนี้สินไม่มาก และหนี้สินเพื่อการศึกษาลูก
	3. เศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)	มีเงินออมไว้ใช้ยามเจ็บป่วย, มีเงินสำรองเลี้ยงชีพ, ซื้อประกันไว้ยามฉุกเฉิน มีบ้าน มีรถยนต์, จัดสรรมรดกให้ตระกูลเป็นอย่างดี และไม่ต้องออมนเงินมากแต่นำเงินไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม
องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	องค์ประกอบย่อยที่ 1. คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม	มีการคงเอกลักษณ์และคุณลักษณะท้องถิ่นที่ดั้งเดิม, มีการอนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม และมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ
	2. การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม	สืบทอดวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คนรุ่นหลังรับรู้, ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เด็กและเยาวชนรักในถิ่นบ้านเกิดของตน และฟื้นฟูวัฒนธรรมที่หายไป
	3. การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก	การรู้จักให้ มีการทำงาน, ร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีอย่างสม่ำเสมอ เช่น งานบวช งานปิดทองลูกนิมิต งานทอดผ้าป่า งานทำบุญตักบาตร งานขึ้นบ้านใหม่ บวชต้นไม้ ใช้จุลินทรีย์จากป่าลึก เคารพพระแม่โพสพ อุทิศบุญสู่เจ้ากรรมนายเวร ทำบุญให้บรรพบุรุษ เป็นต้น
	4. มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	มีปราชญ์ชาวบ้าน, มีหน่วยงานส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน, มีการนำสินค้าเกษตรในถิ่นฐานสร้างรายได้, มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพท้องถิ่น, มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสินค้าท้องถิ่น
องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	องค์ประกอบย่อยที่ 1. ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้	ชุมชนมีความสามัคคี, มีการสานความสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ, ประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อชีวิตและหมู่คณะที่ดั้งเดิม, เป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร, มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีงาม
	2. การมีส่วนร่วมในชุมชน	มีการจัดกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน, มีการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือร่วมใจ, มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน, เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม และ ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน

องค์ประกอบหลักของความทุกข์ทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความทุกข์ในแต่ละด้าน	รายละเอียดขององค์ประกอบย่อย
	3. มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี	มีระบบนิเวศสมดุล, บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัยดี, อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีมาตรฐานในการใช้ชีวิตในชุมชน
องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้าน ธรรมาภิบาล	1. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน	ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน, มีความพึงพอใจกับเทคโนโลยี, มีการบริหารงานของรัฐบาลที่โปร่งใส, มีมาตรฐานการดำเนินชีวิต, ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม, สภาพความเป็นอยู่ที่ดี, อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ดี
	2. การปกครองบ้านเมืองอย่างดี	มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย และความสามัคคีทางสังคม
	3. มีความเท่าเทียมกัน	มีความเท่าเทียมทางเพศ, มีส่วนร่วมในทางการเมืองและเศรษฐกิจ และมีสิทธิเสรีภาพและมีความเสมอภาค
	4. มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ	การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม, ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หายไป จัดประเพณีตามวิถีโบราณ, มีศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ
	5. การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล	ความโปร่งใส, รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ, สามารถตรวจสอบได้ และความปลอดภัยจากภัยคุกคาม

จากตารางที่ 24 สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักด้านสุขภาพ ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 40 องค์ประกอบย่อย คือ เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอเหมาะสมกับวัย พักผ่อนอย่างเพียงพอ มีอายุยืนยาวและแข็งแรง เลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และสะอาด การเข้าใจถึงปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บ การเข้าใจถึงการป้องกันอันตรายจากอุบัติเหตุต่าง ๆ มองโลกในแง่บวก มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ การที่บุคคลรู้จักตนเองเป็นอย่างดี ยอมรับข้อบกพร่องที่ตนมี ภาคภูมิใจในข้อดีของตน มีความรักและการแบ่งปัน มีอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจที่มั่นคง มีความเครียดน้อย การสามารถสร้างและรักษาสมดุลในชีวิต รู้จักรับและปฏิเสธได้อย่างมีเหตุผล กล้าตัดสินใจอย่างถูกต้องและเป็นธรรม เอาตัวรอดปลอดภัยได้ในสภาวะคับขัน มีพื้นความรู้ที่พอเพียง การมีความหวังในอนาคตที่ดีขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและสามารถวางแผนในการแก้ปัญหาชีวิต การอยู่ร่วมกันด้วยดี ทั้งในครอบครัว ชุมชนและในสังคม มีความรักและไว้วางใจผู้อื่นอย่างจริงใจ และทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ใจไม่มีกิเลสมาเจือปน มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข การเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต สามารถเลือกวิถีการดำรงสอดคล้องกับสัจจะแห่งธรรมชาติ พอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย รู้จักผ่อนคลายเป็น ไม่มีความวิตกกังวลและความตึงเครียด รู้ดีสบายใจ มีความเมตตา มีความเสียสละต่อส่วนรวม ความมีสติ มีการหยั่งรู้เอง

ประพุดิชอบ มีความสุข สันติ และไม่เบียดเบียน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความจริง ความงาม และความเป็นธรรม

องค์ประกอบด้านการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 28 องค์ประกอบ คือ ได้เรียนจบมัธยมศึกษา เชื่อว่าระบบการเรียนในโรงเรียนแม้จะต้องแข่งขันแต่ก็ทำให้รู้ว่าชีวิตนี้หนีไม่พ้นการแข่งขันถ้าผ่านจุดนี้ได้ก็จะพบความสุข ได้รับการเข้าเรียนตามขั้นพื้นฐาน แม้ว่าจะทำให้เด็กต้องเครียดเกินไปแต่ก็ทำให้เค้ารู้ว่าชีวิตจริงเป็นเช่นไร เอนทรานซ์ติดในมหาวิทยาลัยที่พ่อแม่คาดหวัง ความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาวิชาที่ตนศึกษาเล่าเรียน ภูมิใจในการศึกษาที่ได้รับ ได้รับโอกาสตามความสามารถที่มี ได้รับการยอมรับและเชิดหน้าชูตา อ่านออกเขียนได้ ได้เรียนสายพานิชย์ สายช่างแล้วเลี้ยงครอบครัวได้ มีความรอบรู้ในศิลปวิทยาการต่าง ๆ อย่างลุ่มลึก และกว้างขวาง สุขใจที่ได้สอบเทียบเพื่อเข้าเรียนมหาวิทยาลัยล่วงหน้า ได้เรียนวิชาเสริมอาชีพที่นำไปเลี้ยงชีพได้ ได้รับโอกาสในการเรียนเมื่อสูงวัย รู้สึกมีคุณค่าเท่าเทียมกับคนอื่น ได้รับโอกาสที่มากกว่าในระบบโรงเรียน ไม่หลุดความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ได้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตที่เป็นจริง ไม่รู้สึกว่าถูกจำกัดด้วยเวลา อายุ และความรู้ มีเวลาอ่านหนังสือเสริมความรู้ที่สนใจ รู้สึกว่าการเรียนนั้นเกิดขึ้นได้เพราะตัวเองจึงทำให้มีความสุข มีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้อะไรก็ได้ความรู้ที่ตรงกับความต้องการ ได้ความรู้ที่เพิ่มเติม การมีความรู้ที่สามารถปรับตัวเข้ากับอนาคตที่ดีขึ้น ได้ท่องเที่ยวหาความรู้นอกห้องเรียนประทับใจตัวเองที่ได้ให้ความรู้ที่ตอบสนองของความเป็นจริงของชีวิต และรู้สึกสุขใจที่ได้เปิดโอกาสให้ตัวเองได้เข้าใจตัวเองมากขึ้น

องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 17 องค์ประกอบ คือ แหล่งน้ำหาปลาสมบรูณ์ได้อยู่ สดชื่น ร่มเย็นจากแหล่งธรรมชาติ ป่าไม้มีการอนุรักษ์พื้นที่คงไว้ มีพิธีการบวชป่า มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ มีการใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ (ที่ต้องนำเชื้อจุลินทรีย์มาจากป่าลึกที่มีความอุดมสมบรูณ์สูง) ใช้ชีวิตการแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีชมรมคนรักต้นไม้ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีชมรมบริหารการรดน้ำต้นไม้ ความปลอดภัยปราศจากมลพิษ ไม่มีการเผาป่าเพื่อหาที่ดินทำการเกษตร โรงงานที่ก่อตั้งได้รับมาตรฐานไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นชุมชนน่าอยู่อาศัย ไม่มีมลพิษทางอากาศ ทางน้ำ ป่าไม้อุดมสมบรูณ์ และบรรยากาศโล่งโปร่งสบาย

องค์ประกอบด้านครอบครัว ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 32 องค์ประกอบ คือ ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน มีเวลาให้ครอบครัวสม่ำเสมอ ครอบครัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สุรา ครอบครัวอยู่พร้อมหน้า ลูกได้กลับมาบ้านบ่อย ลูกรักกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ลูกได้แต่งงาน พ่อแม่มีเวลาให้ พาพ่อแม่เข้าวัด ทำบุญ ลูกให้เงินพ่อแม่ ลูกกลับมาทำงานในกิจการครอบครัว กิจการได้รับการสืบทอด ทำธุรกิจครอบครัวปราศจากความขัด

แยม มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว ความคิดสร้างสรรค์และความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การมีรายได้ที่ดี ลูกใช้เงินพอเพียง ไม่ฟุ่มเฟือย มีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต มีการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพชีวิตครอบครัว ด้วยการเข้าวัด สวดมนต์ ถือบศีล ครอบครัวอยู่ได้โดยไม่พึ่งคนอื่น มีเงินบำนาญสำรองเลี้ยงชีพตอนแก่เฒ่า มีประกันชีวิตยามเจ็บป่วย การมีสถานะทางสังคมของคนในครอบครัวไม่น้อยกว่าคนอื่น ได้รับการชื่นชมจากคนรอบข้าง รู้สึกภูมิใจที่ได้ทำอะไรให้ครอบครัว ได้รับคำชมว่าเป็นสามีที่ดี รู้สึกภูมิใจที่ได้คุมสามี (นำพาเค้าไปในทางที่ถูกที่ควร) เป็นที่กล่าวถึงในละแวกบ้านว่ามีลูกที่ดีนะ ครอบครัวรู้จักดีชั่ว มีความรับผิดชอบ ได้เสียสละมากขึ้นในกับคนในครอบครัว และได้เป็นผู้นำครอบครัวทั้งๆที่ไม่เคยคิดว่าจะทำได้ดี

องค์ประกอบด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 22 องค์ประกอบ คือ รายได้พอเลี้ยงตัวเองและครอบครัว มีอาชีพเป็นที่ภูมิใจในครอบครัว คิดเป็นทำเป็น เลือกออาชีพในบริษัทใหญ่ที่มั่นคง การมีสัมมาชีพ ความพึงพอใจต่อหน้าที่และการทำงาน หาเงินส่งตัวเองเรียนได้ มีรายได้ที่มั่นคง ลูกเลี้ยงยามแก่เฒ่า มีรายได้จากการให้เช่าที่นา มีรายจ่ายที่พอประมาณไม่เป็นหนี้สิน มีรายจ่ายที่ไม่สุดโต่ง มีรายจ่ายที่ควบคุมได้ ไม่เป็นหนี้สิน มีหนี้สินไม่มาก หนี้สินเพื่อการศึกษาลูก มีเงินออมไว้ใช้ยามเจ็บป่วย มีเงินสำรองเลี้ยงชีพ ซื้อประกันไว้ยามฉุกเฉิน มีบ้าน มีรถยนต์ จัดสรรมรดกให้ตระกูลเป็นอย่างดี และไม่ต้องออมเงินมากแต่นำเงินไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 13 องค์ประกอบ คือ มีการคงเอกลักษณ์และคุณลักษณะท้องถิ่นที่ดีงาม มีการอนุรักษ์และสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ สืบทอดวัฒนธรรมที่ดีงามให้คนรุ่นหลังรับรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้เด็กและเยาวชนรักในถิ่นบ้านเกิดของตนฟื้นฟูวัฒนธรรมที่หายไป การรู้จักให้ มีการทำทาน ร่วมกิจกรรมงานบุญ งานประเพณีอย่างสม่ำเสมอ เช่น งานบวช งานปิดทองลูกนิมิต งานทอดผ้าป่า งานทำบุญตักบาตร งานขึ้นบ้านใหม่ บวชต้นไม้ ใช้จุลินทรีย์จากป่าลึก เคารพพระแม่โพสพ อุทิศบุญสู่เจ้ากรรมนายเวร ทำบุญให้บรรพบุรุษ เป็นต้น มีปราชญ์ชาวบ้าน มีหน่วยงานส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการนำสินค้าเกษตรในถิ่นฐานสร้างรายได้ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพท้องถิ่น มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพสินค้าท้องถิ่น

องค์ประกอบด้านความเข้มแข็งชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 14 องค์ประกอบ คือ ชุมชนมีความสามัคคี มีการสานความสัมพันธ์กันอยู่เป็นประจำ ประกอบกิจกรรมในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์เพื่อให้ชีวิตและหมู่คณะที่ดีงาม เป็นชุมชนแห่งกัลยาณมิตร มีการจัดการและคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน ร่วมกันพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีงาม มีการ

จัดกิจกรรมร่วมกันในหมู่บ้าน มีการกระทำที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน เป็นสังคมที่ตนรู้จักกันอย่างใกล้ชิดและสนิทสนม ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน บรรยากาศของคนในชุมชนที่พักอาศัยดี อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีมาตรฐานในการใช้ชีวิตในชุมชน

องค์ประกอบด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 21 องค์ประกอบ คือ ประชาชนมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจกับเทคโนโลยี มีการบริหารงานของรัฐบาลที่โปร่งใส มีมาตรฐานการดำเนินชีวิต ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม สภาพความเป็นอยู่ที่ดี อนุรักษ์ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ความสมานฉันท์ทางสังคม มีความเท่าเทียมทางเพศ มีส่วนร่วมในทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีสิทธิเสรีภาพ การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หายไป จัดระเบียบตามวิถีโบราณ มีศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ ความโปร่งใส รู้จักหน้าที่และมีความรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ ความปลอดภัยจากภัยคุกคาม

2.2 ผลการสังเคราะห์การเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน แบ่งตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน สามารถแสดงไว้ดังตารางที่ 25 ดังนี้

ตารางที่ 25 ผลการสังเคราะห์การเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน แบ่งตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย

องค์ประกอบหลักของความสุขทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความสุขในแต่ละด้าน
องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพ	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 4 ด้านคือ 1. ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ 2. ความพึงพอใจในชีวิต 3. สามารถที่จะปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ 4. มีความสุขสงบทางใจ
องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษา	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 ด้านคือ 1. การศึกษาในระบบโรงเรียน 2. การเรียนนอกระบบโรงเรียน 3. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย
องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 5 ด้านคือ 1. สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำเกษตรกรรม 2. การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม 3. มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน 4. สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย 5. มีระบบนิเวศสมดุล

องค์ประกอบหลักของความสุขทั้ง 8 ด้าน	องค์ประกอบย่อยของความสุขในแต่ละด้าน
องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัว	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 4 ด้านคือ 1. มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว 2. มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี 3. มีความมั่นคงในครอบครัว 4. บทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม
องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 ด้านคือ 1. มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) 2. ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) 3. เศรษฐกิจเข้มแข็ง(เงินออม)
องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 4 ด้านคือ 1. คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม 2. การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม 3. การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก 4. มีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น
องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 ด้านคือ 1. ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ 2. การมีส่วนร่วมในชุมชน 3. มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี
องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล	ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 5 ด้านคือ 1. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน 2. การปกครองบ้านเมืองอย่างดี 3. มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค 4. มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ 5. การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

จากตารางที่ 25 สามารถอธิบายรายละเอียดผลการสังเคราะห์การเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในส่วนบุคคลแบ่งตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านแบ่งตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยในแต่ละด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ได้ และการมีความสุขสงบทางใจ

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำ

เกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทในครอบครัวที่เหมาะสม

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมาภิบาลด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การปกครองบ้านเมืองอย่างดี มีความเท่าเทียมกันและมีความเสมอภาค มีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ และการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล

2.3 ผลสรุปสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน โดยจำแนกออกเป็นองค์ประกอบร่วมและองค์ประกอบที่แตกต่างของความสุขในชุมชนในแต่ละ พบว่าองค์ประกอบร่วม องค์ประกอบต่าง มีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ผลสรุปการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนในองค์ประกอบร่วมกันของตำบลวังน้ำซับและวังห้วจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านตามองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย โดยมีรายละเอียดดังนี้ สภาพและบริบทชุมชนในองค์ประกอบร่วมของตำบลวังน้ำซับและวังห้วมีองค์ประกอบความสุขที่เหมือนกันทั้งสิ้น 5 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบที่ 2 3 5 6 และ 7 โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ สัดส่วนปริมาณของทรัพยากรในด้านป่าไม้ ด้านสัตว์ป่า ด้านแหล่งน้ำ ด้านที่ดินในการทำ

เกษตรกรรม การมุ่งอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดการเรื่องระบบชลประทาน สภาพแวดล้อมที่ดีและปลอดภัย และมีระบบนิเวศสมดุล

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ มีความสามารถในการประกอบสัมมาชีพ (รายได้) ไม่มีหนี้สิน (รายจ่าย) และเศรษฐกิจเข้มแข็ง (เงินออม)

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ คุณค่าของความเป็นอยู่ดั้งเดิม การรักษาส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การใช้ชีวิตในแบบวัฒนธรรมตะวันออก และมีการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ชุมชนเกื้อกูลกันและพึ่งพากันเองได้ การมีส่วนร่วมในชุมชน และมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.3.2 ผลสรุปการสังเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนในองค์ประกอบต่างกันของ ตำบลวังน้ำซับและวังห้วยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านตามองค์ประกอบหลักและ องค์ประกอบย่อย โดยมีรายละเอียดดังนี้ สภาพและบริบทชุมชนในองค์ประกอบร่วมของตำบลวัง น้ำซับและวังห้วยมีองค์ประกอบความสุขที่ต่างกันทั้งสิ้น 3 องค์ประกอบหลัก คือ คือ องค์ประกอบ ที่ 1 4 และ 8 โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพ มีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 1 ด้าน คือ การมี ความสุขสงบทางใจ

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 3 ด้าน คือ มี ความสามารถในการประกอบสัมมาชีพในครอบครัวที่ดี มีความมั่นคงในครอบครัว และบทบาทใน ครอบครัวที่เหมาะสม องค์ประกอบที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมชาติมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างกัน 2 ด้าน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และมีการส่งเสริมวัฒนธรรมประจำชาติ

3. กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบเป็น ชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่ง ความสุขทั้ง 8 ด้าน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

3.1 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตาม องค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ตารางที่ 26 ผลสรุปกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการ
เป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ เป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสำรวจ				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี ระดับ มาก	มี ระดับ ปาน กลาง	มี ระดับ น้อย	ไม่มี	
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	1. กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ		X			1. ชุมชนหัวใจดี
ด้านสุขภาพ การศึกษา	2. กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น	X				2. ลดเค็มหวานมันส์ เพิ่มผักผลไม้ทดแทน
	3. กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม	X				3. ออกกำลังกาย ร่วมกัน
	4. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่		X			
	5. และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย			X		
	6. กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก	X				
	7. กิจกรรมลานกีฬา			X		
	8. กิจกรรมแข่งกันกีฬา			X		
	9. กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ			X		
	10. กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์			X		
	11. กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์	X				
	12. กิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ	X				
	ด้านที่ 2 ด้าน การศึกษา	1. หัวข้อคู่มือการเรียนรู้		X		
ด้าน การศึกษา	2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่		X			
	3. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ตุ๊กตาจาก ใบเตย		X			
	4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการ คุ้มครองผู้บริโภค				X	
	5. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหัวข้อคู่มือการเรียนรู้		X			
	6. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใน ตำบล		X			
	7. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการ พัฒนาเด็ก		X			
	8. จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์		X			
	9. จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์		X			
	10. จัดกิจกรรมร้านธารากาชาด		X			
	ด้านที่ 3 ด้าน สิ่งแวดล้อม	1. กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ฝึกระวัง ป้องกัน บำบัด		X		
ด้าน สิ่งแวดล้อม	2. กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม			X		2. อบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพ
	3. กิจกรรมก่อสร้างศาลคู่งน้ำ		X			3. ปลูกพืชผักสวนครัว กินเอง
	4. กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ		X			4. ผลิตยาฆ่าแมลงจาก ซากสัตว์
	5. กิจกรรมขุดลอกคู่งน้ำ		X			
	6. กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม		X			
	7. กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย		X			

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ เป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสำรวจ				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี ระดับ มาก	มี ระดับ ปาน กลาง	มี ระดับ น้อย	ไม่มี	
	8. กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์		X			
	9. กิจกรรมปลูกต้นไม้		X			
	10. กิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง		X			
ด้านที่ 4 ด้าน ครอบครัว	ไม่มีกิจกรรมที่สำรวจเพื่อส่งเสริมความสุข				X	1. จัดโครงการธนาคาร ความดี เรื่อง ลูกพาพ่อ แม่ไปวัด ทำกิจกรรม วันหยุดร่วมกัน อบรม มารยาท 2. ทำให้ดู อยู่ให้เห็น
ด้านที่ 5 ด้าน รายได้	1. กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา 2. กิจกรรมของกลุ่มสนุ่ถ่านไม้ไฟ ดุงพวงทอง เชื้อน ใหญ่ 3. กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาร้าลับ นางสมพงษ์ ศรี ศักดิ์ดา 4. กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อ สุขภาพ 5. กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว 6. กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ 7. กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ 8. กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว 9. กิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรี ประจันต์	X	X	X	X	1. อบรมอาชีพ เช่น สบู่ จากถ่าน น้ำเต้าหู้และ ปาตองโก 2. จัดธนาคารชุมชน เพื่อส่งเสริมการออม 3. ติดต่อบริษัท ส่งเสริมแรงงานเป็น รายได้
ด้านที่ 6 ด้าน วัฒนธรรม	1. กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย 2. กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ 3. กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวร มหาราช 4. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา 5. กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา 6. กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ 7. กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน 8. กิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอ ศรีประจันต์	X	X	X	X	1. เป็นอยู่อย่างต่ามุง การกระทำอย่างสูง 2. รดน้ำดำหัวกันเอง ของผู้สูงวัย และล้าง เท้าขอขมา 3. ส่งเสริมเพลงฮีโร่ เฉพาะท้องถิ่น 4. สืบทอดการเคาพร พระแม่โพสพ
ด้านที่ 7 ด้าน ความ เข้มแข็งของ ชุมชน	1. จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น 2. ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย 3. กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี่ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการ ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย			X	X	1. ส่งเสริมแลกเปลี่ยน อาชีพ 2. ธนาคารชุมชนเพื่อ ออมเงินระยะยาวยาม เกษียณอายุ

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ เป็นชุมชนแห่งความสุข	ผลการสำรวจ				ความคิดเห็นเพิ่มเติม
		มี	มี	มี	ไม่มี	
		ระดับ มาก	ระดับ ปาน กลาง	ระดับ น้อย		
ด้านที่ 8 ด้าน ธรรมชาติ	1. กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด			X		1. ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม 2. ฝึกความรับผิดชอบน้อยๆแต่วัยเด็ก 3. รณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

จากตารางที่ 26 พบว่าผลการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านสุขภาพแบ่งออกเป็น 12 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัสดุทางการแพทย์ และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ระดับปานกลางคือ กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็ก กิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมลานกีฬา กิจกรรมแข่งขันกีฬา กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ

องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการศึกษาแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ หาวัดอุปการณการศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมรื้ออาคาราชาด และไม่มีการจัดกิจกรรมเลยคือ กิจกรรมจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค

องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมแบ่งออกเป็น 10 กิจกรรมพบว่าผลการประเมินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นแค่ระดับปานกลางประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ฝึกระวัง ป้องกัน บำบัด กิจกรรมก่อสร้างตาดูดน้ำ กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ กิจกรรมขุดลอกคูน้ำ กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อม กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย

กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์ กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง และในระดับน้อย คือ กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านครอบครัวไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ส่งเสริมต่อความสุขของคนในชุมชน

องค์ประกอบหลักที่ 5 ด้านรายได้แบ่งออกเป็น 9 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมของกลุ่มหมู่บ้านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ ระดับปานกลางคือ คือ กิจกรรมของกลุ่มจัดสวนผักตบชวา กิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลา ร้าสับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์ดา และ ระดับน้อย คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์ กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 6 ด้านวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 8 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากที่สุดประกอบด้วยกิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ของไทย กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมส่งเสริมครูอาสาและปราชญ์ชาวบ้าน และกิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์

องค์ประกอบหลักที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม พบว่าผลการประเมินกิจกรรมในระดับมากประกอบด้วยกิจกรรมคือ กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบียร์เลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย และระดับน้อยประกอบด้วยกิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย

องค์ประกอบหลักที่ 8 ด้านการศึกษาธรรมชาติประกอบด้วยกิจกรรมเดียวในระดับน้อย คือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

3.2 ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุข

การนำเสนอผลการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 27 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 27 ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็น
ชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุข

ระดับของการจัดประเภท การจำแนก และการจัดลำดับ	องค์ประกอบความสุขในแต่ละด้าน	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมความสุข
ระดับมาก	ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น, กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม, กิจกรรมควบคุมไข้เลือดออก, กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัคซีนทางการแพทย์และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ
	ด้านที่ 5 ด้านรายได้	กิจกรรมของกลุ่มหมู่บ้านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่
	ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ไทย, กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ, กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา, กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา, กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ, กิจกรรมส่งเสริมคูหาอุไรและปราชญ์ชาวบ้าน และ กิจกรรมของสมาคมฯชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์
	ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน	กำหนดลานเวทีเพื่อรับเบียร์เลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และ ผู้ป่วย
ระดับปานกลาง	ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแม่และเด็กกิจกรรมสนับสนุนกลุ่มออกกำลังกาย
	ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา	หาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดห้องสมุดเคลื่อนที่, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจัดประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากใบเตย, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเผยแพร่แผ่นพับของสิทธิในการคุ้มครองผู้บริโภค, ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การศึกษา, ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในตำบล, ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจัดกองทุนแผ่นดินและการพัฒนาเด็ก, จัดกิจกรรมปลูกสำนึกต่อสถาบันพระมหากษัตริย์, จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ และจัดกิจกรรมรื้ออาคารกาชาด
	ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมส่งเสริมการอบรมจิตสำนึก ฝึกระวัง ป้องกัน บำบัด, กิจกรรมก่อสร้างคูคลองน้ำ, กิจกรรมวางท่อระบายน้ำ, กิจกรรมขุดลอกคูคลองน้ำ, กิจกรรมส่งเสริมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม, กิจกรรมคัดแยกขยะมูลฝอย, กิจกรรมปรับปรุงภูมิทัศน์, กิจกรรมปลูกต้นไม้ และกิจกรรมอนุรักษ์ลำคลอง
	ด้านที่ 5 รายได้	กิจกรรมของกลุ่มจัดสานผักตบชวา และกิจกรรมกลุ่มอาชีพสหกรณ์ปลาข้าวสับ นางสมพงษ์ ศรีศักดิ์
ระดับน้อย	ด้านที่ 1 สุขภาพ	กิจกรรมลานกีฬา, กิจกรรมแข่งขันกีฬา, กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ และ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์
	ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
	ด้านที่ 5 รายได้	กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ, กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว, กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ, กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์, กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์
	ด้านที่ 7 ความเข้มแข็งของชุมชน	

ระดับของการจัดประเภท การจำแนก และการจัดลำดับ	องค์ประกอบความสุขในแต่ละด้าน	ผลสรุปการจำแนกและการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมความสุข
	ด้านที่ 8 ด้านธรรมชาติ บาล	จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสาธารณภัย กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

จากตารางที่ 27 พบว่าผลการจำแนกการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขสามารถแบ่งออกตามองค์ประกอบความสุขแต่ละด้าน โดยผู้วิจัยได้ทำการจัดลำดับตามกิจกรรมจากมากไปสู่น้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรมมากที่สุด ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ มีทั้งสิ้น 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างหลักประกันสุขภาพในท้องถิ่น, กิจกรรมสนับสนุนอาหารกลางวันและนม, กิจกรรมควบคุมใช้เลือดออก, กิจกรรมฉีดวัคซีนและวัดสุขภาพการแพทย์และกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อ ด้านที่ 5 ด้านรายได้ มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมของกลุ่มหมู่บ้านไม้ไผ่ ลุงพวงทอง เขื่อนใหญ่ ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม มีทั้งสิ้น 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมสืบสานวันปีใหม่ของไทย, กิจกรรมรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ, กิจกรรมวันคล้ายวันสวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา, กิจกรรมวันสำคัญเฉลิมพระชนพรรษา, กิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ, กิจกรรมส่งเสริมครูอาวุโสและปราชญ์ชาวบ้าน และ กิจกรรมของสมาคมฯ ชมรมผู้สูงอายุอำเภอศรีประจันต์ และด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน มี 1 กิจกรรมคือ การกำหนดลานเวทีเพื่อรับเบี้ยเลี้ยงชีพสวัสดิการผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ป่วย

ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีการจัดกิจกรรมน้อยที่สุดประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านที่ 1 สุขภาพ มีทั้งสิ้น 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมลานกีฬา, กิจกรรมแข่งกันกีฬา, กิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแข่งขันระดับชาติ และ กิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์ ด้านที่ 3 สิ่งแวดล้อมมี 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านที่ 5 รายได้ มีทั้งสิ้น 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมกลุ่มชุมชนการปลูกและแปรรูปข้าวเพื่อสุขภาพ, กิจกรรมกลุ่มมะพร้าวแก้ว, กิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านวัดเกาะ, กิจกรรมกลุ่มเครื่องเบญจรงค์, กิจกรรมกลุ่มเต้าเจี้ยว และกิจกรรมของสมาคมฯ ของผู้ฝากเงิน ธ.ก.ส.สาขาศรีประจันต์ ด้านที่ 7 ความเข้มแข็งของชุมชนมี 1 กิจกรรมคือ จัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกันสา

ธารณภัย และ ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล มี 1 กิจกรรมคือ กิจกรรมการปราศจากและปลอดภัยจากยาเสพติด

4. ข้อเสนอเสนอแนะของโครงการที่สมควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความสุขตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข

การนำเสนอผลสรุปการมีส่วนร่วมในการทำประชาคมจากการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านโดยจำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในแต่ละด้านตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน (ส่วนที่ 3) เพื่อทำการขอความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งผลต่อความสุขทั้ง 8 ด้าน ผ่านการทำสัญญาประชาคมในวันจันทร์ที่ 4 มิถุนายน 2555 เวลา 13.00-16.00 น. ณ ศาลาประชาคมประจำอำเภอศรีประจันต์ จากกิจกรรมทั้งหมดตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงไว้ในตารางที่ 28 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 28 ผลสรุปการมีส่วนร่วมในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน

องค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีอยู่แล้ว	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการเสนอขึ้น
ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย 1. การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคติดต่อ 2. การส่งเสริมนักกีฬาและสนับสนุนอุปกรณ์ทางกีฬา	1. กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี 2. กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันและเพิ่มผักผลไม้ทดแทน 3. กิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน
ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านการศึกษาประกอบด้วย 1. การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน 2. การเรียนรู้ตามอัธยาศัย	1. กิจกรรมการจัดคู่อสาสมัครมาตีวงหนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น
ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 1. การอบรมจิตสำนึก ใฝ่ระวัง ป้องกัน บำบัด 2. การฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 3. การรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม	1. กิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน 2. กิจกรรมการอบรมทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 3. กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง 4. กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากชาวกัสต์ร์
ด้านที่ 4 ด้านครอบครัว	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านครอบครัว	1. จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท 2. กิจกรรม “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”

องค์ประกอบ ความสุขทั้ง 8 ด้าน	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ ส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีอยู่แล้ว	ชื่อโครงการ/กิจกรรมการเรียนรู้ตลอด ชีวิตที่ส่งเสริม การเป็นชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการ เสนอขึ้น
ด้านที่ 5 ด้านรายได้	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านรายได้ 1. การส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน 2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 3. ออมทรัพย์เพื่อการผลิต 4. การสร้างสถาบันจัดการการเงินชุมชน	1. กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น สบู่จากถ่าน น้ำเต้าน้ำและปาฟองโก 2. การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริม การออม 3. การส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงาน เป็นรายได้
ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม 1. การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ตามวันสำคัญ แห่งชาติ 2. การจัดสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีรดน้ำขอพร ผู้สูงอายุ 3. การร่วมวันสำคัญของชาติ 4. การสืบสานและสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน	1. กิจกรรม "เป็นอยู่อย่างต่ำมุ่งการกระทำ อย่างสูง" 2. กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และ ล้างเท้าขอขมา 3. กิจกรรมส่งเสริมเพลงอื่นแหวเฉพาะท้องถิ่น 4. กิจกรรมสืบทอดการเคาพระพระแม่โพสพ
ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็ง ของชุมชน	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านความเข้มแข็งของชุมชน 1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาท้องถิ่น 2. การส่งเสริมความพร้อม บรรเทา และป้องกัน สาธารณภัย 3. การสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงชีพ สวัสดิการผู้สูงอายุ คน พิการ และผู้ป่วย	1. ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ 2. ธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยาม เกษียณอายุ
ด้านที่ 8 ด้านธรร มาภิบาล	กิจกรรมการเรียนรู้ด้านธรรมาภิบาล 1. การรณรงค์ป้องกันการและปราบปรามยาเสพติด	1. กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม 2. กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อ น้อยๆแต่วัยเด็ก 3. การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

จากตารางที่ 28 พบว่าผลสรุปการมีส่วนร่วมในการนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขโดยจำแนกตามองค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านมี
รายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสร้างชุมชนหัวใจดี
กิจกรรมส่งเสริมให้ลดเค็มหวานมันส์ เพิ่มผักผลไม้ทดแทน และกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกัน

ด้านที่ 2 ด้านการศึกษา ประกอบด้วย 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาตี
หนังสือแก่เด็กประจำท้องถิ่น

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสวดมนต์เพื่อลดโลกร้อน กิจกรรมการอบรมทำบุญอินทรียชีวภาพ กิจกรรมการปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง และ กิจกรรมการผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัวประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ จัดโครงการธนาคารความดี เรื่อง ลูกพาพ่อแม่ไปวัด ทำกิจกรรมวันหยุดร่วมกัน อบรมมารยาท และกิจกรรม “ทำให้อู อยู่ให้เห็น”

ด้านที่ 5 ด้านรายได้ ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอบรมอาชีพ เช่น ปลูกจากถ่าน น้ำเต้าหู้และปาฟองโก การจัดกิจกรรมธนาคารชุมชนเพื่อส่งเสริมการออม และการส่งเสริมติดต่อขอการส่งเสริมแรงงานเป็นรายได้

ด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 กิจกรรม คือ กิจกรรม “เป็นอยู่อย่างต่ำมุ่งการกระทำอย่างสูง” กิจกรรมรดน้ำดำหัวกันเองของผู้สูงอายุ และล้างเท้าขอขมา กิจกรรมส่งเสริมเพลงอีสานเฉพาะท้องถิ่น และกิจกรรมสืบทอดการเคาพรพระแม่โพสพ

ด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ ส่งเสริมแลกเปลี่ยนอาชีพ และธนาคารชุมชนเพื่อออมเงินระยะยาวยามเกษียณอายุ

ด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมร่วมรับผิดชอบต่อสังคม กิจกรรมส่งเสริมการฝึกความรับผิดชอบต่อเด็กๆ และ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดในชุมชน

ภาคผนวก ฉ

คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน
เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนใน
ชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

THE TRAINING MANUAL OF THE DEVELOPMENT OF
COMMUNITY'S LEARNING PROCESSES TO CREATE A HAPPY
COMMUNITY

ภูริต ไสภนคณาภรณ์

เอกสารการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตร
ดุขฎฐิบัฏณฐิต สาขาวิชาการศึกษาณอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษา
ตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคต้น ปีการศึกษา 2555

คำชี้แจงการใช้คู่มือการฝึกอบรม

คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข 3) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ด้วยข้าพเจ้านายภูริต ไศภนคณาภรณ์ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักการและเหตุผลของคู่มือการฝึกอบรมฯ วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม เป็นคำอธิบายหลักการและเหตุผลของการจัดทำคู่มือ เพื่อเป็นการกำหนดกรอบแนวทางสำหรับการจัดฝึกอบรมฯ

ส่วนที่ 2 ระยะเวลาการฝึกอบรม โครงสร้างเนื้อหา สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมรายละเอียดเนื้อหาแต่ละวิชา พร้อมทั้งแนวทางการจัดกิจกรรมและแนวทางในการวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 3 ภาคผนวก

ผู้จัดอบรมจะนำคู่มือการอบรมนี้ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านเพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้อง ตลอดจนทำความเข้าใจหลักสูตรและแนวการจัดฝึกอบรมให้ถ่องแท้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เข้าร่วมอบรม รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นไปที่การมีส่วนร่วมร่วมกันของคนในชุมชนตามกรอบการวิจัยที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

ภูริต ไศภนคณาภรณ์

ผู้จัดสร้างคู่มือฯ

ส่วนที่ 1

หลักการและเหตุผล

การจัดการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ผู้จัดมุ่งเน้นให้เกิดการปฏิบัติจริงโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดเวลา ตลอดจนมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะที่นำไปดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ตลอดจนมุ่งหวังผลให้เกิดเจกคติขึ้น ภายหลังจากที่ได้รับการอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจจนเกิดเป็นความรู้ ทักษะ และเจกคติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการสร้างความสุข
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นจากหน่วยงานในหลายภาคส่วนโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมายและคุณสมบัติผู้เข้าร่วมอบรม

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชนของอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งผู้ที่มีอาชีพและไม่มีอาชีพ โดยที่มีความสนใจที่จะเรียนรู้ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีความสุข

ส่วนที่ 2

ระยะเวลาการฝึกอบรม

ระยะเวลาของการฝึกอบรม ประกอบด้วย จำนวนการอบรมทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง ในระยะเวลา 4 วัน 3 คืน โดยมีรายละเอียดตารางการจัดฝึกอบรม ดังนี้

วัน	กำหนดการจัดอบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการอบรม	การประเมินผล
วันที่ 1	08.00-08.15 น.	การลงทะเบียน	การลงทะเบียน		ใบลงทะเบียน
	08.15-08.30 น.	ชี้แจงการจัดอบรม	กล่าวทักทายและชี้แจงรายละเอียดการจัดอบรม	ภุวิต ไศภนคณาภรณ์	
	08.30-08.45 น.	ละลายพฤติกรรมผู้เข้าร่วมและแนะนำคณะจัดอบรม	การสร้างความรู้จักและแนะนำวิทยากรในการอบรม	ภุวิต ไศภนคณาภรณ์	
	08.45-09.00 น.	ทดสอบความรู้ก่อนเข้ารับการอบรม	ทำแบบทดสอบความรู้ร่วมกัน	ภุวิต ไศภนคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 1
	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ (ช่วงแรก)	ความรู้ทั่วไปและประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพและการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ชีวภาพ TM	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้งและครูผึ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การ ประเมินผล
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ (ช่วงหลัง)	ชุมชนหัวใจดีการกินอย่าง มีสติและออกกำลังกาย สม่ำเสมอ	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วงแรก)	ปัญจลินทรียชีวะภาพ	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 2 ด้าน สิ่งแวดล้อม (ช่วงหลัง)	การผลิตยาฆ่าแมลงจาก ซากสัตว์ ต่างๆ	คุณครูทองเหมาะ แจ่มแจ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 1)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 1	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2
วันที่ 2	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 3 ด้าน การศึกษา (ช่วงแรก)	จัดสร้างครูอาสาสมัครขึ้น ในชุมชน	หัวหน้ากศน ตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 3 ด้าน การศึกษา (ช่วงหลัง)	การสอนวิธีชุมชน ผสาน ผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น	ปราชญ์หรือภูมิ ปัญญาประจำ ท้องถิ่น	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วงแรก)	ธนาคารความดี เป็น กิจกรรมที่พ่อแม่ปลูกฝัง ให้ลูกได้สร้างความคิดขึ้น โดยผ่านการบันทึกลงสมุด บันทึกธนาคารความดี	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 4 ด้าน ครอบครัว (ช่วงหลัง)	ทำให้อู อยู่ให้เห็น เป็น กิจกรรมการเป็น แบบอย่างที่ดีให้กับลูก	ครูผึ้งและภูริต ไศภณ คณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.30	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 2)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 2	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2
วันที่ 3	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 5 ด้านธรรมาภิ บาล (ช่วงแรก)	ธรรมาภิบาลในครอบครัว	นายก อบต และครู กศน	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 5 ด้านธรรมาภิ บาล (ช่วงหลัง)	การใช้หลักธรรมในการ ดำเนินชีวิต	พระจากวัดดอน เจดีย์	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน	การสร้างกติกาท้องถิ่น ร่วมกัน	ปลัดสภาองค์กร บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3

วัน	กำหนดการจัด อบรม	กิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม	วิทยากรในการ อบรม	การ ประเมินผล
		(ช่วงแรก)			
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 6 ความ เข้มแข็งของชุมชน (ช่วง หลัง)	การจัดโซนนิ่งชุมชน	ปลัดศสภาคองค์กร บริหารส่วนตำบล	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-17.00	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 3)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 3 และประเมินความพึง พอใจในการอบรมทั้ง 3 วัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2และ3
วันที่ 4	09.00-10.30 น.	กิจกรรมที่ 7 ด้าน รายได้ (ช่วงแรก)	การทำสบู่ถ่านไม้	ครูผึ้ง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	10.30-10.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	10.45-12.15	กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้ ช่วงหลัง)	การทำน้ำเต้าหู้ขาววัง	ครูนา	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	12.15-13.00	เบรก (อาหารเที่ยง)			
	13.00-14.30 น.	กิจกรรมที่ 8 ด้าน วัฒนธรรม(ช่วงแรก)	การส่งเสริมวัฒนธรรม ท้องถิ่น	ปราชญ์จากบ้านวัง น้ำซับ	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	14.30-14.45	เบรก (อาหารว่าง)			
	14.45-16.15	กิจกรรมที่ 8 ด้าน วัฒนธรรม(ช่วงหลัง)	การอบรมเพลงอีแซว ท้องถิ่น	ปราชญ์ชาวบ้านด้าน ดนตรีพื้นเมือง	เครื่องมือชิ้นที่ 3
	16.15-16.45	ประเมินผลการอบรม (ครั้งที่ 3)	ประเมินกิจกรรมในวันที่ 3 และประเมินความพึง พอใจในการอบรมทั้ง 3 วัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	เครื่องมือชิ้นที่ 2และ3
	16.45-17.00	กล่าวขอบคุณและ ถ่ายภาพร่วมกัน พร้อมรับ ใบประกาศนียบัตร	กล่าวขอบคุณและ ถ่ายภาพร่วมกัน	ภูริต ไศภณคณาภรณ์	

โครงสร้างเนื้อหา

โครงสร้างเนื้อหาของคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เกิดขึ้นระหว่างผลสรุปของการทำประชาคมและการทำสนทนากลุ่ม ซึ่งโครงสร้างเนื้อหาของการจัดอบรมจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมกันอบรมผ่านกิจกรรมทั้ง 6 กิจกรรมเพื่อมุ่งส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน คู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข เป็นความรู้และเป็นทั้งเทคนิค วิธีการทำเกษตรแบบใช้สารชีวภาพที่เริ่มจากกระบวนการผลิต

ตั้งแต่ต้นจนถึงการเก็บเกี่ยว ความรู้ในกิจกรรมนี้จะเป็นการเรียนรู้ ทดลองใช้ การขยายผลด้วยการเผยแพร่ความรู้ และการวิเคราะห์ปัญหาหาแนวทางร่วมกันของคนในชุมชน โดยนำความรู้จากวิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในแต่ละกิจกรรมโดยมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ

กิจกรรมสุขภาพ จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตรวจสอบสารเคมีตกค้างของคนในชุมชนและให้คนในชุมชนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ และกิจกรรมชุมชนหัวใจดีด้วยการกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ กิจกรรมส่งเสริมด้านสุขภาพนี้ เป็นความรู้จากไร่ นา ว่าด้วยเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ เพราะในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาผืนแผ่นดินที่ใช้ผลิตรายการเกษตรตายไป เพราะการใช้สารเคมีเป็นอย่างมากและต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน เกิดการสะสมของสารเคมีที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผลกระทบกลับมายังมนุษย์และคนในชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่สุดในการส่งเสริมด้านสุขภาพด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ การทำกิจกรรมด้านสุขภาพ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 เกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

1.1.1 จุลินทรีย์ TM คืออะไร สิ่งมีชีวิตเล็กๆ ที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น จุลินทรีย์มีอยู่ในธรรมชาติ ทั้งในน้ำในอากาศ และในดิน มีทั้งที่เป็นอันตรายต่อการทำให้เกิดโรคแก่พืช มนุษย์ สัตว์ และที่เป็นประโยชน์ในการสร้างปฏิชีวนะที่มีประโยชน์ในทางการแพทย์ สิ่งมีชีวิตต่างๆ อาศัยอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศน์ ระบบนิเวศน์ของจุลินทรีย์จะมีหลากหลาย ในที่นี้เราจะอบรมและศึกษาเรื่องของจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ต่อการเพาะปลูก และการเพาะเลี้ยงเพิ่มปริมาณโดยไม่ต้องเพิ่มต้นทุนทางการผลิต ที่สำคัญอย่างยิ่งจะเป็นการช่วยรักษาสุขภาพแวดล้อมและความยั่งยืนของระบบนิเวศน์ซึ่งจะส่งผลต่อการมีสุขภาพที่ดี

บทบาทตามธรรมชาติของจุลินทรีย์ คือ ผู้ย่อยสลาย โดยจุลินทรีย์ จะเป็นตัวการทำให้ทุกอย่างที่มาจากพืชและสัตว์ เน่าเปื่อย ผุพัง แผลกละเอียด จนไม่เหลือซาก กลายเป็นดินที่ยังคงมีธาตุอาหารที่คอยมีอยู่ก่อนการย่อยสลาย ธาตุอาหารนี้จะละลายในน้ำ และรากของพืชจะดูดกลับไปเลี้ยงต้นไม้ให้เจริญเติบโตงอกงาม จุลินทรีย์ มีศักยภาพในการย่อยสลายเศษซากพืชที่อยู่ในดินแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ แบคทีเรีย แอคติโนมัยซีส รา สาหร่าย และ โปรโตซัว

ในปัจจุบันวงการเกษตรเริ่มตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมีที่มีต่อสุขภาพของผู้ใช้ ผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งสิ่งแวดล้อม ตลอดจนต่อระบบนิเวศน์ต่างๆ เช่น ระบบนิเวศน์น้ำ ระบบ

นิเวศน์ดิน ระบบนิเวศน์เกษตร รวมไปถึงมลพิษในอากาศ ในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเกษตรมีการกำหนดมาตรการควบคุมปริมาณสารเคมีที่ปนเปื้อนอย่างเคร่งครัด

ในวงการเกษตรธุรกิจที่ปลูกพืชชนิดเดียว หรือที่เรียกกันว่า พืชเชิงเดี่ยว ได้แสวงหาวิธีการทดแทนสารเคมีที่เคยใช้อยู่ มีการศึกษาและทดลองใช้จุลินทรีย์ต่างๆ เนื่องจากขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญประกอบกับความจำกัดทางด้านเวลา และวิธีการผลิตในขั้นตอนแรก การนำจุลินทรีย์ไปเพาะเลี้ยง และผลิตในระบบธุรกิจอุตสาหกรรม มาใช้เป็นการนำเข้ามาจากนอกพื้นที่ นอก ระบบนิเวศน์เกษตรของตนเอง ทุกคนจึงสามารถทำได้แม้ว่าเกษตรกร หรือประชาชนไม่ได้มีความรู้สูงก็สามารถทำได้ อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ก็เป็นของพื้นบ้านหาได้ทุกครั้งเร็วอน วิธีใช้ไม่มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ปลอดภัยและราคาถูก

การนำจุลินทรีย์ไปเพาะเลี้ยง และผลิตในระบบธุรกิจอุตสาหกรรมมาใช้ในพื้นที่ การเกษตร หรือการนำจุลินทรีย์ต่างถิ่นไม่ว่าจะสายพันธุ์ใด มาใช้ในปริมาณมาก จะมีผลกระทบกับระบบจุลินทรีย์ในพื้นที่จะส่งผลทำให้ความหลากหลายของชีวภาพลดลง แม้ว่าจุลินทรีย์ที่นำเข้ามาจะเป็นประโยชน์แก่พืช สัตว์ และมนุษย์ก็ตาม การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นวิถีเดียวที่จะรักษาและเสริมความแข็งแกร่งให้กับสุขภาพของพืช สัตว์ คน นอกจากนี้การซื้อหรือการนำเข้าจุลินทรีย์จะส่งผลต่อรายจ่ายที่สูงและเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิต และเป็นการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศ เพราะฉะนั้นการเพาะเลี้ยงจุลินทรีย์ในพื้นที่จึงเป็นจุลินทรีย์ที่มีศักยภาพ และประโยชน์ที่สุด ซึ่งจะกล่าวต่อไปสำหรับการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM

ลักษณะทั่วไปของจุลินทรีย์ มีลักษณะดังนี้

1. จุลินทรีย์ของเหลวสีน้ำตาล กลิ่นหอม อมเปรี้ยว อมหวาน
2. เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่มีชีวิต และไม่สามารถใช้ร่วมกับสารเคมียาปฏิชีวนะ และยาฆ่าแมลง
3. จุลินทรีย์ไม่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช และแมลงที่เป็นประโยชน์
4. จุลินทรีย์ช่วยปรับสภาพความสมดุลของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม
5. เป็นกลุ่มจุลินทรีย์ ที่ทุกคนสามารถนำไปเพาะขาย เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

การเก็บรักษาจุลินทรีย์

1. จุลินทรีย์สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน หลายปี ในอุณหภูมิปกติ ไม่เกิน 45-50 องศาเซลเซียส โดยปิดฝาให้สนิทอย่างให้อากาศเข้า และอย่าเก็บในตู้เย็น
2. ทุกครั้งที่แบ่งจุลินทรีย์ไปใช้ต้องรีบปิดฝาให้สนิท

3. การนำจุลินทรีย์ไปขยายต่อควรใช้ภาชนะที่สะอาด และใช้ให้หมดภายในเวลาที่เหมาะสม

4. การเก็บไว้หลาย ๆ วัน โดยไม่มีการเคลื่อนไหวภาชนะจะมีฝ้าขาวเหนือผิวน้ำ นั่น คือ การทำงานของจุลินทรีย์ที่พักรง เมื่อเขย่าแล้วทิ้งไว้ชั่วขณะฝ้าขาวจะสลายตัวกลับไปอยู่ในจุลินทรีย์เหมือนเดิม

5. เมื่อนำไปขยายเชื้อในน้ำและในกากน้ำตาล จุลินทรีย์จะมีกลิ่นหอมและเป็นฟองขาวๆ ภายใน 2-3 วัน ถ้าไม่มีฟองดังกล่าวแสดงว่าการหมักขยายเชื้อไม่ได้ผล

6. จุลินทรีย์ ที่นำไปขยายเชื้อแล้วควรใช้ภายใน 7 วัน หลังจากนั้นแล้วควรป้องกันการเสื่อมคุณภาพของจุลินทรีย์ที่อาจจะเกิดจากความไม่สะอาดของน้ำ ภาชนะและสิ่งแปลกปลอมจากอากาศ เพราะจุลินทรีย์ส่วนใหญ่ไม่ต้องการอากาศ

7. ถ้าไม่สามารถใช้จุลินทรีย์ได้หมดใน 3 วัน ต้องปิดฝาให้สนิทด้วยพลาสติก เพื่อกันไม่ให้อากาศเข้า ก่อนใช้ทุกครั้งต้องตรวจดูก่อนว่ายังมีกลิ่นหอมเปรี้ยวอมหวาน และมีรสเปรี้ยวหรือไม่ ถ้ายังคงมีอยู่แสดงว่าจุลินทรีย์ยังมีสภาพที่ใช้ได้

ประโยชน์ของจุลินทรีย์โดยทั่วไป สามารถเกิดประโยชน์ได้หลายด้าน อาทิเช่น

1. ด้านการเกษตร

1.1 ช่วยปรับสภาพความเป็นกรด ต่างในดินและในน้ำ

1.2 ช่วยแก้ปัญหาจากแมลงศัตรูพืชและโรคระบาดต่างๆ

1.3 ช่วยปรับสภาพดินให้ร่วนซุย อุดม น้ำ และให้อากาศผ่านท่าเท

ได้อย่างเหมาะสม

1.4 ช่วยย่อยสลายอินทรีย์วัตถุให้เป็นอาหารแก่พืช พืชจะสามารถดูดซึมไปใช้ได้เลยโดยไม่ต้องใช้พลังงานมากเหมือนการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์

1.5 ช่วยสร้างฮอร์โมนพืชให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดีขึ้น

1.6 ช่วยให้ผลผลิตคงทน สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน มีประโยชน์ต่อการขนส่งทางไกล เช่น การขนส่งทั้งภายในและต่างประเทศ

2. ด้านการปศุสัตว์

2.1 ช่วยกำจัดกลิ่นเหม็นจากฟาร์มปศุสัตว์ ไก่ หมู โค กระบือ และสัตว์อื่นๆ ได้ภายใน 24-72 ชั่วโมง

2.2 ช่วยกำจัดน้ำเสียจากฟาร์มได้ภายใน 2-4 สัปดาห์

2.3 ช่วยป้องกันโรคคอกหาวห์ และโรคระบาดต่าง ๆ ในสัตว์แทนยาปฏิชีวนะและอื่นๆได้

2.4 ช่วยกำจัดแมลงวันด้วยการตัดวงจรชีวิตของหนอนแมลงวันไม่ให้ดักแด้เกิดเป็นตัวแมลงวันได้

2.5 ช่วยส่งเสริมสุขภาพสัตว์เลี้ยงทำให้สัตว์แข็งแรง มีความต้านทานโรค ส่งผลให้ผลผลิตสูง และอัตราการตายต่ำ

3. ด้านการประมง

3.1 ช่วยควบคุมคุณภาพน้ำในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำได้

3.2 ช่วยแก้ปัญหาโรคพยาธิในน้ำซึ่งเป็นอันตรายต่อ กุ้ง ปลา กบ หอย หรือสัตว์เลี้ยงได้

3.3 ช่วยรักษาโรคแผลต่างๆ ในกุ้ง ปลา กบ หอย หรือสัตว์เลี้ยงได้

3.4 ช่วยลดปริมาณซีแลนในบ่อ ช่วยให้เลนไม่เน่าเหม็น และสามารถนำเลนไปผสมหมักกับพืชต่างๆได้ดี

4. ด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 ช่วยบำบัดน้ำเสียจากวิธีการเกษตร การปศุสัตว์ การประกอบกิจการจากโรงงานอุตสาหกรรม ชุมชนและสถานประกอบการทั่วไป

4.2 ช่วยกำจัดกลิ่นเน่าเหม็นจากกองขยะ และกำจัดของเสียจากการปศุสัตว์ การประกอบกิจการจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน

4.3 ปรับสภาพของเสีย เช่น เศษอาหารจากครัวเรือน ให้เป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูก

4.4 เป็นการกำจัดขยะด้วยการย่อยสลายให้มีจำนวนลดน้อยลง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ คือ จุลินทรีย์ช่วยย่อยสลายซากพืช ซากสัตว์ ให้กลายเป็นสารอาหารแก่พืช จุลินทรีย์มีประสิทธิภาพสร้างความสมบูรณ์ให้ดิน เป็นประโยชน์ต่อพืช ทำให้ได้ผลผลิตที่ดี มีคุณภาพ จุลินทรีย์สามารถเกิดได้เองตามธรรมชาติ แต่สภาพการใช้สารเคมี การบุกทำลายป่าทำให้จุลินทรีย์ถูกทำลาย

1.1.2 การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM

ส่วนประกอบของการทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM ประกอบด้วย ดินที่มีจุลินทรีย์ ครึ่งกิโลกรัม แกลบดิบ 1 ปิบ ใบไม้ 1 ปิบ น้ำ 1 ปิบ รำละเอียด ครึ่งปิบ และลองปุ่น 1 ใบ

ถังพลาสติก 200 ลิตรมีฝาปิดสนิท 1 ลูก ถูกลงในลอน กว้าง 8 นิ้ว x ยาว 12 นิ้ว 1 ใบ กากน้ำตาล 15 ลิตร และน้ำสะอาด 185 ลิตร

วิธีทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM

นำเกลบดิบ ไปผึ่ง และดินจุลินทรีย์คลุกเคล้าให้เข้ากัน รดน้ำใส่ไว้ในลง ปลูก ใส่รำละเอียดคลุกเคล้าอีกครั้งให้เข้ากัน ใช้แกลบปิด/พลาสติกปิดไว้ ทุก 24 ชั่วโมงต้องกลับสิ่ง ที่ได้ผสมไว้เพื่อระบายความร้อนให้ หลังจากนั้นให้นำน้ำใส่ในถังพลาสติกจำนวน 185 ลิตร ใส่ กากน้ำตาล 15 ลิตรคนให้เข้ากัน ใส่ถุงในลอนบรรจุเชื้อจุลินทรีย์คนไปมา ปิดฝาให้สนิทระบาย อากาศอีกทุก 24 ชั่วโมง หมักไว้ 15 วัน เชื้อราขึ้นแสดงว่าพร้อมใช้งาน การทำหัวเชื้อจุลินทรีย์ TM สำเร็จผล

1.2 การกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ

กิจกรรมนี้ผู้จัดต้องการให้ผู้เข้าร่วมอบรมเข้าใจถึงการมีสติในการรับประทานอาหาร กิจกรรม

นี้ผู้วิจัยได้รวบรวมจากบทความกินอย่างไรให้สุขภาพดี เพราะอาหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อชีวิตเมื่อเทียบกับปัจจัยหลักอื่นๆด้วยกัน สมัยก่อนเราได้ทราบว่าการกินอาหารเป็นก็เพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด อาหารช่วยให้ร่างกายเราเจริญเติบโตสมบูรณ์ มีพลังกำลัง ในขณะที่เดียวกันถ้าเราไม่รู้จักรับเลือกกิน อาหารก็จะส่งโทษต่อร่างกายได้ การพัฒนาการของอาหารได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งรูปแบบ รสชาติ สี และกลิ่น ล้วนปรับปรุงให้เป็นที่ถูกใจต่อผู้บริโภคมากขึ้น ทั้งหมดก็เพื่อที่จะกระตุ้นกิเลสความอยากในการกิน และไม่ใช้การกินเพื่อยู่ออด เหมือนแต่ก่อน แต่เป็นการกินเพื่อความอร่อย ความอยาก การกินในปัจจุบันตอบสนองแทบทุก ความต้องการ หรือเรียกว่าเกินความต้องการ เพื่อให้กินให้ได้มาก ตลอดจนสะสมให้การกินได้ล่วงหน้า โดยเฉพาะอาหารจำพวกทานเล่น ขนมขบเคี้ยวได้เข้ามามีบทบาทมากกับชีวิตปัจจุบันที่เร่งรีบ ทำให้เรามักเกิดความอยากในรสชาติที่ถูกปรุงแต่งให้ต้องเรียกหาในครั้งต่อไป นอกจากนี้พฤติกรรมการกินในปัจจุบันเกิดจากความเคยชินในอิสระเสรี ผู้คนทุกวันนี้มักจะตามใจตัวเองในการกิน นี้ก็อยากกินอะไรก็ตามใจตัว แสงงามมากเกินการกินตามความจำเป็น โดยทั่วไปมักพบว่าเค้าพฤติกรรมการกินบ่อยครั้ง เราจะกินทุกอย่างที่ชอบ กินไม่ได้สัดส่วนของอาหาร กินครั้งหนึ่งมาก ๆ ถ้าถูกปาก และมักจะกินตลอดเวลาถ้ามีโอกาส เช่น นั่งดูโทรทัศน์ มีอะไรก็หยิบมาเคี้ยวกินไปเรื่อย คือการเพลิดเพลินในการกินอาหารที่ถูกปาก ผลตามมามี คือ การกินไม่ถูกหลักเกณฑ์ จะทำให้น้ำหนักเพิ่ม ต่อจากนั้นในอนาคต อาจมีโรคภัยไข้เจ็บตามมาอีกหลายอย่าง เช่น ไขมันสูง ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ เบาหวาน ปวดข้อ เป็นต้น หรือถ้าหากมีโรคประจำตัวอยู่ด้วยแล้ว จะทำให้การควบคุมโรคนั้น ๆ ยากขึ้นด้วย ในส่วนนี้เราจึงต้องการเตือนสติในการกิน

นอกจากนี้การออกกำลังกายส่งผลต่อสุขภาพการและสุขภาพใจ เพราะการออกกำลังกายหมายถึงกิจกรรมที่ที่กระทำแล้วทำให้ร่างกายมีสุขภาพที่ดี มีความฟิตแข็งแรง การออกกำลังกายจะทำให้กล้ามเนื้อ หัวใจและหลอดเลือดแข็งแรง ป้องกันโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง และโรคมะเร็ง กิจกรรมในส่วนนี้เป็นกิจกรรมที่ให้พยายามจัดสรรเวลาอย่างน้อยในการออกกำลังกายร่วมกัน เพราะ การออกกำลังกายไม่ได้หมายถึงการต้องไปแข่งขันกีฬากับผู้อื่น แต่การออกกำลังกายเป็นการแข่งขันกับตัวเองหลายคนก่อนจะออกกำลังกายมักจะอ้างเหตุผลของการไม่ออกกำลังกาย เช่น ไม่มีเวลา ไม่มีสถานที่ ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ปัญหาเกี่ยวกับอากาศ ทั้งหมดเป็นข้ออ้างที่จะไม่ออกกำลังกาย แต่ลืมไปว่าการออกกำลังกาย อาจจะทำให้ผลดีมากกว่าสิ่งที่เขาเสียไป เป็นที่น่าดีใจว่าการออกกำลังกายให้สุขภาพดีไม่ต้องใช้เวลามากมาย เพียงแค่วันละครึ่งชั่วโมงก็พอ และก็ไม่ต้องใช้พื้นที่หรือเครื่องมืออะไร มีเพียงพื้นที่ในการเดินก็พอแล้ว การออกกำลังกายจะทำให้รูปร่างดูดี กล้ามเนื้อแข็งแรง ป้องกันโรคหัวใจ ป้องกันโรคกระดูกพรุน ป้องกันโรคอ้วน การออกกำลังกายทำให้ร่างกายสดชื่น มีพลังที่จะทำงานและต่อสู้กับชีวิต นอกจากนี้ยังสามารถลดความเครียดได้ด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิธีการในการทำกิจกรรมกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอ

1. สำรวจดูตัวเองว่า เพิ่งได้กินอาหารไปก่อนหน้านี้แล้วบ้างหรือยัง

1.1 มีก่อนหน้านี้นี้เราทานอะไรไปบ้าง มีปริมาณ แป้ง น้ำตาล และใย

อาหารมากน้อยแค่ไหน

1.2 มีอดัดไปเราควรจะมีเพิ่มปริมาณผักผลไม้เล็กน้อยแค่ไหน

1.3 หมั่นระลึกถึงและทำการดื่มน้ำสะอาดในอุณหภูมิปกติสม่ำเสมอ

2. สำรวจอาหารดูว่า เป็นอาหารที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อร่างกายหรือไม่

2.1 ลดการบริโภค หวาน เค็ม เฝ็ด มันส์ จัด

2.2 เพิ่มการบริโภค ผัก ผลไม้พื้นบ้าน ในทุกมื้ออาหาร เช่น กัญชุน้ำหว่า

มะละกอมะเขือเทศ พักทอง ใบมะรุุม ใบชะพลู เป็นต้น

3. จัดระบบการบริโภคอาหารแบบยืดหยุ่น ไม่จำเป็นต้องกินอาหาร ในปริมาณเท่ากันทุกมื้อ ทุกวัน รู้จักปริมาณการกิน กินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และ กินอย่างมีสติตามหลักมือเข้ากินอย่างราชา มือเที่ยงกินแบบปฤชุน มือเย็นกินอย่างคนระมัดระวังตัว

4. จัดสรรเวลาในการออกกำลังกาย

4.1 เปิดใจและเลิกหาข้ออ้างในการออกกำลังกาย เพราะให้คำนึงถึง

ผลประโยชน์ของการออกกำลังกาย

4.2 กำหนดกิจกรรมการออกกำลังกายในแต่ละวันหรือสัปดาห์ ไม่ว่าจะเป็นเวลาเช้าหรือเย็น เช่น การพาสุนัขที่เลี้ยงไปเดินเล่น การฝึกกำหนดลมหายใจในขณะที่เดินออกกำลังกาย การผ่อนคลาย วางความกังวลออกไปขณะออกกำลังกาย กิจกรรมการออกกำลังกายขอเพียงแค่สัปดาห์ละ 1-3 วันต่อสัปดาห์

4.3 ประเมินผลและสำรวจร่างกายของเราเองว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่

4.4 เริ่มชักชวนคนรอบตัวเข้าร่วมการออกกำลังกายร่วมกัน

กิจกรรมการที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมสิ่งแวดล้อมชุมชน ด้วยการใช้นุญอินทรีย์ชีวภาพ แทนการใช้ปุ๋ยสารเคมี และการผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปุ๋วจุลินทรีย์ชีวภาพ

ส่วนผสม มูลสัตว์ 1 ส่วน แกลบดิน 1 ส่วน รำละเอียด 1 ส่วน น้ำ 10 ลิตร
กากน้ำตาล 20 ซีซี และจุลินทรีย์ TM 20 ซีซี

วิธีการทำปุ๋วจุลินทรีย์ชีวภาพ นำมูลสัตว์เทกองเป็นยอดแหลม เททับด้วยแกลบดิบ คลุกเคล้าให้เข้ากัน หลังจากนั้นผสมน้ำและกากน้ำตาล และนำจุลินทรีย์ TM ใส่ลงบนกองดังกล่าวที่ได้ทำไว้และคลุกเคล้าให้ขึ้นกึ่งหนึ่ง และพร้อมนำรำละเอียดคลุกเคล้าต่อไปให้เข้ากันอีกครั้ง และให้นำไปเก็บไว้ในที่ร่ม โดยการใส่กระสอบเก็บในที่ร่ม

ประโยชน์ของการทำปุ๋ยมักจุลินทรีย์ชีวภาพนั้น เป็นการปรับโครงสร้างดินให้ร่วนซุย มีช่องระบายอากาศและน้ำ รวมถึงการปรับสภาพความเป็นกรด ด่างของดินให้เป็นกลาง และมีแร่ธาตุครบ

2.2 การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ สามารถผลิตได้จากซากสัตว์ที่หลายหลาก ในการผลิตยาฆ่าแมลงส่วนนี้มีหลายอย่าง อาทิเช่น ฮอริโมนรกหมู ฮอริโมนเฉพาะส่วน TM ฮอริโมนผลไม้ และการทำหัวเชื้อขับไล่แมลงสูตรน้ำส้มควันไม้

2.2.1 ฮอริโมนรกหมู

ส่วนผสม รกหมูคลอดใหม่ ๆ 1 รก น้ำ 10 ลิตร กากน้ำตาล 500 ซีซี
จุลินทรีย์ TM 500 ซีซี ถังที่ปิดฝาได้ 1 ใบ

วิธีการทำ เริ่มด้วยการนำรกหมูใส่กระสอบบางๆ มัดปากกระสอบ ใส่ในถังและใส่ส่วนผสมที่เตรียมไว้คนให้เข้ากัน ปิดฝาทิ้งให้แน่น หมักไว้ 15-30 วัน

การนำไปใช้ อัตราการใช้ 1 ช้อนน้ำ 5 ลิตร

ประโยชน์ของการนำไปใช้ ช่วยให้การเร่งเจริญเติบโตให้ ลูกผลผลิตตก ขึ้น ใช้ได้ทั้งน้ำข้าว พืช ผัก ผลไม้ (หมายเหตุ หากไม่สามารถหามาหามาได้ ให้ใช้หัวปลา ขี้ปลา หรือ ไข่ปลา ซากสัตว์แทนได้)

2.2.2 ฮอริโมนเฉพาะส่วน TM

ส่วนประกอบ มันสำปะหลัง 2 กิโลกรัม หัวไข่เต่า 2 กิโลกรัม ฟักทอง 2 กิโลกรัม หัวเชื้อจุลินทรีย์ TM 100 ซีซี กากน้ำตาล 1000 ซีซี มูลสัตว์แห้ง 1 กิโลกรัม น้ำสะอาด 10 ลิตร ถังพลาสติกปิดฝาได้ 1 ใบ

วิธีการทำ นำน้ำสะอาดใส่ถังพลาสติก เต็มจุลินทรีย์ TM และใส่ กากน้ำตาล คนให้ละลายเข้าหากัน หลังจากนั้นนำมันสำปะหลัง หัวไข่เต่า ฟักทอง สับอย่าง ละเอียด ใส่ลงถัง พร้อมมูลสัตว์แห้ง ปิดถังหมักไว้ 8-10 วัน พยายามเปิดระบายอากาศทุกๆ 2 วัน จึงกรองน้ำฮอริโมนไปใช้ได้

หมายเหตุหากไม่สามารถหามูลสัตว์แห้งได้ สามารถใช้มูลหมู ไก่ ควาย วัว ค้างคาวแทนได้

2.2.3 ฮอริโมนผลไม้

ส่วนประกอบ ฟักทอง 2 กิโลกรัม มะละกอ 2 กิโลกรัม กล้วย 2 กิโลกรัม หัวเชื้อจุลินทรีย์ TM 40 ซีซี กากน้ำตาล 40 ซีซี น้ำสะอาดเล็กน้อย ถังพลาสติกปิดฝาได้ 1 ใบ

วิธีการทำ นำน้ำสะอาดใส่ถังพลาสติก เต็มจุลินทรีย์ TM และใส่ กากน้ำตาล คนให้ละลายเข้าหากัน หลังจากนั้นนำฟักทอง มะละกอ กล้วย สับอย่างละเอียด ใส่ลง ถัง ปิดถังหมักไว้ 8-10 วัน พยายามเปิดระบายอากาศทุกๆ 2 วัน จึงกรองน้ำฮอริโมนไปใช้ได้

วิธีการนำไปใช้ อัตรา 1 ช้อนแกงต่อน้ำ 5 ลิตร

2.2.4 การทำหัวเชื้อขี้ปลาแมลงจากน้ำส้มควันไม้

หมายเหตุ กิจกรรมที่ 1 และกิจกรรมที่ 2 จะดำเนินการอบรมควบคู่กันเพราะเป็นกิจกรรม ที่มีความสอดคล้องร่วมกัน ทั้งนี้เพราะได้รับข้อแนะนำจากการทำสนทนากลุ่ม

กิจกรรมการที่ 3 ด้านการศึกษา

กิจกรรมการจัดครูอาสาสมัครมาติวหนังสือแก่เด็กในชุมชนและเพิ่มวิชาลดภาระเห็นแก่ตัว กันในชุมชน และกิจกรรมการสอนวิชา “วิถีชุมชน” ผ่านผ่าน “วัฒนธรรมท้องถิ่น” เป็นกิจกรรมที่ สรรหาและชักชวนผู้มีใจอาสาทุกเพศทุกวัย และผู้มีจิตอาสาในชุมชน ช่วยกันคืนความรู้ปลูกความ ดีแล้วความสุขจะพลิบานในชุมชน ผ่านการใช้ความรู้จากวิถีชุมชนหรือจากปราชญ์ชาวบ้าน เป็น กิจกรรมที่จะจัดขึ้นในทุกเช้าวันเสาร์หรือวันอาทิตย์สอนหนังสือ ให้ความรู้ เพิ่มทักษะ วิถีชุมชน ส่งเสริมคุณธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับเด็กๆในชุมชน และร่วมทำกิจกรรมด้านการศึกษา

เพื่อชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและส่งผลกระทบต่อความสุขของคนในชุมชน โดยกิจกรรมนี้จะเป็นการไปขอความร่วมมือและพื้นที่ในชุมชนเพื่อให้ครูอาสาสมัครมาสอนหนังสือให้กับเด็กๆ ในชุมชน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา โดยวิชาที่สอนจะประกอบด้วย วิชาพื้นฐาน อาทิเช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย ศิลปะ การบ้าน อื่นๆ และวิชาวิถีชุมชนที่เป็นวิชาที่มีสาระประโยชน์ อาทิเช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน การลดความเห็นแก่ตัวกันในชุมชน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ท้องถิ่นมาเล่าถึงวิถีการดำรงชีวิตในสมัยก่อน วิชาความรู้ที่ใช้ประกอบอาชีพ ความเป็นมาและความเป็นไปของวิถีของคนในชุมชนสมัยก่อน เป็นต้น

3.1 จัดสร้างครูอาสาสมัครขึ้นในชุมชน

3.1.1 เริ่มสรรหาครูอาสาสมัครในชุมชน ทำการสรรหาหรือเปิดรับครูอาสาสมัคร จิตอาสาขึ้นมาในชุมชน เพื่อนำไปสอนให้คนเด็กในชุมชน

3.1.2 การเชื้อเชิญครูอาสาสมัครในชุมชน เมื่อทราบว่าครูอาสาท่านใดมีความสามารถและมีเวลาที่จะสละให้กับเด็กในชุมชน ก็จะทำการติดต่อเชื้อชวน

3.1.3 กำหนดพื้นที่และเวลาในการสอนหนังสือแก่เด็กในชุมชน กำหนดสถานที่โดยผ่านการขอความอนุเคราะห์สถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกจากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือศาลาประชาคม

3.1.4 อบรมและสรรหาครูอาสาสมัครเพิ่มขึ้น เมื่อได้ครูอาสาแล้วก็ทำการอบรมครูอาสาเพิ่ม ผ่านการเป็นครูอาสาฝึกหัดที่เข้าไปทำกิจกรรมการสอนร่วมกัน

3.1.5 จัดเผยแพร่พื้นที่โครงการครูอาสาสมัครในชุมชน การเผยแพร่นี้จะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนี้เกิดขึ้นและได้รับความนิยม ก็จะทำการเพิ่มขึ้นในชุมชนอื่นต่อไป

3.2 การสอนวิถีชุมชน ผสานผ่าน วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากการกำหนดวิถีชุมชนเกิดขึ้นจากการทราบว่าปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเรามีความสามารถและเป็นที่ยอมรับในด้านใด ก็จัดการทำการสรุปและทำเป็นวิชาการสอน ซึ่งเป็นวิชาที่มีสาระประโยชน์ อาทิเช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน การลดความเห็นแก่ตัวกันในชุมชน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ท้องถิ่นมาเล่าถึงวิถีการดำรงชีวิตในสมัยก่อน วิชาความรู้ที่ใช้ประกอบอาชีพ ความเป็นมาและความเป็นไปของวิถีของคนในชุมชนสมัยก่อน ตัวอย่างของวิถีชุมชนในอดีต ปราชญ์ก็จะทำการเล่าว่าชีวิตของคนเราแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างในการดำเนินชีวิต บางคนมีการดำเนินชีวิตเพราะตัวเอง บางคนดำรงชีวิตเพื่อคนอื่น บางคนดำรงชีวิตเพื่อสังคม คนทุกคนต่างต้องทำทุกอย่างเพื่อให้เราได้รับความสุข แต่ความสุขของคนส่วนใหญ่ต้องแลงมาจากน้ำพักน้ำแรง ยิ่งในภาวะปัจจุบันปัญหาความยากและการดิ้นรนในการดำรงชีพ เพื่อให้ได้รับความสุขเราต้องเรียนรู้จากวิถีของคนในชุมชนเราเอง ต้องเรียนรู้ว่าเค้าดำรงชีวิตผ่านมาได้อย่างไร

การเรียนรู้ผ่านมุมมองหนึ่งของคนในชุมชน เป็นการที่อาศัยแบบพึ่งพาธรรมชาติและมีความสุขโดยที่ไม่ต้องแข่งขันไม่จำเป็นต้องต่อสู้เพื่อแสวงหาความสุขในค่านิยมแต่เป็นเพียงความสุขที่เกิดจากความรักความผูกพันของกันและกันของคนในชุมชน จนไปถึงการจัดการทำการสอนกับคนในชุมชนและทำการเผยแพร่ต่อไป

3.2.1 กำหนดวิชาวิถีชุมชน กำหนดวิชาที่จะสอน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตามภารกิจเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ เช่น อาทิเช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน การลดความเห็นแก่ตัวกันในชุมชน การนำภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ท้องถิ่นมาเล่าถึงวิถีการดำรงชีวิตในสมัยก่อน วิชาความรู้ที่ใช้ประกอบอาชีพ ความเป็นมาและความเป็นไปของวิถีของคนในชุมชนสมัยก่อน

3.2.2 การเชื้อเชิญและติดต่อขอความรู้วิถีชุมชนจากปราชญ์ท้องถิ่น การเชื้อเชิญติดต่อขอความรู้สามารถใช้วิธีการสลับเปลี่ยนกันความต้องการของเด็กหรือผู้ใหญ่ในชุมชนที่ต้องการและเรียนรู้อย่างจริงจัง

3.2.3 กำหนดพื้นที่และอบรมวิถีชุมชน กำหนดสถานที่โดยผ่านการขอความอนุเคราะห์สถานที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกจากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือศาลาประชาคม

3.2.4 จัดเผยแพร่พื้นที่โครงการวิถีชุมชนเพิ่ม การเผยแพร่นี้จะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนี้เกิดขึ้นและได้รับความนิยม ก็จะทำการเพิ่มขึ้นในชุมชนอื่นต่อไป

กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว

กิจกรรมด้านครอบครัว เป็นกิจกรรมสร้างครอบครัวอบอุ่นโดยให้พ่อแม่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกัน (ด้วยการให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในทุกการเรียนรู้ เน้นปลูกฝัง ผ่านกิจกรรมธนาคารความดี และ ทำให้อู อยู่ให้เห็น) มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่พ่อแม่ปลูกฝังให้ลูกได้สร้างความคิดขึ้นโดยผ่านการบันทึกสมุดบันทึกธนาคารความดี เพราะเป็นการพัฒนาให้ลูกมีคุณภาพทั้งทางความคิดก่อนแล้วจึงไปพัฒนาด้านความรู้ให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่ดีต่อไป พ่อแม่ผู้สอนสามารถทำได้โดยง่ายคือการนำความรู้ที่ตนสั่งสมมาถ่ายทอดกับลูกให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อแท้ แต่การพัฒนาในกิจกรรมนี้ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือที่ใกล้ชิดของคนในครอบครัว เพื่อสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงด้วยการใช้การตรวจด้วยสมุดบันทึกธนาคารความดี ด้วยการเพิ่มหรือลดคะแนนความดีจากพ่อแม่ ตลอดจนสะสมคะแนนความดีของลูกในครอบครัว เพราะกิจกรรมนี้เป็นการเริ่มต้นโดยนำความคิดของพระอาจารย์สุจินต์ กัลยาณธรรม วัดศรีเมืองมูล ที่ว่า “การทำให้อูความดีที่มีอยู่ในตัวของทุกคน ซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม จับต้องได้ ใช้ได้ กินได้ และมีจุดหมาย

สูงสุดอยู่ที่ทุกคนกลับมาทำความดีเพื่อความดี ทำความดีเพื่อความดีที่เกิดจากใจที่เป็นสุขตามแนวทางแห่งพุทธศาสนา ซึ่งก็คือนามธรรมอีกครั้งหนึ่ง" ซึ่งความดีในที่นี้ผู้จัดอบรมไม่ต้องการที่จะกระตุ้นให้เกิดการร่วมกันทำความดีของคนในครอบครัวขึ้น โดยไม่มีจุดประสงค์ในการทำความดีเพื่อหวังผลประโยชน์แต่ต้องการทำความดีเพราะต้องการทำความดีเท่านั้น

ขั้นตอนของจัดกิจกรรมธนาคารความดี

1. อธิบายถึงรายละเอียดการทำกิจกรรมธนาคารความดี

2. บอกถึงความหมายและประโยชน์ของการทำความดี

2.1 ความดีคืออะไร ความดีคือสิ่งที่ทำแล้วเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

2.2 ความดีมีจริงหรือไม่ เราคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เราเชื่อเรื่องกรรม ว่าการทำความดีย่อมได้ดี การทำความดีไม่ใช่เป็นการทำเพื่อมุ่งหวังผลให้ตัวเอง แต่เป็นการทำเพื่อให้ตัวเองได้รับรู้ว่าการทำความดีจะเกิดผลอย่างไรกับตัวเอง

2.3 ทำดีแล้วได้อะไร" การทำความดีนั้นได้สิ่งแรกก็คือตัวเราได้ทำความดีจะมีจิตใจผ่องใส พอทำแล้วก็จะเกิดความสบายใจและการได้ทำจะส่งผลให้ตัวเองและผู้อื่น

2.4 รหัสความดี ประกอบด้วย รหัสความดีที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ รหัสความดีที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ รหัสความดีที่ 3 เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ในที่นี้สำหรับลูกคือการไม่แย่งชิงของรักจากผู้อื่น เช่น ไม่ขโมยและเอาเปรียบของของพี่น้องและคนในครอบครัว) รหัสความดีที่ 4 เว้นจากการพูดปด รหัสความดีที่ 5 เว้นจากการเสพสิ่งมีเงินเมา รหัสความดีที่ 6 ทำการบ้านครบตามกำหนด รหัสความดีที่ 7 ช่วยเหลือผู้อื่น รหัสความดีที่ 8 การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน รหัสความดีที่ 9 การออมเงิน ประหยัดใช้จ่าย รหัสความดีที่ 10 ใช้เวลาว่างหลังจากอ่านหนังสือทำงานอดิเรกร่วมกับครอบครัว

3. ทำการตกลงร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูกในส่วนของระยะเวลาและการรับผลประโยชน์ในการทำความดี

3.1 การฝากความดี ลูกและพ่อแม่สามารถฝากความดีได้ทั้งแบบสัจจะและแบบสะสม การฝากแบบสัจจะคือการตั้งสัจจะบอกกับพ่อแม่ว่าจะทำอะไรบ้างตามรหัสที่ได้ตกลงไว้ ซึ่งการฝากแบบสัจจะจะมีผลคะแนน 10 คะแนน เพราะเป็นการกล่าวแสดงความตั้งใจเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้ความรับผิดชอบ ส่วนการฝากแบบสะสมคือการทำความดีโดยไม่ต้องกล่าวสัจจะซึ่งการฝากแบบสะสมจะได้ผลคะแนน 5 คะแนน

3.2 การถอนความดี ลูกที่ต้องการถอนความดีต้องมีความดี สะสมอย่างน้อย 100 ความดี ถึงจะถอนความดีได้ แต่ต้องเหลือคะแนนความดีไว้ในบัญชีอย่างน้อย 50 ความ

ดี และการถนอมความดี มีขึ้นเพื่อนำไปแลกกับสิ่งของได้ตกลงไว้กับพ่อแม่ หากต้องการสิ่งใดก็จะต้องมีความดีเพียงพอกับสิ่งของที่ได้ตกลงไว้

4. การสะสมและการบันทึกความดี จะทำการสะสมและบันทึกความดีจะเกิดขึ้น ทุกครั้งที่มีการสะสมความดีในทุกวัน โดยพ่อแม่เป็นคนกำหนดเวลาคร่าวๆว่าจะมีการสะสมความดีในช่วงเวลาใด

5. ตรวจสอบคะแนนเมื่อถึงกำหนดครบตามข้อตกลง หากทำการตรวจสอบตามข้อตกลงแล้วสามารถทำความดีตามข้อตกลง

5.1 เกณฑ์ความดีสะสม 150 ความดี แปลว่า มีความดีสะสมเป็นที่น่าพอใจ

5.2 เกณฑ์ความดีสะสม 200 ความดี แปลว่า มีความดีสะสมดี

5.3 เกณฑ์ความดีสะสม 250 ความดี แปลว่า มีความดีสะสมดีเยี่ยม

4.2 ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นกิจกรรมที่ผู้จัดอบรมพัฒนามาจากหนังสือ ชีวิตกับครอบครัว ของวศิน อินทสระ กิจกรรมนี้เป็นการอบรมฝึกฝนคนในครอบครัว ต่อจากกิจกรรมธนาคารความดีข้างต้นในส่วนของกรสะสมความดีจากการสะสมแบบสัจจะ เพราะคำพูดเป็นสิ่งสำคัญ โดยกิจกรรมนี้จะเน้นไปที่การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ พ่อแม่จะทำให้ดูและเป็นอยู่ให้เห็นแก่ลูก การเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นการสื่อสารและการถ่ายทอดซึ่งกันและกัน บางทีลูกๆ เขาก็เป็นตัวอย่างกับผู้ใหญ่ได้ พ่อแม่ที่ดีมีวาจาดี มีมารยาทดี มีคำพูดดี มีสำนึกดี มีความรู้สึกดี มีจิตสำนึกดี พ่อแม่ก็จะเป็นตัวอย่างให้กับลูกได้ ในทางกลับกันลูกก็สามารถสะท้อนบางอย่างให้แก่พ่อแม่ได้ เพราะว่าบางพ่อแม่ก็มีสภาวะเครียดจากการเร่งรีบจึงทำให้พูดอะไรด้วยความเร่งร้อน แต่ลูกเขาจับได้ อย่างนี้เองทำให้พ่อแม่ก็ควรระมัดระวัง การทำให้ดู อยู่ให้เห็นจึงเป็นหนึ่งในคำสอนที่ปลูกฝังให้ลูกได้เห็นอย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมอะไรต่างๆ ของพ่อแม่ที่เป็นผู้ใหญ่จะเป็นคำสอนไป ลูกอยู่ตลอดเวลา ปลูกฝังมักจะมองและจำเวลาพ่อแม่คุยกัน หรือมีกิจกรรมกระทำต่อกัน ลูกส่วนใหญ่จะคิดว่าพ่อแม่ทำได้เป็นเรื่องที่ดี ลูกก็จะคิดว่าเป็นการสอนเขาไปในตัว การทำให้ดู อยู่ให้เห็นจึงเป็นการซึมซับและถ่ายทอดพฤติกรรมเหล่านั้นไว้ในตัวลูก เพราะฉะนั้นเวลาพ่อแม่คุยกันหรือมีกิจกรรมกระทำร่วมกัน ก็สมควรระมัดระวังเรื่องอะไรที่ไม่อยากให้เห็น ก็ไม่ควรจะกระทำในเวลาที่ถูกอยู่ด้วย เพราะลูกบางครั้งยังไม่มีความคิดในเชิงวิเคราะห์ที่จะแยกแยะและกลั่นกรองการกระทำได้ และจะเข้าใจว่านั่นคือคำสอนที่พ่อแม่ให้เขา เพราะฉะนั้นพวกเราในฐานะผู้ใหญ่ควรจะต้องสังเกตดูว่า เราก็ต้องการให้ลูกเราเป็นอย่างไร อย่างในปัจจุบันพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาเลี้ยงดูลูก ก็มักจะปล่อยให้ลูกอยู่กับลูกจ้างหรือไปสถานรับเลี้ยงเด็ก จึงทำให้นิสัยการอบรมลูกเป็นไป

ตามบุคคลที่อยู่ด้วย กิจกรรมนี้จะเป็นกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือและการใส่ใจดูแลของคนในครอบครัว

กิจกรรมการที่ 5 ด้านธรรมาภิบาล

กิจกรรมด้านธรรมาภิบาลในที่นี้จะเน้นไปที่ระดับสังคมอันดับแรกคือ สังคมในครอบครัว คำว่า ธรรมาภิบาล ตามความหมายของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 มาตรา 3/1 หมายความว่า การดูแลปกครองโดยใช้ธรรมะเป็นเครื่องช่วยในด้านการบริหารจัดการ หรือธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพราะฉะนั้นในที่นี้ ธรรมาภิบาลในครอบครัว กิจกรรม จึงหมายถึง การมีส่วนร่วมและการมีความรับผิดชอบต่อกันเองในครอบครัว พ่อแม่ก็รู้บทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ ลูกก็รู้บทบาทหน้าที่ของตัวเอง การทำให้คนรู้จักหน้าที่และบทบาทของตนเอง การจัดกิจกรรมนี้ มีรายละเอียดดังนี้

5.1 ธรรมาภิบาลในครอบครัว

วิธีการดำเนินกิจกรรมธรรมาภิบาลในครอบครัว

5.1.1 ทำความเข้าใจกับความหมายของธรรมาภิบาลในครอบครัว โดยเน้นไปที่ การมีส่วนร่วม การรับผิดชอบกันเองในครอบครัว โดยที่ให้พ่อแม่รู้บทบาทและหน้าที่ของการเป็นพ่อแม่ ลูกก็รู้บทบาทและหน้าที่ของการเป็นลูก เมื่อรู้บทบาทและหน้าที่แล้วก็ทำการตกลงร่วมกัน เช่น ลูกมีหน้าที่ตั้งใจเรียน กตัญญูต่อพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่รับผิดชอบงานในบ้าน พ่อแม่ต้องใส่ใจให้เวลากับลูก พ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีของลูก เป็นต้น

5.1.2 ธรรมาภิบาลในครอบครัวเป็นเรื่องง่ายที่เริ่มต้นได้ทันที การเริ่มต้นการสร้างธรรมาภิบาลในครอบครัวนั้นเป็นเรื่องที่เริ่มต้นได้ทันทีและเริ่มต้นไม่ยาก โดยผู้เป็นพ่อแม่ต้องมองเห็นประโยชน์และความสำคัญของการมีธรรมาภิบาลกันในครอบครัว กันในตัวลูก เพราะการทำกิจกรรมนี้จะส่งผลต่อลูกในระยะยาว การทำกิจกรรมนี้เป็นการปลูกฝังและสั่งสมให้ลูกได้เรียนรู้บทบาทของสังคมในระดับครอบครัว เพื่อวันข้างหน้าเค้าจะได้พร้อมรับมือกับบทบาทสังคมในระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย การทำงาน และสังคมในภายนอกหน้า

5.1.3 การเริ่มต้นทำธรรมาภิบาลในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เมื่อมีการอธิบายและทำความเข้าใจความหมายของธรรมาภิบาลในครอบครัว พ่อแม่ก็จะทำการเริ่มต้นทำให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำในระดับมาก ขอเพียงแค่ให้ทำสม่ำเสมอในระดับน้อยก็พอ ซึ่งการเริ่มต้นทำนี้ให้ทำการตกลงกันว่าจะทำกันในเรื่องใดบ้างและจะทำในระยะเวลาเท่าใด

5.1.4 การสะท้อนธรรมาภิบาลของคนในครอบครัวต่อชุมชน เมื่อได้มีการสร้างธรรมาภิบาลกันแล้วในครอบครัว เราก็ควรที่จะนำธรรมาภิบาลส่วนนี้ไปสู่คนในหมู่บ้าน ตำบล ตลอดจนชุมชนเพื่อให้เกิดความสุขยิ่งขึ้นต่อคนในสังคมต่อไป

5.2 การใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต

วิธีการดำเนินกิจกรรมหลักธรรมในการดำเนินชีวิต หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน มีหลายหลักธรรมในที่นี้ ขออบรมในหลักธรรม 3 เรื่อง คือ เรื่องที่ 1 ธรรมะเพื่อตน ที่ควรใช้คือ “อตฺตาทิ อตฺตโนนาโถ” ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เรื่องที่ 2 ธรรมะเพื่อส่วนรวม ด้วยการให้หลัก “พรหมวิหาร 4” ประกอบด้วย เมตตา -คือ รัก ปราบปรามให้ ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา คือ สงสาร อยากให้เขาพ้นทุกข์ มุทิตา คือ มีความยินดี เมื่อเห็นเขามี สุข และ อุเบกขา คือ วางใจเป็นกลาง มีความยุติธรรม และเรื่องที่ 3 ธรรมะเพื่อการอยู่ร่วมกัน ด้วยการให้หลัก “สังคหวัตถุ 4” ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ เชื้อเพื่อ เผื่อแผ่ ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน อตฺถจริยา คือ การบำเพ็ญ ตนเป็นประโยชน์ และ สมานัตตา คือ การปฏิบัติเสมอต้นเสมอปลาย

5.1.1 ทำความเข้าใจกับความหมายของหลักธรรมในการดำเนินชีวิต นำหลักธรรมต่างๆที่ได้กำหนดไว้มาศึกษาและยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ทราบถึงผลประโยชน์และข้อดีในการลงมือปฏิบัติ

5.1.2 หลักธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องปกติที่เริ่มต้นได้ทันที ทำการเปิดใจและเลือกดูว่าหลักธรรมไหนเหมาะสมและสามารถทำได้ง่ายกับตนเอง

5.1.3 การเริ่มต้นใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เมื่อได้ทำตามหลักธรรมแล้ว ก็เริ่มทำการลองทำดูแล้วสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและทำการพัฒนาต่อไปจนเกิดเป็นอุปนิสัยของตนเอง

5.1.4 การสะท้อนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตต่อชุมชน หลังจากได้ปฏิบัติและทราบถึงคุณค่า ประโยชน์ ข้อดีของการมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตก็ให้นำหลักธรรมต่างๆเหล่านี้ไปสู่บุคคลรอบข้างตลอดจนนำไปสู่บุคคล องค์กร และชุมชนให้ชุมชนอยู่อย่างมีความสุข

หมายเหตุ กิจกรรมที่ 4 และกิจกรรมที่ 5 จะดำเนินการอบรมควบคู่กันเพราะเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องร่วมกัน ทั้งนี้เพราะได้รับข้อเสนอแนะจากการทำสนทนากลุ่ม

กิจกรรมการที่ 6 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

กิจกรรมด้านความเข้มแข็งของชุมชน การจัดโซนนิ่งชุมชนและสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกันตามวิถีของคนในชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากความร่วมมือกันของคนในชุมชน ความร่วมมือจำเป็นต้องมีการกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นจากการจากความเต็มใจและความร่วมมือของคนในชุมชน กิจกรรมที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของคนในชุมชนนอกจากจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือแล้ว จำเป็นต้องมีการทำข้อตกลงเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ต่อเนื่องถึงจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งได้ กิจกรรมในด้านความเข้มแข็งของชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

วิธีการทำกิจกรรมด้านความเข้มแข็งของคนในชุมชน

6.1 การจัดโซนนิ่งชุมชน

การจัดโซนนิ่งชุมชน คือ กิจกรรมในการสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทางผู้จัดจะดำเนินการจัดสร้างโซนนิ่งชุมชนขึ้นมา กิจกรรมในด้านนี้มีขึ้นเพื่อต้องการเสนอว่าพื้นที่ใดบ้างที่ควรมีการกำหนดและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของคนในชุมชน ซึ่งจัดโซนนิ่งจะมีการจัดในด้านใดบ้างย่อมขึ้นกับความต้องการของคนในแต่ละชุมชน ในที่นี้ขอเสนอพื้นที่หรือโซนนิ่งชุมชน การกำหนดพื้นที่ในการเรียนรู้มีเพื่อที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันเองของคนในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นความร่วมมือด้วยการสั่งการหรือการขอรับรองให้ร่วมมือจากภาครัฐ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1.1 พื้นที่แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ พื้นที่แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเป็นศาลาประชาคม หอประชุมตำบล แต่เป็นพื้นที่ใดๆก็ได้ที่เป็นพื้นที่ของคนในชุมชนที่ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่น ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ลานกิจกรรมเรียนรู้ เป็นต้น

6.1.2 พื้นที่แลกเปลี่ยนด้านการเสริมสร้างรายได้ พื้นที่ในการส่งเสริมรายได้เกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีอาชีพของตนเองและเป็นที่รู้จักกัน ซึ่งพื้นที่ในส่วนนี้ต้องการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนกันเพื่อให้เกิดเป็นสินค้าประจำชุมชน ประจำท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างอำนาจในการต่อรองและขยายโอกาสในการจัดจำหน่ายสินค้า

6.1.3 พื้นที่แลกเปลี่ยนด้านความปลอดภัยและการรักษาสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตของชุมชนเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วนที่คนในชุมชนต้องร่วมมือกันส่งเสริมและป้องกัน เราไม่สามารถรอคอยหน่วยงานจากภาครัฐได้ โดยเฉพาะเรื่องการรักษาพื้นที่สิ่งแวดล้อมจากนายทุนและระบบอุตสาหกรรม พื้นที่นี้เป็นเสมือนกระบอกเสียงของคนในชุมชนที่จะนำร้องให้ภาครัฐได้รับรู้และเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ในส่วนนี้ ทำยสุดพื้นที่นี้จะส่งผลต่อการเพิ่มความมั่นคงและยั่งยืนของคนในชุมชน

6.2 การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน

6.2.1 หาพื้นที่ในการมีส่วนร่วมกันสร้างกติกาท้องถิ่น ในชุมชนทั่วไปจะมี ศาลาประชาคม หรือพื้นที่แลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของชุมชน พื้นที่ในส่วนนี้จำเป็นต้องผู้นำหรือแกนนำในการสร้างความร่วมมือ เมื่อทราบว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ในการสร้างความร่วมมือกัน ในชุมชน ก็จะทำ การประสานและติดต่อแกนนำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอความร่วมมือกัน

6.2.2 เริ่มกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นเสมือน เป็นกติกาข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชน ข้อตกลงนี้สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับการยอมรับและการเสนอแนะของเสียงส่วนรวม การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อเปิด พื้นที่ของการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน ข้อตกลงล้นยอมได้รับความพึงพอใจจากทุกฝ่าย

6.2.3 ทำตามข้อตกลงที่ได้ตกลงไว้ เมื่อได้กำหนดเรื่องหรือวาระข้อตกลง ร่วมกัน ก็จะทำกรกระทำตามข้อตกลงที่ได้ให้กันไว้

6.2.4 ระบุผลในการตกลงร่วมกัน ข้อตกลงยอมต้องแสดงเจตจำนงค์และ ผลประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากผลประโยชน์เกิดขึ้นมาอย่างแท้จริงถึงจะทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้น ได้และมีความต่อเนื่อง

6.2.5 ประเมินผลในการตกลงร่วมกัน หลังจากได้รับบรรลุข้อตกลงและได้ ทำการตกลงไว้ ควรมีการนัดเพื่อประเมินผลข้อตกลงที่ได้ทำกัน เพื่อตรวจสอบดูว่าต้องมีการ ปรับแก้ไขหรือพัฒนาให้สมบูรณ์มากขึ้นหรือไม่ การประเมินผลนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาและสร้าง ความสมัครใจในการร่วมมือกันจนไปสู่ความเข้มแข็งของคนในชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้จัดจะยึดตามกรอบวิจัยที่ได้ทำไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการที่หนึ่ง คือ การสำรวจปัญหา กระบวนการที่สอง คือ วิธีการแก้ปัญหา กระบวนการที่สาม คือ เครื่องมือในการแก้ปัญหา และกระบวนการที่สี่ คือ ประเมินผล โดยผ่านการนำเสนอด้วยการบรรยายและการฝึกปฏิบัติร่วมกันด้วยการปฏิบัติเป็น กลุ่มร่วมเรียนรู้

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้

สื่อเอกสารกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย เอกสารคู่มือการฝึกอบรมการส่งเสริมการ เรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขที่จำแนกตามกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 กิจกรรม และวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการอบรมในความรู้ทักษะและเจกคติในการชำนาญของแต่ละ กิจกรรม รวมถึงอุปกรณ์อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้ได้เข้าใจง่ายขึ้น

การวัดและประเมินผล

การวัดและการประเมินผล ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล การประเมินผล จะครอบคลุมถึงทักษะทั้งด้าน ความรู้ พฤติกรรม และเจตคติ ผ่านเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยผ่านการตรวจทานจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน เครื่องมือทั้ง 3 ชิ้น ประกอบด้วย เครื่องมือชิ้นที่ 1 แบบทดสอบข้อเขียนของการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข เครื่องมือชิ้นที่ 2 แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน เครื่องมือชิ้นที่ 3 แบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

เกณฑ์การวัดและการประเมินผล

1.แบบประเมินความรู้ก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยใช้แบบทดสอบข้อเขียนของการเข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข (เครื่องมือชิ้นที่ 1) โดยเป็นแบบประเมินความรู้ ที่พัฒนาจากแบบประเมินความรู้ของ ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์ (2548) ลักษณะให้เลือกจำนวน 5 ตัวเลือก เป็นแบบ สเกลของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยให้กากบาทข้อที่เห็นด้วย จำนวน 8 กิจกรรม โดยแบ่งเป็นกิจกรรมละ 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 40 ข้อ

2.แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมพฤติกรรมโดยใช้แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน (เครื่องมือชิ้นที่ 2) พัฒนาจาก แบบประเมินพฤติกรรมของ ชาลีนี เอี่ยมศรี (2549) ลักษณะให้เลือกจำนวน 5 ตัวเลือก เป็นแบบ สเกลของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยให้กากบาทข้อที่เห็นด้วย จำนวน 8 กิจกรรม โดยแบ่งเป็นกิจกรรมละ 3 ข้อ รวมทั้งสิ้น 24 ข้อ

3.แบบประเมินทัศนคติโดยใช้แบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน (เครื่องมือชิ้นที่ 3) พัฒนาจากแบบประเมินทัศนคติของ ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์ (2548) ลักษณะให้เลือกจำนวน 5 ตัวเลือก เป็นแบบ สเกลของ ลิเคิร์ท (Likert) โดยให้กากบาทข้อที่เห็นด้วย จำนวน 4 ด้าน รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ

แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) มีความหมายดังนี้

5	หมายความว่า	ผู้ตอบมีในข้อนั้นในระดับมากที่สุด
4	หมายความว่า	ผู้ตอบมีในข้อนั้นในระดับมาก
3	หมายความว่า	ผู้ตอบมีในข้อนั้นในระดับปานกลาง
2	หมายความว่า	ผู้ตอบมีในข้อนั้นในระดับน้อย
1	หมายความว่า	ผู้ตอบมีในข้อนั้นในระดับน้อยที่สุด

การพิจารณาแปลผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยดังนี้

4.21-5.0	ความพึงพอใจระดับมากที่สุด
3.41-4.20	ความพึงพอใจระดับมาก
2.61-3.40	ความพึงพอใจระดับปานกลาง
1.81-1.60	ความพึงพอใจระดับน้อย
1.00-1.80	ความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3

ภาคผนวก

เครื่องมือชิ้นที่ 1 แบบทดสอบความรู้ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เครื่องมือชิ้นที่ 2 แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

เครื่องมือชิ้นที่ 3 แบบประเมินผลความพึงพอใจของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยชิ้นที่ 1

เลขที่.....
วันที่เก็บข้อมูล...../...../.....
เวลา.....ถึง.....
สถานที่.....

แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชน การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

คำชี้แจง

แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัยในหัวข้อ วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนฉบับนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ปรากฏขึ้นในสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนที่ประกอบด้วย ข้อมูล ที่ตั้ง เนื้อที่ ภูมิประเทศ อาณาเขตติดต่อ จำนวนหมู่บ้าน ประชากร สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม วัฒนธรรม และระดับการมีส่วนร่วม

สำหรับการกำหนดสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการสำรวจในแบบสำรวจฉบับนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น และแบ่งสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมในแบบสำรวจฉบับนี้ไว้ดังนี้

1. ที่ตั้งของชุมชน (แผนที่)

.....

.....

.....

ประวัติความของชุมชน

.....

.....

.....

2. ภูมิประเทศของชุมชน

ลักษณะเนื้อที่/สัดส่วนการใช้ที่ดิน

.....

ลักษณะภูมิอากาศ

.....

แหล่งน้ำธรรมชาติ

.....

ไฟฟ้า

.....

ประปา

.....

โทรศัพท์

.....

ถนน

.....

กลุ่มสิ่งแวดล้อม/ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร ประมงชายฝั่ง กลุ่มน้ำ ป่าชุมชน อื่น ๆ (ระบุ)

.....

.....

3. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ.....

ทิศใต้.....

ทิศตะวันออก.....

ทิศตะวันตก.....

4. จำนวนครัวเรือน

หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร.....คน ชาย.....คน หญิง.....คน รวม.....คน

5. ประชากร

ข้อมูลสถิติประชากรตามสำนักบริหารการทะเบียน ครัวเรือน.....หลัง มีจำนวนประชากร รวม
ทั้งสิ้น.....คน แยกเป็นชาย.....คน หญิง.....คน

6. สภาพเศรษฐกิจ

อาชีพ .....

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ.....

ประชากรส่วนรอง.....

อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชาชนภายในชุมชนมากที่สุด (เกษตรกรรม ทำไร่ ทำสวน การเลี้ยงสัตว์
รับจ้าง และอุตสาหกรรมภายในชุมชน)

หน่วยธุรกิจ (โรงแรม ปั้มน้ำมัน ร้านค้าต่างๆ เป็นต้น).....

7. สภาพสังคม

การศึกษา (โรงเรียน ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ศูนย์ข้อมูลชุมชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น)

สถาบันและองค์กรศาสนา (วัด).....

สาธารณสุข (โรงพยาบาล) .....

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (ตุ๋ยาม รถตรวจการดับเพลิง)

แหล่งน้ำธรรมชาติ (ลำน้ำ ห้วย บึง หนอง แม่น้ำ คลองชลประทาน)

8. อื่นๆ .....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านสำหรับความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่าง
แท้จริง

ภูริต ไศภนคณาภรณ์   080-478-7722   e-mail: neopurit@gmail.com

ตารางที่ 29 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบสำรวจการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนการพัฒนาระบบการเรียนรู้อิงชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นส่วนใหญ่ให้ใช้รูปแบบการเก็บข้อมูลสภาพและบริบทตามองค์ประกอบสภาพและบริบทชุมชนตามลักษณะงานวิจัยเชิง
2	คุณภาพของสภาพปกครองส่วนท้องถิ่น (สปท.) ด้านสภาพเศรษฐกิจและสังคม ควรเพิ่มเป็นตารางเชคลิสต์เพื่อง่ายต่อการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยชิ้นที่ 2

เลขที่.....
วันที่เก็บข้อมูล...../...../.....
เวลา.....ถึง.....
สถานที่.....

**แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน
เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข**

คำชี้แจง

แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบการเป็นชุมชนแห่งความสุข ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย ของนายภูริต โสภณคณาภรณ์ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกกระบวนโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนฉบับนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ปรากฏขึ้นในสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในประเด็นขององค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านอันประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ทั้งนี้ในการกำหนดขอบเขตประเด็นต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินองค์ประกอบความสุข ผู้วิจัยได้แสดงลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ในเอกสารแนบท้าย ซึ่งแบบประเมินนี้จะมีส่วนสนับสนุนต่อการศึกษาและการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป สำหรับการกำหนดสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการประเมินในแบบฉบับนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น และแบ่งสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมในแบบประเมินฉบับนี้ไว้ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ (สุขภาพของคนในชุมชนเป็นอย่างไร)

1.1 สุขภาพของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

1.2 ท่านมีความพึงพอใจในกิจกรรมทางด้านสุขภาพของชุมชนท่านหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรมด้านการป้องกัน

 พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย..... ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการฟื้นฟู

 พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย..... ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการรักษา

 พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย..... ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการให้ความรู้

 พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย..... ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านความร่วมมือ

 พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย..... ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

2. ด้านการศึกษา (การศึกษาของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

2.1 การศึกษาของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

การศึกษาในระบบโรงเรียนของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

 มีความสุข โปรดอธิบาย..... ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย..... ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

การศึกษานอกระบบโรงเรียนของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

 มีความสุข โปรดอธิบาย..... ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย..... ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

การศึกษาตามอัธยาศัยของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

 มีความสุข โปรดอธิบาย..... ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย..... ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

3. ด้านสิ่งแวดล้อม (สิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

3.1 สิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

สิ่งแวดล้อมในระดับครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

สิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

4. ด้านครอบครัว (ครอบครัวของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

4.1 ครอบครัวของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

เศรษฐกิจ (เรื่องรายได้) ของคนในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

อาชีพของคนในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

ความปลอดภัยในครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

5. ด้านรายได้ (รายได้ของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

5.1 รายได้ของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

รายรับของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

รายได้ของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

หนี้สินของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

เงินออมของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

6. ด้านวัฒนธรรม (วัฒนธรรมของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

6.1 วัฒนธรรมของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

วัฒนธรรมพื้นบ้านของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

หน่วยงานศาสนา (วัด และ ศาสนสถาน) ของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

ประเพณีของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

การใช้ชีวิตของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

การใช้ชีวิตในแบบตะวันตกของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

มีความสุข โปรดอธิบาย.....

ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....

ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

การใช้ชีวิตในแบบตะวันออกของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

การใช้ชีวิตในแบบ.....ของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

7. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (ความเข้มแข็งของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร)

7.1 ความเข้มแข็งของคนในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

- มีความสุข โปรดอธิบาย.....
- ไม่มีความสุข (ทุกข์) โปรดอธิบาย.....
- ไม่แน่ใจ โปรดอธิบาย.....

7.2 ท่านมีความพึงพอใจในกิจกรรมทางด้านความเข้มแข็งของชุมชนท่านหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรมด้านการป้องกัน

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
- ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการฟื้นฟู

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
- ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการรักษา

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
- ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านการให้ความรู้

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
- ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

กิจกรรมด้านความร่วมมือ

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
- ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

ตารางที่ 30 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินองค์ประกอบความสุขของชุมชนตามองค์ประกอบที่เป็นชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เปลี่ยนมิติคำถามจากปัญหา (ความทุกข์) ที่เกิดขึ้นเป็นมิติคำถามในเรื่องความสุขที่เกิดขึ้นของคนในชุมชนแทน
2	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นในด้านครอบครัวควรเพิ่มรายละเอียดในส่วน
3	บทบาทและหน้าที่เหมาะสมของคนในครอบครัว ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นในด้านธรรมาภิบาล ควรอธิบายหรือยกตัวอย่างเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายในการสอบถามคนในชุมชน เช่น ความโปร่งใส ความเท่าเทียม การตรวจสอบได้ และความปลอดภัย เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นที่ 3

เลขที่..... วันที่เก็บข้อมูล...../...../..... เวลา.....ถึง..... สถานที่.....

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุข
ทั้ง 8 ด้าน เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

คำชี้แจง

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชน จำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนฉบับนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ปรากฏขึ้นในสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับข้อมูลสภาพและบริบทชุมชนในประเด็นขององค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านอันประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ฯ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล

ทั้งนี้ในการกำหนดขอบเขตประเด็นต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินองค์ประกอบความสุข ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากขั้นตอนการการสังเคราะห์รายละเอียดตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขจาก ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ในเอกสารแนบท้าย ซึ่งแบบประเมินนี้จะมีส่วนสนับสนุนต่อการศึกษาและการวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป

สำหรับการกำหนดสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการประเมินในแบบฉบับนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น และแบ่งสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมในแบบประเมินฉบับนี้ไว้ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ

1.1 หน่วยงานทางด้านสาธารณสุข / หน่วยงานทางด้านสุขภาพในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- โรงพยาบาลประจำหมู่บ้าน   โรงพยาบาลประจำตำบล
สถานพยาบาลท้องถิ่น   หมอดำแย   อื่นๆ.....

1.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการของหน่วยงานด้านสาธารณสุข / สุขภาพในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

1.3 ชุมชนท่านมีการเฝ้าระวังและจัดการปัญหาสุขภาพหรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

1.4 สุขภาวะของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

2. ด้านการศึกษา

2.1 หน่วยงานทางด้านการศึกษาในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- โรงเรียน   ที่อ่านหนังสือประจำชุมชน   ศูนย์ข้อมูลชุมชน
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก   อื่นๆ.....

2.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการทางด้านการศึกษาในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

2.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านการศึกษาและจัดการปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาหรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

2.4 การศึกษาของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 หน่วยงานทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร   ประมงชายฝั่ง   ลุ่มน้ำ   ป่าชุมชน
อื่นๆ.....

3.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริหารจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือไม่

พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

3.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม
เสื่อมโทรมหรือไม่

มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

3.4 สิ่งแวดล้อมในชุมชนท่านเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

4. ด้านครอบครัว

4.1 หน่วยงานทางด้านส่งเสริมความเข้มแข็งด้านครอบครัวในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

กลุ่มสวัสดิการ ผู้สูงอายุ ฼ฒาปนกิจ พัฒนสตรี เยาวชน

ศูนย์สงเคราะห์ อปพร กองทุนช่วยเหลือ ต่อต้านยาเสพติด

ผู้ป่วย / ผู้พิการ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)

อื่นๆ.....

4.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการทางด้านความเข้มแข็งครอบครัวในชุมชนหรือไม่

พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

4.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านความอบอุ่นในครอบครัวและจัดการปัญหาด้านความขัดแย้งใน
ครอบครัวหรือไม่

มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

4.4 คุณภาพและความเข้มแข็งทางด้านครอบครัวของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วย
อะไรบ้าง โปรดอธิบาย

.....

.....

.....

7. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน

7.1 หน่วยงานทางด้านความเข้มแข็งของชุมชนในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- หน่วยสร้างแผนชุมชน   สภาองค์กรชุมชน   วิสาหกิจชุมชน
ศูนย์พัฒนาชุมชน   อื่นๆ.....

7.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการทางด้านความเข้มแข็งในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

7.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านความเข้มแข็งชุมชนและจัดการปัญหาด้านการให้ความร่วมมือกัน
 ในชุมชนหรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

7.4 ความเข้มแข็งของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

8. ด้านธรรมาภิบาล

8.1 หน่วยงานทางการศึกษาในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- หน่วยสร้างธรรมาภิบาล   สภาองค์กรชุมชน   วิสาหกิจชุมชน
ศูนย์ส่งเสริมธรรมาภิบาล   อื่นๆ.....

8.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อบริการทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

8.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านธรรมาภิบาลและจัดการปัญหาด้านเหลื่อมล้ำ / ไม่เท่าเทียมกัน
 ของคนในชุมชนหรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

8.4 ธรรมาภิบาลของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

-----ขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือในการตอบคำถามแบบสอบถามฉบับนี้นี้-----

5. ด้านรายได้

5.1 หน่วยงานทางด้านเสริมสร้าง / ส่งเสริมรายได้ในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- กลุ่มแม่บ้าน   แปรรูปผลิตภัณฑ์   ร้านค้า/ศูนย์สาธิตการตลาด
 เกษตรอินทรีย์   ปลูกพืช   เลี้ยงสัตว์   ประมง
 อื่นๆ.....

5.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนต่อส่งเสริมอาชีพในการสร้างรายได้ในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

5.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านเสริมสร้างอาชีพและจัดการปัญหาด้านรายได้หรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

5.4 รายได้ของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

.....

.....

.....

6. ด้านวัฒนธรรม

6.1 หน่วยงานทางส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมในชุมชนท่านมีอะไรบ้าง

- กลุ่มสมุนไพรม   แพทย์แผนไทย   อนุรักษ์ประเพณี/ศาสนา/วัฒนธรรม
 ชนเผ่า   ศิลปะการแสดง ดนตรี นาฏศิลป์
 งานประดิษฐ์ฝีมือพื้นบ้านโบราณ   พระสงฆ์ นักบวช
 อื่นๆ.....

6.2 ท่านมีความพึงพอใจของประชาชนการสืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนหรือไม่

- พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่พอใจ เพราะอะไร โปรดอธิบาย.....

6.3 ชุมชนท่านมีการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น / ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีจัดการปัญหาด้านความเสื่อมถอยทางด้านวัฒนธรรมหรือไม่

- มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....
 ไม่มี อย่างไร โปรดอธิบาย.....

6.4 วัฒนธรรม (วัฒนธรรมท้องถิ่น / ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ของคนในชุมชนเป็นอย่างไร คิดว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง โปรดอธิบาย

.....

.....

.....

ตารางที่ 31 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถามในประเด็นองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านของคนในชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง และกิจกรรมเป็นอย่างไร
2	ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นเพิ่มว่าขณะที่ได้เข้าไปสำรวจและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการยกตัวอย่างกิจกรรมเพื่อให้ได้รับคำตอบที่ชัดเจนมากขึ้นจากการสังเกตและสัมภาษณ์
3	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มความชัดเจนในคำถามในแต่ละองค์ประกอบให้ชัดเจน เพราะคำตอบที่ได้รับอาจจะเป็นคำตอบที่ซ้ำซ้อนหรือใกล้เคียงในองค์ประกอบทั้ง 8 ด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นที่ 4

เลขที่.....
วันที่เก็บข้อมูล...../...../.....
เวลา.....ถึง.....
สถานที่.....

**แบบสอบถามการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการ
เป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขทั้ง 8 ด้าน**

คำชี้แจง

แบบสอบถามการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบชุมชนแห่งความสุขฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข” โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและบริบทชุมชนตามองค์ประกอบของการเป็นชุมชนแห่งความสุข
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข
3. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

แบบสอบถามกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนฉบับนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตหลังจากที่ได้ทำประชาคม เพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่มีอยู่แล้วกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขที่ได้รับการเสนอขึ้น ตามประเด็นขององค์ประกอบความสุขทั้ง 8 ด้านอันประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านครอบครัว ด้านรายได้ ด้านวัฒนธรรม ด้านความเข้มแข็งของชุมชน และด้านธรรมาภิบาล โดยผ่านการทำการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน

ทั้งนี้ในการกำหนดขอบเขตประเด็นต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินองค์ประกอบความสุข ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากขั้นตอนการการสังเคราะห์รายละเอียดตามองค์ประกอบของชุมชนแห่งความสุขจาก ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ตัวชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข (Green and Happiness Index) และความสุขมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Happiness) โดยแต่ละองค์ประกอบจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ในเอกสารแนบท้าย ซึ่งแบบประเมินนี้จะมีส่วนสนับสนุนต่อการศึกษากิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุขตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป

สำหรับการกำหนดสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการทำสนทนากลุ่มในแบบฉบับนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น และแบ่งสัดส่วนของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมโดยแบ่งตามประเด็นคำถามฉบับนี้ไว้ดังนี้

ประเด็นคำถามในการทำสนทนากลุ่ม แบ่งออกเป็นคำถามดังต่อไปนี้

1. จากเอกสารประกอบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ท่านคิดว่าควรมีกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอื่นอะไรบ้างหรือไม่ที่ส่งเสริมต่อการสร้างความสุข
2. กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุข มีรายละเอียดกิจกรรมอย่างไร
3. การจัดลำดับความสำคัญ/เร่งด่วนที่จำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน ควรเป็นอย่างไร
4. กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนที่มีอยู่ในระดับนี้เคยมีการจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร
5. กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชนควรมีรูปแบบและวิธีการ การจัดกิจกรรม อย่างไร
6. จากผลการทำสนทนากลุ่มข้างต้น ท่านคิดว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในตัวกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน หรือไม่ อย่างไร

ตารางที่ 32 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบสอบถามการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปผลกิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนแห่งความสุขจำแนกตามองค์ประกอบ ชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถาม ในประเด็นการจัดลำดับ ความสำคัญและความเร่งด่วนที่จำเป็นของกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน
2	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นให้เพิ่มคำถามในประเด็นสรุปผลการทำสนทนา กลุ่มอีกครั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันกิจกรรมและกระบวนการ เรียนรู้ว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มลดในตัวกิจกรรมและกระบวนการ เรียนรู้ตลอดชีวิตในการส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน

ส่วนที่ 2 ระดับความรู้ที่ท่านได้รับก่อนได้รับการเข้าฝึกอบรม (โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องคำถามตามระดับความรู้ที่ท่านได้รับจากการฝึกอบรม)

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ← → น้อยที่สุด				
	5	4	3	2	1
กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ					
1. เกษตรอินทรีย์ คือ อะไร เช่น จุลินทรีย์ คือ อะไร/ลักษณะทั่วไปของ จุลินทรีย์/บทบาทตามธรรมชาติของจุลินทรีย์ ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี (ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี)	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้การกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ					
กิจกรรมที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ คือ อะไร ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี (ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี)	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากปุ๋ยอินทรีย์มาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ทำได้อย่างไรบ้าง	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม					
กิจกรรมที่ 3 ด้านการศึกษา					
1. ครูอาสาสมัคร คือ อะไร ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. วิชาความรู้ที่ครูอาสาสมัครควรสอนเด็กในชุมชน/ความเป็นมาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนเดิม	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้ของครูอาสาสมัคร/ความเป็นมาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนเดิมมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. ความรู้จากวิถีชุมชน/ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน เป็นอย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากวิถีชุมชน/ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 3 ด้านการศึกษา					

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ←		→ น้อยที่สุด		
	5	4	3	2	1
กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว					
1. กิจกรรมธนาคารความดี คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การทำความดี ละทำความชั่ว	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากธนาคารความดีมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. กิจกรรม “ทำให้อยู่ให้เห็นเป็น” อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จาก กิจกรรม “ทำให้อยู่ให้เห็นเป็น” ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 4 ด้านครอบครัว					
กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้					
1. กิจกรรมสบูจากถ่าน และการทำน้ำเต้าหู้ปาตองโก คืออะไร	5	4	3	2	1
2. การรู้จักสร้างรายได้เพิ่มขึ้นด้วยการส่งเสริมอาชีพ	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากอาชีพที่ส่งเสริมมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การสร้างเครือข่ายส่งเสริมรายได้ทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การประยุกต์เครือข่ายในชีวิตประจำวันและการสร้างความต่อเนื่อง	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 5 ด้านธรรมาภิบาล					
กิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม					
1. วัฒนธรรมท้องถิ่นคืออะไร	5	4	3	2	1
2. การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. เพลงอีแซวเป็นอย่างไร มีความรู้จกมากน้อยแค่ไหน	5	4	3	2	1
5. การนำเพลงอีแซวมาใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิต	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 6 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
1. การจัดโซนนิ่งชุมชน คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การเพิ่มพื้นที่หรือการทำเพิ่มโซนนิ่งชุมชน เช่นการเพิ่มพื้นที่ แลกเปลี่ยนความรู้ การเพิ่มพื้นที่สร้างรายได้ และการเพิ่มความ ปลอดภัยและรักษาสิ่งแวดล้อม	5	4	3	2	1

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ←		→ น้อยที่สุด		
	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากการจัดโซนนิ่งชุมชนมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากการสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
กิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					
1. ธรรมาภิบาลในครอบครัว คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การรู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากธรรมาภิบาลในครอบครัวมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. หลักธรรมในการดำเนินชีวิตทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากหลักธรรมในการดำเนินชีวิตไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					

ขอขอบพระคุณทุกท่านสำหรับความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง

ภูริต โสภณคนาภรณ์ 080-478-7722 e-mail: neopurit@gmail.com

ส่วนที่ 2 ระดับความรู้ที่ท่านได้รับหลังได้รับการเข้าฝึกอบรม (โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องคำถามตามระดับความรู้ที่ท่านได้รับจากการฝึกอบรม)

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ←			→ น้อยที่สุด	
	5	4	3	2	1
กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ					
1. เกษตรอินทรีย์ คือ อะไร เช่น จุลินทรีย์ คือ อะไร/ลักษณะทั่วไปของ จุลินทรีย์/บทบาทตามธรรมชาติของจุลินทรีย์ ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี (ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี)	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้การกินอย่างมีสติและออกกำลังกายสม่ำเสมอไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ					
กิจกรรมที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. ปุ๋ยจุลินทรีย์ชีวภาพ คือ อะไร ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. การลด ละ เลิก การใช้สารเคมี (ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี)	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากปุ๋ยอินทรีย์มาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การผลิตยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ทำได้อย่างไรบ้าง	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากยาฆ่าแมลงจากซากสัตว์ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 2 ด้านสิ่งแวดล้อม					
กิจกรรมที่ 3 ด้านการศึกษา					
1. ครูอาสาสมัคร คือ อะไร ตามความเข้าใจของท่าน	5	4	3	2	1
2. วิชาความรู้ที่ครูอาสาสมัครควรสอนเด็กในชุมชน/ความเป็นมาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนเดิม	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้ของครูอาสาสมัคร/ความเป็นมาของวิถีชีวิตของคนในชุมชนเดิมมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. ความรู้จากวิถีชุมชน/ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน เป็นอย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากวิถีชุมชน/ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ←		→ น้อยที่สุด		
	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 3 ด้านการศึกษา					
กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว					
1. กิจกรรมธนาคารความดี คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การทำความดี ละทำความชั่ว	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากธนาคารความดีมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. กิจกรรม “ทำให้อยู่ให้เห็นเป็น” อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จาก กิจกรรม “ทำให้อยู่ให้เห็นเป็น” ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 4 ด้านครอบครัว					
กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้					
1. ธรรมชาติภายในครอบครัว คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การรู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากธรรมชาติภายในครอบครัวมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. หลักธรรมในการดำเนินชีวิตทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากหลักธรรมในการดำเนินชีวิตไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 5 ด้านธรรมาภิบาล					
กิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม					
1. วัฒนธรรมท้องถิ่นคืออะไร	5	4	3	2	1
2. การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. เพลงฮีแซวเป็นอย่างไร มีความรู้จักมากน้อยแค่ไหน	5	4	3	2	1
5. การนำเพลงฮีแซวมาใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิต	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 6 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
1. การจัดโซนนิ่งชุมชน คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การเพิ่มพื้นที่หรือการทำเพิ่มโซนนิ่งชุมชน เช่นการเพิ่มพื้นที่	5	4	3	2	1

หัวข้อกิจกรรม	ระดับความรู้ที่ได้รับก่อนเข้าร่วม				
	มากที่สุด ←		→ น้อยที่สุด		
	5	4	3	2	1
แลกเปลี่ยนความรู้ การเพิ่มพื้นที่สร้างรายได้ และการเพิ่มความปลอดภัยและรักษาสิ่งแวดล้อม					
3. การนำความรู้จากการจัดโซนนิ่งชุมชนมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. การสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากการสร้างกติกาท้องถิ่นร่วมกัน ไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
กิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					
1. ธรรมาภิบาลในครอบครัว คือ อะไร	5	4	3	2	1
2. การรู้จักบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง	5	4	3	2	1
3. การนำความรู้จากธรรมาภิบาลในครอบครัวมาประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
4. หลักธรรมในการดำเนินชีวิตทำได้อย่างไร	5	4	3	2	1
5. การนำความรู้จากหลักธรรมในการดำเนินชีวิตไปประยุกต์ใช้	5	4	3	2	1
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					

ขอขอบพระคุณทุกท่านสำหรับความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง

ภุวิต ไศภณคณาภรณ์ 080-478-7722 e-mail: neopurit@gmail.com

ตารางที่ 33 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการร่วมการฝึกอบรม การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นส่วนใหญ่ให้นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลออกไป เพราะมองว่าไม่มีความจำเป็นสำหรับผลการทดลองในการวัดความรู้ของผู้เข้าร่วมอบรมความรู้
2	ความรู้ที่ใช้อบรมควรเป็นเนื้อหาที่เคยได้รับการจัดอบรมมาแล้วและวิทยากรที่เข้าอบรมควรมีประสบการณ์ทางและความรู้ในแต่ละด้านของกิจกรรมที่จัดขึ้น รวมถึงภาษาที่ใช้ควรง่ายต่อความเข้าใจ

**แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริม
กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข**

ผู้รับการประเมินผลการมีส่วนร่วม.....

การประเมินผลการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ.....

ระหว่างวันที่..... ถึงวันที่.....

คำชี้แจง

แบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเสริมสร้างชุมชนแห่งความสุขฉบับนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการประเมินผลการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม โดยประเมินผลจากการแสดงพฤติกรรมในระหว่างการมีส่วนร่วมในและขั้นตอนของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสุขของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดระดับคะแนนการประเมินผลจากความถี่ในการแสดงพฤติกรรมตามหัวข้อที่กำหนด โดยมีระดับคะแนน ดังนี้

- ระดับที่ 1 ผู้เข้าร่วมไม่เคยแสดงพฤติกรรมตามรายการที่กำหนด
- ระดับที่ 2 ผู้เข้าร่วมแสดงพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดน้อย
- ระดับที่ 3 ผู้เข้าร่วมแสดงพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดบ้าง
- ระดับที่ 4 ผู้เข้าร่วมแสดงพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดบ่อยครั้ง
- ระดับที่ 5 ผู้เข้าร่วมแสดงพฤติกรรมตามรายการที่กำหนดเป็นประจำ

ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อการประเมินผลการแสดงพฤติกรรมในระหว่างกิจกรรมในแต่ละด้าน โดยการอ้างอิงตามกรอบวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข งานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีรายละเอียดหัวข้อต่าง ๆ ที่กำหนดไว้สำหรับการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม				
	ไม่แสดง	←————→			เป็นประจำ
	1	2	3	4	5
กิจกรรมที่ 1 ด้านสุขภาพ					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิกริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 1 ด้านสุขภาพ					

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม				
	ไม่แสดง	←————→			เป็นประจำ
	1	2	3	4	5
กิจกรรมที่ 2 ด้านการศึกษา					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 2 ด้านการศึกษา					
กิจกรรมที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อม					
กิจกรรมที่ 4 ด้านครอบครัว					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 4 ด้านครอบครัว					
กิจกรรมที่ 5 ด้านรายได้					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 5 ด้านรายได้					
กิจกรรมที่ 6 ด้านวัฒนธรรม					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 6 ด้านวัฒนธรรม					
กิจกรรมที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5

รายการพฤติกรรมที่แสดงออกระหว่าง การเข้าร่วมการฝึกอบรม	ระดับพฤติกรรม				
	ไม่แสดง	←————→			เป็นประจำ
	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 7 ด้านความเข้มแข็งของ ชุมชน					
กิจกรรมที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					
1. ผู้เข้าร่วมให้ความสนใจในตัวกิจกรรมนี้	1	2	3	4	5
2. ผู้เข้าร่วมมีปฏิกริยาร่วมในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน	1	2	3	4	5
3. ผู้เข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะและได้ตอบร่วมกันกับผู้จัดอบรม	1	2	3	4	5
รวมคะแนนที่ได้ในกิจกรรมด้านที่ 8 ด้านธรรมาภิบาล					
รวมคะแนนทั้งหมดในการแสดงพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมการ ฝึกอบรม.....คะแนน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ.....

ลงชื่อ.....

(.....)

(.....)

ผู้รับการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ผู้ประเมินผลการปฏิบัติงาน

...../...../.....

...../...../.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านสำหรับความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง

ภุริต โสภณคณาภรณ์

080-478-7722

e-mail: neopurit@gmail.com

ตารางที่ 34 การตรวจสอบความสอดคล้องแบบประเมินผลการมีส่วนร่วมของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ในแต่ละกิจกรรมควรมีการประเมินกิจกรรมนั้นๆเลยทั้งในระหว่างการจัดกิจกรรมและหลังกิจกรรม ไม่ควรรอให้จัดอบรมครบทุกกิจกรรมแล้วถึงจะทำการประเมิน
2	ผู้ประเมินไม่ควรเป็นแค่ผู้วิจัยแต่ต้องเป็นตัวผู้จัดอบรม วิทยากร หรือผู้ช่วยวิทยากรที่จัดอบรมในแต่ละกิจกรรมร่วมประเมินผลการมีส่วนร่วมด้วยกัน

**แบบประเมินผลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริม
กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข**

คำชี้แจง

แบบประเมินผลฉบับนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข โดยกำหนดลักษณะแบบสำรวจความคิดเห็นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งแต่ละระดับมีความหมายดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1	ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยมากที่สุด
ระดับที่ 2	ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยมาก
ระดับที่ 3	ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลาง
ระดับที่ 4	ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมาก
ระดับที่ 5	ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุด

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งสัดส่วนของแบบประเมินผลออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม (ถ้ามี)

รายละเอียดของคำถามแต่ละส่วน มีดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

1. เพศ

[ ] 1. ชาย   [ ] 2. หญิง

2. อายุปัจจุบัน.....ปี

3. ระดับการศึกษาชั้นสูงสุด.....

4. สถานภาพของท่าน

[ ] 1. โสด   [ ] 2. แต่งงานแล้ว มีบุตร.....คน

[ ] 3. หม้าย/หย่าร้าง มีบุตร.....คน   [ ] 4. อื่น ๆ ระบุ.....

5. ปัจจุบันท่านมีอาชีพหลัก คือ.....อาชีพเสริม คือ.....
6. ปัจจุบันท่านพักอยู่ที่.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

การกำหนดขอบเขตการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการสอบถามความคิดเห็นไว้ 4 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคำถามเบื้องต้นสำหรับการสอบถามความพึงพอใจของผู้ที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ไว้ดังนี้

“ท่านมีความพึงพอใจเพียงใดว่า ผลลัพธ์ในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ในครั้งนี้”

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย ←————→ มาก				
	1	2	3	4	5
ด้านที่ 1 ปฏิริยาตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ					
1.1 ระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินการเข้าร่วมการฝึกอบรม	1	2	3	4	5
1.2 การปฐมนิเทศเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
1.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามคู่มือการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
1.4 วิทยากรที่จัดการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
1.5 คู่มือการเรียนรู้ที่ใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
1.6 เนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมฯสามารถนำไปใช้ได้จริง	1	2	3	4	5
1.7 สื่อการสอนที่ใช้ในการฝึกอบรมฯ มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน	1	2	3	4	5
1.8 จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมมีผลต่อการเรียนรู้ร่วมกัน	1	2	3	4	5
ในกรณีที่ท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ในด้านปฏิริยาตอบสนองทั่วไปของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมที่มีต่อกิจกรรมการฝึกอบรม โปรดระบุ					
.....					
.....					

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย		← มาก		
	1	2	3	4	5
ด้านที่ 2 การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ					
2.1 ท่านเกิดการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น	1	2	3	4	5
2.2 ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้มากที่สุด	1	2	3	4	5
2.3 ท่านสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการฝึกอบรมฯ ไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของท่านต่อไปได้ในอนาคต	1	2	3	4	5
2.4 ท่านสามารถเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันจากผู้เข้าร่วมอบรมตามกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น	1	2	3	4	5
ในกรณีที่ท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ในด้านการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ โปรดระบุ.....					
ด้านที่ 3 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ					
3.1 ท่านมีความมั่นใจในการกิจกรรมการเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน	1	2	3	4	5
3.2 ท่านมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อความสุขที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
3.3 ท่านมีความเต็มใจที่จะนำกิจกรรมเหล่านี้ไปใช้ในครอบครัวและชุมชนของท่านมากขึ้น	1	2	3	4	5
3.4 กิจกรรมที่ได้รับการเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ มีผลสอดคล้องกับพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของท่าน	1	2	3	4	5
ในกรณีที่ท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุขหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ โปรดระบุ.....					

ประเด็นที่ศึกษา	ระดับความคิดเห็น				
	น้อย		← มาก		
	1	2	3	4	5
ด้านที่ 4 ผลลัพธ์ทางด้านเจกคติที่มีผลต่อชุมชนของท่านหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ					
4.1 ชุมชนของท่านจะมีกิจกรรมต่างๆเกิดขึ้นภายหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
4.2 ชุมชนของท่านจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อความสุขในชุมชนมากขึ้นหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
4.3 ภาพลักษณ์ของชุมชนท่านจะมีผลในทางที่ดีขึ้นหลังจากที่ท่านได้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
4.4 ท่านอยากแนะนำให้มีคนเข้าร่วมการฝึกอบรมฯ	1	2	3	4	5
ในกรณีที่ท่านมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลลัพธ์ผลลัพธ์ทางด้านเจกคติที่มีผลต่อชุมชนของท่านหลังจากที่เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ โปรดระบุ					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม (ถ้ามี)

ขอขอบพระคุณทุกท่านสำหรับความร่วมมือนในการพัฒนางานวิชาการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง

ภูริต โสภณคณาภรณ์ 080-478-7722 e-mail: neopurit@gmail.com

ตารางที่ 35 การตรวจสอบความสอดคล้องประเมินผลความพึงพอใจของการเข้าร่วมการฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ส่วนที่	การตรวจสอบความสอดคล้อง
1	ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นส่วนใหญ่ให้นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลออกไป เพราะมองว่าไม่มีความจำเป็นสำหรับผลการทดลองในการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมอบรมความรู้
2	การประเมินผลความพึงพอใจในด้านที่ 3 ด้านพฤติกรรมที่ส่งเสริมความสุข ผู้วิจัยควรไปสอบถามผู้เข้าร่วมอบรมเพิ่มเติมว่าหลังจากการจัดอบรมแล้ว มีการนำความรู้ที่ได้รับการอบรมไปใช้ขึ้นในชีวิตประจำวันหรือนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป
3	การประเมินผลความพึงพอใจในด้านที่ 4 ด้านเจกคติที่มีผลต่อชุมชน ผู้วิจัยควรเข้าไปสังเกตการณ์และตรวจสอบดูว่าในชุมชนของท่านได้มีการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนอย่างไรบ้าง หรือมีการแนะนำหรือนำไปใช้ในชุมชนหรือไม่

ภาคผนวก ซ
ภาพการดำเนินการวิจัยภาคสนาม

1. การจัดเวทีการเรียนรู้ ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2555 และ วันที่ 12 พฤษภาคม 2555 ณ ศาลาประชาคม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
2. การจัดประชาคม ในวันที่ 4 มิถุนายน 2555 ณ ศาลาประชาคม ตำบลวังน้ำซับ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
3. การจัดสนทนากลุ่ม ในวันที่ 9 สิงหาคม 2555 และวันที่ 16 สิงหาคม 2555 ณ ห้องประชุมอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
4. การจัดฝึกอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนเพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข ในวันที่ 8-9 กันยายน 2555 และ วันที่ 15-16 กันยายน 2555 ณ ศูนย์การเรียนรู้ตำบลหวังว่า อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

การจัดประชุม

การจัดการสนทนากลุ่ม

การจัดอบรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
เพื่อสร้างชุมชนแห่งความสุข

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-สกุล	นายภูริต ไศภนคณภรณ์
วัน เดือน ปี	09 สิงหาคม 2522
ประวัติการศึกษา	2541 บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2545 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	ปัจจุบัน ผู้บริหารสถาบันแนะแนวศึกษาต่อต่างประเทศอินโฟเวิร์นนิ่ง และดำรงตำแหน่งเลขานุการสมาคมไทยแนะแนวศึกษาต่อนานาชาติ